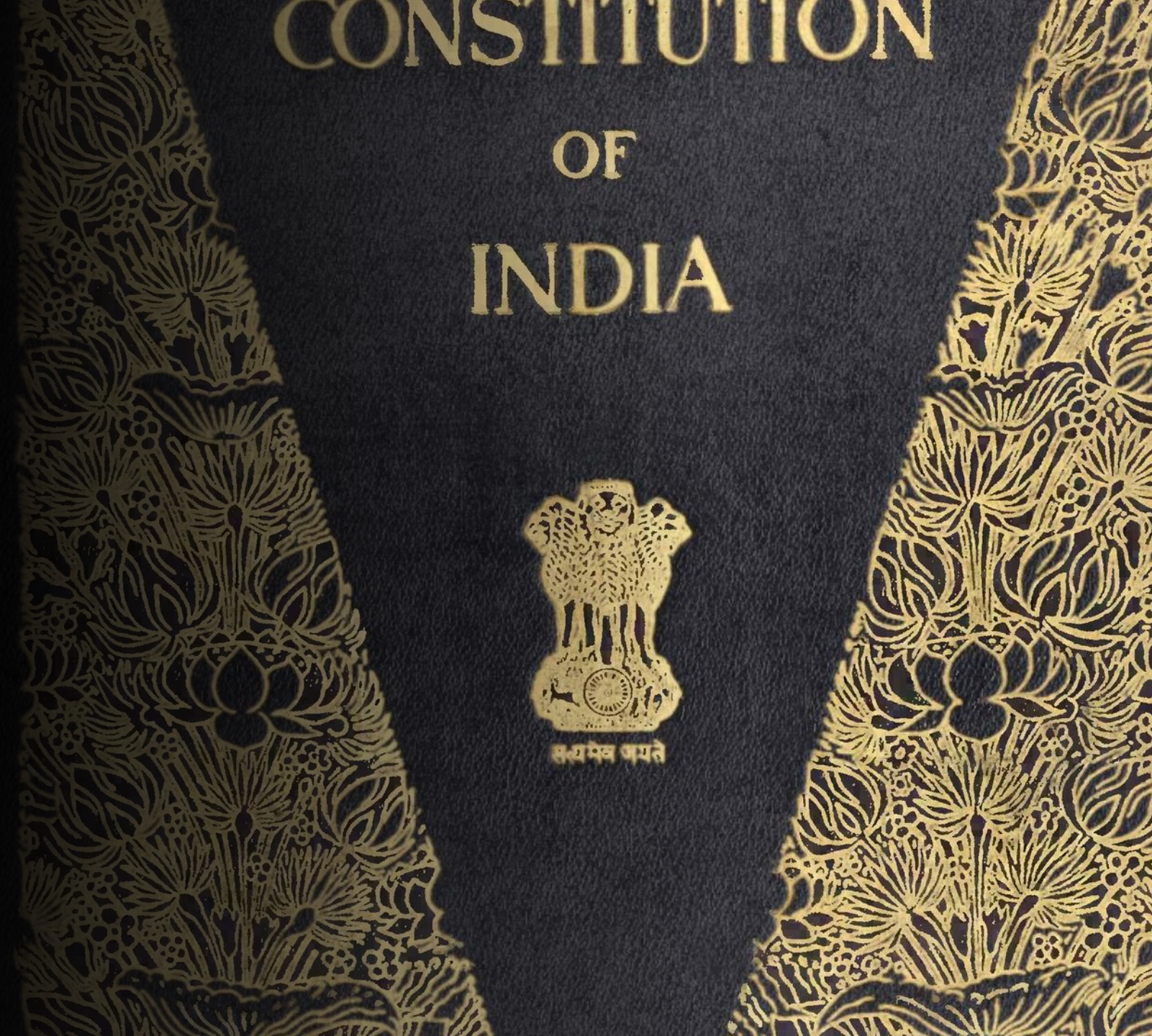

Chapter-
1(অধ্যায়-১) THE
CONSTITUTION
(সংবিধান)

WHAT IS CONSTITU TION ? (সংবিধান কি?)

A constitution is a body of fundamental principles according to which a state is constituted or governed. (সংবিধান হৈছে মৌলিক নীতিৰ এটা গোট, যাৰ মতে এখন ৰাষ্ট্ৰ গঠন বা পৰিচালিত হয়)

WHAT IS
CONSTITUTION?
(সংবিধান
কি?)

Constitution is
fundamental law of land
which fulfills aspirations
and goals of a society
(সংবিধান হৈছে ভূমিৰ
মৌলিক নিয়ম যিয়ে এখন
সমাজৰ আকাংক্ষা আৰু
লক্ষ্য পূৰণ কৰে)

WHAT IS CONSTITUTION ? (সংবিধান কি?)

Constitution is living document which grows and evolves according to needs and aspirations of changing society through instruments such as –

(সংবিধান হৈছে জীৱন্ত নথি যিয়ে সমাজ পৰিৱৰ্তনৰ প্ৰয়োজন আৰু আকাংক্ষা অনুসৰি বৃদ্ধি আৰু বিকশিত হয় যেনে –)

1. Amendments to constitution(সংবিধানৰ সংশোধনী)
2. Judicial interpretations and judgements(ন্যায়িক ব্যাখ্যা আৰু ৰায়দান)

SIGNIFICANCE OF CONSTITUTION (সংবিধানৰ তাৎপৰ্য্য)

- It gives us political framework and distributes decision making powers.
- (ই আমাক ৰাজনৈতিক কাঠামো দিয়ে আৰু সিদ্ধান্ত গ্ৰহণৰ ক্ষমতা বিতৰণ কৰে)

**SIGNIFICANCE
OF
CONSTITUTION**
(সংবিধানৰ
তাৎপৰ্য্য)

- Constitution exhibits our conflicts, aspirations, ideals and national struggle (সংবিধানে আমাৰ সংঘাত, আকাংক্ষা, আদৰ্শ আৰু জাতীয় সংগ্ৰাম প্রদৰ্শন কৰে)

**SIGNIFICANCE
OF
CONSTITUTION**
(সংবিধানৰ
তাৎপৰ্য্য)

- **Constitution also gives one a moral identity(সংবিধানে ও এজনক নৈতিক পৰিচয় দিয়ে)**

OBJECTIVE OF CONSTITUTION (সংবিধানৰ উদ্দেশ্য)

- To enable the government to fulfil the aspirations of a society and create conditions for a just society (এখন সমাজৰ আকাংক্ষা পূৰণ কৰিবলৈ আৰু ন্যায্যপৰায়ণ সমাজৰ পৰিস্থিতিৰ সৃষ্টি কৰিবলৈ চৰকাৰক সক্ষম কৰা)

OBJECTIVE OF CONSTITUTION (সংবিধানৰ উদ্দেশ্য

- To specify who has the power to make decisions in a society. It decides how the government will be constituted (এখন সমাজত সিদ্ধান্ত লোৱাৰ ক্ষমতা কাৰ আছে সেইটো নিৰ্দিষ্ট কৰা। ইয়াৰ দ্বাৰা চৰকাৰ কেনেকৈ গঠন হ'ব সেইটো নিৰ্ণয় কৰা হয়)

OBJECTIVE OF CONSTITUTION (সংবিধানৰ উদ্দেশ্য)

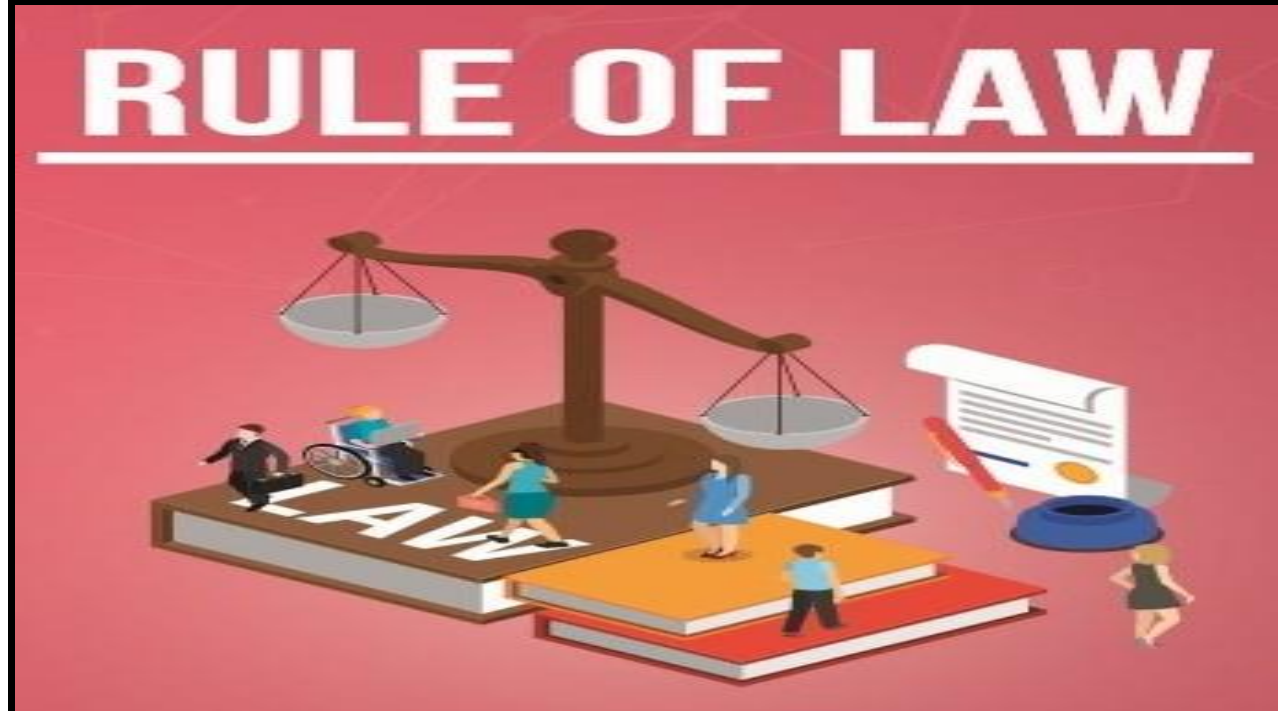
- To set some limits on what a government can impose on its citizens (এখন চৰকাৰে নিজৰ নাগৰিকৰ ওপৰত কি জাপি দিব পাৰে তাৰ কিছু সীমা নিৰ্ধাৰণ কৰিবলৈ)

CONSTITUTIONALISM (সাংবিধানিকতাবাদ)

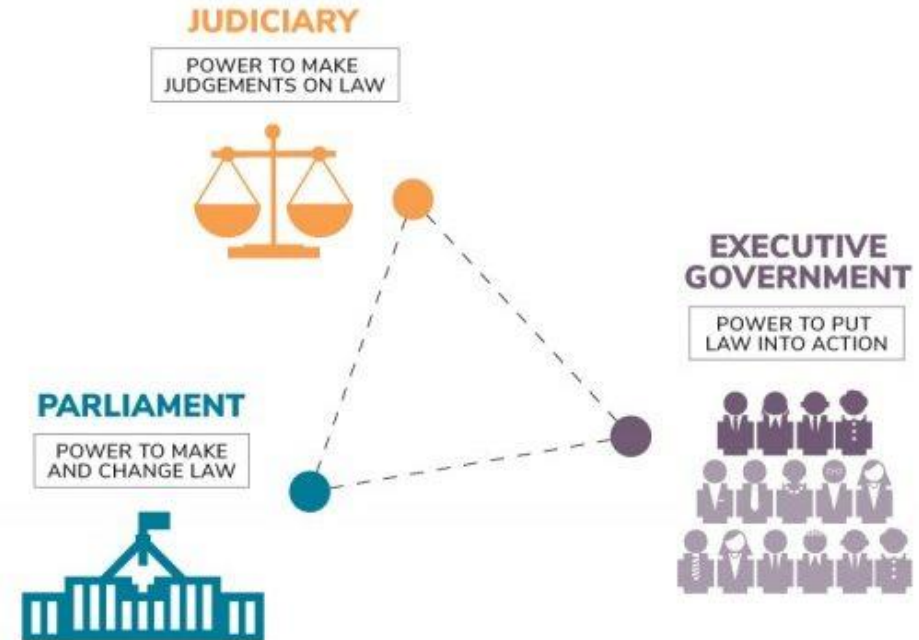
- Political philosophy based on the idea that government authority is derived from the people and should be limited by a constitution (চৰকাৰী কৰ্তৃত্ব জনসাধাৰণৰ পৰা উদ্ভৱ হোৱা আৰু সংবিধানৰ দ্বাৰা সীমিত হোৱা উদ্ভূত বুলি ধাৰণাটোৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি ৰাজনৈতিক দৰ্শন)

Components of Constitutionalism (উপাদানসমূহ) –

1.Rule of law (আইনমতে)

2. Separation of power (ক্ষমতার পৃথকীকৰণ)

3. Free press and media (মুক্ত প্রেস আবু সংবাদ মাধ্যম)

4. Elected government (নির্বাচিত চৰকাৰ)

ACADEMY OF
CIVIL SERVICES
ESTD 2016

HISTORICAL BACKGROUND

ঐতিহাসিক পটভূমি

Chapter 2

COMPANY RULE (1773–1858)	CROWN RULE (1858–1947)
1.Regulating Act	1.Government of India Acts
2.Pitt's India Act	2.Indian Council Acts
3.Charter Acts	3.Indian Independence Act

Regulating Act of 1773

1. Governor of Bengal as the 'Governor- General of Bengal' (first-Warren Hastings)
2. Established Supreme Court at Calcutta (1774)(কলিকতাত উচ্চতম ন্যায়ালয় প্রতিষ্ঠা (১৭৭৪))
3. Bombay and Madras presidencies subordinate to the governor-general of Bengal.(বংগৰ গৱৰ্ণৰ জেনেৰেলৰ অধীনস্থ বম্বে আৰু মাদ্ৰাজ)

WARREN
HASTINGS

**First
Governor
general of
Bengal**

Pitt's India Act of 1784

1.Distinguished commercial and political functions of the Company(কোম্পানীটোৰ বাণিজ্যিক আৰু ৰাজনৈতিক কাম-কাজ ভাগ কৰা হল)

2.A system of double government(দ্বৈত চৰকাৰৰ ব্যৱস্থা)-

- Court of Directors managed the commercial affairs(সঞ্চালক আদালতে বাণিজ্যিক কাম-কাজ পৰিচালনা কৰিছিল)
- Board of Control managed the political affairs(নিয়ন্ত্ৰণ ব'ৰ্ডে ৰাজনৈতিক কাম-কাজ পৰিচালনা কৰিছিল)

Charter Act of 1813

1. Abolished the trade monopoly of the company in India (Except trade in tea and trade with China) (ভাৰতত কোম্পানীটোৰ বাণিজ্যিক একচেটিয়া অধিকাৰ বিলুপ্ত কৰিলে (চাহৰ ব্যৱসায় আৰু চীনৰ সৈতে বাণিজ্যৰ বাহিৰে))
2. Allowed the Christian missionaries for spread of western education (পশ্চিমীয়া শিক্ষাৰ প্ৰসাৰৰ বাবে খ্ৰীষ্টান মিছনেৰীসকলক অনুমতি দিছিল)

Charter Act of 1833

1. Final step towards centralization (কেন্দ্রীকৰণৰ দিশত চূড়ান্ত পদক্ষেপ)
2. Governor-General of Bengal as the “Governor- General of India” (first- William Bentick)
3. Ended commercial activities of EIC (purely Administrative Body) (ইআইচিৰ বাণিজ্যিক কাৰ্য্যকলাপ সমাপ্ত (বিশুদ্ধ প্রশাসনিক সংস্থা))
4. System of open competition for civil services (only on paper) (অসামৰিক সেৱাৰ বাবে মুকলি প্ৰতিযোগিতাৰ ব্যৱস্থা (কেৱল কাগজত))

How to remember?

This first GGI was so powerful; he “BENT” everyone to his knees and “KICKED” them.

Lord William “BENTINCK” was the first Governor-General of India.

**WILLIAM
BENTICK**

**First Governor
General of
India**

Charter Act of 1853

1. Separated legislative (বিধান) and executive (কার্যবাহী) functions of the Governor-General's council.
2. Open competition system for civil services (অসামৰিক সেৱাৰ বাবে মুকলি প্রতিযোগিতা ব্যৱস্থা)
3. Macaulay Committee on civil services appointed in 1854 (১৮৫৪ চনত নিযুক্তি দিয়া হয় অসামৰিক সেৱাৰ ওপৰত মেকাউলে কমিটি)

GOI Act of 1858

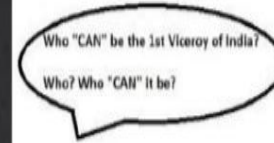
1. “Good Government Act” (“ভাল চৰকাৰী আইন”)
2. Governor-General of India to Viceroy of India (first-Lord Canning)
3. System of double Govt. ended. (দ্বৈত চৰকাৰৰ ব্যৱস্থাৰ অন্ত পৰিল)
4. New Office of Secretary of State for India (ভাৰতৰ ৰাজ্যিক সচিবৰ নতুন কাৰ্যালয়)

How to remember?

When India's governance was transferred from Company's Rule to Crown's Rule, her Majesty was thinking –

“Who CAN be the best suitable candidate for VOI?”

A person came forward telling “I CAN” because my name starts with “CAN”. I am CAN-NING

Lord CANNING

**First Viceroy
of India**

Indian Councils Act of 1861

- 1.Beginning of the representative institutions by associating Indians with the lawmaking process(ভাৰতীয়সকলক আইন প্ৰণয়ন প্ৰক্ৰিয়াৰ সৈতে জড়িত কৰি প্ৰতিনিধিত্বমূলক প্ৰতিষ্ঠানসমূহৰ আৰম্ভণি)
- 2.Recognised portfolio system(স্বীকৃতিপ্ৰাপ্ত পৰ্টফলিঅ' ব্যৱস্থা)
- 3.Empowered Viceroy to issue ordinances(ভাইচৰয়ক অধ্যাদেশ জাৰি কৰাৰ ক্ষমতা প্ৰদান কৰা হয়)
- 4.Restored legislative powers to Bombay and Madras(বম্বে আৰু মাদ্ৰাজলৈ বিধানসভাৰ ক্ষমতা পুনৰ ঘূৰাই দিয়া হয়)

Indian Councils Act of 1892

1.Increased the number of additional (non-official) members in the Central and provincial legislative councils, with official majority(কেন্দ্রীয় আৰু প্ৰাদেশিক বিধান পৰিষদত অতিৰিক্ত (বেচৰকাৰী) সদস্যৰ সংখ্যা বৃদ্ধি কৰা, চৰকাৰী সংখ্যাগৰিষ্ঠতাৰে)

2.It increased the functions of legislative councils and gave them the power of discussing the budget and addressing questions to the executive(ই বিধান পৰিষদসমূহৰ কাম-কাজ বৃদ্ধি কৰিছিল আৰু তেওঁলোকক বাজেটৰ বিষয়ে আলোচনা কৰাৰ ক্ষমতা প্ৰদান কৰিছিল আৰু কাৰ্যবাহীক প্ৰশ্ন উত্থাপন কৰাৰ ক্ষমতা প্ৰদান কৰিছিল)

Indian Councils Act of 1909

1. Known as Morley-Minto Reforms (Morley- Secretary of State, Minto- Viceroy)
2. Increased the size of the legislative councils (বিধান পৰিষদ), both Central and provincial (From 16 to 60).
3. Members were allowed to ask supplementary questions, move resolutions on the budget, and so on (সদস্যসকলক পৰিপূৰক প্ৰশ্ন সুধিবলৈ, বাজেটৰ ওপৰত প্ৰস্তাৱ আগবঢ়াবলৈ ইত্যাদি অনুমতি দিয়া হৈছিল)
4. Association of Indians for first time with the executive Councils of the Viceroy and Governors (ভাইচৰয় আৰু গৱৰ্ণৰৰ কাৰ্যবাহী পৰিষদৰ সৈতে প্ৰথমবাৰৰ বাবে ভাৰতীয়ৰ প্ৰস্থান)

5.Satyendra Sinha - first Indian to join the Viceroy's executive council (সত্যেন্দ্র সিনহা - ভাইচৰয়ৰ কাৰ্যবাহী পৰিষদত যোগদান কৰা প্ৰথমজন ভাৰতীয়)

6.Introduction of separate electorate(Muslim members were to be elected only by Muslim voters)(পৃথক ভোটৰ প্ৰৱৰ্তন(মুছলমান সদস্যসকলক কেৱল মুছলমান ভোটাৰেহে নিৰ্বাচন কৰিব)

7.Lord Minto- Father of Communal Electorate(সাম্প্ৰদায়িক ভোটৰ পিতৃ)

GOI Act of 1919

1. Known as Montague-Chelmsford Reforms (Montagu- Secretary of State 2. Lord Chelmsford- Viceroy)

2. Dyarchy at provinces (প্রদেশসমূহত দ্বৈত-শাসন)-

- Transferred subjects- administered by the governor with the aid of ministers (মন্ত্রীদের সহায়ত রাজ্যপাল দ্বারা পরিচালিত)
- Reserved subjects- administered by the governor and his executive council (রাজ্যপাল আৰু তেওঁৰ কাৰ্যবাহী পৰিষদৰ দ্বাৰা পরিচালিত)

3.Introduced bicameralism and direct election(দ্বি-সদস্যবাদ আৰু প্ৰত্যক্ষ নিৰ্বাচনৰ প্ৰৱৰ্তন).Indian Legislative Council divided into:

- **Upper House (Council of State)(উচ্চ সদন (ৰাজ্য পৰিষদ))**
- **Lower House (Legislative Assembly)(নিম্ন সদন (বিধানসভা))**

4.Separate electorates extended for Sikhs, Christians, Anglo-Indians and Europeans.

5.Created a new office of the High Commissioner(উচ্চায়ুক্ত) for India in London.

6. Establishment of Central Public Service Commission (1926)(কেন্দ্ৰীয় লোকসেৱা আয়োগ গঠন (১৯২৬))

7. Separate budgets for Provincial and Central Legislatures for the first time(প্রথমবাৰৰ বাবে প্ৰাদেশিক আৰু কেন্দ্ৰীয় বিধানসভাৰ বাবে পৃথক বাজেট)

8. Appointment of a statutory commission(বিধিগত আয়োগ)after ten years - Simon commission appointed in 1927

Simon Commission 1927

1. Seven-member statutory commission (বিধিগত আয়োগ)
(no Indian)

2. Recommended → Abolition of dyarchy (দ্বৈত চৰকাৰ
বিলুপ্ত কৰা), established of a federation, continuation of
communal electorate (সাম্প্রদায়িক ভোটৰ), responsible
Government (দায়বদ্ধ চৰকাৰ)

GOI act 1935

- 1.All-India Federation (Never implemented)
- 2.Subjects divided in three lists(Federal, Provincial & Residuary)(তিনিটা তালিকাত বিভক্ত বিষয়সমূহ(ফেডাৰেল, প্রভিন্সিয়েল আৰু অৱশিষ্ট))
- 3.Residuary powers to Viceroy
- 4.Abolished dyarchy in the provinces and introduced 'provincial autonomy'(প্ৰদেশসমূহত দ্বৈত শাসন বিলুপ্ত কৰি 'প্ৰদেশীয় স্বায়ত্তশাসন' প্ৰৱৰ্তন কৰে)
- 5.Adopted Dyarchy at Centre(চেণ্টাৰত দ্বৈত শাসন গ্ৰহণ কৰে)

6. Separate electorates extended for depressed classes (SC), women and labours

7. Established RBI (RBI act 1934)

8. Established Federal Public Service Commission, Provincial Public Service Commission and Joint Public Service Commission

9. Established Federal Court (1937)

Indian Independence Act of 1947

- 1.Declared India as an independent and sovereign state from August 15, 1947(১৯৪৭ চনৰ ১৫ আগষ্টৰ পৰা ভাৰতক স্বাধীন আৰু সার্বভৌম ৰাষ্ট্ৰ হিচাপে ঘোষণা কৰে)
- 2.Abolished office of Viceroy & office of Secretary of State for India
- 3.Dropped the title of Emperor of India(ভাৰতৰ সম্ৰাটৰ উপাধি বাদ দিলে)
- 4.First Governor General of India- Lord Mountbatten(ভাৰতৰ প্ৰথম গৱৰ্ণৰ জেনেৰেল- লৰ্ড মাউণ্টবেটেন)
- 5.first Indian Governor General of India- C. Rajagopalachari(প্ৰথম ভাৰতৰ গৱৰ্ণৰ জেনেৰেল- চি ৰাজগোপালাচাৰী)

**Lord
Mountbatten**

**First Governor
General of India**

C.
Rajagopalachari

first Indian
Governor General
of India

**ACADEMY OF
CIVIL SERVICES**
ESTD 2016

SCHEDULES OF CONSTITUTION (সংবিধানৰ সূচী)

Chapter 3

I. Schedule 1 -

- **Name of states and UTs along with territorial jurisdiction.**

II. Schedule 2 -

- Provisions relating to emoluments, allowances, privileges(দৰমহা, ভাট্টা, বিশেষাধিকাৰ): - President, governors, speaker and Dy. Speaker of LS and SLA, chairman and Dy. Chairman of RS and SLC, judges of SC and HC, CAG.

III. Schedule 3 -

- Forms of Oaths or Affirmations(শপত বা দৃঢ়তা)

IV. Schedule 4 -

- Allocation of seats in the Rajya Sabha to the states and UTs.

V. Schedule 5 -

- Administration and control of scheduled areas and scheduled tribes

VI. Schedule 6 -

- Administration of tribal areas in the states of Assam, Meghalaya, Tripura and Mizoram (Art. 244 and 275) > AMTM

VII. Schedule 7 -

- Division of powers between the Union and the States via 3 lists.
 1. Union List- 100 subjects (originally 97 subjects)
 - 2.State List- 61 subjects (originally 66 subjects)
 3. Concurrent List- 52 subjects (originally 47 subjects)

VIII.Schedule 8 -

- Languages recognized by Constitution.
- (Originally - 14 languages. presently there are 22 languages.) English and Bhojpuri are not Sch. Languages.

IX. Schedule 9 -

- Judicial review and Land reforms (ন্যায়িক পর্যালোচনা আৰু ভূমি সংস্কার)

X. Schedule 10 -

- Anti-defection law (দলত্যাগ বিৰোধী আইন)

XI. Schedule 11 -

- panchayats(পঞ্চায়ত)(Art.243 G) (Added by 73rd CAA 1992)

XII. Schedule 12 -

- municipalities(মৌলসভা) (Art.243 W) (Added by 74th CAA 1992)

Judicial review (ন্যায়িক পর্যালোচনা)

What is Judicial Review?

- Supreme Court can declare acts of government unconstitutional (making the laws illegal—null and void)
- This is a check on the other branches of government.

History Illustrated

Anti-Defection Law (দলত্যাগ বিবোধী আইন)

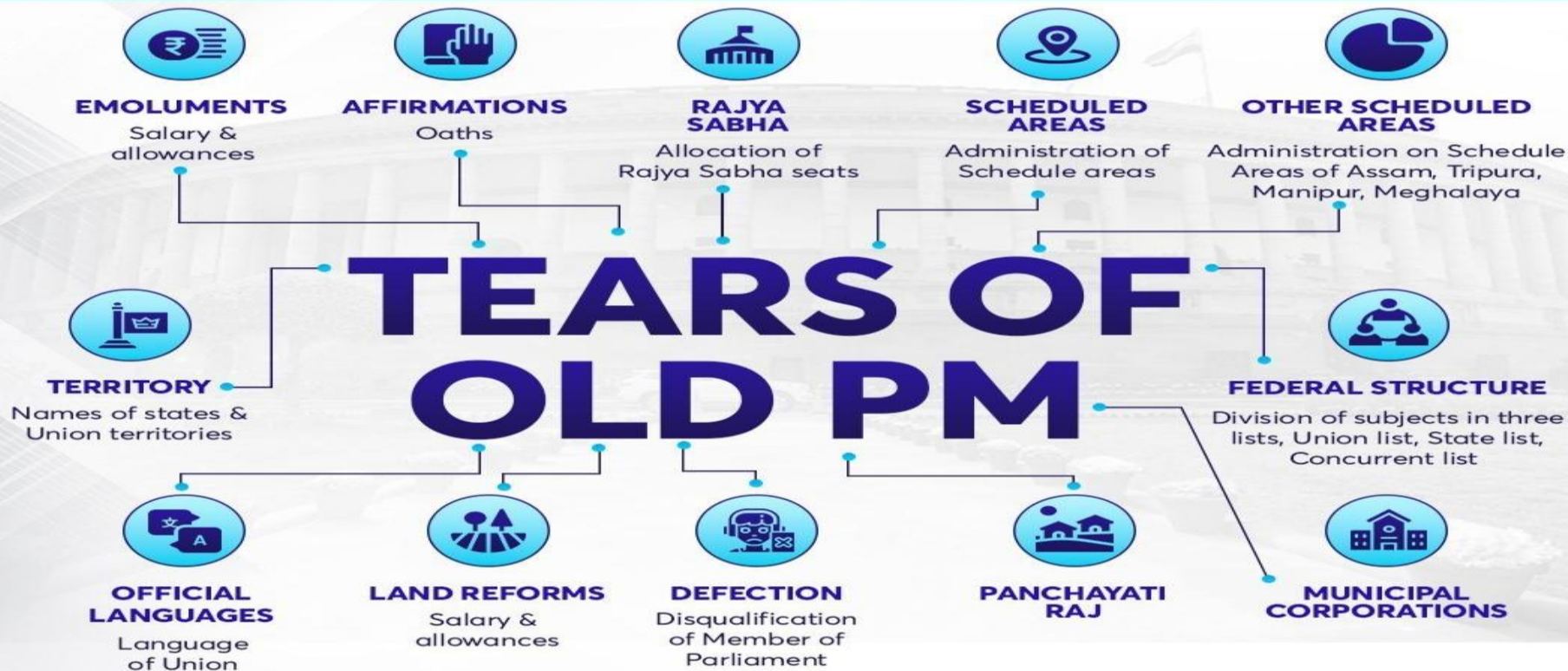
Defection refers to switching political allegiance, particularly when a member of a political party leaves the party and joins another party or becomes independent

(বিশেষকৈ যেতিয়া কোনো ৰাজনৈতিক দলৰ সদস্যই দল এৰি আন এটা দলত যোগদান কৰে বা স্বাধীন হয় তেতিয়া ৰাজনৈতিক আনুগত্য সলনি কৰাটোক পক্ষপাতিত্ব বোলে।)

TRICK TO REMEMBER

SCHEDULES OF THE INDIAN CONSTITUTION

ACADEMY OF
CIVIL SERVICES
ESTD 2016

Salient Features of Indian Constitution(ভাৰতীয় সংবিধানৰ উল্লেখযোগ্য বৈশিষ্ট্য)

Chapter 4

Salient Features of Indian Constitution

1.Lengthiest Written Constitution (470 Articles, 25 parts and 12 schedules)

(আটাইতকৈ দীঘলীয়া লিখিত সংবিধান (৪৭০ টা অনুচ্ছেদ, ২৫ টা অংশ আৰু ১২ টা সূচী)

2.Drawn from various sources(বিভিন্ন উৎসৰ পৰা আহৰণ কৰা)

3.Blend of rigidity & Flexibility ->Article 368 provides for 2 types of amendment (simple & special majority)(কঠিনতা আৰু নমনীয়তাৰ মিশ্ৰণ)

4.Federal system with unitary bias(একক পক্ষপাতিত্বৰ সৈতে যুক্তৰাষ্ট্ৰীয় ব্যৱস্থা)

5.Parliamentary form of government(সংসদীয় চৰকাৰ)

6.Synthesis of parliamentary sovereignty (UK model) and judicial supremacy (US model)(সংসদীয় সার্বভৌমত্ব (ইউ কে মডেল) আৰু ন্যায়িক আধিপত্য (আমেৰিকাৰ মডেল)ৰ সংশ্লেষণ)

7.Integrated and Independent judiciary(সংহত আৰু স্বতন্ত্ৰ ন্যায়পালিকা)

8.Secular state (ধৰ্মনিৰপেক্ষ ৰাষ্ট্ৰ)

9.Single Citizenship (একক নাগৰিকত্ব)

10.Emergency provisions (Article 352, 356, 360) (জৰুৰীকালীন বিধান)

**ACADEMY OF
CIVIL SERVICES**
ESTD 2016

COMPARISON OF CONSTITUTION

- **Government of India Act of 1935**-Federal Scheme, Office of governor, Judiciary, Public Service Commissions, Emergency provisions & administrative details.
- **British**-Parliamentary government, Rule of Law, legislative procedure, single citizenship, cabinet system, prerogative writs, parliamentary privileges and bicameralism.
- **USA**-Fundamental Rights, independence of Judiciary, Judicial review, impeachment of the president, removal of Supreme Court and High Court Judges and post of Vice-President.

- **Irish**-Directive Principles of State Policy (DPSP), nomination of Members to Rajya Sabha and method of election of President.
- **Canada**-Federation with a strong Centre, vesting of residuary powers in the Centre, appointment of state governors by the Centre, and advisory jurisdiction of the Supreme Court.
- **Australia**-Concurrent List, freedom of trade, commerce and intercourse, and joint sitting of the two Houses of Parliament.

- **Germany**-Suspension of Fundamental Rights during Emergency.
- **USSR now Russia**-Fundamental duties and the ideal of justice (social, economic and political) in the Preamble.
- **French**-Republic and the ideals of liberty, equality and fraternity in the Preamble.
- **South African**-Procedure for amendment of the Constitution and election of members of Rajya Sabha.
- **Japan**-Procedure established by Law.

ACADEMY OF
CIVIL SERVICES
ESTD 2016

PREAMBLE OF CONSTITUTION সংবিধানৰ প্ৰস্তাৱনা

Chapter 5

THE CONSTITUTION OF INDIA

PREAMBLE

WE, THE PEOPLE OF INDIA, having solemnly resolved to constitute India into a **¹[SOVEREIGN, SOCIALIST SECULAR DEMOCRATIC REPUBLIC]** and to secure to all its citizens:

JUSTICE, social, economic and political;

LIBERTY of thought, expression, belief, faith and worship;

EQUALITY of status and of opportunity; and to promote among them all

FRATERNITY assuring the dignity of the individual and the **²[unity and integrity of the Nation]**;

IN OUR CONSTITUENT ASSEMBLY this twenty –sixth day of November, 1949 do **HEREBY ADOPT, ENACT AND GIVE TO OURSELVES THIS CONSTITUTION.**

1. Subs. by the Constitution (Forty-second Amendment) Act, 1976, Sec.2, for "Sovereign Democratic Republic" (w.e.f.3.1.1977)

2. Subs. by the Constitution (Forty-second Amendment) Act, 1976, Sec.2, for "Unity of the Nation" (w.e.f.3.1.1977)

Significance of the Preamble(প্ৰস্তাৱনাৰ তাৎপৰ্য্য)

1. Based on the 'Objectives Resolution' ('উদ্দেশ্য সংকল্প'ৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি)
2. Source of the constitution as People of India (ভাৰতীয় জনতা হ'ল সংবিধানৰ উৎস)
3. Not a source of power (ক্ষমতাৰ উৎস নহয়)
4. Non-justiciable (বাদযোগ্য নহয়)
5. Amendment of Preamble: Yes, it can be amended without affecting Basic features of the constitution (প্ৰস্তাৱনা সংশোধন: হয়, সংবিধানৰ মৌলিক বৈশিষ্ট্যসমূহক প্ৰভাৱিত নকৰাকৈ ইয়াক সংশোধন কৰিব পাৰি)

6.Amended- Yes (so far once, 42nd Constitutional Amendment Act; new words— Socialist, Secular and Integrity)(সংশোধিত- হয় (এতিয়ালৈকে এবাৰ, ৪২ সংখ্যক সাংবিধানিক সংশোধনী আইন; নতুন শব্দ— সমাজবাদী, ধৰ্মনিৰপেক্ষ আৰু অখণ্ডতা)

7.Objectives- it specifies justice, liberty, equality, fraternity, unity and integrity.

(উদ্দেশ্য- ই ন্যায়, স্বাধীনতা, সমতা, ভ্ৰাতৃত্ববোধ, ঐক্য আৰু সততাক নিৰ্দিষ্ট কৰে)

Sovereign (সার্বভৌম)

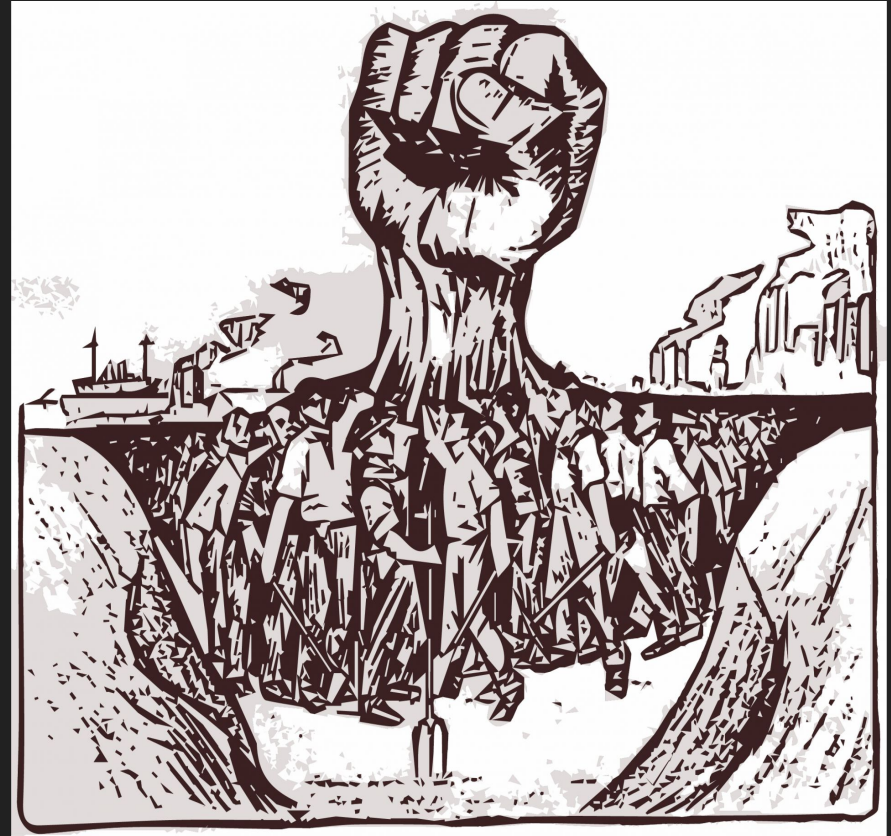
India is neither a dependency nor a dominion of any other nation (ভাৰত আন কোনো দেশৰ নিৰ্ভৰশীলতা বা আধিপত্য নহয়)

Socialist (সমাজবাদী)

The term means the achievement of socialist ends through democratic means
(শব্দটোৰ অৰ্থ হ'ল গণতান্ত্ৰিক উপায়েৰে সমাজবাদী অন্তিম সাধন)

- It was added in the Preamble by 42nd Amendment, 1976.

Secular (ধর্মনিৰপেক্ষ)

All religions in our country (irrespective of their strength) have the same status and support from the state (আমাৰ দেশৰ সকলো ধৰ্মই (শক্তি নিৰ্বিশেষে) ৰাষ্ট্ৰৰ পৰা একে মৰ্যাদা আৰু সমৰ্থন পাই)

- It was added in the Preamble by 42nd Constitutional Amendment, 1976.

Democratic (লোকতান্ত্ৰিক)

It means the Government is responsible to the people of India (i.e possession of supreme power by the people)(ইয়াৰ অৰ্থ হ'ল ভাৰতৰ জনসাধাৰণৰ প্ৰতি চৰকাৰ দায়বদ্ধ (অৰ্থাৎ জনসাধাৰণৰ দ্বাৰা সৰ্বোচ্চ ক্ষমতা দখল কৰা)

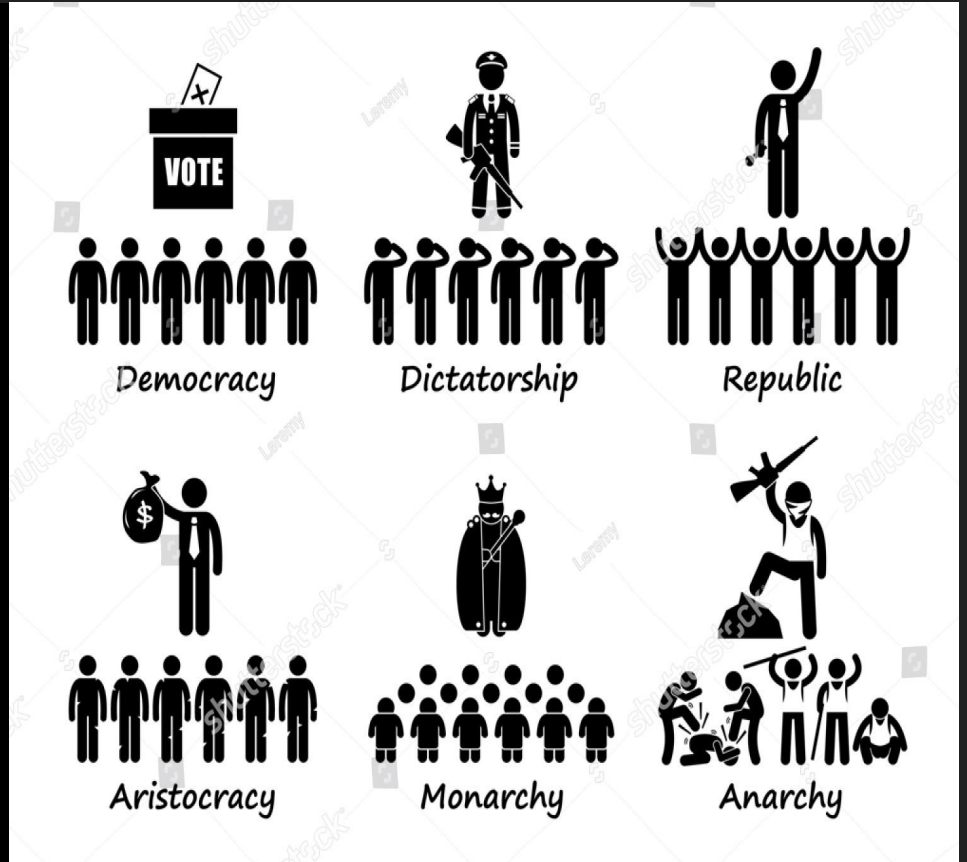
- Phrase 'democratic' - Political democracy and Socio-economic democracy(ৰাজনৈতিক গণতন্ত্ৰ আৰু আৰ্থ-সামাজিক গণতন্ত্ৰ)

Republic (গণতান্ত্রিক)

The term 'republic' in our Preamble indicates that India has an elected head called the president (আমার প্রস্তাবনাত 'গণরাজ্য' শব্দটোরে ভারতবর্ষত রাষ্ট্রপতি নামৰ এজন নির্বাচিত মুৰব্বী আছে বুলি বুজায়)

- Political sovereignty lies with people and public offices are open to all (ৰাজনৈতিক সার্বভৌমত্ব মানুহৰ ওপৰত আৰু ৰাজহুৱা কাৰ্যালয় সকলোৰে বাবে মুকলি হয়)

Justice (ন্যায়)

The term 'justice' in the Preamble embraces three distinct forms— social, economic and political (প্রস্তাবনাত উল্লেখ কৰা 'ন্যায়' শব্দটোৱে তিনিটা সুকীয়া ৰূপ সামৰি লৈছে— সামাজিক, অৰ্থনৈতিক আৰু ৰাজনৈতিক)

Social Justice (সামাজিক ন্যায়)

Social justice means that the Constitution wants to create a society without discrimination on any grounds like caste, gender, religion, etc (সামাজিক ন্যায়ৰ অৰ্থ হ'ল সংবিধানে জাতি, লিংগ, ধৰ্ম ইত্যাদি কোনো ভিত্তিত বৈষম্যহীন এখন সমাজ সৃষ্টি কৰিব বিচাৰিছে)

Economic Justice (অর্থনৈতিক ন্যায়)

Economic Justice – Economic Justice means no discrimination can be caused by people on the basis of their wealth, income, and economic status. Every person must be paid equally for an equal position and all people must get opportunities to earn for their living(অর্থনৈতিক ন্যায় – অর্থনৈতিক ন্যায়ৰ অৰ্থ হ'ল মানুহৰ ধন-সম্পত্তি, আয়, আৰু অর্থনৈতিক অৱস্থাৰ ভিত্তিত কোনো ধৰণৰ বৈষম্য কৰিব নোৱাৰিব। সমান পদৰ বাবে প্ৰতিজন ব্যক্তিক সমান দৰমহা দিব লাগিব আৰু সকলো মানুহেই জীৱিকাৰ বাবে উপাৰ্জনৰ সুযোগ লাভ কৰিব লাগিব)

Political Justice (ৰাজনৈতিক ন্যায়)

Political Justice – Political Justice means all the people have an equal, free and fair right without any discrimination to participate in political opportunities (ৰাজনৈতিক ন্যায় – ৰাজনৈতিক ন্যায়ৰ অৰ্থ হ'ল ৰাজনৈতিক সুযোগত অংশগ্ৰহণ কৰাৰ কোনো ধৰণৰ বৈষম্য নোহোৱাকৈ সকলো জনসাধাৰণৰ সম, মুক্ত আৰু ন্যায্য অধিকাৰ আছে)

Liberty (স্বাধীনতা)

Absence of restraints on
the activities of
individuals (ব্যক্তিৰ
কাৰ্যকলাপৰ ওপৰত সংযমৰ
অনুপস্থিতি)

Equality (সমতা)

It means the absence of special privileges to any section of the society
(ইয়াৰ অৰ্থ হ'ল সমাজৰ কোনো শ্ৰেণীৰ বাবে বিশেষ সুবিধাৰ অনুপস্থিতি)

Fraternity (ভাতৃভাৰ)

**A sense of
brotherhood
(ভাতৃবোধৰ ভাৰ)**

Preamble a part of constitution or not? (প্রস্তাবনা সংবিধানৰ অংশ হয় নে নহয় ?)

- Berubari Union case, 1960 Is not a part (এটা অংশ নহয়)
- Keshvananda Bharati case, 1973 It is a part (ই এটা অংশ)
- LIC of India Case, 1995 Integral part (অবিচ্ছেদ্য অংশ)

ACADEMY OF
CIVIL SERVICES
ESTD 2016

UNION & TERRITORIES

সংঘ আৰু ইয়াৰ ৰাজ্যক্ষেত্ৰ

Chapter 6

Article 1 (অনুচ্ছেদ ১)

Article 1 deals with Name and territory of the Union (১ নং অনুচ্ছেদত সংঘৰ নাম আৰু ভূখণ্ডৰ বিষয়ে আলোচনা কৰা হৈছে)—

India, that is Bharat, shall be a Union of States(ইণ্ডিয়া অৰ্থাৎ ভাৰত ৰাজ্যসমূহৰ এটি সংঘ হব)

Territory of India includes(ভাৰতৰ ভূখণ্ডৰ ভিতৰত আছে) -

- Territories of the states (ৰাজ্যসমূহৰ ভূখণ্ড)
- Union territories (কেন্দ্ৰীয় শাসিত অঞ্চল)
- Territories that may be acquired by the Government of India at any time (ভাৰত চৰকাৰে যিকোনো সময়তে অধিগ্রহণ কৰিব পৰা ভূখণ্ড)

Why union of states, not federation?

Dr. BR Ambedkar said - two reasons

1. The Indian Federation is not the result of an agreement among the states like the American Federation (ইণ্ডিয়ান ফেডাৰেচন আমেৰিকান ফেডাৰেচনৰ দৰে ৰাজ্যসমূহৰ মাজত হোৱা চুক্তিৰ ফল নহয়)
2. The states have no right to secede from the federation. The federation is a Union because it is indestructible (ৰাজ্যসমূহ ফেডাৰেচনৰ পৰা বিচ্ছিন্ন হোৱাৰ কোনো অধিকাৰ নাই। ফেডাৰেচনটো এটা ইউনিয়ন কাৰণ ই অবিনাশী)

Article 2: Admission or establishment of new States(অনুচ্ছেদ ২: নতুন ৰাষ্ট্ৰৰ নামভৰ্তি বা প্ৰতিষ্ঠা)

Parliament may by law admit into the Union, or establish, new States on such terms and conditions as it thinks fit (সংসদে আইনৰ দ্বাৰা সংঘত যোগদান কৰিব পাৰে, বা নতুন ৰাষ্ট্ৰ স্থাপন কৰিব পাৰে, যিটো চৰ্ত আৰু নিয়মত নিজৰ মতে উপযুক্ত)

✓ Article 2 grants two powers to the Parliament (২ নং অনুচ্ছেদত সংসদক দুটা ক্ষমতা প্ৰদান কৰা হৈছে) -

- (a) the power to admit into the Union of India new states((ক) ভাৰতীয় সংঘত নতুন ৰাজ্য ভৰ্তি কৰাৰ ক্ষমতা)
- (b) the power to establish new states ((খ) নতুন ৰাজ্য স্থাপনৰ ক্ষমতা)

Note-Article 2 relates to the admission or establishment of new states that are not part of the Union of India (টোকা-২ নং অনুচ্ছেদ ভাৰতীয় সংঘৰ অংশ নহোৱা নতুন ৰাজ্যৰ নামভৰ্তি বা প্ৰতিষ্ঠা সম্পৰ্কীয়)

Article 3: Formation of new States and alteration of areas, boundaries or names of existing States(অনুচ্ছেদ ৩: নতুন ৰাষ্ট্ৰ গঠন আৰু বৰ্তমানৰ ৰাজ্যৰ অঞ্চল, সীমা বা নাম সলনি কৰা)

Parliament may by law(সংসদে আইনৰ দ্বাৰা)—

- form a new State by separation of territory from any State or by uniting two or more States or parts of States or by uniting any territory to a part of any State(যিকোনো ৰাজ্যৰ পৰা ভূখণ্ড পৃথক কৰি বা দুখন বা ততোধিক ৰাজ্য বা ৰাজ্যৰ অংশক একত্ৰিত কৰি বা যিকোনো ভূখণ্ডক যিকোনো ৰাজ্যৰ অংশলৈ একত্ৰিত কৰি নতুন ৰাজ্য গঠন কৰা)

- increase the area of any State (যিকোনো ৰাজ্যৰ ক্ষেত্ৰফল বৃদ্ধি কৰা)
- diminish the area of any State(যিকোনো ৰাজ্যৰ ক্ষেত্ৰফল হ্ৰাস কৰা)
- alter the boundaries of any State(যিকোনো ৰাজ্যৰ সীমা সলনি কৰা)
- alter the name of any State(যিকোনো ৰাজ্যৰ নাম সলনি কৰা)

Note - Article 3 relates to the formation of or changes in the existing states of the Union of India (টোকা- ৩ নং অনুচ্ছেদ ভাৰতীয় সংঘৰ বৰ্তমানৰ ৰাজ্যসমূহৰ গঠন বা পৰিৱৰ্তনৰ সৈতে জড়িত)

Article 4: declares that laws made under Article 2 and 3 are not to be considered as amendments of the Constitution under Article 368 (অনুচ্ছেদ ৪: ঘোষণা কৰে যে অনুচ্ছেদ ২ আৰু ৩ৰ অধীনত নিৰ্মিত আইনসমূহক অনুচ্ছেদ ৩৬৮ৰ অধীনত সংবিধানৰ সংশোধনী হিচাপে গণ্য কৰা নহয়)

- This means that such laws can be passed by a simple majority and by the ordinary legislative process(অৰ্থাৎ সাধাৰণ সংখ্যাগৰিষ্ঠতাৰে আৰু সাধাৰণ বিধান প্ৰক্ৰিয়াৰে এনে আইন প্ৰণয়ন কৰিব পাৰি)

EVOLUTION OF STATES AND UNION TERRITORIES(ৰাষ্ট্ৰ আৰু সংঘৰ ভূখণ্ডৰ বিৱৰ্তন)

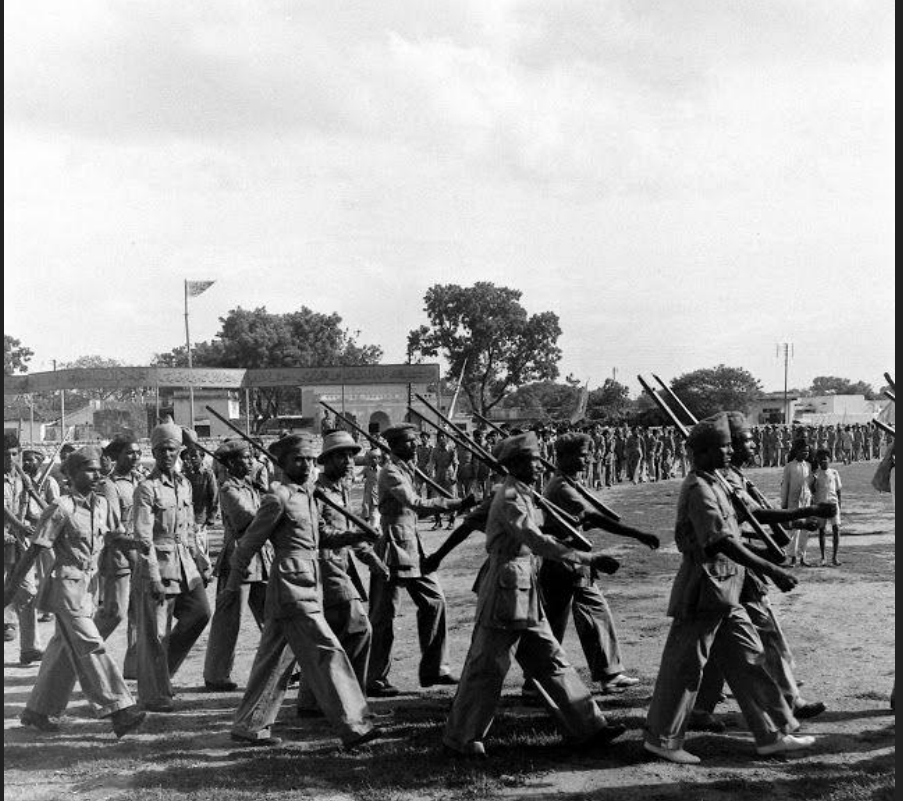
Indian Independence Act (1947) gave three options to the princely states (ভাৰতীয় স্বাধীনতা আইন (১৯৪৭)ত ৰাজকীয় ৰাজ্যসমূহক তিনিটা বিকল্প দিয়া হৈছিল) –

1. joining India (১.ভাৰতত যোগদান কৰা),
2. joining Pakistan or (পাকিস্তানত যোগদান কৰা বা),
3. remaining independent (স্বাধীন হৈ থকা)

Hyderabad (হায়দাবাদ)

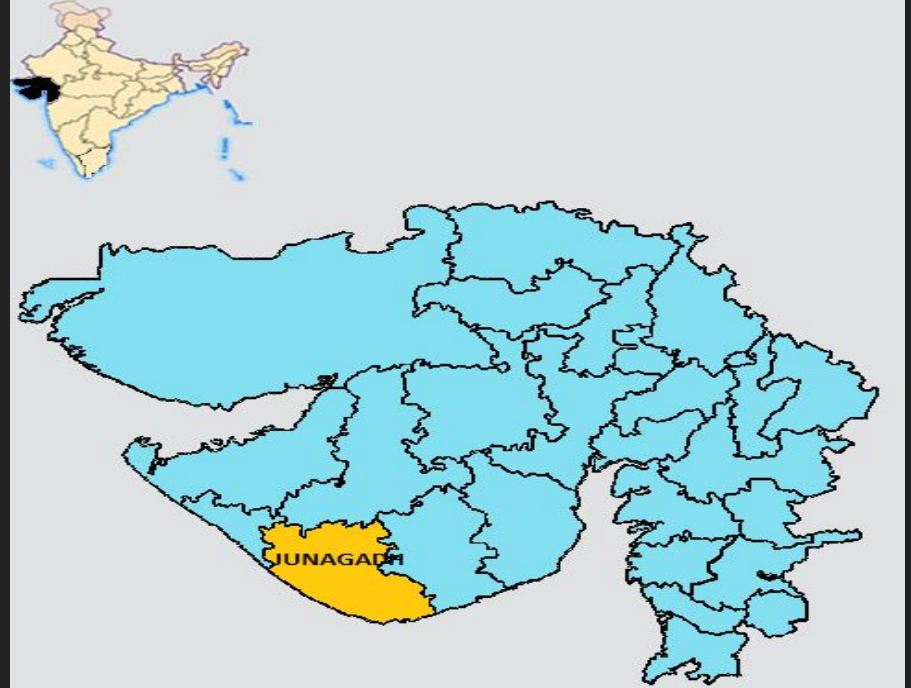
Hyderabad state was integrated through Police action (হায়দাবাদ ৰাজ্যক আৰক্ষীৰ কাৰ্য্যৰ জৰিয়তে একত্ৰিত কৰা হৈছিল)

- Operation POLO

Junagarh (জুনাগড়)

Junagarh was
integrated through
referendum (জুনাগড়ক
গণভোটৰ জৰিয়তে একত্ৰিত
কৰা হৈছিল)

Kashmir (কাশ্মীৰ)

Kashmir was integrated
through Instrument of
Accession (কাশ্মীৰক
ইনষ্ট্রুমেন্ট অৱ এক্সেচনৰ জৰিয়তে
একত্ৰিত কৰা হৈছিল)

Maharaj of J&K Hari Singh
signed the Instrument of
Accession on 26th Oct
1947 and this was
accepted by Governor
General of India on 27th
Oct 1947

Committee Recommendations (সমিতিৰ পৰামৰ্শ)

- **Dhar Commission (1948):** reorganisation of states on the basis of administrative convenience (ধৰ আয়োগ (১৯৪৮): প্রশাসনিক সুবিধাৰ ভিত্তিত ৰাজ্যসমূহৰ পুনৰ্গঠন)
- **JVP Committee(1948):** formally rejected language as the basis for reorganisation of states(জেভিপি কমিটি(১৯৪৮): ৰাজ্যসমূহৰ পুনৰ্গঠনৰ ভিত্তি হিচাপে ভাষাক আনুষ্ঠানিকভাৱে নাকচ কৰে)
- **Fazl Ali Commission (1955):** accepted language as the basis of reorganisation of states(ফাজল আলী আয়োগ (১৯৫৫): ভাষাক ৰাষ্ট্ৰৰ পুনৰ্গঠনৰ ভিত্তি হিচাপে গ্ৰহণ কৰে)

✓ **JVP Committee** - consisted of Jawaharlal Nehru, Vallabhbhai Patel and Pattabhi Sitaramayya

ACADEMY OF
CIVIL SERVICES
ESTD 2016

CITIZENSHIP নাগৰিকত্ব

Chapter 7

- Citizenship defines the relationship between the nation and the people who constitute the nation(নাগৰিকত্বই দেশ আৰু দেশ গঠন কৰা লোকসকলৰ মাজৰ সম্পৰ্কক সংজ্ঞায়িত কৰে)
- It confers upon an individual certain rights such as protection by the state, right to vote, and right to hold certain public offices, among others, in return for the fulfilment of certain duties/obligations owed by the individual to the state(ই ব্যক্তিক ৰাষ্ট্ৰৰ প্ৰতি থকা কিছুমান কৰ্তব্য/বাধ্যবাধকতা পূৰণৰ বিনিময়ত ৰাষ্ট্ৰৰ দ্বাৰা সুৰক্ষা, ভোটাধিকাৰ, আৰু কিছুমান ৰাজহুৱা পদবী গ্ৰহণ কৰাৰ অধিকাৰ আদি কিছুমান অধিকাৰ প্ৰদান কৰে)

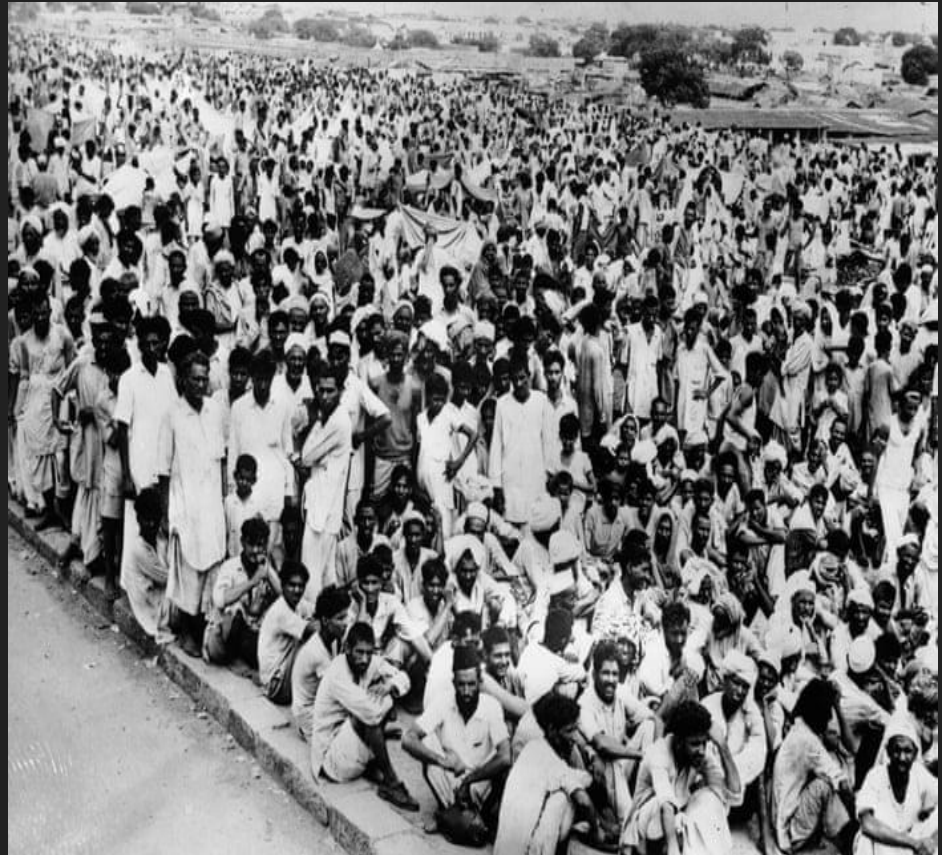
Article 5 (অনুচ্ছেদ ৫)

Article 5 states that “every person” who has domicile in the territory of India and (৫ নং অনুচ্ছেদত উল্লেখ আছে যে ভাৰতৰ ভূখণ্ডত বাসস্থান থকা “প্ৰতিজন ব্যক্তি” আৰু)...

- Who was born in the territory of India or (যাৰ ভাৰতৰ ভূখণ্ডত জন্ম হৈছিল বা)...
- Either of whose parents were born in the territory of India or (যাৰ পিতৃ-মাতৃৰ জন্ম ভাৰতৰ ভূখণ্ডত বা)
- Who has been ordinarily resident in the territory of India for not less than 5 years immediately preceding such commencement shall be a citizen of India (যি সাধাৰণতে ভাৰতৰ ভূখণ্ডত ৫ বছৰতকৈ কম নহয় বাস কৰি আহিছে তেওঁ ভাৰতৰ নাগৰিক হ'ব)

Article 6 (অনুচ্ছেদ ৬)

Rights of Citizenship of certain persons who have migrated to India from Pakistan (পাকিস্তানৰ পৰা ভাৰতলৈ প্ৰব্ৰজন কৰা কিছুমান ব্যক্তিৰ নাগৰিকত্বৰ অধিকাৰ)

Article 7 (অনুচ্ছেদ ৭)

Rights of Citizenship of certain migrants to Pakistan but returned to India subsequently
(পাকিস্তানলৈ কিন্তু পৰৱৰ্তী সময়ত
ভাৰতলৈ উভতি অহা কিছুমান
প্ৰব্ৰজনকাৰীৰ নাগৰিকত্বৰ অধিকাৰ)

Article 8 (অনুচ্ছেদ ৮)

Rights of people of Indian origin residing outside India for purposes of employment, marriage, and education
(নিয়োগ, বিবাহ, আৰু শিক্ষাৰ উদ্দেশ্যে ভাৰতৰ বাহিৰত বাস কৰা ভাৰতীয় মূলৰ লোকসকলৰ অধিকাৰ)

Article 9 (অনুচ্ছেদ ৯)

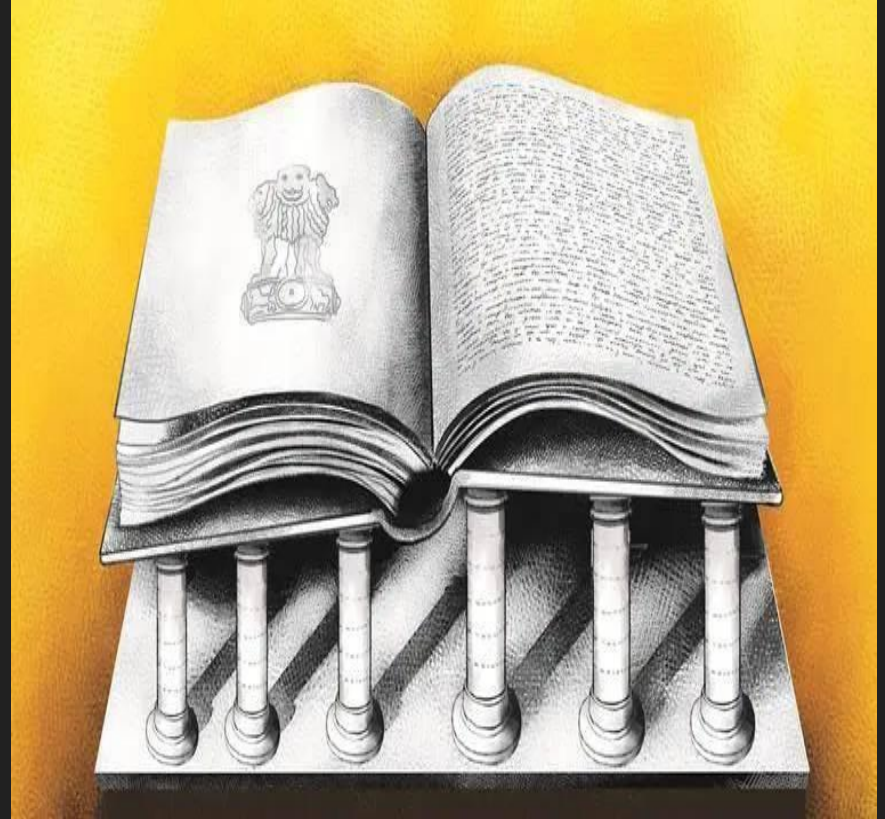
Persons who voluntarily acquire citizenship of a foreign state will not be citizens of India (নিজ ইচ্ছাৰে বিদেশী ৰাষ্ট্ৰৰ নাগৰিকত্ব লাভ কৰা ব্যক্তি ভাৰতৰ নাগৰিক নহ'ব)

1,83,741 INDIANS
GAVE UP
CITIZENSHIP
IN LAST 5 YEARS

Article 10 (অনুচ্ছেদ ১০)

Every person who is citizen of India under any provisions of this part will be subject to any law enacted by the Parliament (এই অংশৰ যিকোনো বিধানৰ অধীনত ভাৰতৰ নাগৰিক হোৱা প্ৰতিজন ব্যক্তি সংসদে প্ৰণয়ন কৰা যিকোনো আইনৰ অধীনত থাকিব)

Article 11 (অনুচ্ছেদ ১১)

Parliament to regulate the right of citizenship by law(সংসদে আইনৰ দ্বাৰা নাগৰিকত্বৰ অধিকাৰ নিয়ন্ত্ৰণ কৰিব) -

- Accordingly, the parliament had passed the Citizenship act of 1955 to provide for the acquisition and determination of Indian Citizenship (সেই অনুসৰি সংসদে ১৯৫৫ চনৰ নাগৰিকত্ব আইনখন গৃহীত কৰি ভাৰতীয় নাগৰিকত্ব অধিগ্ৰহণ আৰু নিৰ্ধাৰণৰ ব্যৱস্থা কৰিছিল)
- Entry 17, List 1 under the Seventh Schedule speaks about Citizenship, naturalization, and aliens. Thus, Parliament has exclusive power to legislate with respect to citizenship (সপ্তম সূচীৰ অধীনত ১৭ নং প্ৰৱেশ, তালিকা ১ ত নাগৰিকত্ব, প্ৰাকৃতিককৰণ, আৰু বিদেশী লোকৰ বিষয়ে কোৱা হৈছে। এইদৰে নাগৰিকত্বৰ ক্ষেত্ৰত আইন প্ৰণয়নৰ একচেটিয়া ক্ষমতা সংসদৰ হাতত আছে)

ACQUISITION OF CITIZENSHIP (নাগৰিকত্ব অধিগ্ৰহণ)

The Act provides five modes of acquiring the citizenship of India. These are:

- 1.By Birth(জন্মৰ দ্বাৰা)
- 2.By Descent (বংশৰ দ্বাৰা)
- 3.By Registration (পঞ্জীয়নৰ দ্বাৰা)
- 4.By Naturalization (প্রাকৃতিককৰণৰ দ্বাৰা)
- 5.By Incorporation of territory (ভূখণ্ডৰ অন্তৰ্ভুক্তিৰ দ্বাৰা)

By Birth (জন্মৰ দ্বাৰা)

Every person born in India on or after January 26, 1950 but before June 30, 1987, shall be a citizen of India by birth (১৯৫০ চনৰ ২৬ জানুৱাৰী বা তাৰ পিছত ভাৰতত জন্মগ্ৰহণ কৰা কিন্তু ১৯৮৭ চনৰ ৩০ জুনৰ আগতে জন্মগ্ৰহণ কৰা প্ৰতিজন ব্যক্তি জন্মসূত্ৰে ভাৰতৰ নাগৰিক হ'ব লাগিব)

Note: The children of foreign diplomats posted in India and enemy aliens cannot acquire the Indian citizenship by birth (বি:দ্র: ভাৰতত পদবীত থকা বিদেশী কূটনীতিবিদ আৰু শত্ৰু বিদেশীৰ সন্তানে জন্মসূত্ৰে ভাৰতীয় নাগৰিকত্ব লাভ কৰিব নোৱাৰে।

State of West Virginia, County of Randolph, ss:

Birth Certificate

(In the Clerk's Office of the County Commission of Randolph County)

I, ROSEZETTA LLOYD, Clerk of the County Commission in the County and State aforesaid, it being an office of record, and having a seal, do hereby certify that the records in my office show that

Anna M. Leopardo Sex Female

Was born at Coalton in Randolph County and State of West Virginia on the 16th day of January, 1916 and that the parents names are as follows:

Father's name Donato Leopardo

Mother's maiden name Maria Guiseppe Locci

and recorded in Birth Record No. 4 at page 32 . Date filed: January, 1916

In testimony whereof, I have hereunto affixed my signature and official seal at Elkins, West Virginia, this 19th day of August, 1996.

Rosezetta Lloyd, Clerk

By Descent (বংশৰ দ্বাৰা)

A person born outside India on or after January 26, 1950, shall be citizen of India by descent if his father or mother is a citizen of India at the time of his birth (১৯৫০ চনৰ ২৬ জানুৱাৰীত বা তাৰ পিছত ভাৰতৰ বাহিৰত জন্মগ্ৰহণ কৰা ব্যক্তিজন জন্মৰ সময়ত পিতৃ বা মাতৃ ভাৰতৰ নাগৰিক হ'লে বংশৰ ভিত্তিত ভাৰতৰ নাগৰিক হ'ব)

By Registration (পঞ্জীয়নৰ দ্বাৰা)

Five criteria -

1. Persons of Indian origin who resident for at least six months(ভাৰতীয় মূলৰ ব্যক্তি যি কমেও ছমাহ বাস কৰে)
2. Persons of Indian origin who are ordinarily resident in any country or place outside undivided India(ভাৰতীয় মূলৰ ব্যক্তি যিসকল সাধাৰণতে অবিভক্ত ভাৰতৰ বাহিৰৰ যিকোনো দেশ বা স্থানত বাস কৰে)
3. Women who are, or have been, married to citizens of India(যিসকল মহিলা ভাৰতৰ নাগৰিকৰ সৈতে বিবাহিত হৈছে)

4.Minor children of persons who are citizens of India(ভাৰতৰ নাগৰিক হোৱা ব্যক্তিৰ নাবালক সন্তান)(Minor- under 18)

5.Persons of full age and capacity who are citizen of the Common wealth countries or the Republic of Ireland (সম্পূৰ্ণ বয়স আৰু ক্ষমতাৰ ব্যক্তি যি কমনৱেলথ দেশ বা আয়াৰলেণ্ড ৰিপাব্লিকৰ নাগৰিক)

By Naturalisation (প্ৰাকৃতিককৰণৰ দ্বাৰা)

Any person who does not come under any of the categories mentioned above can acquire Indian citizenship by naturalisation if his application for the same has been accepted by the Government of India and certificate is granted to him to that effect (ওপৰত উল্লেখ কৰা কোনো এটা শ্ৰেণীৰ অন্তৰ্গত নথকা যিকোনো ব্যক্তিয়ে প্ৰাকৃতিককৰণৰ দ্বাৰা ভাৰতীয় নাগৰিকত্ব লাভ কৰিব পাৰে যদিহে সেই একেটাৰ বাবে তেওঁৰ আবেদন ভাৰত চৰকাৰে গ্ৰহণ কৰিছে আৰু সেই সন্দৰ্ভত তেওঁক প্ৰমাণপত্ৰ প্ৰদান কৰিছে)

✓ An applicant for a naturalisation certificate has to satisfy the following conditions:

1. He is not a citizen of a country which prohibits Indians becoming citizens of that country by naturalisation (তেওঁ এনে এখন দেশৰ নাগৰিক নহয় যিয়ে ভাৰতীয়ক প্ৰাকৃতিককৰণৰ দ্বাৰা সেই দেশৰ নাগৰিক হোৱাত বাধা দিয়ে)

2.He has renounced the citizenship of the country to which he belonged(তেওঁ যিখন দেশৰ আছিল, সেই দেশৰ নাগৰিকত্ব ত্যাগ কৰিছে)

3.He has either resided in India or has been in the service of a government in India, normally, for one year immediately prior to the date of application(তেওঁ হয় ভাৰতত বাস কৰি আহিছে নহয় ভাৰতৰ চৰকাৰৰ সেৱাত আছে, সাধাৰণতে, আবেদনৰ তাৰিখৰ ঠিক আগতে এবছৰ ধৰি)

4.During the seven years preceding the above mentioned one year, he has resided in India or been in the service of a government in India for a period amounting in the aggregate to not less than four years(ওপৰত উল্লেখ কৰা এবছৰৰ আগৰ সাত বছৰৰ ভিতৰত তেওঁ ভাৰতত বাস কৰিছিল বা ভাৰতত চৰকাৰৰ সেৱাত থকা সময়ছোৱাৰ সামগ্ৰিকভাৱে চাৰি বছৰতকৈ কম নহয়)

5.He is of good character(তেওঁৰ চৰিত্ৰ ভাল হ'ব লাগিব)

6.He has an adequate knowledge of a language specified in the Constitution(সংবিধানত উল্লেখ কৰা ভাষা এটাৰ বিষয়ে তেওঁৰ পৰ্যাপ্ত জ্ঞান থাকিব লাগিব)

✓ The Act provides, however, for a conspicuous exemption under which any or all of the above conditions may be waived in favour of a person who has rendered distinguished service to the cause of science, philosophy, art, literature, world peace or human progress generally(আইনখনে অৱশ্যে এনে এক স্পষ্ট বেহাইৰ ব্যৱস্থা কৰিছে যাৰ অধীনত বিজ্ঞান, দৰ্শন, শিল্প, সাহিত্য, বিশ্ব শান্তি বা সাধাৰণতে মানৱ প্ৰগতিৰ কাৰ্য্যত বিশিষ্ট সেৱা আগবঢ়োৱা ব্যক্তিৰ সপক্ষে ওপৰৰ যিকোনো বা সকলোবোৰ চৰ্ত বেহাই দিব পাৰি)

By Incorporation of Territory(অঞ্চল অন্তর্ভুক্তিৰ দ্বাৰা)

If any territory becomes part of India, the Government of India, by order, may specify the persons who shall be citizen of India by reason of their connection with that territory(যদি কোনো ভূখণ্ড ভাৰতৰ অংশ হয়, তেন্তে ভাৰত চৰকাৰে আদেশ অনুসৰি সেই ভূখণ্ডৰ সৈতে সম্পৰ্ক থকাৰ কাৰণে ভাৰতৰ নাগৰিক হ'বলগীয়া ব্যক্তিসকলক নিৰ্দিষ্ট কৰিব পাৰে)

ACADEMY OF
CIVIL SERVICES
ESTD 2016

FUNDAMENTAL RIGHTS(মৌলিক অধিকাৰ)

Chapter 8

RIGHTS (অধিকাৰ)

Rights are claims by an individual on the state(অধিকাৰ হৈছে ৰাষ্ট্ৰৰ ওপৰত এজন ব্যক্তিৰ দাবী)

Kinds of Rights(অধিকাৰৰ প্ৰকাৰ)-

1.Natural Rights –inherent in every individual being a part of human nature eg-right to life(প্ৰাকৃতিক অধিকাৰ –প্ৰতিজন ব্যক্তি মানৱ প্ৰকৃতিৰ অংশ হোৱাৰ অন্তৰ্নিহিত ,জীৱনৰ অধিকাৰ)

2.Human Rights–Similar to natural rights –universal and are intrinsic in human nature. Contained in UN Universal Declaration of Human Rights, 1948 Ex : freedom of speech and belief and freedom from fear(মানৱ অধিকাৰ–প্ৰাকৃতিক অধিকাৰৰ দৰেই –সাৰ্বজনীন আৰু মানৱ প্ৰকৃতিৰ অন্তৰ্নিহিত। ৰাষ্ট্ৰসংঘৰ মানৱ অধিকাৰৰ সাৰ্বজনীন ঘোষণা, ১৯৪৮ত সন্নিবিষ্ট কৰা হৈছে Ex : বাক আৰু বিশ্বাসৰ স্বাধীনতা আৰু ভয়ৰ পৰা মুক্তি)

3.Civil Rights –Rights that citizens of a country enjoy and are conferred by the Constitution or law of the country(নাগৰিক অধিকাৰ – দেশৰ নাগৰিকে ভোগ কৰা আৰু দেশৰ সংবিধান বা আইনৰ দ্বাৰা প্ৰদান কৰা অধিকাৰ)

4.Constitutional Rights–Enshrined in Constitution(সাংবিধানিক অধিকাৰ– সংবিধানত সন্নিৱিষ্ট)

5.Fundamental Rights–Branch of civil rights which are given higher importance as they are defended by Supreme Court directly(মৌলিক অধিকাৰ–নাগৰিক অধিকাৰৰ শাখা যিবোৰক উচ্চতম ন্যায়ালয়ে প্ৰত্যক্ষভাৱে ৰক্ষা কৰাৰ বাবে অধিক গুৰুত্ব দিয়া হয়)

Fundamental Rights (মৌলিক অধিকাৰ)

Key Features-

- Source: Bill of Rights-USA
- Promote political democracy(ৰাজনৈতিক গণতন্ত্ৰক প্ৰসাৰ কৰা)
- Prevent authoritarian and despotic rule(স্বৈৰাচাৰী আৰু নিৰ্ভীক শাসন ৰোধ কৰক)
- Place limitation on Legislature and Executive(বিধানসভা আৰু কাৰ্যবাহীৰ ওপৰত সীমাবদ্ধতা ৰাখিব)
- Ordinary rights may be changed by the legislature by ordinary process of law making, but a fundamental right may only be changed by amending the Constitution itself (সাধাৰণ অধিকাৰসমূহ আইন প্ৰণয়নৰ সাধাৰণ প্ৰক্ৰিয়াৰে বিধায়িনী দলে সলনি কৰিব পাৰে, কিন্তু এটা মৌলিক অধিকাৰ সংবিধানখন নিজেই সংশোধন কৰিহে পৰিৱৰ্তন কৰিব পাৰে)

Fundamental rights listed in Indian Constitution under Part III are:-

- Right to equality—Art 14 to 18 (সমতাৰ অধিকাৰ—১৪ৰ পৰা ১৮ নং অনুচ্ছেদ)
- Right to freedom—Art 19 to 22(স্বাধীনতাৰ অধিকাৰ—১৯ৰ পৰা ২২ নং অনুচ্ছেদ)
- Right against exploitation—Art 23 to 24(শোষণৰ বিৰুদ্ধে অধিকাৰ—অনুচ্ছেদ ২৩ৰ পৰা ২৪)
- Right to freedom of religion—Art 25 to 28(ধৰ্মৰ স্বাধীনতাৰ অধিকাৰ—অনুচ্ছেদ ২৫ৰ পৰা ২৮)
- Right to constitutional remedies—Art 32(সাংবিধানিক প্ৰতিকাৰৰ অধিকাৰ—অনুচ্ছেদ ৩২)

ARTICLE 12 PROVIDES THE 'DEFINITION OF THE STATE'(১২ নং অনুচ্ছেদত 'ৰাষ্ট্ৰৰ সংজ্ঞা' দিয়া হৈছে)

The "State" includes –(“ৰাজ্য”ৰ ভিতৰত আছে) –

- the Government and Parliament of India(ভাৰত চৰকাৰ আৰু সংসদ)
- the government and the state legislature(চৰকাৰ আৰু ৰাজ্যিক বিধায়িনী দল)
- all local authorities (municipalities, Panchayati Raj, District boards. Etc)(সকলো স্থানীয় কৰ্তৃপক্ষ (পৌৰসভা, পঞ্চায়তীৰাজ, জিলা ব'ৰ্ড আদি)
- Other statutory and non-statutory authorities (LIC, ONGC etc.)(অন্যান্য বিধিগত আৰু অবিধিগত কৰ্তৃপক্ষ (এল আই চি, অ' এন জি চি ইত্যাদি)

ARTICLE 13 – LAWS INCONSISTENT WITH OR IN DEROGATION OF THE FUNDAMENTAL RIGHTS(অনুচ্ছেদ ১৩ – মৌলিক অধিকাৰৰ সৈতে অসঙ্গতিপূৰ্ণ বা অৱমাননা কৰা আইন)

Article 13 declares that all laws that are inconsistent with or in derogation of any of the fundamental rights shall be void.(১৩ নং অনুচ্ছেদত ঘোষণা কৰা হৈছে যে যিকোনো মৌলিক অধিকাৰৰ সৈতে অসঙ্গতিপূৰ্ণ বা তাৰ পৰা বঞ্চিত হোৱা সকলো আইন বাতিল হ'ব)

- It provides for the “**doctrine of judicial review**” (ইয়াত “ন্যায়িক পর্যালোচনাৰ মতবাদ”ৰ ব্যৱস্থা কৰা হৈছে)
- Please note: The word “Judicial Review” is nowhere mentioned in the Constitution(মন কৰিব: সংবিধানত ক’তো “ন্যায়িক পর্যালোচনা” শব্দৰ উল্লেখ নাই)

ARTICLE 14: EQUALITY BEFORE LAW AND EQUAL PROTECTION OF LAWS (অনুচ্ছেদ ১৪: আইনৰ আগত সমতা আৰু আইনৰ সমান সুৰক্ষা)

✓ Article 14 says that State shall not deny to any person equality before the law or the equal protection of the laws within the territory of India (১৪ নং অনুচ্ছেদত কোৱা হৈছে যে ৰাষ্ট্ৰই কোনো ব্যক্তিক আইনৰ আগত সমতা বা ভাৰতৰ ভূখণ্ডৰ ভিতৰৰ আইনসমূহৰ সম সুৰক্ষা অস্বীকাৰ কৰিব নোৱাৰে)

✓ The article 14 aims to establish the "Equality of Status and Opportunity" as embodied in the Preamble of the Constitution (১৪ নং অনুচ্ছেদৰ লক্ষ্য হৈছে সংবিধানৰ প্ৰস্তাৱনাত সন্নিৱিষ্ট কৰা "মৰ্যাদা আৰু সুযোগৰ সমতা" প্রতিষ্ঠা কৰা)

Equality before law(আইনৰ আগত সমতা)

Equality before law

no one is above the law of the land

আইনৰ আগত সমতা

কোনোৰেই দেশৰ আইনতকৈ ওপৰত নহয়

✓ Equality before law: The absence of any special privileges in favor of any person(আইনৰ আগত সমতা: কোনো ব্যক্তিৰ সপক্ষে কোনো বিশেষ বিশেষাধিকাৰৰ অনুপস্থিতি)

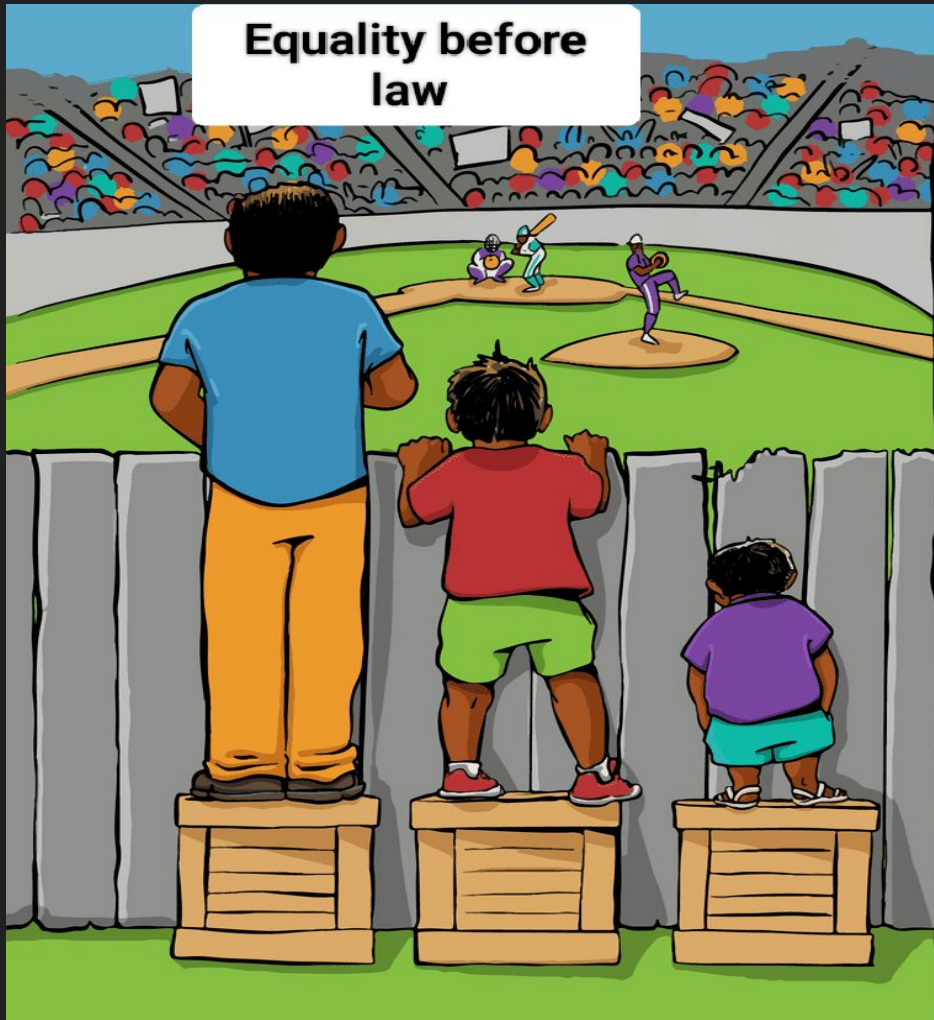
✓ It is taken from the British Constitution

✓ It is a Negative concept.

Equal protection of the law (আইনৰ সমান সুৰক্ষা)

- ✓ The equality of treatment under equal circumstances.(সম পৰিস্থিতিত ব্যৱহাৰৰ সমতা)
- ✓ The like should be treated alike without any discrimination (তেনেকুৱাবোৰকো কোনো ধৰণৰ বৈষম্য নকৰাকৈ একেধৰণৰ ব্যৱহাৰ কৰিব লাগে)
- ✓ It is taken from the American Constitution.
- ✓ It is a positive concept.
- ✓ Similar application of same law to all people who are similarly situated(একে অৱস্থাৰ সকলো মানুহৰ ক্ষেত্ৰত একে আইন প্ৰয়োগ)

**Equality before
law**

Equal protection of law

Rule of Law (আইনমতে)

- ✓ Concept of “Rule of Law” is propounded by A.V. Dicey.
- ✓ It is Absence of arbitrary power - No man can be punished except for a breach of law(ই হৈছে স্বেচ্ছাচাৰী ক্ষমতাৰ অনুপস্থিতি - আইন ভংগ কৰাৰ বাহিৰে কোনো মানুহক শাস্তি দিব নোৱাৰি)
- ✓ ‘Equality before law’ is an element of the concept of ‘Rule of Law’(‘আইনৰ আগত সমতা’ ‘আইনৰ শাসন ব্যৱস্থা’ ধাৰণাটোৰ এটা উপাদান)

EXCEPTIONS TO EQUALITY(সমতাৰ ব্যতিক্ৰম)

- ✓ President or Governor of state is not answerable to court of law for exercising their executive powers(ৰাষ্ট্ৰপতি বা ৰাজ্যপাল নিজৰ কাৰ্যবাহী ক্ষমতা প্ৰয়োগৰ বাবে আদালতৰ ওচৰত জবাবদিহি নহয়)
- ✓ No criminal proceeding against President or Governor of state can be instituted or continued during their tenure in office(ৰাষ্ট্ৰপতি বা ৰাজ্যপালৰ বিৰুদ্ধে তেওঁলোকৰ কাৰ্যকালত কোনো ধৰণৰ অপৰাধমূলক কাৰ্য্যবিধি আৰম্ভ বা অব্যাহত ৰাখিব নোৱাৰিব)
- ✓ No civil proceeding against President or Governor(ৰাষ্ট্ৰপতি বা ৰাজ্যপালৰ বিৰুদ্ধে কোনো দেৱানী কাৰ্য্যবিধি নহয়)
- ✓ foreign diplomats and leaders or heads of state are not answerable in the local courts(বিদেশী কূটনীতিবিদ আৰু নেতা বা ৰাষ্ট্ৰপতিসকল স্থানীয় আদালতত জবাবদিহি নহয়)

Article 15-Prohibition of discrimination on grounds of religion, race, caste, sex or place of birth(অনুচ্ছেদ ১৫-ধর্ম, বর্ণ, জাতি, লিংগ বা জন্মস্থানৰ ভিত্তিত বৈষম্য নিষিদ্ধ কৰা)

Article 15 prohibits the state from discriminating any citizen on ground of any religion, race, caste, sex, and place of birth or any of them. It provides that there shall be no restriction on any person on any of the above bases to access and use the public places.(১৫ নং অনুচ্ছেদত ৰাষ্ট্ৰই কোনো ধর্ম, বর্ণ, জাতি, লিংগ, জন্মস্থান বা ইয়াৰে যিকোনো এটাৰ ভিত্তিত কোনো নাগৰিকক বৈষম্যমূলক ব্যৱহাৰ কৰাত বাধা আৰোপ কৰিছে। ইয়াত উল্লেখ আছে যে ওপৰৰ কোনো এটা ভিত্তিত কোনো ব্যক্তিৰ ওপৰত ৰাজহুৱা স্থানত প্ৰৱেশ আৰু ব্যৱহাৰৰ ক্ষেত্ৰত কোনো বাধা নাথাকিব)

Exceptions (ব্যতিক্রম) -

Women and children, educationally and socially backward classes of citizens – Special provisions can be provided for their upliftment(নারী আৰু শিশু, শৈক্ষিক আৰু সামাজিকভাৱে পিছপৰা শ্ৰেণীৰ নাগৰিক – তেওঁলোকৰ উত্থানৰ বাবে বিশেষ ব্যৱস্থাৰ ব্যৱস্থা কৰিব পাৰি)

For example, reservation of seats for women in local bodies or provision of free education for children(

Article 16 Equal opportunity in Public employment(অনুচ্ছেদ ১৬ ৰাজহুৱা নিয়োগত সমান সুযোগ)

No citizen can be discriminated or made ineligible for employment of any office under the state on the grounds of only religion, race, caste, sex, descent, place of birth or residence.(Under article 15 descent and place of residence are not present)(কোনো নাগৰিককে কেৱল ধৰ্ম, বৰ্ণ, জাতি, লিংগ, বংশ, জন্মস্থান বা বাসস্থানৰ ভিত্তিত বৈষম্য বা অযোগ্য কৰি তুলিব নোৱাৰিব।(১৫ নং অনুচ্ছেদৰ অধীনত বংশ আৰু বাসস্থান উপস্থিত নহয়)

Article 17 ABOLITION OF UNTOUCHABILITY(অনুচ্ছেদ ১৭ অস্পৃশ্যতা বিলুপ্ত কৰা)

ARTICLE 17 ABOLISHES THE UNTOUCHABILITY AND ITS PRACTICE IN ANY FORM IS MADE PUNISHABLE UNDER THE LAW(১৭ নং অনুচ্ছেদে অস্পৃশ্যতাক বিলুপ্ত কৰে আৰু যিকোনো ৰূপত ইয়াৰ অভ্যাসক আইনৰ অধীনত শাস্তিযোগ্য কৰি তোলা হৈছে)

✓ Term untouchability is not defined in Constitution(সংবিধানত অস্পৃশ্যতাৰ সংজ্ঞা দিয়া হোৱা নাই)

✓ Practice of Untouchability can disqualify an individual to contest in elections(অস্পৃশ্যতাৰ অভ্যাসে এজন ব্যক্তিক নিৰ্বাচনত প্ৰতিদ্বন্দ্বিতা কৰিবলৈ অযোগ্য কৰি তুলিব পাৰে)

✓ Protection of Civil rights act, 1955 was meant to enlarge the scope of this article(Protection of Civil rights act, 1955 ৰ উদ্দেশ্য আছিল এই অনুচ্ছেদৰ পৰিসৰ বৃদ্ধি কৰা)

Article 18 Abolition of Titles(অনুচ্ছেদ ১৮ উপাধি বিলুপ্ত কৰা)

Article 18 prevents the state from confirming any title except military and academic distinction(১৮ নং অনুচ্ছেদত ৰাষ্ট্ৰই সামৰিক আৰু শৈক্ষিক পাৰ্থক্যৰ বাহিৰে আন কোনো উপাধি নিশ্চিত কৰাত বাধা প্ৰদান কৰিছে)

✓ It prohibits a citizen of India from accepting any title from any foreign state(ইয়াত ভাৰতৰ কোনো নাগৰিকে কোনো বিদেশী ৰাষ্ট্ৰৰ পৰা কোনো উপাধি গ্ৰহণ কৰাত বাধা আৰোপ কৰা হৈছে)

✓ A foreigner working for Indian government cannot accept a title from foreign state without the consent of the President(ভাৰত চৰকাৰৰ বাবে কাম কৰা এজন বিদেশীয়ে ৰাষ্ট্ৰপতিৰ সন্মতি অবিহনে বিদেশী ৰাষ্ট্ৰৰ পৰা উপাধি গ্ৰহণ কৰিব নোৱাৰে)

✓ Bharat Ratna, Padma Awards are not titles (ভাৰত ৰত্ন, পদ্ম বঁটা উপাধি নহয়)(it is a prize)

Articles 19–22: Right to Freedom

১৯–২২ নং অনুচ্ছেদ:
স্বাধীনতাৰ অধিকাৰ

Article 19 - 1(a) Freedom of Speech and Expression(অনুচ্ছেদ ১৯ - ১(ক) বাক আৰু মত প্ৰকাশৰ স্বাধীনতা

Every citizen has right to express his beliefs and convictions. It includes freedom of press, right to know about govt. activities, freedom of silence, freedom against bandh, right to telecast, advertise, etc. (প্ৰতিজন নাগৰিকৰ নিজৰ বিশ্বাস আৰু বিশ্বাস প্ৰকাশ কৰাৰ অধিকাৰ আছে। ইয়াৰ ভিতৰত সংবাদ মাধ্যমৰ স্বাধীনতা, চৰকাৰী কাম-কাজৰ বিষয়ে জনা অধিকাৰ, মৌনতাৰ স্বাধীনতা, বন্ধৰ বিৰুদ্ধে স্বাধীনতা, টেলিকাষ্ট, বিজ্ঞাপনৰ অধিকাৰ, ইত্যাদি)

Restriction (নিষেধাজ্ঞা)

- ✓ Sovereignty and Integrity of India (ভাৰতৰ সাৰ্বভৌমত্ব আৰু অখণ্ডতা)
- ✓ Security of State(ৰাজ্যৰ নিৰাপত্তা)
- ✓ Friendly relation with foreign states(বিদেশী ৰাষ্ট্ৰৰ সৈতে বন্ধুত্বপূৰ্ণ সম্পৰ্ক)
- ✓ Public Order Decency or Morality, contempt of court, deformation, incitement to an offense(ৰাজহুৱা ব্যৱস্থা শালীনতা বা নৈতিকতা, আদালত অৱমাননা, বিকৃতি, অপৰাধৰ বাবে উচটনি দিয়া)

Article 19-1(b) Right to assemble peaceably and without arms(অনুচ্ছেদ ১০-১ (খ) শান্তিপূর্ণভাৱে আৰু অস্ত্ৰ অবিহনে একত্ৰিত হোৱাৰ অধিকাৰ)

Every citizen has to right to assemble peacefully without arms. They can conduct meetings, demonstrations and take out processions(প্ৰতিজন নাগৰিকৰ অস্ত্ৰ অবিহনে শান্তিপূৰ্ণভাৱে একত্ৰিত হোৱাৰ অধিকাৰ আছে। সভা, বিক্ষোভ আৰু শোভাযাত্ৰা উলিয়াব পাৰে)

- This right does not include right to strike (এই অধিকাৰত ধৰ্মঘটৰ অধিকাৰ অন্তৰ্ভুক্ত নহয়)
- **Restriction(নিষেধাজ্ঞা) -**

- ✓ Sovereignty and Integrity of India(ভাৰতৰ সাৰ্বভৌমত্ব আৰু অখণ্ডতা)
- ✓ Public order including the maintenance of traffic in the area concerned(সংশ্লিষ্ট অঞ্চলৰ যাতায়তৰ ৰক্ষণাবেক্ষণকে ধৰি জনশৃংখলা)

Article 19 -1(c) Right to form associations or unions or co-operative societies(অনুচ্ছেদ ১৯ -১(গ) সংঘ বা সমবায় সমিতি গঠন কৰাৰ অধিকাৰ)

All citizens have right to form associations or unions or cooperative societies(সকলো নাগৰিকৰ সংঘ বা সমবায় সমিতি গঠন কৰাৰ অধিকাৰ আছে)

Includes the right to form political parties, companies, partnership firms, societies, clubs, organisations, trade unions or any body of persons(ৰাজনৈতিক দল, কোম্পানী, অংশীদাৰিত্ব সংস্থা, সমিতি, ক্লাব, সংগঠন, ট্ৰেড ইউনিয়ন বা যিকোনো ব্যক্তিৰ সংস্থা গঠন কৰাৰ অধিকাৰ অন্তৰ্ভুক্ত)

- The right to obtain recognition of the association is not a fundamental right(সংঘৰ স্বীকৃতি লাভৰ অধিকাৰ কোনো মৌলিক অধিকাৰ নহয়)
- **Restriction(নিষেধাজ্ঞা) -**
 - ✓ Sovereignty and Integrity of India (ভাৰতৰ সাৰ্বভৌমত্ব আৰু অখণ্ডতা)
 - ✓ Public Order and Morality (জনশৃংখলা আৰু নৈতিকতা)

Article 19 – 1 (d) Right to move freely throughout the territory of India (অনুচ্ছেদ ১৯ – ১ (ঘ) সমগ্র ভাৰতৰ ভূখণ্ডত মুক্তভাৱে চলাচল কৰাৰ অধিকাৰ)

Article 19(1)(d) of The Indian Constitution guarantees to all Citizens of India the Right "to move freely throughout the territory of India(ভাৰতীয় সংবিধানৰ ১৯(১)(ঘ) অনুচ্ছেদত ভাৰতৰ সকলো নাগৰিককে "সমগ্র ভাৰত ভূখণ্ডত মুক্তভাৱে চলাচল কৰাৰ" অধিকাৰৰ নিশ্চয়তা প্ৰদান কৰা হৈছে)

- According to clause (5) of Article 19 of Indian Constitution State may impose reasonable restrictions on the Freedom of movement on two grounds(ভাৰতীয় সংবিধানৰ ১৯ নং অনুচ্ছেদৰ (৫) দফা অনুসৰি ৰাজ্যই দুটা ভিত্তিত চলাচলৰ স্বাধীনতাৰ ওপৰত যুক্তিসংগত বাধা আৰোপ কৰিব পাৰে) -
 - ✓ In the Interest of General Public(সাধাৰণ জনতাৰ স্বার্থত)
 - ✓ For the Protection of Scheduled Tribes(অনুসূচিত জনজাতি সুৰক্ষাৰ বাবে)

Article 19 -1 (e) Right to reside and settle in any part of the territory of India(অনুচ্ছেদ ১৯ -১ (ঙ) ভাৰতৰ ভূখণ্ডৰ যিকোনো অংশত বাস আৰু বসতি স্থাপনৰ অধিকাৰ)

Article 19(1)(e) of the Indian Constitution guarantees to every citizen of India, the right "to reside and settle in any part of the territory of India"(ভাৰতীয় সংবিধানৰ ১৯(১)(ঙ) অনুচ্ছেদত ভাৰতৰ প্ৰতিজন নাগৰিকক "ভাৰতৰ ভূখণ্ডৰ যিকোনো অংশত বাস আৰু বসতি স্থাপন"ৰ অধিকাৰ নিশ্চিত কৰা হৈছে)

- **Restriction (নিষেধাজ্ঞা) -**

- ✓ General public interest (সাধাৰণ জনস্বার্থ)
- ✓ protection of interest of scheduled tribes (অনুসূচিত জনজাতিৰ স্বার্থৰ সুৰক্ষা)

Article 19 – 1 (f) Right to Property (অনুচ্ছেদ ১৯ – ১ (চ) সম্পত্তিৰ অধিকাৰ)

Removed by 44th Amendment Act, 1978
(৪৪ নং সংশোধনী আইন, ১৯৭৮ৰ দ্বাৰা আঁতৰোৱা হৈছে)

✓ Right to property Article 300 A is a legal and constitutional right but not Fundamental Rights (সম্পত্তিৰ অধিকাৰ অনুচ্ছেদ ৩০০ ক আইনী আৰু সাংবিধানিক অধিকাৰ কিন্তু মৌলিক অধিকাৰ নহয়)

Article 19 – 1 (g) Right to practice any profession or to carry on any occupation, trade or business(অনুচ্ছেদ ১৯ – ১ (ছ) যিকোনো বৃত্তি চৰা কৰাৰ বা যিকোনো বৃত্তি, ব্যৱসায় বা ব্যৱসায় চলোৱাৰ অধিকাৰ।

Citizens has right to practice any profession
(নাগৰিকৰ যিকোনো বৃত্তি চৰা কৰাৰ অধিকাৰ আছে)

The State can impose reasonable
restrictions on the exercise of this right in
the interest of the general public(সাধাৰণ
জনতাৰ স্বার্থত এই অধিকাৰৰ ব্যৱহাৰৰ ক্ষেত্ৰত ৰাষ্ট্ৰই
যুক্তিসংগত বাধা আৰোপ কৰিব পাৰে)

- These 6 rights are protected only against state action and not private individual(এই ৬টা অধিকাৰ কেৱল ৰাষ্ট্ৰৰ কাৰ্য্যৰ বিৰুদ্ধেহে সুৰক্ষিত আৰু ব্যক্তিগত ব্যক্তিৰ বিৰুদ্ধে নহয়)
- The State can impose 'reasonable' restrictions on the enjoyment of these six rights only on the grounds mentioned in the Article 19 itself and not on any other grounds(ৰাষ্ট্ৰই এই ছটা অধিকাৰ উপভোগৰ ক্ষেত্ৰত 'যুক্তিসংগত' বাধা আৰোপ কৰিব পাৰে কেৱল ১৯ নং অনুচ্ছেদত উল্লেখ কৰা ভিত্তিতহে আৰু আন কোনো ভিত্তিত নহয়)

ARTICLE 20: PROTECTION IN RESPECT OF CONVICTION FOR OFFENCES(অনুচ্ছেদ ২০: অপরাধৰ বাবে দোষী সাব্যস্ত হোৱাৰ ক্ষেত্ৰত সুৰক্ষা)

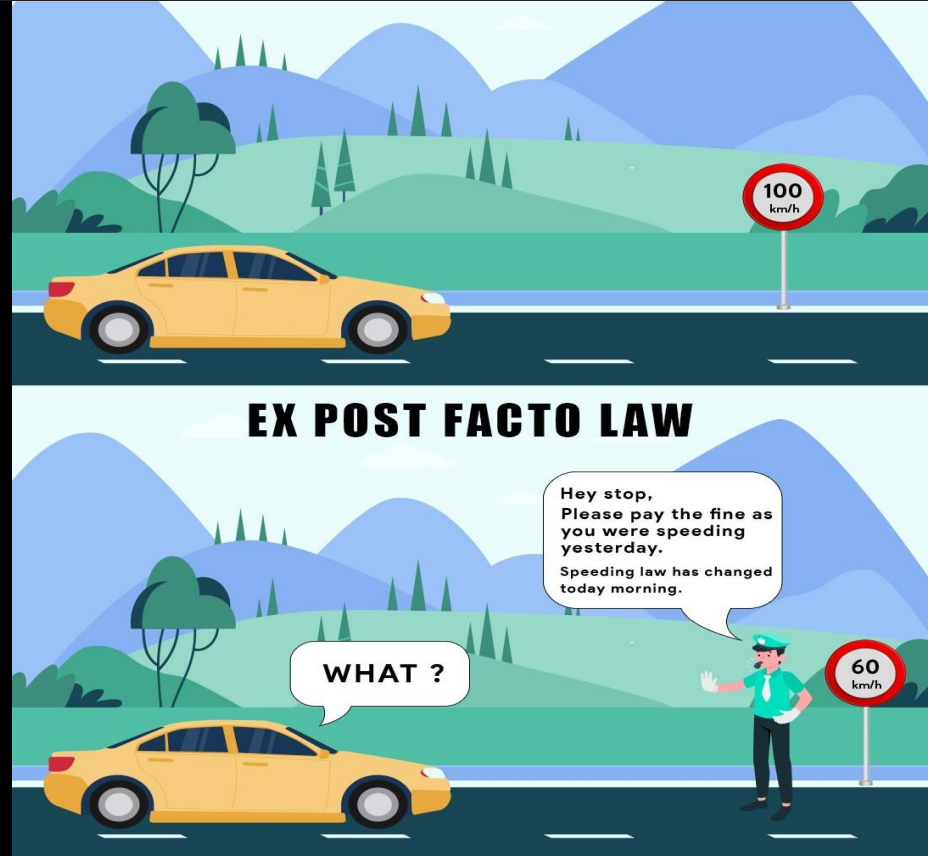
ARTICLE

20

No ex post facto laws (কোনো এক্স পস্ট ফেক্টো আইন নাই)

- No person shall be convicted by applying law backwards (পিছলৈ আইন প্রয়োগ কৰি কোনো ব্যক্তিক দোষী সাব্যস্ত কৰা নহ'ব)
- Applicable only to criminal laws not to civil and tax laws (কেৱল অপৰাধমূলক আইনত প্রযোজ্য, দেৱানী আৰু কৰ আইনত নহয়)
- Does not apply to prevention detention (প্ৰতিৰোধমূলক আটকৰ ক্ষেত্ৰত প্রযোজ্য নহয়)

No double Jeopardy (ডাবল জেওপাৰ্ডি নাই)

- No person shall be prosecuted and punished for the same offense twice(কোনো ব্যক্তিৰ বিৰুদ্ধে একেটা অপৰাধৰ বাবে দুবাৰকৈ গোচৰ চলাব নোৱাৰিব আৰু শাস্তি পাব নোৱাৰিব)

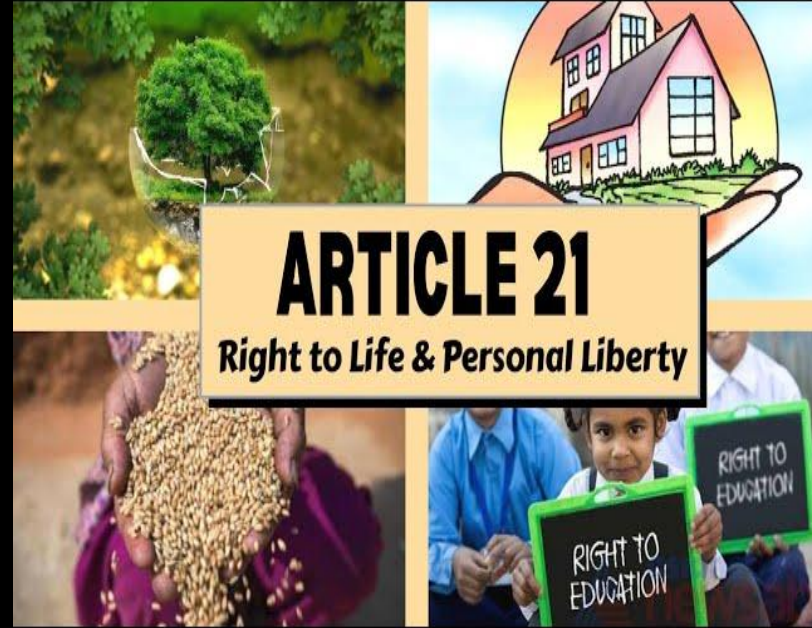
No Self Incrimination (কোনো আত্মদোষী সাব্যস্ত নহয়)

- No person shall be witness of his own case(কোনো ব্যক্তি নিজৰ গোচৰৰ সাক্ষী হ'ব নোৱাৰিব)
- Blood samples, specimen signatures, thumb impressions, exhibition of body, production of material objects are not covered(তেজৰ নমুনা, নমুনাৰ স্বাক্ষৰ, বুটা আঙুলিৰ ছাপ, শৰীৰৰ প্ৰদৰ্শন, বস্তুগত বস্তুৰ উৎপাদন আদি সামৰি লোৱা হোৱা নাই)

ARTICLE 21: PROTECTION OF LIFE AND PERSONAL LIBERTY(অনুচ্ছেদ ২১: জীৱন আৰু ব্যক্তিগত স্বাধীনতাৰ সুৰক্ষা)

Article 21 declares that no person shall be deprived of his life or personal liberty except according to procedure established by law(২১ নং অনুচ্ছেদত ঘোষণা কৰা হৈছে যে আইনে স্থাপন কৰা পদ্ধতি অনুসৰি বাদে কোনো ব্যক্তিৰ জীৱন বা ব্যক্তিগত স্বাধীনতাৰ পৰা বঞ্চিত নহ'ব)

- **Procedure established by law** : Protection against arbitrary executive action not against legislative action(আইনৰ দ্বাৰা স্থাপিত পদ্ধতি : আইনগত ব্যৱস্থাৰ বিৰুদ্ধে নহয় স্বেচ্ছাচাৰী কাৰ্যবাহী ব্যৱস্থাৰ বিৰুদ্ধে সুৰক্ষা)
- ✓ A.K.Gopalan v. State of Madras, 1950 – Procedure established by Law
- **Due process of Law** : Due process balances the power of law of the land and protects the individual person from it(আইনৰ যথাযথ প্ৰক্ৰিয়া : যথাযথ প্ৰক্ৰিয়াই ভূমিৰ আইনৰ ক্ষমতাৰ মাজত ভাৰসাম্য ৰক্ষা কৰে আৰু ব্যক্তিগত ব্যক্তিক ইয়াৰ পৰা ৰক্ষা কৰে)
- ✓ Maneka Gandhi v. Union of India, 1978 – Due Process of Law
- The right to privacy is protected as an intrinsic part of the right to life and personal liberty under Article 21 – K.Puttaswamy case(গোপনীয়তাৰ অধিকাৰক ২১ নং অনুচ্ছেদ – কে.পুটাস্বামী গোচৰৰ অধীনত জীৱন আৰু ব্যক্তিগত স্বাধীনতাৰ অধিকাৰৰ এক অন্তৰ্নিহিত অংশ হিচাপে সুৰক্ষিত কৰা হৈছে)

Article 21 A: Right to free and compulsory education to all children of age six to fourteen years(অনুচ্ছেদ ২১ ক: ছয়ৰ পৰা চৈধ্য বছৰ বয়সৰ সকলো শিশুৰ বিনামূলীয়া আৰু বাধ্যতামূলক শিক্ষাৰ অধিকাৰ)

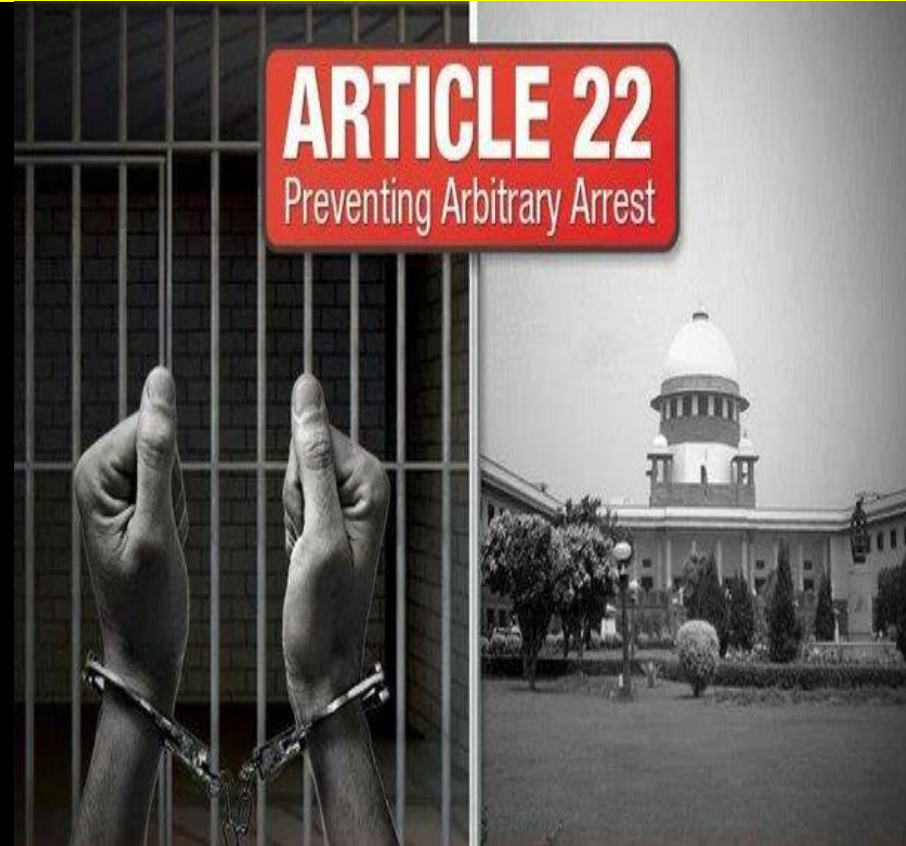
- Right to Education 2009 was enacted to enforce this (ইয়াক বলবৎ কৰিবলৈ শিক্ষাৰ অধিকাৰ ২০০৯ প্ৰণয়ন কৰা হৈছিল)
- This provision was added by the **86th Constitutional Amendment Act of 2002**. This amendment is a major milestone in the country's aim to achieve "Education for All".(এই বিধান ২০০২ চনৰ ৮৬ সংখ্যক সাংবিধানিক সংশোধনী আইনখনে সংযোজন কৰিছিল)

Article 22 – Protest against arrest and detention(২২ নং অনুচ্ছেদ – গ্ৰেপ্তাৰ আৰু আটক কৰাৰ বিৰুদ্ধে প্ৰতিবাদ)

Article 22 of the constitution of India provides that:-

- A person cannot be arrested and detained without being informed about the grounds of such arrest(এনে গ্ৰেপ্তাৰৰ ভিত্তিৰ বিষয়ে অৱগত নকৰাকৈ কোনো ব্যক্তিক গ্ৰেপ্তাৰ কৰি আটক কৰিব নোৱাৰিব)
- Every person who has been arrested would be produced before the nearest magistrate within 24 hours(গ্ৰেপ্তাৰ হোৱা প্ৰতিজন ব্যক্তিক ২৪ ঘণ্টাৰ ভিতৰত ওচৰৰ দণ্ডাধীশৰ আগত হাজিৰ কৰা হ'ব)

**Right against Exploitation
(Article 23 and Article 24)**

শোষণৰ বিৰুদ্ধে অধিকাৰ
(অনুচ্ছেद २३ आबू अनुच्छेद २४)

Article 23-Prohibition of Traffic in Human being and forced labour(অনুচ্ছেদ ২৩-মানব সৰবৰাহ আৰু বলপূৰ্বক শ্রম নিষিদ্ধ কৰা)

- It is available against state and private citizen(ৰাজ্যিক আৰু ব্যক্তিগত নাগৰিকৰ বিৰুদ্ধে উপলব্ধ)
- State can impose compulsory service for public purpose without any discrimination on grounds only of religion, race, caste, class(কেৱল ধৰ্ম, বৰ্ণ, জাতি, শ্ৰেণীৰ ভিত্তিত কোনো ধৰণৰ বৈষম্য নোহোৱাকৈ ৰাজহুৱা উদ্দেশ্যত বাধ্যতামূলক সেৱা জাপি দিব পাৰে)

Article 24-Prohibits employment of children below the age of 14 years in hazardous industries(অনুচ্ছেদ ২৪-১৪ বছৰৰ তলৰ শিশুক বিপজ্জনক উদ্যোগত নিয়োগ কৰাত নিষেধাজ্ঞা আৰোপ কৰা হৈছে)

Article 24 mandates that – ‘No child below age of 14 years shall be employed to work in any factory or mine or engaged in any other hazardous employment’(২৪ নং অনুচ্ছেদত নিৰ্দেশ দিয়া হৈছে যে – ‘১৪ বছৰৰ তলৰ কোনো শিশুক কোনো কাৰখানা বা খনিত কাম কৰিবলৈ বা আন কোনো বিপজ্জনক নিয়োগ কৰিবলৈ নিয়োগ কৰিব নোৱাৰিব’)

- Child Labour (Prohibition and Regulation) Act, 1988

Right to Freedom of Religion (Article 25-28)

ধর্মৰ স্বাধীনতাৰ অধিকাৰ
(অনুচ্ছেদ ২৫-২৮)

RIGHT TO FREEDOM OF RELIGION: AN ANALYSIS

**ARTICLE 25: FREEDOM OF CONSCIENCE AND FREE
PROFESSION, PRACTICE AND PROPAGATION OF
RELIGION (অনুচ্ছেদ ২৫: বিবেকৰ স্বাধীনতা আৰু ধৰ্মৰ অবাধ ধাৰণ, আচৰণ
আৰু প্ৰসাৰৰ স্বতন্ত্ৰতা)**

Article 25 says that all persons are equally entitled to freedom of conscience and the right to freely profess, practice and propagate religion (২৫ নং অনুচ্ছেদত কোৱা হৈছে যে সকলো ব্যক্তিয়ে বিবেকৰ স্বাধীনতা আৰু মুক্তভাৱে ধৰ্ম গ্ৰহণ, পালন আৰু প্ৰচাৰৰ অধিকাৰৰ সমান অধিকাৰী)

Freedom of conscience(বিবেকৰ স্বাধীনতা)

Inner freedom of an individual to mould his relation with God or Creatures in whatever way he desires(এজন ব্যক্তিৰ আভ্যন্তৰীণ স্বাধীনতা যিয়ে ঈশ্বৰ বা জীৱৰ সৈতে নিজৰ সম্পৰ্কক নিজৰ ইচ্ছামতে গঢ় দিব পাৰে)

Right to profess (স্বীকাৰ কৰাৰ অধিকাৰ)

Declaration of one's religious beliefs and faith openly and freely (নিজৰ ধৰ্মীয় বিশ্বাস আৰু বিশ্বাস মুকলিকৈ আৰু মুক্তভাৱে ঘোষণা কৰা)

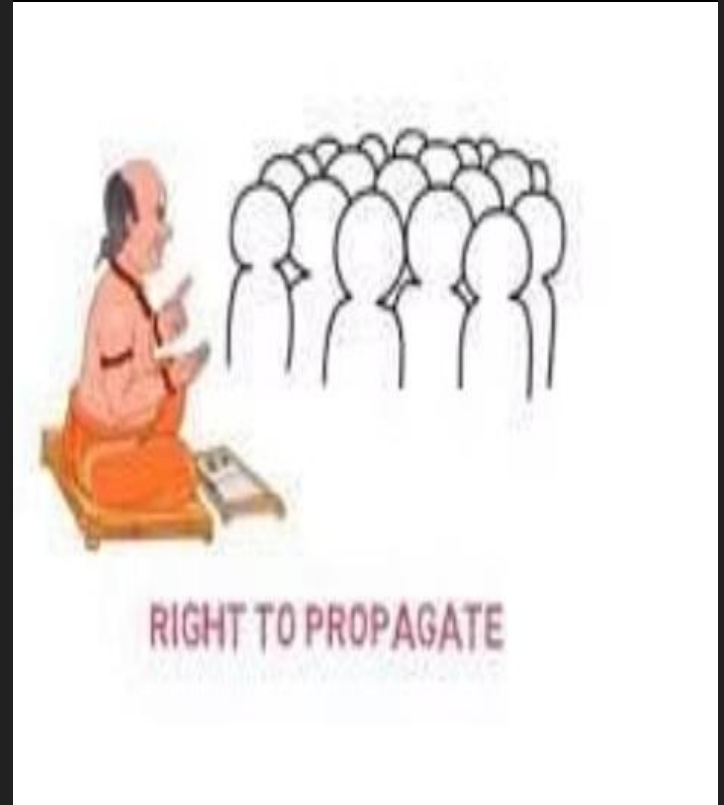
Right to practice (অনুশীলনৰ অধিকাৰ)

Performance of religious worship, rituals, ceremonies and exhibition of beliefs and ideas (ধৰ্মীয় পূজা, আচাৰ-অনুষ্ঠান, অনুষ্ঠান সম্পাদন আৰু বিশ্বাস আৰু ধাৰণা প্ৰদৰ্শন)

Right to propagate (প্রচাৰ কৰাৰ অধিকাৰ)

Transmission and dissemination of one's religious beliefs to others or exposition of the tenets of one's religion. But it does not include a right to convert another person to one's own religion. Forcible conversions impinge on the 'freedom of conscience' guaranteed to all the persons alike (নিজৰ ধৰ্মীয় বিশ্বাসৰ সংক্ৰমণ আৰু আনক প্ৰচাৰ বা নিজৰ ধৰ্মৰ নীতি-নিয়মৰ বৰ্ণনা। কিন্তু ইয়াত আন এজন ব্যক্তিক নিজৰ ধৰ্মলৈ ধৰ্মান্তৰিত কৰাৰ অধিকাৰ অন্তৰ্ভুক্ত নহয়। বলপূৰ্বক ধৰ্মান্তৰকৰণে সকলো ব্যক্তিৰ বাবে একেদৰেই নিশ্চিত কৰা 'বিবেকৰ স্বাধীনতা'ৰ ওপৰত প্ৰভাৱ পেলায়)

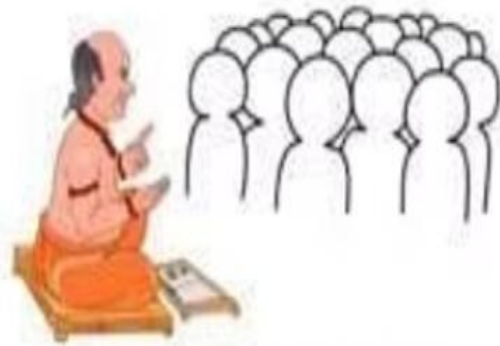
RIGHT TO FREEDOM OF RELIGION

RIGHT TO PROFESS

RIGHT TO PRACTICE

RIGHT TO PROPAGATE

Restriction (নিষেধাজ্ঞা)

Further, the state can impose reasonable restrictions on these Rights on the following grounds:(ইয়াৰ উপৰিও ৰাষ্ট্ৰই এই অধিকাৰসমূহৰ ওপৰত তলত উল্লেখ কৰা ভিত্তিত যুক্তিসংগত বাধা আৰোপ কৰিব পাৰে)-

- Public Order (ৰাজহুৱা শৃংখলা)
- Morality (নৈতিকতা)
- Health (স্বাস্থ্য)

ARTICLE 26: FREEDOM TO MANAGE RELIGIOUS AFFAIRS(অনুচ্ছেদ ২৬: ধর্মীয় কাম-কাজ পৰিচালনা কৰাৰ স্বাধীনতা)

According to Article 26, every religious denomination or any of its section shall have the following rights (২৬ নং অনুচ্ছেদ অনুসৰি প্ৰতিটো ধর্মীয় ধর্মগোষ্ঠী বা ইয়াৰ যিকোনো ধাৰাত তলত দিয়া অধিকাৰ থাকিব) -

- Right to establish and maintain institutions for religious and charitable purposes(ধর্মীয় আৰু দাতব্য উদ্দেশ্যত প্ৰতিষ্ঠান স্থাপন আৰু ৰক্ষণাবেক্ষণৰ অধিকাৰ)
- Right to manage its own affairs in matters of religion(ধর্মৰ বিষয়ত নিজৰ কাম-কাজ পৰিচালনা কৰাৰ অধিকাৰ)
- Right to own and acquire movable and immovable property(স্থাবৰ আৰু অস্থাবৰ সম্পত্তিৰ মালিক আৰু অধিগ্ৰহণৰ অধিকাৰ)
- Right to administer such property in accordance with law(আইন অনুসৰি এনে সম্পত্তি পৰিচালনা কৰাৰ অধিকাৰ)

ARTICLE 27: FREEDOM FROM TAXATION FOR PROMOTION OF A RELIGION(অনুচ্ছেদ ২৭: কোনো ধর্মৰ প্ৰচাৰৰ বাবে কৰ আদায়ৰ পৰা মুক্তি)

Article 27 lays down that no person shall be compelled to pay any taxes for the promotion or maintenance of any particular religion or religious denomination (২৭ নং অনুচ্ছেদত উল্লেখ আছে যে কোনো বিশেষ ধর্ম বা ধর্মীয় ধর্মৰ প্ৰচাৰ বা ৰক্ষণাবেক্ষণৰ বাবে কোনো ব্যক্তিয়ে কোনো কৰ আদায় দিবলৈ বাধ্য নহ'ব)

- In other words, the State should not spend the public money collected by way of tax for the promotion or maintenance of any particular religion(অৰ্থাৎ কৰ হিচাপে সংগ্ৰহ কৰা ৰাজহুৱা ধন ৰাষ্ট্ৰই কোনো বিশেষ ধৰ্মৰ প্ৰচাৰ বা ৰক্ষণাবেক্ষণৰ বাবে ব্যয় কৰা উচিত নহয়)
- This provision prohibits the State from favoring, patronizing and supporting one religion over the other(এই বিধানে ৰাষ্ট্ৰক এটা ধৰ্মক আনটো ধৰ্মৰ ওপৰত অনুকূল, পৃষ্ঠপোষকতা আৰু সমৰ্থন কৰাত নিষেধাজ্ঞা আৰোপ কৰিছে)
- This means that the taxes can be used for the promotion or maintenance of all religions(অৰ্থাৎ এই কৰ সকলো ধৰ্মৰ প্ৰচাৰ বা ৰক্ষণাবেক্ষণৰ বাবে ব্যৱহাৰ কৰিব পাৰি)
- The provision prohibits only levy of a tax not a fee(এই বিধানত মাচুল নহয় কেৱল কৰ আৰোপ কৰাত নিষেধাজ্ঞা আৰোপ কৰা হৈছে)
- fee can be levied on pilgrims to provide them some special service or safety measures(তীৰ্থযাত্ৰীসকলৰ ওপৰত মাচুল আৰোপ কৰি তেওঁলোকক কিছুমান বিশেষ সেৱা বা সুৰক্ষা ব্যৱস্থা প্ৰদান কৰিব পাৰি)

ARTICLE 28: FREEDOM FROM ATTENDING RELIGIOUS INSTRUCTION (অনুচ্ছেদ ২৮: ধর্মীয় নির্দেশনাত অংশগ্রহণৰ পৰা স্বাধীনতা)

Under Article 28, no religious instruction shall be provided in any educational institution wholly maintained out of State funds (২৮ নং অনুচ্ছেদৰ অধীনত ৰাজ্যৰ পুঁজিৰ বাহিৰত সম্পূৰ্ণৰূপে ৰক্ষণাবেক্ষণ কৰা কোনো শিক্ষানুষ্ঠানত কোনো ধর্মীয় নির্দেশনা প্রদান কৰা নহ'ব)

ARTICLE 28

Freedom from Attending Religious Instructions

Thus, article 28 distinguishes between four types of educational institutions-

1. Institutions wholly maintained by the State(সম্পূর্ণৰূপে ৰাষ্ট্ৰৰ দ্বাৰা পৰিচালিত প্ৰতিষ্ঠান)
2. Institutions administered by the State but establish under any trust(ৰাষ্ট্ৰৰ দ্বাৰা পৰিচালিত কিন্তু যিকোনো ট্ৰাষ্টৰ অধীনত স্থাপন কৰা প্ৰতিষ্ঠান)
3. Institutions recognised by the State (ৰাজ্যৰ দ্বাৰা স্বীকৃতিপ্ৰাপ্ত প্ৰতিষ্ঠানসমূহ)
4. Institutions receiving aid from the State (ৰাজ্যৰ পৰা সাহায্য লাভ কৰা প্ৰতিষ্ঠানসমূহ)

- In (type-1 institutions) the Institutions wholly maintained by the State, religious instructions is completely prohibited((১ নম্বৰ প্ৰকাৰৰ প্ৰতিষ্ঠান) ৰাজ্যৰ দ্বাৰা সম্পূৰ্ণৰূপে পৰিচালিত প্ৰতিষ্ঠানসমূহত ধৰ্মীয় নিৰ্দেশনা সম্পূৰ্ণৰূপে নিষিদ্ধ)
- In (type-2 institutions) the Institutions administered by the State but establish under any trust, religious instructions is permitted (২ নম্বৰ প্ৰকাৰৰ প্ৰতিষ্ঠান) ৰাজ্যই পৰিচালিত কিন্তু যিকোনো ট্ৰাষ্টৰ অধীনত স্থাপন কৰা প্ৰতিষ্ঠানসমূহত ধৰ্মীয় নিৰ্দেশনাৰ অনুমতি দিয়া হৈছে)
- In (type-3 and 4 institutions) Institutions recognized by the State and receiving aid from the State, religious instruction is permitted on a voluntary basis (ৰাষ্ট্ৰই স্বীকৃতি দিয়া আৰু ৰাজ্যৰ পৰা সাহায্য লাভ কৰা (৩ আৰু ৪ নম্বৰ) প্ৰতিষ্ঠানসমূহত স্বেচ্ছামূলকভাৱে ধৰ্মীয় শিক্ষাৰ অনুমতি দিয়া হৈছে)

ARTICLE 29 AND 30: CULTURAL AND EDUCATIONAL RIGHTS

অনুচ্ছেদ ২৯ আৰু ৩০:
সাংস্কৃতিক আৰু শৈক্ষিক
অধিকাৰ

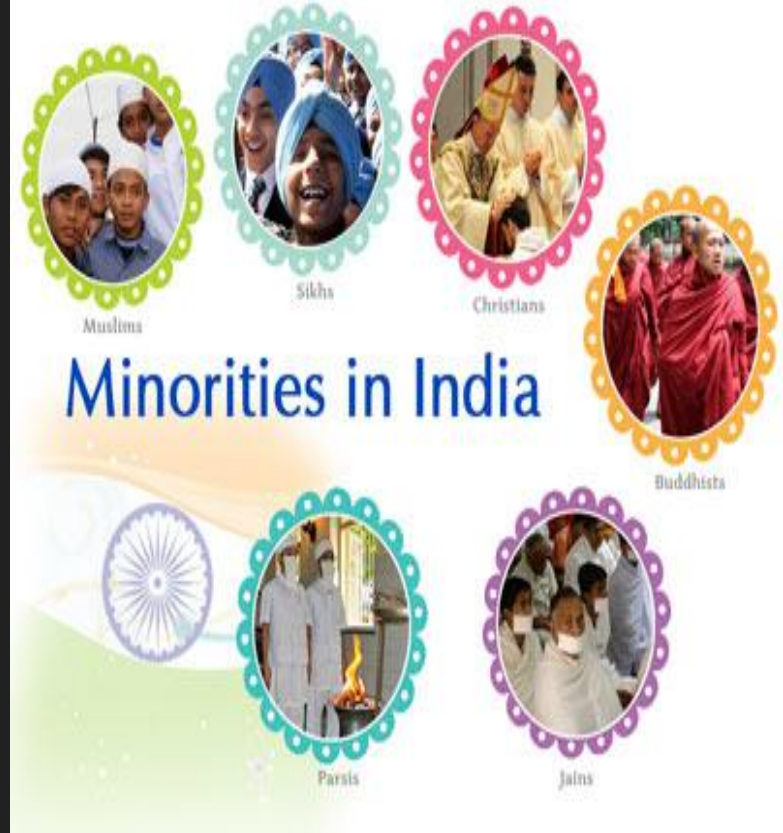

CULTURAL AND EDUCATIONAL RIGHTS

ARTICLE 29: PROTECTION OF INTERESTS OF MINORITIES(অনুচ্ছেদ ২৯: সংখ্যালঘুৰ স্বার্থ সুৰক্ষা)

Article 29 protects the interests of the minorities by making a provision that any citizen / section of citizens having a distinct language, script or culture have the right to conserve the same (২৯ নং অনুচ্ছেদত সংখ্যালঘুৰ স্বার্থ সুৰক্ষিত কৰা হৈছে যে কোনো সুকীয়া ভাষা, লিপি বা সংস্কৃতি থকা যিকোনো নাগৰিক / নাগৰিকৰ শ্ৰেণীৰ একেখিনি ভাষা সংৰক্ষণ কৰাৰ অধিকাৰ আছে)

ARTICLE 30: RIGHT OF MINORITIES TO ESTABLISH AND ADMINISTER EDUCATIONAL INSTITUTIONS(অনুচ্ছেদ ৩০: সংখ্যালঘুৰ শৈক্ষিক প্রতিষ্ঠান স্থাপন আৰু প্রশাসনৰ অধিকাৰ)

Article 30 mandates that all minorities, whether based on religion or language, shall have the right to establish and administer educational institutions of their choice(৩০ নং অনুচ্ছেদত নির্দেশ দিয়া হৈছে যে ধর্ম বা ভাষাৰ ওপৰত ভিত্তি কৰিয়েই হওক সকলো সংখ্যালঘুৰেই নিজৰ পছন্দৰ শিক্ষানুষ্ঠান স্থাপন আৰু পৰিচালনা কৰাৰ অধিকাৰ থাকিব)

Minority rights
in India under Article 30

- The term 'minority' has not been defined anywhere in the Constitution (সংবিধানৰ ক'তো 'সংখ্যালঘু' শব্দটোৰ সংজ্ঞা দিয়া হোৱা নাই)
- Identifies two kinds of minorities –religious and linguistic (দুবিধ সংখ্যালঘু চিনাক্ত কৰে –ধৰ্মীয় আৰু ভাষিক)
- Government's admission policies are not applicable to minority institutions(চৰকাৰৰ নামভৰ্তি নীতি সংখ্যালঘু প্রতিষ্ঠানৰ ক্ষেত্ৰত প্রযোজ্য নহয়)

Article 31: Right to Property (অনুচ্ছেদ ৩১: সম্পত্তিৰ অধিকাৰ)

✓ No person shall be deprived of property except by authority of law (আইনৰ কৰ্তৃত্বৰ বাহিৰে কোনো ব্যক্তিক সম্পত্তিৰ পৰা বঞ্চিত কৰা নহ'ব)

RIGHT TO PROPERTY

- 44th Amendment Act abolished the right to property under Article 19(1)(f) and 31 and inserted Article 300A (৪৪ নং সংশোধনী আইনখনে ১৯(১)(চ) আৰু ৩১ অনুচ্ছেদৰ অধীনত সম্পত্তিৰ অধিকাৰ বিলুপ্ত কৰি অনুচ্ছেদ ৩০০ ত সন্নিৱিষ্ট কৰে)
- Current Status: Legal right, Constitutional right but not a Fundamental Right (বৰ্তমানৰ অৱস্থা: আইনী অধিকাৰ, সাংবিধানিক অধিকাৰ কিন্তু মৌলিক অধিকাৰ নহয়)

ARTICLE 32: RIGHT TO CONSTITUTIONAL REMEDIES

অনুচ্ছেদ ৩২: সাংবিধানিক
প্রতিকার অধিকার

✓ **Why Dr. Ambedkar considered the right to constitutional remedies as “heart and soul of the constitution”?**(ড° আম্বেদকাৰে কিয় সাংবিধানিক প্ৰতিকাৰৰ অধিকাৰক “সংবিধানৰ হৃদয় আৰু আত্মা” বুলি গণ্য কৰিছিল?) –

- Because this right gives a citizen the right to approach a High Court or the Supreme Court to get any of the fundamental rights restored in case of their violation (কাৰণ এই অধিকাৰে এজন নাগৰিকক উচ্চ ন্যায়ালয় বা উচ্চতম ন্যায়ালয়ৰ কাষ চাপিব পৰা অধিকাৰ প্ৰদান কৰে যাতে কোনো মৌলিক অধিকাৰ উলংঘা হ'লে পুনৰ ঘূৰাই পোৱা যায়)
- The Supreme Court and the High Courts can issue orders and give directives to the government for the enforcement of rights(উচ্চতম ন্যায়ালয় আৰু উচ্চ ন্যায়ালয়ে অধিকাৰ বলবৎ কৰাৰ বাবে চৰকাৰক নিৰ্দেশ আৰু নিৰ্দেশনা দিব পাৰে)

✓ **What are the writs issued by the court**(আদালতে জাৰি কৰা ৰিটবোৰ কি কি) -

- The courts can issue various special orders known as writs (আদালতে ৰিট নামেৰে জনাজাত বিভিন্ন বিশেষ আদেশ জাৰি কৰিব পাৰে)

Habeas corpus (বন্দী উপস্থাপন সমাদেশ)

It can order to set free an arrested person if the manner or grounds of arrest are not lawful or satisfactory (গ্রেপ্তারৰ ধৰণ বা ভিত্তি বৈধ বা সন্তোষজনক নহ'লে গ্রেপ্তার কৰা ব্যক্তিক মুক্ত কৰাৰ নিৰ্দেশ দিব পাৰে)

Writ of Habeas corpus

Habeas corpus is latin for "to have the body". It is used to secure a person who has been detained unlawfully or illegally.

writ of Habeas corpus can be issued against both;

- (1) Public authorities and
- (2) Private individuals.

- **Literal Meaning** - To have the body of
- **When?(কেতিয়া?)** - when a person has detained another person illegally (যেতিয়া কোনো ব্যক্তিয়ে আন এজন ব্যক্তিক অবৈধভাৱে আটক কৰি ৰাখিছে)
- **Against?(বিৰুদ্ধে?)** - Public authorities as well as private individuals (ৰাজহুৱা কৰ্তৃপক্ষৰ লগতে ব্যক্তিগত ব্যক্তি)
- **Exception(ব্যতিক্ৰম) i.e. Writ is not issued against -**
 - ✓ when detention is lawful (যেতিয়া আটক কৰাটো বৈধ হয়)
 - ✓ Proceedings for contempt of a legislature or court (বিধায়িনী দল বা আদালতৰ অৱমাননাৰ বাবে কাৰ্য্যবিধি)
 - ✓ When detention is outside the jurisdiction of court (যেতিয়া আটক আদালতৰ অধিকাৰক্ষেত্ৰৰ বাহিৰত থাকে)

Mandamus (পৰমাধিদেশ)

Issued when the court finds that a particular office holder is not doing legal duty and thereby is infringing on the right of an individual (যেতিয়া আদালতে কোনো বিশেষ পদবীধাৰীয়ে আইনী কৰ্তব্য পালন কৰা নাই আৰু তাৰ ফলত ব্যক্তিৰ অধিকাৰ উলংঘা কৰিছে বুলি বিবেচনা কৰে তেতিয়া জাৰি কৰা হয়)

Writ of Mandamus

Mandamus means "we command".
It is an order from a superior court to inferior court/tribunal or Public Authority.

NOTE: Writ of mandamus can not be granted against private individuals or organisations

- **Literal Meaning** - We Command
- **When?(কেতিয়া)** - When a public official has failed or refused to perform his duties(যেতিয়া কোনো ৰাজহুৱা বিষয়াই নিজৰ কৰ্তব্য পালনত ব্যৰ্থ হৈছে বা অস্বীকাৰ কৰিছে)
- **Against?(বিৰুদ্ধে)** - Any public body Corporation Inferior court, tribunal or government(যিকোনো ৰাজহুৱা সংস্থা নিগম নিম্ন আদালত, ন্যায়াধিকৰণ বা চৰকাৰ)
- **Exception(ব্যতিক্ৰম)i.e.Writ is not issued against -**

- ✓ Private individual or body(ব্যক্তিগত ব্যক্তি বা সংস্থা)
- ✓ Against President or state governors(ৰাষ্ট্ৰপতি বা ৰাজ্যপালৰ বিৰুদ্ধে)
- ✓ Against Chief Justice of HC(উচ্চতম ন্যায়ালয়ৰ মুখ্য ন্যায়াধীশৰ বিৰুদ্ধে)

Prohibition (নিষেধাজ্ঞা)

Issued by a higher court (High Court or Supreme Court) when a lower court has considered a case going beyond its jurisdiction (উচ্চ ন্যায়ালয়ে (উচ্চ ন্যায়ালয় বা উচ্চতম ন্যায়ালয়) জাৰি কৰে যেতিয়া নিম্ন আদালতে নিজৰ অধিকাৰক্ষেত্ৰৰ বাহিৰলৈ যোৱা গোচৰ এটা বিবেচনা কৰে)

Writ of Prohibition

Prohibition means "to forbid"

It is issued by a higher Court to stop the lower Court/Tribunal from exceeding its jurisdiction

Writ of prohibition is not available against

- (1) Administrative and Legislative bodies
- (2) Private individuals or organisations

- **Literal Meaning** - To forbid
- **When?(কেতিয়া)** - When lower court or tribunal exceeds jurisdiction or usurping jurisdiction that it does not possess(যেতিয়া নিম্ন আদালত বা ন্যায়াধিকৰণে অধিকাৰক্ষেত্ৰ অতিক্ৰম কৰে বা নিজৰ নথকা অধিকাৰক্ষেত্ৰ দখল কৰে)
- **Against?(বিৰুদ্ধে)** - Judicial or quasi-judicial authorities(ন্যায়িক বা অৰ্ধ ন্যায়িক কৰ্তৃপক্ষ)
- **Exception i.e. Writ is not issued against -**
 - ✓ Administrative Authorities (প্ৰশাসনিক কৰ্তৃপক্ষ)
 - ✓ Legislative bodies (বিধানসভাৰ সংস্থা)
 - ✓ Private individuals or bodies (ব্যক্তিগত ব্যক্তি বা সংস্থা)

Quo Warranto (কৈফিয়ৎ তলবী)

If the court finds that a person is holding office but is not entitled to hold that office, it issues the writ of quo warranto and restricts that person from acting as an office holder (যদি আদালতে কোনো ব্যক্তিয়ে কার্যভার গ্রহণ কৰি আছে বুলি ধৰা পেলায় কিন্তু সেই পদত অধিষ্ঠিত হোৱাৰ অধিকাৰ নাই, তেন্তে ই ৰিট অৱ ক' ৱাৰেণ্টো জাৰি কৰে আৰু সেই ব্যক্তিজনক পদবীধাৰী হিচাপে কাম কৰাত বাধা আৰোপ কৰে)

Writ of Quo Warranto

Quo warranto means "by what authority"

It is a writ issued with a view to restraining a person from acting in a public office to which he/she is not entitled

The writ requires the concerned person to explain to the court, by what authority he/she holds the office.

- **Literal Meaning** - By what authority or warrant
- **When?(কেতিয়া)** - When a person illegally usurps a public office(যেতিয়া কোনো ব্যক্তিয়ে অবৈধভাৱে ৰাজহুৱা কাৰ্যালয় দখল কৰে)
- **Against?(বিৰুদ্ধে)** - A person illegally occupying a substantive public office of permanent character created by statute or Constitution (বিধি বা সংবিধানে সৃষ্টি কৰা স্থায়ী চৰিত্ৰৰ বস্তুনিষ্ঠ ৰাজহুৱা পদবী অবৈধভাৱে দখল কৰা ব্যক্তি)

- **Exception i.e. Writ is not issued against -**

- ✓ Ministerial office or private office (মন্ত্ৰী কাৰ্যালয় বা ব্যক্তিগত কাৰ্যালয়)

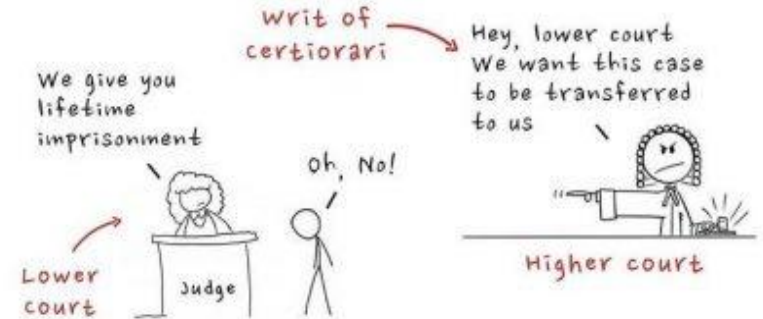
Certiorari (উৎপ্রেষণ)

Under this writ, the court orders a lower court or another authority to transfer a matter pending before it to the higher authority or court (এই ষিটৰ অধীনত আদালতে নিম্ন আদালত বা আন কৰ্তৃপক্ষক নিজৰ সন্মুখত বিচাৰাধীন বিষয় এটা উচ্চ কৰ্তৃপক্ষ বা আদালতলৈ হস্তান্তৰ কৰিবলৈ নিৰ্দেশ দিয়ে)

Writ of certiorari

certiorari means "to be certified".

It is issued by the higher Court to some inferior court or tribunal to transfer the matter to it.

Writ of certiorari is issued on the grounds of;

- (1) Excess of jurisdiction or lack of jurisdiction.
- (2) Error of law.

- **Literal Meaning** - To be certified or to be informed
- **When?(কেতিয়া)** - Excess of jurisdiction or lack of jurisdiction or error of law(অধিকাৰক্ষেত্ৰৰ অতিৰিক্ততা বা অধিকাৰক্ষেত্ৰৰ অভাৱ বা আইনৰ ভুল)
- **Against?(বিৰুদ্ধে)** - Judicial or quasi-judicial authorities
Administrative bodies (ন্যায়িক বা অৰ্ধ-ন্যায়িক কৰ্তৃপক্ষ প্রশাসনিক সংস্থা)
- **Exception i.e. Writ is not issued against -**
 - ✓ Legislative bodies (বিধানসভাৰ সংস্থা)
 - ✓ Private individuals or bodies (ব্যক্তিগত ব্যক্তি বা সংস্থা)

Writs by SC and HC

	SC	HC
Scope(পৰিসৰ)	Can issue writs for enforcement of FRs only(কেৱল এফ আৰ বলবৎ কৰাৰ বাবে ৰিট জাৰি কৰিব পাৰিব)	FRs as well as to redress other injury or illegality(এফ আৰ সমূহৰ লগতে অন্যান্য আঘাত বা অবৈধতা দূৰ কৰিবলৈ)
Territorial jurisdiction	Extends to entire country(সমগ্ৰ দেশলৈ বিস্তৃত)	Limited to jurisdiction of HC(সীমিত অধিকাৰক্ষেত্ৰ)
Article of Constitution(সংবিধানৰ অনুচ্ছেদ)	Article 32(অনুচ্ছেদ ৩২)	Article 226(অনুচ্ছেদ ২২৬)
Power to issue writ(ৰিট জাৰি কৰাৰ ক্ষমতা)	Duty imposed by article 32(৩২ নং অনুচ্ছেদৰ দ্বাৰা আৰোপ কৰা শুল্ক)	Discretionary power under Article 226. HCs may refuse to exercise writ jurisdiction(অনুচ্ছেদ ২২৬ৰ অধীনত বিবেচনাধীন ক্ষমতা)

Article 33 (অনুচ্ছেদ ৩৩)

Parliament can restrict, abrogate fundamental rights of armed forces, para military, police forces, intelligence agencies (সংসদে সশস্ত্র বাহিনী, পেৰা মিলিটাৰী, আৰক্ষী বাহিনী, চোৰাংচোৰা সংস্থাৰ মৌলিক অধিকাৰ সীমিত, বাতিল কৰিব পাৰে)

- State Legislature cannot make law on this (ৰাজ্যিক বিধানসভাই ইয়াৰ ওপৰত আইন প্রণয়ন কৰিব নোৱাৰে)

Article 34 (অনুচ্ছেদ ৩৪)

It provides for the restrictions on Fundamental rights while martial law in force (ইয়াত সামৰিক আইন বলবৎ থকাৰ সময়ত মৌলিক অধিকাৰৰ ওপৰত নিষেধাজ্ঞাৰ ব্যৱস্থা কৰা হৈছে)

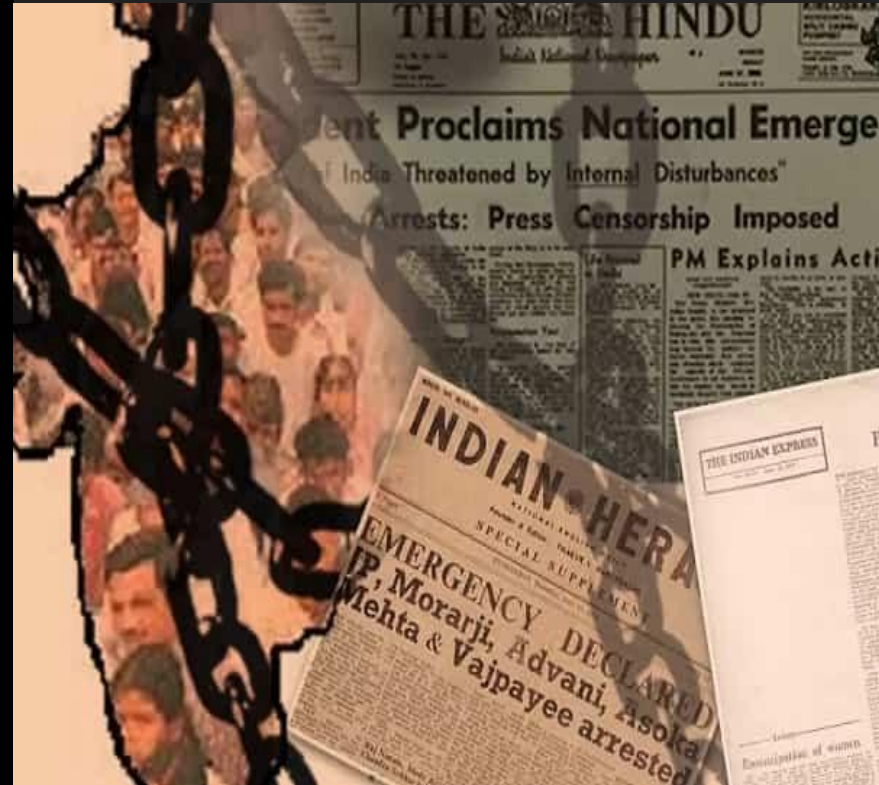

Article 35-Parliament only has power to make laws with respect to(অনুচ্ছেদ ৩৫-সংসদৰ কেৱল আইন প্ৰণয়নৰ ক্ষমতা আছে)

- Residence as a criteria for public employment(ৰাজহুৱা নিয়োগৰ মাপকাঠী হিচাপে বাসস্থান)
- to make laws to take away fundamental rights for armed forces – para military and police(সশস্ত্ৰ বাহিনীৰ মৌলিক অধিকাৰ কাটি নিবলৈ আইন প্ৰণয়ন কৰা – পেৰা মিলিটাৰী আৰু আৰক্ষী)
- Parliament can also make laws for punishment of offenses declared under fundamental rights. Example: untouchability, trafficking etc.,(মৌলিক অধিকাৰৰ অধীনত ঘোষণা কৰা অপৰাধৰ শাস্তিৰ বাবেও সংসদে আইন প্ৰণয়ন কৰিব পাৰে।
উদাহৰণ: অস্পৃশ্যতা, সৰবৰাহৰ ইত্যাদি,)

Fundamental Rights and National Emergency (মৌলিক অধিকাৰ আৰু ৰাষ্ট্ৰীয় জৰুৰীকালীন অৱস্থা)

- Article 19 is automatically suspended when National emergency is proclaimed (Art 358)(ৰাষ্ট্ৰীয় জৰুৰীকালীন অৱস্থা ঘোষণা কৰিলে ১৯ অনুচ্ছেদ স্বয়ংক্ৰিয়ভাৱে স্থগিত ৰখা হয় (অনুচ্ছেদ ৩৫৮))

- 44th Amendment –no suspension of FRs when National Emergency is proclaimed on the grounds of internal rebellion(৪৪ নং সংশোধনী –আভ্যন্তরীণ বিদ্রোহৰ দোহাই দি ৰাষ্ট্ৰীয় জৰুৰীকালীন অৱস্থা ঘোষণা কৰাৰ সময়ত মৌলিক অধিকাৰ স্থগিত ৰখা নহয়)
- 44th Amendment –Rights under Article 20 and 21 may not be suspended under Art 359(৪৪ নং সংশোধনী –২০ আৰু ২১ নং অনুচ্ছেদৰ অধীনত অধিকাৰ ৩৫৯ নং অনুচ্ছেদৰ অধীনত স্থগিত ৰাখিব নোৱাৰিব)

Amendability of FRs (মৌলিক অধিকাৰৰ সংশোধনীযোগ্যতা)

- **Shankari Prasad v Union of India, 1951** -Parliament can amend any part of the constitution including Part III(সংসদে তৃতীয় খণ্ডকে ধৰি সংবিধানৰ যিকোনো অংশ সংশোধন কৰিব পাৰে)
- **Golaknath vs. State of Punjab, 1967** -Parliament cannot amend the Fundamental Rights under amending power of the Parliament under Art 368(সংসদে ৩৬৮ নং অনুচ্ছেদৰ অধীনত সংসদৰ সংশোধনী ক্ষমতাৰ অধীনত মৌলিক অধিকাৰ সংশোধন কৰিব নোৱাৰে)
- **24th Amendment Act, 1971** - Amended 368 to make it clear that parliament has the power to amend any part of the Constitution including Part III(৩৬৮ সংশোধন কৰি স্পষ্ট কৰি দিলে যে সংসদৰ তৃতীয় খণ্ডকে ধৰি সংবিধানৰ যিকোনো অংশ সংশোধন কৰাৰ ক্ষমতা আছে)
- **Keshavananda Bharati v. State of Kerala, 1973** -Parliament can amend any part of the Constitution subject to Basic structure doctrine(সংসদে মৌলিক গঠন মতবাদৰ অধীনত সংবিধানৰ যিকোনো অংশ সংশোধন কৰিব পাৰে)

Criticism of Fundamental Rights(মৌলিক অধিকাৰৰ সমালোচনা)

- Excessive limitations (অত্যধিক সীমাবদ্ধতা)
- No clarity (কোনো স্পষ্টতা নাই)
- Suspension during Emergency (জৰুৰীকালীন অৱস্থাত নিলম্বন)
- Expensive remedy (ব্যয়বহুল প্ৰতিকাৰ)
- No Consistent Philosophy (কোনো সামঞ্জস্যপূৰ্ণ দৰ্শন নাই)

Significance of Fundamental Rights(মৌলিক অধিকাৰৰ তাৎপৰ্য্য)

- Bedrock of democratic system (গণতান্ত্ৰিক ব্যৱস্থাৰ শিলাস্তম্ভ)
- Provide rights necessary for human dignity(মানৱ মৰ্যাদাৰ বাবে প্ৰয়োজনীয় অধিকাৰ প্ৰদান কৰা)
- Protect individual liberty(ব্যক্তিগত স্বাধীনতা ৰক্ষা কৰা)
- Protect the interests of minorities and weaker sections of society(সংখ্যালঘু আৰু সমাজৰ দুৰ্বল শ্ৰেণীৰ স্বার্থ ৰক্ষা কৰা)
- Strengthen secularism(ধৰ্মনিৰপেক্ষতাক শক্তিশালী কৰা)
- Promote equality and justice(সমতা আৰু ন্যায্যৰ প্ৰসাৰ)

ACADEMY OF
CIVIL SERVICES
ESTD 2016

DIRECTIVE PRINCIPLES OF STATE POLICY (DPSP)

ৰাষ্ট্ৰ পৰিচালনাৰ নিৰ্দেশাত্মক নীতি

Chapter 9

- Directive Principle of State Policy provides guidelines to Central and State government in India, to be kept in mind while framing laws and policies and are mentioned in part 4 of the constitution(ৰাজ্যিক নীতিৰ নিৰ্দেশনামূলক নীতিয়ে ভাৰতৰ কেন্দ্ৰীয় আৰু ৰাজ্য চৰকাৰক নিৰ্দেশনা প্ৰদান কৰে, যিবোৰ আইন আৰু নীতি প্ৰণয়নৰ সময়ত মনত ৰাখিব লাগে আৰু সংবিধানৰ ৪ নং অংশত উল্লেখ কৰা হৈছে)
- The provisions contained in this Part cannot be enforced by any court, but these principles are fundamental in the governance of the country and it shall be the duty of the State to apply these principles in making laws(এই অংশত উল্লেখ কৰা বিধানসমূহ কোনো আদালতে বলবৎ কৰিব নোৱাৰে, কিন্তু এই নীতিসমূহ দেশৰ শাসনত মৌলিক আৰু আইন প্ৰণয়নৰ ক্ষেত্ৰত এই নীতিসমূহ প্ৰয়োগ কৰাটো ৰাষ্ট্ৰৰ কৰ্তব্য হ'ব)

- Dr B R Ambedkar described these principles as 'novel features' of the Indian Constitution(ড० বি আৰ আম্বেদকাৰে এই নীতিসমূহক ভাৰতীয় সংবিধানৰ 'নভেল বৈশিষ্ট্য' বুলি অভিহিত কৰে)
- DPSP + FR Conscience of Indian Constitution(ভাৰতীয় সংবিধানৰ বিবেক)
- DPSP + FR soul of the Constitution(সংবিধানৰ আত্মা)
- The framers of the Constitution borrowed this idea from the Irish Constitution of 1937(সংবিধান প্রণয়নকাৰীসকলে এই ধাৰণাটো ১৯৩৭ চনৰ আইৰিছ সংবিধানৰ পৰা ধাৰলৈ লৈছিল)

FEATURES OF THE DIRECTIVE PRINCIPLES (নিৰ্দেশনামূলক নীতিসমূহৰ বৈশিষ্ট্যসমূহ)

- To bring socio-economic change in the country (দেশত আৰ্থ-সামাজিক পৰিৱৰ্তন আনিবলৈ)
- To fulfill the basic needs of the common man (সাধাৰণ মানুহৰ মৌলিক প্ৰয়োজন পূৰণ কৰিবলৈ)
- To reshape the structure of Indian society in direction of greater socio-economic equality (বৃহত্তৰ আৰ্থ-সামাজিক সমতাৰ দিশত ভাৰতীয় সমাজৰ গাঁথনি পুনৰ গঢ় দিয়া)

not enforceable in court of law (আদালতত বলবৎ কৰিব নোৱাৰিব)

- DPSPs are fundamentals in governance of the country and shall be considered dutifully by the state while making laws, but DPSPs are not enforceable in court of law (ডিপিএছপি দেশৰ শাসনত মৌলিক আৰু আইন প্ৰণয়নৰ সময়ত ৰাষ্ট্ৰই কৰ্তব্যপৰায়ণভাৱে বিবেচনা কৰিব লাগিব, কিন্তু আদালতত ডিপিএছপি বলবৎ কৰিব পৰা নহয়)

Means - ?

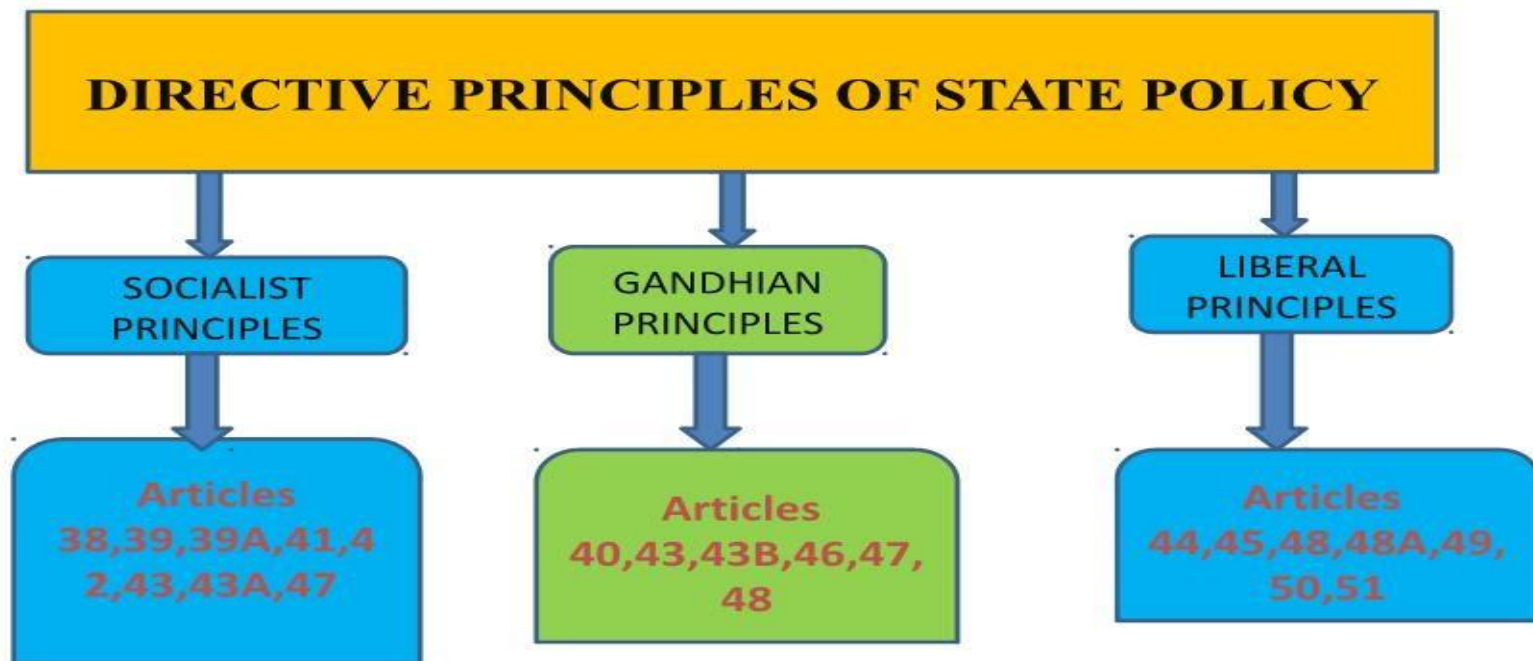

✓ If state fails to fulfill these obligations, one cannot go to court of law (যদি ৰাজ্যই এই বাধ্যবাধকতাসমূহ পালন কৰিব নোৱাৰে তেন্তে আদালতলৈ যাব নোৱাৰিব)

Articles 36 to 51 deal with the provisions of the Directive Principles and are broadly classified into (৩৬ৰ পৰা ৫১ নং অনুচ্ছেদসমূহে নির্দেশনামূলক নীতিসমূহৰ বিধানসমূহৰ বিষয়ে আলোচনা কৰে আৰু ইয়াক বহলভাৱে ভাগ কৰা হৈছে) -

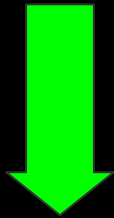
- Socialist principles(সমাজবাদী নীতি)
- Gandhian principles(গান্ধীবাদী নীতি)
- Liberal intellectual principles(উদাৰবাদী বৌদ্ধিক নীতি)

CLASSIFICATION OF DIRECTIVE PRINCIPLES OF STATE POLICY

ARTICLE 36: DEFINITION(অনুচ্ছেদ ৩৬: সংজ্ঞা)

In this Part, unless the context otherwise requires, “the State” has the same meaning as in Part III (এই অংশত, যদিহে প্রসংগই অন্য ধৰণে প্রয়োজন নকৰে, তেন্তে “ৰাষ্ট্ৰ”ৰ অৰ্থ তৃতীয় খণ্ডৰ দৰেই)

Part III means Fundamental Rights (Same as FR State Meaning)

ARTICLE 37: APPLICATION OF THE PRINCIPLES CONTAINED IN THIS PART(অনুচ্ছেদ ৩৭: এই অংশত উল্লেখ কৰা নীতিসমূহৰ প্ৰয়োগ)

The provisions contained in this Part shall not be enforced by any court, but the principles therein laid down are nevertheless fundamental in the governance of the country and it shall be the duty of the State to apply these principles in making laws(এই অংশত উল্লেখ কৰা বিধানসমূহ কোনো আদালতে বলবৎ কৰিব নোৱাৰিব, কিন্তু ইয়াত উল্লেখ কৰা নীতিসমূহ তথাপিও দেশৰ শাসনত মৌলিক আৰু আইন প্ৰণয়নৰ ক্ষেত্ৰত এই নীতিসমূহ প্ৰয়োগ কৰাটো ৰাষ্ট্ৰৰ কৰ্তব্য হ'ব)

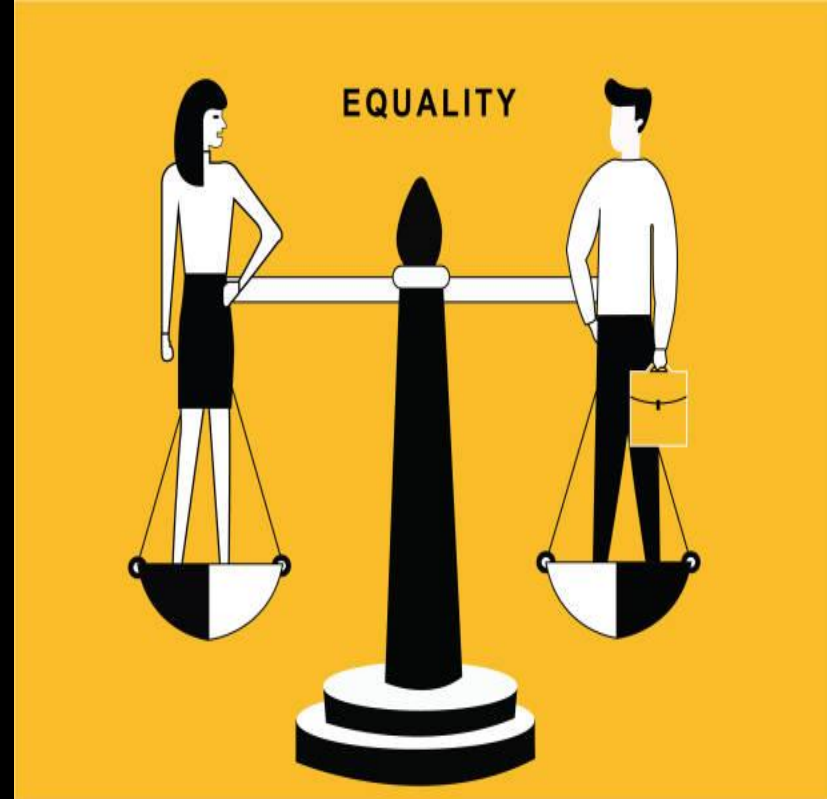
ARTICLE 38: STATE TO SECURE A SOCIAL ORDER FOR THE PROMOTION OF WELFARE OF THE PEOPLE(অনুচ্ছেদ ৩৮: ৰাষ্ট্ৰই জনসাধাৰণৰ কল্যাণৰ প্ৰসাৰৰ বাবে সামাজিক ব্যৱস্থা নিশ্চিত কৰিব

The State shall, in particular, strive to minimise the inequalities in income, and endeavour to eliminate inequalities in status, facilities and opportunities, not only amongst individuals but also amongst groups of people residing in different areas or engaged in different vocations(ৰাষ্ট্ৰই বিশেষকৈ আয়ৰ বৈষম্য কম কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিব লাগিব, আৰু কেৱল ব্যক্তিৰ মাজতে নহয়, বিভিন্ন অঞ্চলত বাস কৰা বা বিভিন্ন বৃত্তিত নিয়োজিত লোকৰ গোটৰ মাজতো মৰ্যাদা, সুবিধা আৰু সুযোগৰ বৈষম্য দূৰ কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিব লাগিব)

ARTICLE 39: CERTAIN PRINCIPLES OF POLICY TO BE FOLLOWED BY THE STATE (অনুচ্ছেদ ৩৯: ৰাষ্ট্ৰই মানি চলিবলগীয়া কিছুমান নীতি)

- that the citizen, men and women equally, have the right to an adequate means of livelihood (যে নাগৰিক, পুৰুষ আৰু মহিলাৰ সমানে জীৱিকাৰ পৰ্যাপ্ত উপায়ৰ অধিকাৰ আছে)
- equal pay for equal work for both men and women (পুৰুষ আৰু মহিলা উভয়ে বাবে সমান কামৰ বাবে সমান দৰমহা)

- ownership and control of the material resources of the community are so distributed as best to subserve the common good (সম্প্রদায়ৰ বস্তুগত সম্পদৰ মালিকীস্বত্ব আৰু নিয়ন্ত্ৰণ এনেদৰে বিতৰণ কৰা হয় যাতে সাধাৰণ মংগলৰ সেৱা কৰিব পৰা যায়)

- health and strength of workers, men and women, and the tender age of children are not abused and that citizens are not forced by economic necessity to enter avocations unsuited to their age or strength (শ্রমিক, পুৰুষ-মহিলাৰ স্বাস্থ্য আৰু শক্তি, আৰু শিশুৰ কোমল বয়সৰ ওপৰত নিৰ্যাতন চলোৱা নহয় আৰু নাগৰিকসকলক অৰ্থনৈতিক প্ৰয়োজনীয়তাৰ বাবে তেওঁলোকৰ বয়স বা শক্তিৰ অনুপযুক্ত বৃত্তিত প্ৰৱেশ কৰিবলৈ বাধ্য নহয়)

CHILD LABOUR IN INDIA

10.1 Million
children engaged in
work in India

Number of children
engaged in work between
5 & 14 years
(Indian law allows work
above **14 years**)

4.5 million
of these are girls

5.6 million
of these are boys

Uttar Pradesh	20.59%	2.1 Million
Maharashtra	11.42%	1.15 million
Bihar	10.37%	1.05 million
Andhra Pradesh	9.30%	0.94 million
Madhya Pradesh	6.58%	0.67 million

Child labour
constitutes for
13%
of the workforce in India
(2001 census)

ARTICLE 39A: EQUAL JUSTICE AND FREE LEGAL AID(অনুচ্ছেদ ৩৯ক: সম ন্যায় আৰু বিনামূলীয়া আইনী সাহায্য)

The State shall secure that the operation of the legal system promotes justice, on a basis of equal opportunity, and shall, in particular, provide free legal aid, by suitable legislation or schemes or in any other way, to ensure that opportunities for securing justice are not denied to any citizen by reason of economic or other disabilities(ৰাষ্ট্ৰই নিশ্চিত কৰিব লাগিব যে আইনী ব্যৱস্থাৰ পৰিচালনাই ন্যায়ক প্ৰসাৰিত কৰে, সমান সুযোগৰ ভিত্তিত, আৰু বিশেষকৈ, উপযুক্ত আইন বা আঁচনিৰ দ্বাৰা বা অন্য কোনো ধৰণে বিনামূলীয়া আইনী সাহায্য প্ৰদান কৰিব লাগিব, যাতে ন্যায় সুৰক্ষিত কৰাৰ সুযোগ নিশ্চিত কৰিব পৰা যায় অৰ্থনৈতিক বা অন্যান্য অক্ষমতাৰ কাৰণে কোনো নাগৰিকক অস্বীকাৰ কৰা নহয়)

ARTICLE 40: ORGANISATION OF VILLAGE PANCHAYATS(অনুচ্ছেদ ৪০: গাঁও পঞ্চায়তৰ সংগঠন)

The State shall take steps to organise village panchayats and endow them with such powers and authority as may be necessary to enable them to function as units of self-government(ৰাজ্যই গাঁও পঞ্চায়তসমূহ সংগঠিত কৰাৰ বাবে পদক্ষেপ গ্ৰহণ কৰিব আৰু তেওঁলোকক আত্মশাসনৰ একক হিচাপে কাম কৰিবলৈ সক্ষম হ'ব পৰা ক্ষমতা আৰু কৰ্তৃত্ব প্ৰদান কৰিব লাগিব)

ARTICLE 41: RIGHT TO WORK, TO EDUCATION AND TO PUBLIC ASSISTANCE IN CERTAIN CASES(অনুচ্ছেদ ৪১: কিছুমান ক্ষেত্ৰত কাম কৰাৰ অধিকাৰ, শিক্ষা আৰু জনসাহায্যৰ অধিকাৰ)

The State shall, within the limits of its economic capacity and development, make effective provision for securing the right to work, to education and to public assistance in cases of unemployment, old age sickness and disablement, and in other cases of undeserved want(ৰাষ্ট্ৰই নিজৰ অৰ্থনৈতিক ক্ষমতা আৰু উন্নয়নৰ পৰিসীমাৰ ভিতৰত নিবনুৱা, বার্ধক্য, অসুস্থতা আৰু অক্ষমতা, আৰু অন্যান্য অপ্ৰাপ্য অভাৱৰ ক্ষেত্ৰত কৰ্মৰ অধিকাৰ, শিক্ষা আৰু ৰাজহুৱা সাহায্যৰ অধিকাৰ সুৰক্ষিত কৰাৰ ফলপ্ৰসূ ব্যৱস্থা কৰিব লাগিব)

ARTICLE 42: PROVISION FOR JUST AND HUMANE CONDITIONS OF WORK AND MATERNITY RELIEF(অনুচ্ছেদ ৪২: কৰ্ম আৰু প্ৰসূতি সকাহৰ ন্যায্য আৰু মানৱীয় অৱস্থাৰ ব্যৱস্থা)

The State shall make provision for securing just and humane conditions of work and for maternity relief(ৰাষ্ট্ৰই কৰ্মৰ ন্যায্য আৰু মানৱীয় চৰ্ত সুৰক্ষিত কৰাৰ লগতে প্ৰসূতি সকাহৰ ব্যৱস্থা কৰিব লাগিব)

ARTICLE 43: LIVING WAGE, ETC., FOR WORKERS(অনুচ্ছেদ ৪৩: শ্রমিকৰ বাবে জীৱন নিৰ্বাহৰ মজুৰি ইত্যাদি)

To secure a living wage, a decent standard of life and social and cultural opportunities for all workers(জীৱিকাৰ মজুৰি, জীৱনৰ মান্য মানদণ্ড আৰু সকলো শ্রমিকৰ বাবে সামাজিক আৰু সাংস্কৃতিক সুযোগ নিশ্চিত কৰা)

ARTICLE 43A: PARTICIPATION OF WORKERS IN MANAGEMENT OF INDUSTRIES(অনুচ্ছেদ ৪৩ক: উদ্যোগ পরিচালনাত শ্রমিকৰ অংশগ্ৰহণ)

The State shall take steps, by suitable legislation or in any other way, to secure the participation of workers in the management of industries (ৰাজ্যই উপযুক্ত আইন প্রণয়ন বা আন কোনো ধৰণে উদ্যোগ পরিচালনাত শ্রমিকৰ অংশগ্ৰহণ নিশ্চিত কৰাৰ বাবে পদক্ষেপ গ্ৰহণ কৰিব লাগিব)

ARTICLE 44: UNIFORM CIVIL CODE FOR THE CITIZEN(অনুচ্ছেদ 88: নাগৰিকৰ বাবে একেধৰণৰ চিভিল সংহিতা)

The State shall endeavour to secure for the citizens a uniform civil code throughout the territory of India(সমগ্র ভাৰতৰ ভূখণ্ডত নাগৰিকসকলৰ বাবে একেধৰণৰ নাগৰিক সংহিতা নিশ্চিত কৰাৰ বাবে ৰাজ্যই প্ৰয়াস কৰিব)

WHAT IS UNIFORM CIVIL CODE?(একেধৰণৰ চিভিল সংহিতা কি হয়?)

- Uniform Civil Code (UCC) provides for one law for the entire country across all religious communities in their personal matters such as marriage, divorce, inheritance, etc (ইউনিফৰ্ম চিভিল কোড (UCC)ত সমগ্ৰ দেশৰ বাবে সকলো ধৰ্মীয় সম্প্ৰদায়ৰ ব্যক্তিগত বিষয় যেনে বিবাহ, বিবাহ বিচ্ছেদ, উত্তৰাধিকাৰ, আদি বিষয়ত এটা আইনৰ ব্যৱস্থা আছে)
- Goa is the only Indian state to have a UCC(গোৱা ভাৰতৰ একমাত্ৰ ৰাজ্য য'ত ইউচিচি আছে)

Uniform CIVIL CODE

By uniform civil code, it is meant that all sections of the society irrespective of their religion shall be treated equally according to a national civil code, which shall be applicable to all uniformly.

THEY COVER AREAS LIKE

Marriage

Divorce

Maintenance

Inheritance

Adoption

Succession of property

It is based on the premise that there is necessarily no connection between religion and personal law in a civilized society.

ARTICLE 45: PROVISION FOR FREE AND COMPULSORY EDUCATION FOR CHILDREN(অনুচ্ছেদ ৪৫: শিশুৰ বাবে বিনামূলীয়া আৰু বাধ্যতামূলক শিক্ষাৰ ব্যৱস্থা)

The State shall endeavor to provide early childhood care and education for all children until they complete the age of six years(ৰাজ্যই সকলো শিশুৱে ছবছৰ বয়স সম্পূৰ্ণ নোহোৱালৈকে প্ৰাথমিক শিশুৰ যত্ন আৰু শিক্ষা প্ৰদানৰ বাবে চেষ্টা কৰিব)

ARTICLE 46: PROMOTION OF EDUCATIONAL AND ECONOMIC INTERESTS OF SCHEDULED CASTES, SCHEDULED TRIBES AND OTHER WEAKER SECTIONS(অনুচ্ছেদ ৪৬: অনুসূচিত জাতি, অনুসূচিত জনগোষ্ঠী আৰু অন্যান্য দুৰ্বল অংশৰ শৈক্ষিক আৰু অৰ্থনৈতিক স্বার্থৰ প্ৰসাৰ)

The State shall promote with special care the educational and economic interests of the weaker sections of the people, and SC,ST and shall protect them from social injustice and all forms of exploitation(ৰাষ্ট্ৰই জনসাধাৰণৰ দুৰ্বল শ্ৰেণী, আৰু অনুসূচিত জাতি আৰু অনুসূচিত জনজাতিৰ শৈক্ষিক আৰু অৰ্থনৈতিক স্বার্থক বিশেষ যত্নৰে প্ৰসাৰিত কৰিব আৰু সামাজিক অন্যায় আৰু সকলো ধৰণৰ শোষণৰ পৰা তেওঁলোকক ৰক্ষা কৰিব)

ARTICLE 47: DUTY OF THE STATE TO RAISE THE LEVEL OF NUTRITION AND THE STANDARD OF LIVING AND TO IMPROVE PUBLIC HEALTH(অনুচ্ছেদ ৪৭: পুষ্টিৰ মাত্ৰা আৰু জীৱন-যাপনৰ মানদণ্ড বৃদ্ধি কৰা আৰু জনস্বাস্থ্য উন্নত কৰা ৰাজ্যৰ কৰ্তব্য)

To prohibit consumption the of intoxicating drinks and drugs which are injurious to health(স্বাস্থ্যৰ বাবে ক্ষতিকাৰক মাদক পানীয় আৰু ড্ৰাগছ সেৱন নিষিদ্ধ কৰা)

ARTICLE 48: ORGANIZATION OF AGRICULTURE AND ANIMAL HUSBANDRY(অনুচ্ছেদ ৪৮: কৃষি আৰু পশুপালনৰ সংগঠন)

The State shall endeavour to organize agriculture and animal husbandry on modern and scientific lines and shall, in particular, take steps for preserving and improving the breeds, and prohibiting the slaughter, of cows and calves and other milch and draught cattle(ৰাজ্যই আধুনিক আৰু বৈজ্ঞানিক ৰেখাৰে কৃষি আৰু পশুপালনক সংগঠিত কৰাৰ প্ৰয়াস কৰিব আৰু বিশেষকৈ গৰু আৰু পোৱালি আৰু অন্যান্য গাখীৰ আৰু খচৰা গৰু-ম'হৰ জাত সংৰক্ষণ আৰু উন্নত কৰাৰ বাবে পদক্ষেপ ল'ব লাগিব, আৰু বধ কৰাত নিষেধাজ্ঞা আৰোপ কৰিব লাগিব)

ARTICLE 48A: PROTECTION AND IMPROVEMENT OF ENVIRONMENT AND SAFEGUARDING OF FORESTS AND WILD LIFE(অনুচ্ছেদ ৪৮ক: পরিবেশ সুৰক্ষা আৰু উন্নতি আৰু বনাঞ্চল আৰু বন্যপ্রাণীৰ সুৰক্ষা)

The State shall endeavour to protect and improve the environment and to safeguard the forests and wild life of the country(ৰাজ্যই পৰিবেশ সুৰক্ষা আৰু উন্নত কৰাৰ লগতে দেশৰ বনাঞ্চল আৰু বন্য জীৱ-জন্তুৰ সুৰক্ষাৰ বাবে চেষ্টা কৰিব লাগিব)

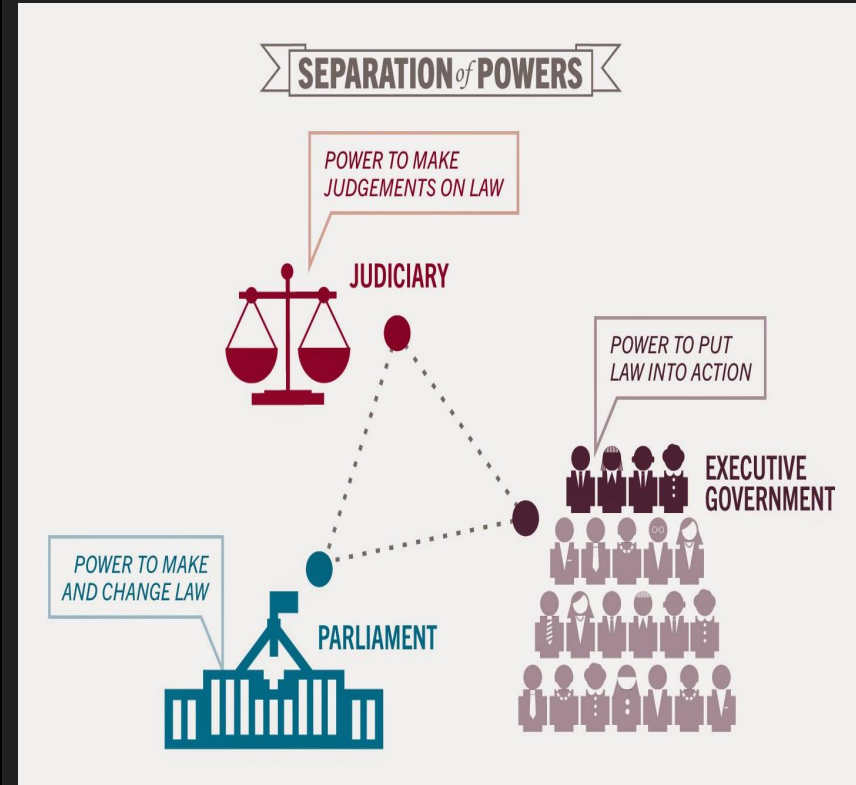
ARTICLE 49: PROTECTION OF MONUMENTS AND PLACES AND OBJECTS OF NATIONAL IMPORTANCE(অনুচ্ছেদ ৪৯: কীর্তিচিহ্ন আৰু স্থান আৰু ৰাষ্ট্ৰীয় গুৰুত্বপূৰ্ণ বস্তুৰ সুৰক্ষা)

It shall be the obligation of the State to protect every monument or place or object of artistic or historic interest, declared by or under law made by Parliament to be of national importance, from spoliation, disfigurement, destruction, removal, disposal or export(সংসদে বা আইনৰ অধীনত ৰাষ্ট্ৰীয় গুৰুত্বপূৰ্ণ বুলি ঘোষণা কৰা কলাত্মক বা ঐতিহাসিক স্বার্থৰ প্ৰতিটো স্মৃতিসৌধ বা স্থান বা বস্তুক লুণ্ঠন, বিকৃতি, ধ্বংস, আঁতৰোৱা, নিষ্কাশন বা ৰপ্তানিৰ পৰা ৰক্ষা কৰাটো ৰাষ্ট্ৰৰ বাধ্যবাধকতা হ'ব)

ARTICLE 50: SEPARATION OF JUDICIARY FROM EXECUTIVE(অনুচ্ছেদ ৫০: ন্যায়িক বিভাগক কার্যবাহীৰ পৰা পৃথক কৰা)

The State shall take steps to separate the judiciary from the executive in the public services of the State(ৰাজ্যৰ জনসেৱাত ন্যায়পালিকাৰ পৰা কাৰ্যনিৰ্বাহকক পৃথক কৰাৰ পদক্ষেপ ৰাজ্যই ল'ব)

ARTICLE 51: PROMOTION OF INTERNATIONAL PEACE AND SECURITY(অনুচ্ছেদ ৫১: আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় শান্তি আৰু নিৰাপত্তাৰ প্ৰসাৰ)

- maintain just and honourable relations between nations(ৰাষ্ট্ৰসমূহৰ মাজত ন্যায়সংগত আৰু সন্মানজনক সম্পৰ্ক বজাই ৰখা)
- foster respect for international law and treaty(আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় আইন আৰু সন্ধিৰ প্ৰতি সন্মান লাভ কৰা)

Important Amendments to DPSPs(ডিপিএছপিসমূহৰ গুৰুত্বপূৰ্ণ সংশোধনী)

- 44th Amendment Act of 1978-State to minimise inequalities in income, status, facilities and opportunities (Article 38)(১৯৭৮ চনৰ ৪৪ সংখ্যক সংশোধনী আইন-ৰাজ্যৰ আয়, মৰ্যাদা, সুবিধা আৰু সুযোগৰ বৈষম্য কম কৰিবলৈ (অনুচ্ছেদ ৩৮)
- 86th Amendment Act of 2002 -changed the subject-matter of Article 45 and made elementary education a fundamental right under Article 21 A(২০০২ চনৰ ৮৬ সংখ্যক সংশোধনী আইন -৪৫ নং অনুচ্ছেদৰ বিষয়বস্তু সলনি কৰি ২১ নং অনুচ্ছেদৰ অধীনত প্ৰাথমিক শিক্ষাক মৌলিক অধিকাৰ কৰি তুলিলে)
- 97th Amendment Act of 2011-co-operative societies (Article 43B)(২০১১ চনৰ ৯৭ সংখ্যক সংশোধনী আইন-সমবায় সমিতি (অনুচ্ছেদ ৪৩খ)

Conflict between FR and DPSP(মৌলিক অধিকাৰ আৰু নিৰ্দেশনামূলক নীতিৰ মাজৰ সংঘাত)

- Phase 1(পৰ্যায় ১) -(1951 to 1966)(১৯৫১ চনৰ পৰা ১৯৬৬ চনলৈকে) -

DPSPs are subsidiary and subordinate to FRs(ৰাষ্ট্ৰ নীতিৰ নিৰ্দেশনামূলক নীতিসমূহ মৌলিক অধিকাৰৰ সহায়ক আৰু অধীনস্থ)

- Phase 2(পৰ্যায় ২)-(1967 to 1971)(১৯৬৭ চনৰ পৰা ১৯৭১ চনলৈকে)

FRs are superior(মৌলিক অধিকাৰ উচ্চমানৰ)

- Phase 3(পৰ্যায় ৩)-(1972 to 1975)(১৯৭২ চনৰ পৰা ১৯৭৫ চনলৈকে)

Coequal phase : FRs may be abridged to implement DPSPs(সহসম পৰ্যায় : ৰাষ্ট্ৰ নীতিৰ নিৰ্দেশনামূলক নীতিসমূহ কাৰ্যকৰী কৰিবলৈ মৌলিক অধিকাৰসমূহ সংক্ষিপ্ত কৰিব পাৰি)

- **Phase 4(পর্যায় ৪)-1976 to 1980(১৯৭৬ চনৰ পৰা ১৯৮০ চনলৈকে)**

DPSPs dominating FRs(মৌলিক অধিকাৰৰ ওপৰত আধিপত্য বিস্তাৰ ৰাষ্ট্ৰ নীতিৰ নিৰ্দেশনামূলক নীতিৰ)

- **Phase 5(পর্যায় ৫)-1980 onwards(১৯৮০ চনৰ পৰা)**

DPSPs and FRs are complementary to each other(ৰাষ্ট্ৰ নীতিৰ নিৰ্দেশনামূলক নীতিসমূহ আৰু মৌলিক অধিকাৰ ইটোৱে সিটোৰ পৰিপূৰক)

FR v/s DPSP

Fundamental Rights	DPSP
Justiciable	Non-Justiciable
Political justice	Economic and social justice
Have legal sanction	No legal sanction
Personal & individualistic	Societarian and socialistic
Courts declares a law violating FR is unconstitutional	Courts can't declares a law violating FR is unconstitutional

Directive outside – Part – IV(বাহিৰৰ নিৰ্দেশনা – অংশ – চতুৰ্থ)

- **Article 335:** Claims of members of SCs STs shall be taken consideration without compromising efficiency of administration in Public employment(অনুচ্ছেদ ৩৩৫: ৰাজহুৱা নিয়োগত প্ৰশাসনৰ দক্ষতাৰ লগত আপোচ নকৰাকৈ অনুসূচিত জাতি অনুসূচিত জনজাতিৰ সদস্যৰ দাবী বিবেচনা কৰা হ'ব)
- **Article 350A:** Instruction in mother tongue at the level of primary education(অনুচ্ছেদ ৩৫০ক: প্ৰাথমিক শিক্ষাৰ স্তৰত মাতৃভাষাৰ নিৰ্দেশনা)
- **Article 351:** Development of Hindi Language(অনুচ্ছেদ ৩৫১: হিন্দী ভাষাৰ বিকাশ)

Criticism of DPSPs(ডিপিএছপিৰ সমালোচনা)

- Not Enforceable (বলবৎযোগ্য নহয়)
- Not consistent with changing times (পৰিৱৰ্তিত সময়ৰ লগত সামঞ্জস্যপূৰ্ণ নহয়)
- Unsystematic Enumeration and No Classification(অপ্রণালীবদ্ধ গণনা আৰু কোনো শ্ৰেণীবিভাজন নাই)
- Lack of Clarity (স্পষ্টতাৰ অভাৱ)
- Impracticability of some of the Principles(কিছুমান নীতিৰ অৱাস্থৰতা)

ACADEMY OF
CIVIL SERVICES
ESTD 2016

FUNDAMENTAL DUTIES(মৌলিক কর্তব্য)

Chapter 10

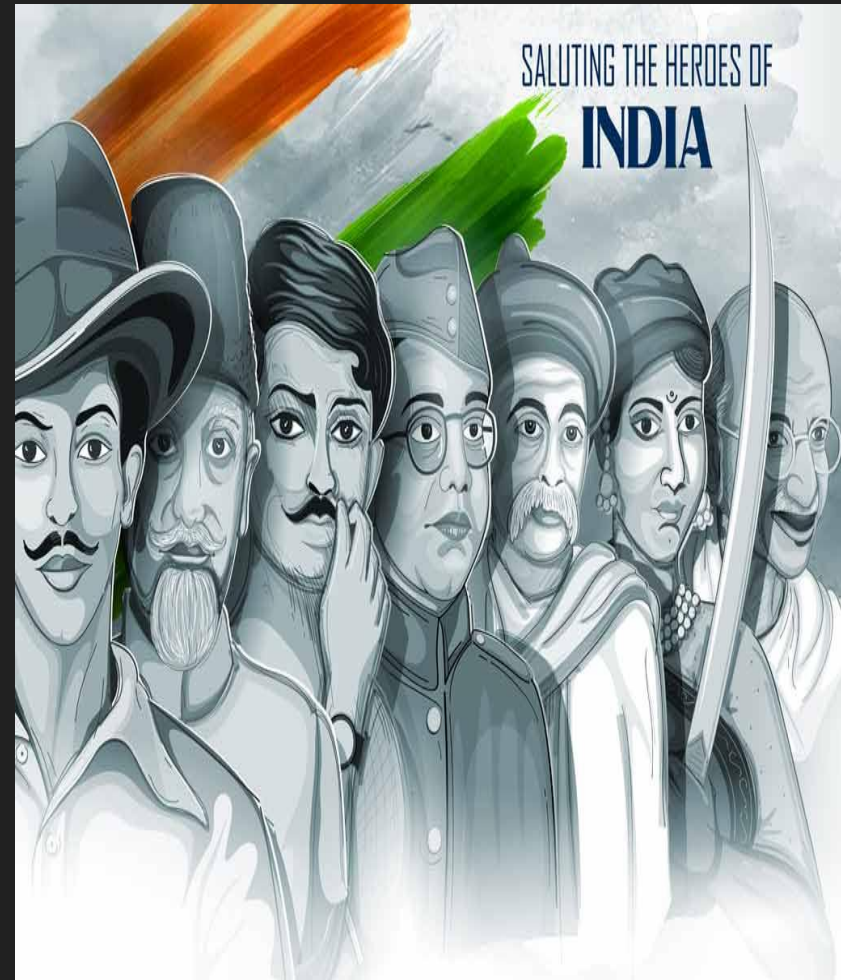
- Article 51A, Part IV A
- Source-USSR
- Swaran Singh Committee recommendation(স্বৰ্গ সিং কমিটিৰ পৰামৰ্শ মতে)
- 42nd Amendment Act, 1976 –introduced Part 1VA, Article 51A
enumerating ten Fundamental Duties(৪২ নং সংশোধনী আইন, ১৯৭৬ –১ নং খণ্ড
প্ৰৱৰ্তন কৰা, ৫১ক অনুচ্ছেদত মৌলিক কৰ্তব্যসমূহ গণনা কৰা হয়)
- Not enforceable ; No penalty for non-compliance mentioned in the
Constitution(বলবৎ কৰিব নোৱাৰি ; সংবিধানত উল্লেখ কৰা অমান্যতাৰ কোনো শাস্তি
নাই)
- Confined to citizens only. Not applicable to aliens(কেৱল নাগৰিকৰ মাজত
আৱদ্ধ। এলিয়েনৰ ক্ষেত্ৰত প্ৰযোজ্য নহয়)
- 86th Constitutional Amendment Act, 2002 introduced 11th Fundamental
Duty

LIST OF FDS IN ARTICLE 51 A

1. To abide by the Constitution and respect its ideals and institutions, National Flag and National Anthem(সংবিধান মানি চলা আৰু ইয়াৰ আদৰ্শ আৰু প্রতিষ্ঠান, ৰাষ্ট্ৰীয় পতাকা আৰু ৰাষ্ট্ৰীয় সংগীতক সন্মান কৰা)

2. To cherish and follow the noble ideals that inspired the national struggle for freedom(স্বাধীনতাৰ বাবে জাতীয় সংগ্রামৰ প্ৰেৰণা যোগোৱা উচ্চ আদৰ্শক লালন-পালন আৰু অনুসৰণ কৰা)

3. To uphold and protect
the sovereignty, unity
and integrity of
India(ভাৰতৰ সার্বভৌমত্ব,
ঐক্য আৰু অখণ্ডতা ৰক্ষা কৰা)

GOVERNMENT OF INDIA
MINISTRY OF
PARLIAMENTARY AFFAIRS

75
Azadi Ka
Amrit Mahotsav

UPHOLD THE UNITY AND INTEGRITY

Let's strive to protect the sovereignty, unity and integrity of
India and abide by our Fundamental Duties.

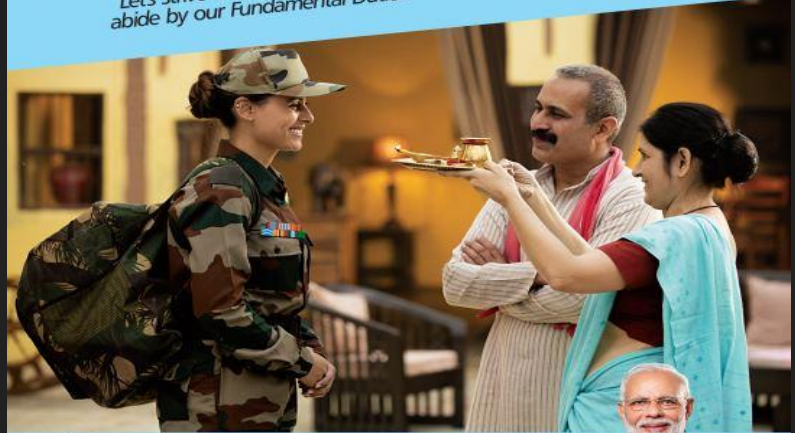

4. To defend the country and
render national service when
called upon to do so(৪) দেশ
ৰক্ষা কৰা আৰু আহ্বান জনোৱাৰ
সময়ত ৰাষ্ট্ৰীয় সেৱা আগবঢ়োৱা)

New India
नया भारत
26th Nov 2019 - 26th Nov 2020

**"My parents taught me,
nation comes first, always!"**

Let's strive to defend our country at all times and
abide by our Fundamental Duties.

 Department of Justice
Government of India
न्याय विभाग
भारत सरकार
স্বাধীনতা অর্থনীতি

Narendra Modi
Prime Minister

5. To promote harmony and the spirit of brotherhood among all the people of India, linguistic and regional or sectional diversities and to renounce practices derogatory to the dignity of women(ভাৰতবৰ্ষৰ সকলো জনসাধাৰণৰ মাজত সম্প্ৰীতি আৰু ভাতৃত্ববোধ, ভাষিক আৰু আঞ্চলিক বা শিতান বৈচিত্ৰ্যৰ প্ৰসাৰ ঘটোৱা আৰু নাৰীৰ মৰ্যাদাক অপমান কৰা প্ৰথা ত্যাগ কৰা)

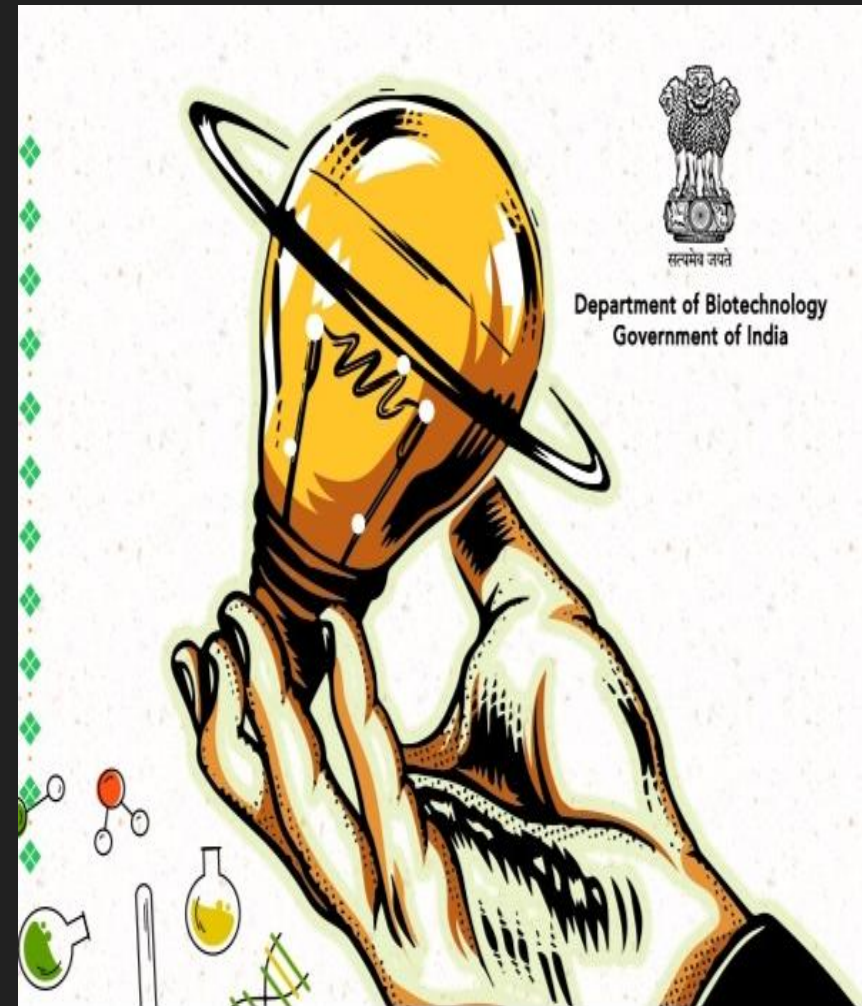
6. To value and preserve
the rich heritage of the
country's composite
culture(দেশৰ সংমিশ্ৰিত
সংস্কৃতিৰ চহকী ঐতিহ্যক মূল্য
দিয়া আৰু সংৰক্ষণ কৰা)

7. To protect and improve the natural environment (forests, lakes, rivers and wildlife) and to have compassion for living creatures(প্রাকৃতিক পৰিৱেশ (অৰণ্য, হ্ৰদ, নদী আৰু বন্যপ্ৰাণী) সুৰক্ষা আৰু উন্নত কৰা আৰু জীৱিত প্ৰাণীৰ প্ৰতি মমতা থকা)

8. To develop scientific temper, humanism and the spirit of inquiry and reform(বৈজ্ঞানিক স্বভাব, মানবতাবাদ আৰু অনুসন্ধান আৰু সংস্কাৰৰ মনোভাৱ গঢ়ি তোলা)

9. To safeguard public property and to adjure violence(ৰাজহুৱা সম্পত্তি সুৰক্ষিত কৰা আৰু হিংসা পৰিহাৰ কৰা)

1
A boy scribbling on a historical structure

3
Damaging a public bus

10. To strive towards excellence in all spheres of individual and collective activity so that the nation constantly rises to higher level of endeavor and achievement(ব্যক্তিগত আৰু সামূহিক কাৰ্যকলাপৰ সকলো ক্ষেত্ৰতে উৎকৃষ্টতাৰ দিশত চেষ্টা কৰা যাতে জাতিটো অহৰহ উচ্চ পৰ্যায়ৰ প্ৰচেষ্টা আৰু সাফল্যলৈ উন্নীত হয়)

11. To provide opportunities for education to his child between the age of 6 – 14yrs(৬ – ১৪ বছৰ বয়সৰ ভিতৰত নিজৰ সন্তানক শিক্ষাৰ সুযোগ প্ৰদান কৰা)

- added in 86th Constitutional Amendment Act, 2002(৮৬ নং সাংবিধানিক সংশোধনী আইন, ২০০২ত সংযোজন কৰা হৈছে)

Criticism of Fundamental Duties (মৌলিক কৰ্তব্যৰ সমালোচনা)

- Some of them are moral duties while others are civic duties(তাৰে কিছুমান নৈতিক কৰ্তব্য হোৱাৰ বিপৰীতে কিছুমান নাগৰিক কৰ্তব্য) -
 - ✓ Cherishing noble ideals of freedom struggle is a moral duty(স্বাধীনতা সংগ্ৰামৰ উচ্চ আদৰ্শক লালন-পালন কৰাটো এটা নৈতিক কৰ্তব্য)
 - ✓ Respecting the Constitution, National Flag and National Anthem is a civic duty(সংবিধান, ৰাষ্ট্ৰীয় পতাকা আৰু ৰাষ্ট্ৰীয় সংগীতক সন্মান কৰাটো এক নাগৰিক কৰ্তব্য)
- Not enforceable(বলবৎ কৰিব নোৱাৰি)
- It does not cover other important duties like casting vote, paying taxes, family planning and so on(ইয়াত ভোটদান, কৰ পৰিশোধ, পৰিয়াল পৰিকল্পনা ইত্যাদি অন্যান্য গুৰুত্বপূৰ্ণ কৰ্তব্যসমূহ সামৰি লোৱা হোৱা নাই)
- No penalty for non-performance(কাম নকৰাৰ বাবে কোনো শাস্তি নাই)

কৌশল (Tricks)

A -Abide (সন্মান,মানি চলা)

B- Bapuji (স্বাধীনতা সংগ্রামী)

C- care for SUI(Sovereignty,Unity, Integrity)(সার্বভৌমত্ব, ঐক্য আৰু অখণ্ডতা)

D- Defend (ৰক্ষা কৰা)।

E- Equality (ভাতৃত্ববোধ)

F- Fort (ৰংঘৰ)

G- Green (প্ৰাকৃতিক সৌন্দৰ্য্য)

H- Hi - Technology (বৈজ্ঞানিক দৃষ্টিভঙ্গী)

I- I am not damaging my property (ৰাজহুৱা সম্পত্তি ৰক্ষা কৰা)

J- Jump for excellence (উচ্চতৰ পৰ্যায়ত আগুৱাই যোৱা)

K- knowledge (জ্ঞান)

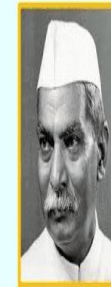
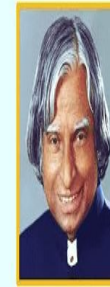

ACADEMY OF
CIVIL SERVICES
ESTD 2016

PRESIDENT (রাষ্ট্রপতি)

Chapter 11

- **Article:** Article 52-78 Part V(অনুচ্ছেদ ৫২-৭৮ পঞ্চম খণ্ড)
- **Tenure:** 5 years(কার্যকাল: ৫ বছর)
- **Oath:** By CJI, In his absence any senior most judge of SC(শপত: ভারতৰ মুখ্য ন্যায়াধীশৰ দ্বাৰা, তেওঁৰ অনুপস্থিতিত উচ্চতম ন্যায়ালয়ৰ কোনো জ্যেষ্ঠ সৰ্বাধিক ন্যায়াধীশ)

Current
President
of India

Qualification(অইতা)

- **Citizen** of India(ভাৰতৰ নাগৰিক)
- **35** years(৩৫ বছৰ)
- Not hold **office of profit** (লাভৰ পদত অধিষ্ঠিত নহয়)

Election(নিৰ্বাচন)

Elected through a system of proportional representation by means of single transferable vote by the members of electoral college consisting of (নিৰ্বাচনী মহাবিদ্যালয়ৰ সদস্যসকলে একক হস্তান্তৰযোগ্য ভোটৰ দ্বাৰা আনুপাতিক প্রতিনিধিত্বৰ ব্যৱস্থাৰ জৰিয়তে নিৰ্বাচিত কৰা হয়) -

- **Elected** members of both houses of Parliament(সংসদৰ দুয়োটা সদনৰ নিৰ্বাচিত সদস্য)
- **Elected** members of Legislative Assemblies(বিধানসভাৰ নিৰ্বাচিত সদস্য)
- **Elected** members of Legislative Assemblies of Delhi & Puducherry(দিল্লী আৰু পুডুচেরীৰ বিধানসভাৰ নিৰ্বাচিত সদস্য)
- Can be **re-elected** multiple times (একাধিকবাৰ পুনৰ নিৰ্বাচিত হ'ব পাৰে)

Vacancy(থালী পদ)

- On **expiry** of term (President continues to serve until new President is elected)(কাৰ্যকাল শেষ হোৱাৰ পিছত (নতুন ৰাষ্ট্ৰপতি নিৰ্বাচিত নোহোৱালৈকে ৰাষ্ট্ৰপতিয়ে কাৰ্যনিৰ্বাহ কৰি থাকিব)
- On **resignation** by writing to Vice President (উপ-ৰাষ্ট্ৰপতিলৈ লিখি পদত্যাগ)
- By **death**(মৃত্যুৰ দ্বাৰা)

(in this above 2 cases, Vice President acts as President until new president is elected এই ওপৰৰ ২টা ক্ষেত্ৰত নতুন ৰাষ্ট্ৰপতি নিৰ্বাচিত নোহোৱালৈকে উপ-ৰাষ্ট্ৰপতি ৰাষ্ট্ৰপতি হিচাপে কাম কৰিব)

Removal by impeachment(অভিযোগনামা দাখিলৰ দ্বাৰা অপসাৰণ)

- **only** elected and nominated members of **parliament** participate and **not from states**(কেৱল নিৰ্বাচিত আৰু মনোনীত সংসদৰ সদস্যইহে অংশগ্ৰহণ কৰে আৰু ৰাজ্যৰ পৰা নহয়)
- Charges can be initiated in **either house by 1/4th** of members and **14 day notice** to be given(সদস্যৰ ১/৪ ভাগৰ পৰা যিকোনো এটা ঘৰতে চাৰ্জ আৰম্ভ কৰিব পাৰিব আৰু ১৪ দিনৰ জাননী দিব লাগিব)
- Both Houses should pass the resolution by **majority of 2/3rd** of total membership(দুয়োটা সদনে মুঠ সদস্যৰ ২/৩ ভাগৰ সংখ্যাগৰিষ্ঠতাৰে প্ৰস্তাৱ গৃহীত কৰিব লাগিব)

Impeachment of President

Lok sabha initiates impeachment charge

Impeachment charge is signed by 1/4th members of LS; 14 days notice is given to the president

LS passes impeachment charges with 2/3rd majority and sends it to RS

LS after signing the charges passes them to RS for investigation

RS investigates the charges

While RS is investigating the charges, President has the right to sit in the proceedings

RS agrees to the charges and passes it with 2/3rd majority and President stands removed

Powers and Functions(শক্তি আৰু কাৰ্য্যসমূহ)

Executive Powers(কাৰ্যবাহী ক্ষমতা)

1. **All executive actions** are conducted /Transaction of business rules are in the name of President(সকলো কাৰ্যবাহী কাৰ্য্য পৰিচালিত /ব্যৱসায়িক নিয়মৰ লেনদেন ৰাষ্ট্ৰপতিৰ নামত হয়)
2. Declares an area as a **scheduled area**(এটা অঞ্চলক নিৰ্ধাৰিত অঞ্চল হিচাপে ঘোষণা কৰিব পাৰে)
3. He appoints the **PM, other ministers and Attorney General** of India. (তেওঁ ভাৰতৰ প্ৰধানমন্ত্ৰী, অন্যান্য মন্ত্ৰী আৰু এটৰ্নী জেনেৰেলক নিযুক্তি দিয়ে)

4.He appoints **CAG, CEC & ECs, UPSC Chairman** & Members(তেওঁ কেগ, চিইচি আৰু ইচি, ইউপিএছচিৰ অধ্যক্ষ আৰু সদস্য নিযুক্তি দিয়ে)

5.He appoints **Governor** of States(তেওঁ ৰাজ্যপালক নিযুক্তি দিয়ে)

6.He can appoint an **inter-state council** to promote Centre-state and inter-state cooperation (তেওঁ কেন্দ্ৰ-ৰাজ্য আৰু আন্তঃৰাজ্যিক সহযোগিতাৰ প্ৰসাৰৰ বাবে আন্তঃৰাজ্যিক পৰিষদৰ নিযুক্তি দিব পাৰে)

Legislative Powers(বিধানসভাৰ ক্ষমতা)

1. Part of the **parliament**(সংসদৰ অংশ)
2. **Assent** to bills (বিলৰ প্ৰতি সন্মতি)
3. Summons a **joint sitting** of Lok Sabha and Rajya Sabha in case of deadlock (অচলারস্থৰ ক্ষেত্ৰত লোকসভা আৰু ৰাজ্যসভাৰ যৌথ বৈঠক আহ্বান কৰে)
4. **Dissolves** Lok sabha (লোকসভা ভংগ কৰে)
5. **Addresses** the Parliament – after general election, first session every year(সংসদক সম্বোধন কৰে – সাধাৰণ নিৰ্বাচনৰ পিছত প্ৰতি বছৰে প্ৰথম অধিবেশন)

6.Nominates **12 members** to Rajya sabha (ৰাজ্যসভালৈ ১২ জন সদস্যক মনোনীত কৰে)

7.Decides on **disqualification** of Member of parliament (সংসদৰ সদস্যক অযোগ্য ঘোষণা কৰাৰ সিদ্ধান্ত লয়)

8.Introduces **Money bills** (মানি বিলৰ প্ৰস্তাব দিয়ে)

9.**Ordinance** making power(অধ্যাদেশ নিৰ্মাণ ক্ষমতা)

10.**Reports** of CAG, EC, and UPSC are submitted to Parliament(CAG, EC, আৰু UPSC ৰ প্ৰতিবেদন সংসদত দাখিল কৰা হয়)

Financial powers(আর্থিক ক্ষমতা)

1. **Money bills** are introduced with prior recommendation of President of India (ভাৰতৰ ৰাষ্ট্ৰপতিৰ পূৰ্ব পৰামৰ্শ লৈ ধন বিল উত্থাপন কৰা হয়)
2. President appoints **Finance commission**(ৰাষ্ট্ৰপতিয়ে বিত্ত আয়োগক নিযুক্তি দিয়ে)
3. For unforeseen expenditure he can make advance out of **contingency fund of India**(অভাৱনীয় খৰচৰ বাবে তেওঁ ভাৰতৰ আকস্মিক পুঁজিৰ পৰা অগ্রিম ধন দিব পাৰে)

Judicial Powers(ন্যায়িক ক্ষমতা)

1. **Appoints** Judges of SC and HC's(SC আৰু HC's ৰ ন্যায়াধীশ নিযুক্তি দিয়ে)
2. Pardon powers (ক্ষমা কৰাৰ ক্ষমতা)

Pardon – completely absolves conviction(ক্ষমা – দোষী সাব্যস্ত হোৱাটো সম্পূৰ্ণৰূপে দোষমুক্ত কৰে)

Commutation – Quality of conviction is changed(কমিউটেচন – প্রত্যয়ৰ গুণগত মান সলনি হয়)

Remission: Period of sentence is changed and not the nature of conviction(ৰেমিচন: শাস্তিৰ সময়সীমা সলনি কৰা হয় আৰু দোষী সাব্যস্ত হোৱাৰ প্ৰকৃতি নহয়)

Respite: lesser sentence due to special fact (ৰেস্পিট: বিশেষ তথ্যৰ বাবে কম বাক্য)

Reprieve: stay in the execution of sentence for a temporary Period(ৰেহাই: অস্থায়ী সময়ৰ বাবে শাস্তি নিষ্পাদনত থাকিব)

Diplomatic Powers(কূটনৈতিক ক্ষমতা)

1. **International treaties** are made in the name of President. However, they are subject to the approval of the Parliament(আন্তর্জাতিক সন্ধি ৰাষ্ট্ৰপতিৰ নামত কৰা হয়। অৱশ্যে সংসদৰ অনুমোদনৰ আৰত থাকে)
2. He **represents India** in international forums and affairs and sends and receives diplomats like ambassadors, high commissioners, and so on (তেওঁ আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় মঞ্চ আৰু বিষয়ত ভাৰতক প্ৰতিনিধিত্ব কৰে আৰু ৰাষ্ট্ৰদূত, উচ্চায়ুক্ত ইত্যাদি কূটনীতিবিদক প্ৰেৰণ আৰু গ্ৰহণ কৰে)

Military Powers(সামৰিক শক্তি)

1. **Supreme commander**, can declare war/Peace(সৰ্বোচ্চ সেনাপতি, যুদ্ধ/শান্তি ঘোষণা কৰিব পাৰে)
2. he appoints the **chiefs** of the Army, the Navy and the Air Force(তেওঁ সেনা, নৌসেনা আৰু বায়ুসেনাৰ মূৰব্বী নিযুক্তি দিয়ে)
3. He can **declare war or conclude peace**, subject to the approval of the Parliament(সংসদৰ অনুমোদনৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰি তেওঁ যুদ্ধ ঘোষণা কৰিব পাৰে বা শান্তিৰ সমাপ্তি ঘটাৰ পাৰে)

Veto Power(ভেটো পাৰাৰ)

- **Absolute Veto** –withhold for state bills, Private member bills(নিৰপেক্ষ ভেটো –ৰাজ্যিক বিলৰ বাবে ৰখা, ব্যক্তিগত সদস্যৰ বিল ৰখা)
- **Suspensive Veto** – President can send a bill for reconsideration of parliament only once. Not available for Money bills and Amendment bills(নিলম্বিত ভেটো – ৰাষ্ট্ৰপতিয়ে সংসদ পুনৰ বিবেচনাৰ বাবে বিধেয়ক এবাৰহে প্ৰেৰণ কৰিব পাৰে। মানি বিল আৰু সংশোধনী বিলৰ বাবে উপলব্ধ নহয়)
- **Pocket Veto** –no action(পকেট ভেটো –কোনো ব্যৱস্থা নাই)

- **No Qualified Veto** for President of India (ভাৰতৰ ৰাষ্ট্ৰপতিৰ বাবে কোনো যোগ্যতাসম্পন্ন ভেটো নাই)
- For Money bill President can ratify or reject but **cannot be** returned(মানি বিলৰ ক্ষেত্ৰত ৰাষ্ট্ৰপতিয়ে অনুমোদন বা নাকচ কৰিব পাৰে কিন্তু ঘূৰাই দিব নোৱাৰিব)
- **No Veto power** on constitutional Amendment bills (24th CAA)(সাংবিধানিক সংশোধনী বিধেয়কসমূহৰ ওপৰত কোনো ভেটো ক্ষমতা নাই (২৪ নং CAA))
- State legislature **cannot override** suspensive veto power of the President(ৰাজ্যিক বিধায়িনী দলে ৰাষ্ট্ৰপতিৰ নিলম্বিত ভেটো ক্ষমতাক অভাৰবাইড কৰিব নোৱাৰে)

Ordinance(অধ্যাদেশ)

Article 123: Promulgate ordinance when(অনুচ্ছেদ ১২৩: অধ্যাদেশ জাৰি কৰা যেতিয়া...

- Either of the two houses of the Parliament is **not in session**(সংসদৰ দুয়োটা সদনৰ কোনো এটা সদনৰ অধিবেশন হোৱা নাই)
- **Immediate action** is required(তৎকালীন ব্যৱস্থা গ্ৰহণ কৰিব লগীয়া অৱস্থাত)

Discretionary Powers (বিবেচনাধীন ক্ষমতা)

- President **does not enjoy constitutional discretionary** power(ৰাষ্ট্ৰপতিয়ে সাংবিধানিক বিবেচনাধীন ক্ষমতা লাভ নকৰে)
- However he enjoys **situational discretion** power in following cases,(অৱশ্যে তেওঁ নিম্নোক্ত ক্ষেত্ৰত পৰিস্থিতিগত বিবেচনা ক্ষমতা উপভোগ কৰে) -
 - ✓ To appoint the PM in case of **Hung Parliament**(হাং সংসদৰ ক্ষেত্ৰত প্ৰধানমন্ত্ৰী নিযুক্তি দিয়া)
 - ✓ To **dissolve Loksabha** or to call for an alternative after passage of No confidence motion in Lok sabha (লোকসভা ভংগ কৰা বা লোকসভাত অনাস্থা প্ৰস্তাৱ গৃহীত হোৱাৰ পিছত বিকল্পৰ আহ্বান জনোৱা)

- ✓ To send a bill for **reconsideration** (পুনৰ বিবেচনাৰ বাবে বিল পঠিয়াবলৈ)
- ✓ **Dismissal of Council of Ministers** if No confidence Motion is passed (আস্থা প্ৰস্তাৱ গৃহীত হ'লে মন্ত্ৰী পৰিষদৰ চাকৰিৰ পৰা বৰ্খাস্ত কৰা)
- ✓ To ensure that **6 months do not lapse** between two sessions of parliament. (সংসদৰ দুটা অধিবেশনৰ মাজত যাতে ৬ মাহ পাৰ নহয় সেই হিচাপ ৰাখিব)

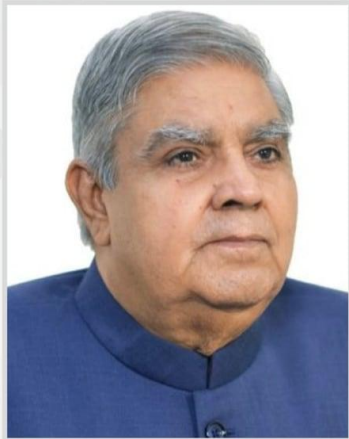
ACADEMY OF
CIVIL SERVICES
ESTD 2016

VICE-PRESIDENT (উপ-ৰাষ্ট্ৰপতি)

Chapter 12

VICE-PRESIDENT(উপ-রাষ্ট্রপতি)

- Ex officio chairman of Rajya sabha (রাজ্যসভার পদত অধ্যক্ষ)

Jagdeep Dhankhar

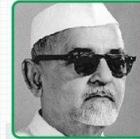
LIST OF VICE PRESIDENTS OF INDIA

DR. SARVEPALLI
RADHAKRISHNAN

1952 - 1962

DR. ZAKIR
HUSSAIN

1962 - 1967

SH. VARAHAGIRI
VENKATA GIRI

1967 - 1969

GOPAL SWARUP
PATHAK

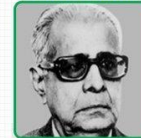
1969 - 1974

BASAPPA
DANAPPA JATTI

1974 - 1979

JUSTICE MUHAMMAD
HIDAYATULLAH

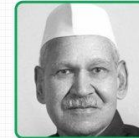
1979 - 1984

RAMASWAMY
VENKATARAMAN

1984 - 1987

SHANKAR DAYAL
SHARMA

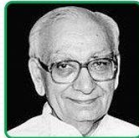
1987 - 1992

KOCHERIL RAMAN
NARAYANAN

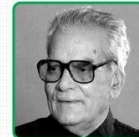
1992 - 1997

KRISHAN
KANT

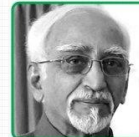
1997 - 2002

BHAIRON SINGH
SHEKHAWAT

2002 - 2007

MOHAMMAD
HAMID ANSARI

2007 - 2017

M VENKAIAH
NAIDU

2017 - INCUMBENT

Qualifications(অৰ্হতা)

- 35 years (৩৫ বছৰ)
- citizen of India (ভাৰতৰ নাগৰিক)
- shall be eligible to be a member of Rajya sabha (ৰাজ্যসভাৰ সদস্য হোৱাৰ যোগ্য হ'ব লাগিব)
- shall not hold office of profit (লাভৰ পদবী গ্ৰহণ নকৰা হব লাগিব)

Election system (নির্বাচনী ব্যবস্থা)

proportional
representation by
Single transferable
vote (একক হস্তান্তরযোগ্য
ভোটের দ্বারা আনুপাতিক
প্রতিনিধিত্ব)

	Preference Ranking			
	1st Choice	2nd Choice	3rd Choice	4th Choice
Candidate A	●	○	○	○
Candidate B	○	○	○	●
Candidate C	○	○	●	○
Candidate D	○	●	○	○

Voters (ভোটাৰ)

- Both Elected and Nominated members of Lok sabha and Rajya sabha (লোকসভা আৰু ৰাজ্যসভাৰ নিৰ্বাচিত আৰু মনোনীত উভয় সদস্য)

Term of Office (কাৰ্যকাল)

- 5 years (৫ বছৰ)
- he can resign before five years by handing over his resignation to the President (তেওঁ নিজৰ পদত্যাগৰ পত্ৰ ৰাষ্ট্ৰপতিৰ হাতত অৰ্পণ কৰি পাঁচ বছৰৰ আগতে পদত্যাগ কৰিব পাৰে)

Removal (অঁতৰোৱা)

- Unlike President of India who can be impeached formally; there is **no formal impeachment** for Vice President (আনুষ্ঠানিকভাৱে অভিযোগনামা দাখিল কৰিব পৰা ভাৰতৰ ৰাষ্ট্ৰপতিৰ দৰে নহয়; উপ-ৰাষ্ট্ৰপতিৰ বাবে কোনো আনুষ্ঠানিক অভিযোগনামা দাখিল কৰা হোৱা নাই)
- Rajya Sabha simply can pass a resolution with an **effective majority** and agreed to by Lok Sabha (ৰাজ্যসভাই কেৱল কাৰ্যকৰী সংখ্যাগৰিষ্ঠতাৰে আৰু লোকসভাৰ সন্মতিৰে প্ৰস্তাৱ গৃহীত কৰিব পাৰে)

- Also, unlike President of India who can be impeached on the ground of 'Violation of Constitution,' there is **no ground mentioned in the constitution** for the removal of Vice President of India (লগতে 'সংবিধান উলংঘা'ৰ ভিত্তিত অভিযোগনামা দাখিল কৰিব পৰা ভাৰতৰ ৰাষ্ট্ৰপতিৰ দৰে ভাৰতৰ উপ-ৰাষ্ট্ৰপতি অপসাৰণৰ কোনো ভিত্তি সংবিধানত উল্লেখ কৰা হোৱা নাই)

Vacancy in Office (কাৰ্যালয়ত থালী পদ)

- No substitute mentioned in constitution (সংবিধানত কোনো বিকল্পৰ কথা উল্লেখ কৰা হোৱা নাই)
- In Rajya sabha, **Deputy chairman** performs the duty of chairman (ৰাজ্যসভাত উপ অধ্যক্ষই অধ্যক্ষৰ কৰ্তব্য পালন কৰে)

Election Disputes (নিৰ্বাচনী বিবাদ)

- Supreme Court decides all election disputes with respect to President and Vice president (ৰাষ্ট্ৰপতি আৰু উপ-সভাপতিৰ সন্দৰ্ভত সকলো নিৰ্বাচনী বিবাদৰ সিদ্ধান্ত উচ্চতম ন্যায়ালয়ে কৰে)

Powers and Functions of Vice-President (উপ-ৰাষ্ট্ৰপতিৰ ক্ষমতা আৰু কাৰ্য্য)

- his powers and functions are similar to those of the **Speaker of Lok Sabha** (তেওঁৰ ক্ষমতা আৰু কাৰ্য্য লোকসভাৰ অধ্যক্ষৰ দৰেই)
- He **acts as President** when a vacancy occurs in the office of the President (ৰাষ্ট্ৰপতিৰ কাৰ্যালয়ত কোনো পদ খালী হ'লে তেওঁ ৰাষ্ট্ৰপতি হিচাপে কাম কৰে)
- He can act as President only for a maximum period of **six months** within which a new President has to be elected (তেওঁ সৰ্বাধিক ছমাহৰ বাবেহে ৰাষ্ট্ৰপতি হিচাপে কাম কৰিব পাৰে যাৰ ভিতৰত নতুন ৰাষ্ট্ৰপতি নিৰ্বাচিত হ'ব লাগিব)

- when the sitting President is unable to discharge his functions due to **absence, illness or any other cause**, the Vice-President discharges his functions until the President resumes his office (যেতিয়া বহি থকা ৰাষ্ট্ৰপতিয়ে অনুপস্থিতি, অসুস্থতা বা আন কোনো কাৰণত নিজৰ কাৰ্য্য সম্পাদন কৰিব নোৱাৰে, তেতিয়া ৰাষ্ট্ৰপতিয়ে পুনৰ কাৰ্য্যভাৰ আৰম্ভ নকৰালৈকে উপ-ৰাষ্ট্ৰপতিজনে নিজৰ কাৰ্য্য সম্পাদন কৰে)
- The **Constitution has not fixed any emoluments** for the Vice-President in that capacity. He draws his regular salary in his capacity as the ex-officio Chairman of the Rajya Sabha (সংবিধানে সেই পদত উপ-ৰাষ্ট্ৰপতিৰ বাবে কোনো ধৰণৰ পাৰিতোষিক নিৰ্ধাৰণ কৰা নাই। ৰাজ্যসভাৰ পদত অধ্যক্ষ হিচাপে তেওঁ নিজৰ নিয়মীয়া দৰমহা আকৰ্ষণ কৰে)

- From the above it is clear that the Constitution has not assigned any significant function to the Vice-President in that capacity. Hence, some scholars call him '**His Superfluous Highness**' (ওপৰৰ পৰা স্পষ্ট যে সংবিধানে সেই পদত উপ-ৰাষ্ট্ৰপতিগৰাকীক কোনো উল্লেখযোগ্য কাম নিযুক্ত কৰা নাই। সেয়েহে কিছুমান পণ্ডিতে তেওঁক 'হিজ ছুপাৰফ্লুয়াছ হাইনেছ' বুলি কয়)
- This office was created with a view to maintain the **political continuity** of the Indian State (ভাৰতীয় ৰাষ্ট্ৰৰ ৰাজনৈতিক ধাৰাবাহিকতা বজাই ৰখাৰ উদ্দেশ্যে এই কাৰ্যালয়টো সৃষ্টি কৰা হৈছিল)

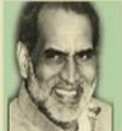

ACADEMY OF
CIVIL SERVICES
ESTD 2016

PRIME MINISTER (প্রধানমন্ত্রী)

Chapter 13

Article 75(1) (অনুচ্ছেদ ৭৫(১))

the Prime Minister shall be appointed by the President and the other Ministers shall be appointed by the President on the advice of the Prime Minister(প্রধানমন্ত্রীক ৰাষ্ট্ৰপতিয়ে নিযুক্তি দিব আৰু আন মন্ত্ৰীসকলক প্রধানমন্ত্ৰীৰ পৰামৰ্শ অনুসৰি ৰাষ্ট্ৰপতিয়ে নিযুক্তি দিব)

PRIME MINISTERS OF INDIA					
					
Jawaharlal Nehru Aug 15, 1947- May 27, 1964	Gulzari Lal Nanda* May 27-Jun 9, 1964	Lal Bahadur Shastri Jun 9, 1964- Jan 11, 1966	Gulzari Lal Nanda* Jan 11-Jan 24, 1966	Indira Gandhi Jan 24, 1966- Mar 24, 1977	Morarji Desai Mar 24, 1977- July 28, 1979
					
Charan Singh July 28, 1979- Jan 14, 1980	Indira Gandhi Jan 14, 1980- Oct 31, 1984	Rajiv Gandhi Oct 31, 1984- Dec 2, 1989	Vishwanath Pratap Singh Dec 2, 1989- Nov 10, 1990	Chandra Shekhar Nov 10, 1990- June 21, 1991	P. V. Narasimha Rao June 21, 1991- May 16, 1996
					
Atal Bihari Vajpayee May 16-June 1, 1996	H. D. Deve Gowda June 1, 1996- Apr 21, 1997	Inder Kumar Gujral Apr 21, 1997- Mar 19, 1998	Atal Bihari Vajpayee Mar 19, 1998 - May 22, 2004	Manmohan Singh May 22, 2004- May 26, 2014	Narendra Modi Sworn in on May 26, 2014

(*Gulzari Lal Nanda was interim PM on both occasions)

Qualification (অৰ্হতা)

- Should be qualified to be elected as member of Lok Sabha or Rajya Sabha (লোকসভা বা ৰাজ্যসভাৰ সদস্য হিচাপে নিৰ্বাচিত হ'ব পৰাকৈ যোগ্য হ'ব লাগে)
- He must have completed 25 years of age in case he is a member of Lok Sabha and 30 years in case of Rajya Sabha (তেওঁ লোকসভাৰ সদস্য হ'লে ২৫ বছৰ আৰু ৰাজ্যসভাৰ ক্ষেত্ৰত ৩০ বছৰ সম্পূৰ্ণ কৰিব লাগিব)

Term of Office (কাৰ্যকাল)

- Not fixed (ঠিক কৰা হোৱা নাই)
- 5 years (৫ বছৰ)
- Has to resign if he loses confidence of the Lok Sabha (লোকসভাৰ আস্থা হেৰুৱালে পদত্যাগ কৰিব লাগিব)
- No restrictions on re-election (পুনৰ নিৰ্বাচনত কোনো বাধা নাই)

Powers and Functions (শক্তি আৰু কাৰ্য্যসমূহ)

- **Head** of the Government (চৰকাৰৰ মূৰব্বী)
- Formation of **Council of Ministers** (মন্ত্ৰী পৰিষদ গঠন)
- **Presides** over the meetings of Council of Ministers (মন্ত্ৰী পৰিষদৰ বৈঠকৰ সভাপতিত্ব কৰে)
- **Re-shuffle** of cabinet (কেবিনেটৰ পুনৰ গঠন)
- **Diplomatic Powers** : **Announcement of Foreign Policy**
(কূটনৈতিক ক্ষমতা : বৈদেশিক নীতিৰ ঘোষণা)
- Principal channel of **communication** between President and Parliament (ৰাষ্ট্ৰপতি আৰু সংসদৰ মাজত যোগাযোগৰ প্ৰধান চেনেল)

- **Advices President** on matters of appointment of CAG, Chairman and members of UPSC, EC, etc (কেগ, ইউ পি এছ চি, ই চি, ইত্যাদিৰ অধ্যক্ষ আৰু সদস্যক নিযুক্তিৰ বিষয়ত ৰাষ্ট্ৰপতিকপৰামৰ্শ দিয়ে)
- Can recommend the President to **dissolve** Lok Sabha (ৰাষ্ট্ৰপতিক লোকসভা ভংগ কৰিবলৈ পৰামৰ্শ দিব পাৰে)
- Makes all **principal announcements** in the Parliament (সংসদত সকলো প্রধান কার্য ঘোষণা কৰে)
- **Chairman** of NITI Aayog, National Integration Council, Inter State Council, National Water resources Council, Nuclear Command Authority, CSIR, NDMA, Indian Board for Wildlife, National Ganga River Basin Authority, National Commission for Population Control, Department of Space and Department of Atomic Energy.

ACADEMY OF
CIVIL SERVICES
ESTD 2016

COUNCIL OF MINISTERS(মন্ত্রী পৰিষদ)

Chapter 14

Article 74 (অনুচ্ছেদ ৭৪)

- There shall be a council of Ministers to aid and advice the President in the exercise of his functions (ৰাষ্ট্ৰপতিৰ কাৰ্য্য সম্পাদনত সহায় আৰু পৰামৰ্শ দিবলৈ মন্ত্ৰী পৰিষদ থাকিব)
- ✓ Council of Ministers is **headed** by Prime Minister (মন্ত্ৰী পৰিষদৰ নেতৃত্বত আছে প্ৰধানমন্ত্ৰী)
- ✓ **Appointed by the President** on the advice of the Prime Minister (প্ৰধানমন্ত্ৰীৰ পৰামৰ্শ মতে ৰাষ্ট্ৰপতিয়ে নিযুক্তি দিয়ে)

Qualification (অৰ্হতা)

- Must be a member of **either house** of the Parliament (সংসদৰ যিকোনো এটা সদনৰ সদস্য হ'ব লাগিব)
- If a person who is not an Member of parliament is appointed as minister, he should get **elected or nominated within six months** (সংসদৰ সদস্য নহোৱা ব্যক্তিক যদি মন্ত্ৰী হিচাপে নিযুক্তি দিয়া হয় তেন্তে ছমাহৰ ভিতৰত তেওঁ নিৰ্বাচিত বা মনোনীত হ'ব লাগে)

Nature of Advice (পৰামৰ্শৰ প্ৰকৃতি)

- **Article 74-**President shall be advised by COM headed by PM(অনুচ্ছেদ ৭৪-ৰাষ্ট্ৰপতিক প্ৰধানমন্ত্ৰীৰ নেতৃত্বত মন্ত্ৰী পৰিষদে পৰামৰ্শ দিব)
- The nature of advice tendered by ministers to the President **cannot be enquired by any court** (মন্ত্ৰীসকলে ৰাষ্ট্ৰপতিলৈ আগবঢ়োৱা পৰামৰ্শৰ প্ৰকৃতিৰ বিষয়ে কোনো আদালতে সোধা-পোছা কৰিব নোৱাৰে)

Strength (শক্তি)

- **91st Constitutional Amendment Act, 2003** restricted the strength of the Council to **15%** of the total strength of Lok Sabha (৯১ সংখ্যক সাংবিধানিক সংশোধনী আইন, ২০০৩ চনত পৰিষদৰ শক্তি লোকসভাৰ মুঠ শক্তিৰ ১৫% লৈ সীমাবদ্ধ কৰা হৈছিল)

ACADEMY OF
CIVIL SERVICES
ESTD 2016

Parliament of India (ভাৰতৰ সংসদ)

Chapter 15

**Parliament is the legislative organ of the Union
Government (সংসদ কেন্দ্রীয় চৰকাৰৰ বিধায়িনী অংগ)**

- The unique feature of Parliamentary form of Government is that the **Executive remains responsible to Legislature** (সংসদীয় চৰকাৰৰ অনন্য বৈশিষ্ট্য হ'ল কাৰ্য্যনিৰ্বাহক বিধানসভাৰ প্ৰতি দায়বদ্ধ হৈ থাকে)
- **Articles 79 to 122 in Part V** of the Constitution deal with the organisation, composition, duration, officers, procedures, privileges, powers and so on of the Parliament (সংবিধানৰ পঞ্চম খণ্ডৰ ৭৯ৰ পৰা ১২২ নং অনুচ্ছেদত সংসদৰ সংগঠন, গঠন, সময়সীমা, বিষয়া, পদ্ধতি, বিশেষাধিকাৰ, ক্ষমতা আদিৰ বিষয়ে আলোচনা কৰা হৈছে)

THE PARLIAMENT OF INDIA


```
graph TD; A[THE PARLIAMENT OF INDIA] --- B[THE PRESIDENT]; A --- C[RAJYA SABHA]; A --- D[LOK SABHA]
```

The diagram is an organizational chart. At the top is a box labeled 'THE PARLIAMENT OF INDIA'. A vertical line descends from this box to a horizontal line. From this horizontal line, three vertical lines descend to three separate boxes below: 'THE PRESIDENT', 'RAJYA SABHA', and 'LOK SABHA'.

THE PRESIDENT

RAJYA SABHA

LOK SABHA

Rajya Sabha (ৰাজ্যসভা)

Composition of Rajya Sabha (ৰাজ্যসভাৰ ৰচনা) -

- **Maximum** strength of Rajya Sabha is **250** (238 are elected and 12 are nominated) (ৰাজ্যসভাৰ সৰ্বোচ্চ শক্তি ২৫০ (২৩৮ জন নিৰ্বাচিত আৰু ১২ জন মনোনীত))
- **Present** strength is **245** (233 are elected from states and UTs and 12 are nominated by the President (বৰ্তমান শক্তি ২৪৫ (ৰাজ্য আৰু কেন্দ্ৰীয় শাসিত অঞ্চলৰ পৰা ২৩৩ জন নিৰ্বাচিত আৰু ১২ জন ৰাষ্ট্ৰপতিয়ে মনোনীত কৰে))
- MPs from states to Rajya Sabha are elected by the MLAs on the basis of **proportional representation by means of single transferable vote** (ৰাজ্যৰ পৰা ৰাজ্যসভালৈ সাংসদসকলক একক হস্তান্তৰযোগ্য ভোটৰ জৰিয়তে আনুপাতিক প্ৰতিনিধিত্বৰ ভিত্তিত বিধায়কসকলে নিৰ্বাচন কৰে)

- Among Union Territories, only **Puducherry, Delhi and Jammu and Kashmir** have Rajya Sabha members (কেন্দ্ৰীয় শাসিত অঞ্চলৰ ভিতৰত কেৱল পুডুচেৰী, দিল্লী আৰু জম্মু-কাশ্মীৰত ৰাজ্যসভাৰ সদস্য আছে)
- President of India nominates 12 members to Rajya Sabha from people who have special knowledge or practical experience in **art, literature, science and social service** (Article 80) (ভাৰতৰ ৰাষ্ট্ৰপতিয়ে শিল্প, সাহিত্য, বিজ্ঞান আৰু সমাজ সেৱাৰ বিশেষ জ্ঞান বা ব্যৱহাৰিক অভিজ্ঞতা থকা লোকৰ পৰা ১২ জন সদস্যক ৰাজ্যসভালৈ মনোনীত কৰে (অনুচ্ছেদ ৮০))

Duration of Rajya Sabha (ৰাজ্যসভাৰ সময়সীমা)

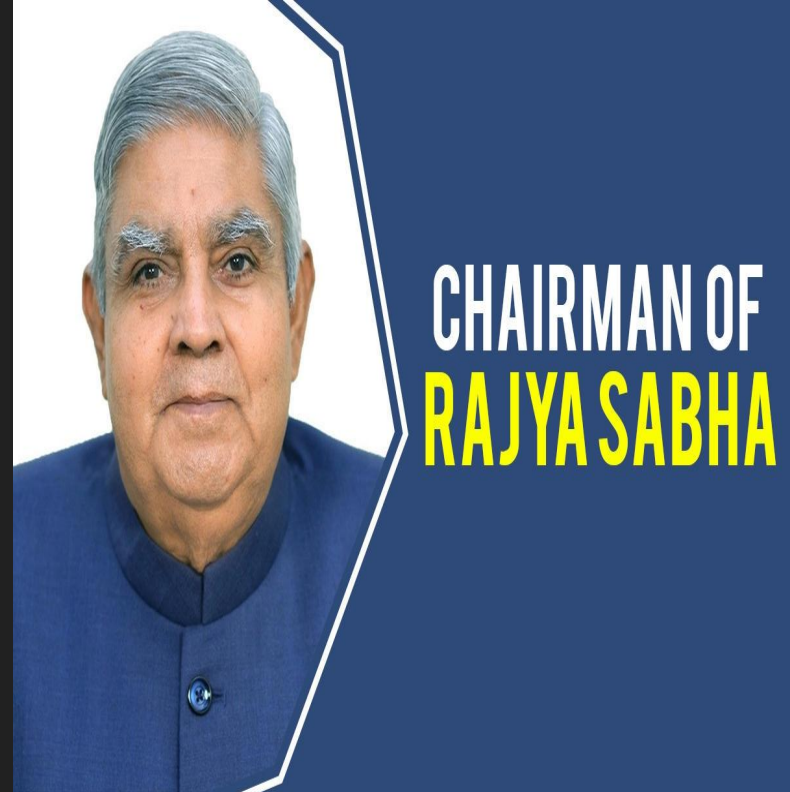
- Rajya Sabha is a **permanent body** (ৰাজ্যসভা এটা স্থায়ী সংস্থা)
- It was first constituted in **1952** (১৯৫২ চনত প্ৰথম গঠন কৰা হৈছিল)
- One third of its members retire every **2 years** (ইয়াৰ এক তৃতীয়াংশ সদস্যই প্ৰতি ২ বছৰৰ মূৰে মূৰে অৱসৰ লয়)
- The **constitution has not fixed** any term for the member of Rajya Sabha (সংবিধানত ৰাজ্যসভাৰ সদস্য সকলৰ কোনো কাৰ্যকাল নিৰ্ধাৰণ কৰা হোৱা নাই)
- However, **Representation of People's Act 1951** has fixed a 6 years term for the members of Rajya Sabha (অৱশ্যে Representation of People's Act 1951 ত ৰাজ্যসভাৰ সদস্যসকলৰ বাবে ৬ বছৰৰ কাৰ্যকাল নিৰ্ধাৰণ কৰা হৈছে)
- In the first Rajya Sabha, it was decided by **lottery** that whom have to resign after 2 years and 4 years (প্ৰথম ৰাজ্যসভাত লটাৰীৰ জৰিয়তে সিদ্ধান্ত লোৱা হৈছিল যে কোনে ২ বছৰ ৪ বছৰৰ পিছত পদত্যাগ কৰিব লাগিব)

Qualifications for the Membership of Rajya Sabha(ৰাজ্যসভাৰ সদস্য পদৰ বাবে অৰ্হতা)

- **citizen** of India (ভাৰতৰ নাগৰিক)
- Must take an oath before a person authorized by the **Election Commission** (নিৰ্বাচন আয়োগৰ দ্বাৰা অনুমোদিত ব্যক্তিৰ আগত শপত গ্ৰহণ কৰিব লাগিব)
- Must be **not less than 30 years** age(বয়স ৩০ বছৰৰ কম নহ'ব লাগিব)
- He must be **registered as a voter** in any constituency in India(তেওঁ ভাৰতৰ যিকোনো সমষ্টিতে ভোটাৰ হিচাপে পঞ্জীয়ন কৰিব লাগিব)

Presiding Officer/Chairman of Rajya Sabha (ৰাজ্যসভাৰ প্ৰিজাইডিং অফিচাৰ/অধ্যক্ষ)

- Vice President of India is the ex-officio chairman of Rajya Sabha (ভাৰতৰ উপ-ৰাষ্ট্ৰপতি ৰাজ্যসভাৰ পদমৰ্মে অধ্যক্ষ)

- When vice president acts as President, he will **not be the** chairman of Rajya Sabha (উপ-ৰাষ্ট্ৰপতি যেতিয়া ৰাষ্ট্ৰপতি হিচাপে কাম কৰিব তেতিয়া তেওঁ ৰাজ্যসভাৰ অধ্যক্ষ নহ'ব)
- His powers are **almost equal** to the Speaker of Lok Sabha (তেওঁৰ ক্ষমতা লোকসভাৰ অধ্যক্ষৰ সমানেই প্ৰায়)
- However, **speaker has 2 extra powers** than chairman of Rajya Sabha (অৱশ্যে ৰাজ্যসভাৰ অধ্যক্ষতকৈ লোকসভাৰ অধ্যক্ষৰ ২টা অতিৰিক্ত ক্ষমতা আছে) -
 1. Speaker **certifies the money bill** (অধ্যক্ষই ধনৰ বিল প্ৰমাণিত কৰে)
 2. Speaker **presides over a joint sitting** of Lok Sabha and Rajya Sabha (২) লোকসভা আৰু ৰাজ্যসভাৰ যৌথ অধিবেশনৰ সভাপতিত্ব কৰে অধ্যক্ষই)

- Unlike speaker, chairman is **not a member** of the house
(স্পীকাৰৰ দৰে চেয়াৰমেন সদনৰ সদস্য নহয়)
- However, Chairman can also do a **casting vote** when there is an equality of votes in the house on any matter(অৱশ্যে যিকোনো বিষয়ত সদনত ভোটৰ সমতা থাকিলে চেয়াৰমেনেও কাষ্টিং ভোট কৰিব পাৰে)
- Vice President **cannot preside** over a sitting of Rajya Sabha when it considers a resolution for the removal of himself (উপ-ৰাষ্ট্ৰপতি ৰাজ্যসভাৰ বৈঠকৰ সভাপতিত্ব কৰিব নোৱাৰে যেতিয়া ৰাজ্যসভাই নিজকে অপসাৰণৰ প্ৰস্তাৱ বিবেচনা কৰে)

- However, he can participate in such session and speak without the **right to vote** (In the case of speaker, he/she can vote in such a situation) (অৱশ্যে তেওঁ এনে অধিবেশনত অংশগ্ৰহণ কৰি ভোটাদিকাৰ নোহোৱাকৈ কথা ক'ব পাৰে (অধ্যক্ষৰ ক্ষেত্ৰত তেওঁ এনে পৰিস্থিতিত ভোটদান কৰিব পাৰে)
- **Salaries and allowances** of the chairman is fixed by the parliament (অধ্যক্ষৰ দৰমহা আৰু ভাট্টা সংসদে নিৰ্ধাৰণ কৰে)
- While **acting as President**, he will get the salary of the president of India (ৰাষ্ট্ৰপতি হিচাপে কাম কৰাৰ সময়ত ভাৰতৰ ৰাষ্ট্ৰপতিৰ দৰমহা পাব)

Deputy Chairman of Rajya Sabha (ৰাজ্যসভাৰ উপ অধ্যক্ষ)

- Deputy chairman is elected by Rajya Sabha itself from **amongst its members** (উপ অধ্যক্ষক ৰাজ্যসভাই নিজৰ সদস্যৰ মাজৰ পৰা নিৰ্বাচন কৰে)

- He can be removed by a resolution passed by the **majority of total membership** of Rajya Sabha **after 14 days' notice** (Absolute majority)(১৪ দিনৰ জাননীৰ পিছত ৰাজ্যসভাৰ মুঠ সদস্যৰ সংখ্যাগৰিষ্ঠতাই গৃহীত কৰা প্ৰস্তাৱৰ দ্বাৰা তেওঁক অপসাৰণ কৰিব পাৰিব)(নিৰপেক্ষ সংখ্যাগৰিষ্ঠতা)
- While presiding a session, he can do **only casting** vote to break a tie (অধিবেশনৰ সভাপতিত্ব কৰি থাকোঁতে তেওঁ কেৱল টাই ভাঙিবলৈ ভোটদানহে কৰিব পাৰে)
- While considering a resolution of the removal of the vice chairman, he **cannot preside** over the session(উপাধ্যক্ষক অপসাৰণৰ প্ৰস্তাৱ বিবেচনা কৰাৰ সময়ত তেওঁ অধিবেশনৰ সভাপতিত্ব কৰিব নোৱাৰে)

Panel of the Vice-Chairpersons of Rajya Sabha (ৰাজ্যসভাৰ উপাধ্যক্ষৰ পেনেল)

- **Chairman nominates** a panel vice chairmen from amongst the members of Rajya Sabha (অধ্যক্ষই ৰাজ্যসভাৰ সদস্যসকলৰ মাজৰ পৰা এটা পেনেল ভাইচ চেয়াৰমেনক মনোনীত কৰে)
- Any of them will preside the session when both chairman and vice chairman are **absent** (অধ্যক্ষ আৰু উপাধ্যক্ষ দুয়োজনেই অনুপস্থিত থাকিলে তেওঁলোকৰ যিকোনো এজনে অধিবেশনৰ সভাপতিত্ব কৰিব)
- They **cannot preside** the session when the office of chairman and vice chairman are vacant (অধ্যক্ষ আৰু উপাধ্যক্ষৰ পদ খালী হ'লে তেওঁলোকে অধিবেশনৰ সভাপতিত্ব কৰিব নোৱাৰে)
- At such a situation, **President will appoint** a person to preside the session (এনে পৰিস্থিতিত ৰাষ্ট্ৰপতিয়ে অধিবেশনৰ সভাপতিত্ব কৰিবলৈ এজন ব্যক্তিক নিযুক্তি দিব)

Lok Sabha (লোকসভা)

Composition of Lok Sabha(লোকসভাৰ ৰচনা) :-

- The **maximum strength** of Lok Sabha is 550 (লোকসভাৰ সৰ্বোচ্চ শক্তি ৫৫০)
- **530** members are to be elected from **states**, **20** members are to be elected from **Union territories** (ৰাজ্যৰ পৰা ৫৩০ জন সদস্য, কেন্দ্ৰীয় শাসিত অঞ্চলৰ পৰা ২০ জন সদস্য নিৰ্বাচিত হ'ব)
- The **present strength is 543** (530 from states, 13 from Union Territories)(বৰ্তমান শক্তি ৫৪৩ (ৰাজ্যৰ পৰা ৫৩০, কেন্দ্ৰীয় শাসিত অঞ্চলৰ পৰা ১৩)

Duration of Lok Sabha (লোকসভাৰ সময়সীমা)

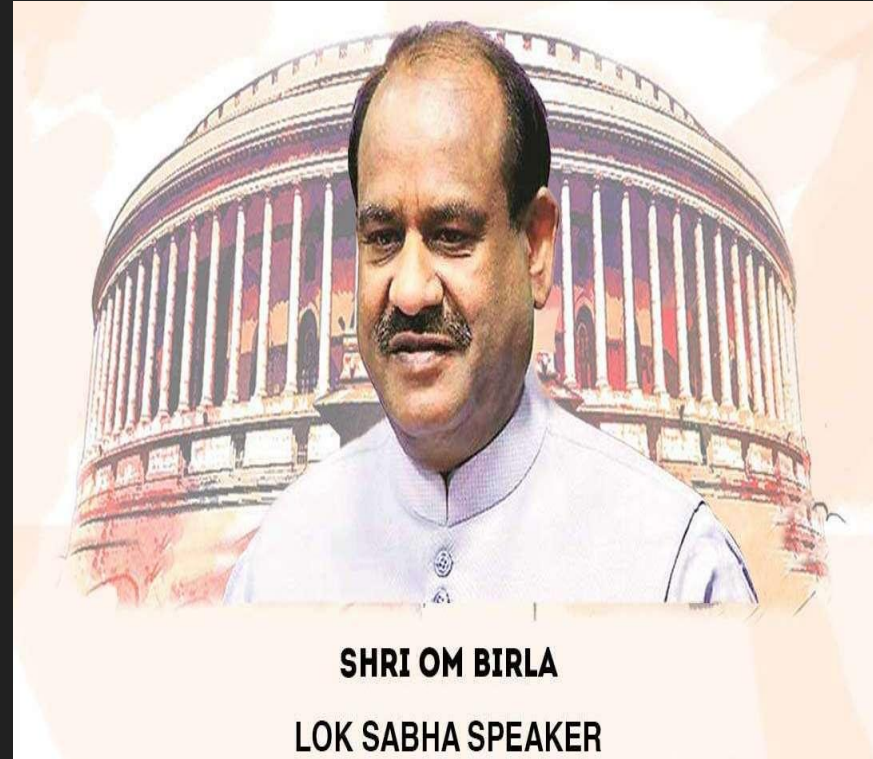
- Term is **5 years** (কাৰ্যকাল ৫ বছৰ)
- **President** can dissolve Lok Sabha any time before finishing five years also (ৰাষ্ট্ৰপতিয়ে পাঁচ বছৰ শেষ কৰাৰ আগতে যিকোনো সময়তে লোকসভা ভংগ কৰিব পাৰে)

Qualifications for the Membership of Lok Sabha(লোকসভাৰ সদস্য পদৰ বাবে অৰ্হতা)

- **citizen** of India (ভাৰতৰ নাগৰিক)
- Must be not less than 25 years age (বয়স ২৫ বছৰৰ কম নহ'ব লাগিব)
- He must be **registered as a voter** in any constituency in India (তেওঁ ভাৰতৰ যিকোনো সমষ্টিতে ভোটাৰ হিচাপে পঞ্জীয়ন কৰিব লাগিব)
- He must be a **member of a Scheduled caste or Scheduled tribe** in any state or UT if he wants to contest from a seat reserved for them(তেওঁলোকৰ বাবে সংৰক্ষিত আসনৰ পৰা প্ৰতিদ্বন্দ্বিতা কৰিব বিচাৰিলে তেওঁ যিকোনো ৰাজ্য বা কেন্দ্ৰীয় শাসিত অঞ্চলৰ অনুসূচিত জাতি বা অনুসূচিত জনজাতিৰ সদস্য হ'ব লাগিব)

Presiding Officer/ Speaker of Lok Sabha(লোকসভাৰ সভাপতি বিষয়া/ অধ্যক্ষ)

- Speaker is the **head** of Lok Sabha and hence his **decisions are final** (অধ্যক্ষ লোকসভাৰ মূৰব্বী আৰু সেয়েহে তেওঁৰ সিদ্ধান্ত চূড়ান্ত)

- Speaker is elected by the Lok Sabha from **amongst its members** as soon as possible after its first meeting(লোকসভাই প্রথমখন বৈঠকৰ পিছত যিমান সোনকালে পাৰে সদস্যৰ মাজৰ পৰা অধ্যক্ষ নিৰ্বাচন কৰে)
- **Date** for the election of speaker is fixed by the **President**(অধ্যক্ষ নিৰ্বাচনৰ তাৰিখ ৰাষ্ট্ৰপতিয়ে নিৰ্ধাৰণ কৰে)
- He can be removed by a resolution passed by the majority of **total membership** of Lok Sabha **after 14 days'** notice (Absolute majority)(১৪ দিনৰ জাননীৰ পিছত লোকসভাৰ মুঠ সদস্যৰ সংখ্যাগৰিষ্ঠতাৰে গৃহীত কৰা প্ৰস্তাৱৰ দ্বাৰা তেওঁক অপসাৰণ কৰিব পাৰি (নিৰপেক্ষ সংখ্যাগৰিষ্ঠতা))

- The motion for removal of the speaker can be considered only if it is supported by **50 members** of the house(অধ্যক্ষক অপসাৰণৰ প্ৰস্তাৱ সদনৰ ৫০ জন সদস্যই সমৰ্থন কৰিলেহে বিবেচনা কৰিব পাৰিব)
- While considering a resolution of the removal of the speaker, he **cannot preside** over the session(অধ্যক্ষক অপসাৰণৰ প্ৰস্তাৱ বিবেচনা কৰাৰ সময়ত তেওঁ অধিৱেশনৰ সভাপতিত্ব কৰিব নোৱাৰে)
- However, he can speak and take part in the proceeding and **cast the vote** in the first instance itself(অৱশ্যে তেওঁ কথা ক'ব পাৰে আৰু কাৰ্য্যবিধিত অংশ ল'ব পাৰে আৰু প্ৰথম পৰ্যায়ত নিজেই ভোট দিব পাৰে)

- In the normal sessions speaker can **only do a casting vote** to break a tie(সাধাৰণ অধিবেশনত অধ্যক্ষই টাই ভাঙিবলৈহে কাষ্টিং ভোট কৰিব পাৰে)
- When Lok Sabha is dissolved, Speaker **continues in the office** until the first meeting of the newly elected Lok Sabha(লোকসভা ভংগ হ'লে নৱনিৰ্বাচিত লোকসভাৰ প্ৰথমখন বৈঠকলৈকে অধ্যক্ষ কাৰ্যালয়ত চলি থাকে)
- He **adjourns** the house during a session(অধিবেশনৰ সময়ত তেওঁ ঘৰ স্থগিত ৰাখে)
- He presides over the **joint sitting** of two houses of the parliament(তেওঁ সংসদৰ দুটা সদনৰ যৌথ অধিবেশনৰ সভাপতিত্ব কৰে)

- He **certifies a money bill** and his decision in this regard is **final** (তেওঁ এটা ধনৰ বিল প্রমাণিত কৰে আৰু এই সন্দৰ্ভত তেওঁৰ সিদ্ধান্ত চূড়ান্ত)
- He is the authority to **disqualify** a member on the basis of defection. Decision of the speaker in this regard is subject to **judicial review** (পক্ষপাতিত্বৰ ভিত্তিত কোনো সদস্যক অযোগ্য ঘোষণা কৰাৰ কৰ্ত্ত্ব তেওঁৰ থাকে। এই সন্দৰ্ভত অধ্যক্ষৰ সিদ্ধান্ত ন্যায়িক পর্যালোচনাৰ আওতাত থাকে)
- He **appoints the chairperson** of all parliament committees of Lok Sabha (তেওঁ লোকসভাৰ সকলো সংসদ সমিতিৰ অধ্যক্ষ নিযুক্তি দিয়ে)

- He himself is the chairman of **Business Advisory Committee, Rules Committee and General-Purpose Committee**(তেওঁ নিজেই ব্যৱসায়িক পৰামৰ্শদাতা সমিতি, নিয়ম সমিতি আৰু সাধাৰণ উদ্দেশ্য সমিতিৰ অধ্যক্ষ)
- His rank is equal to that of the **Chief Justice of India**(তেওঁৰ পদবী ভাৰতৰ মুখ্য ন্যায়াধীশৰ সমান)
- **GV Mavalankar** was the first speaker of Indian Lok Sabha(জিভি মাভালংকাৰ আছিল ভাৰতীয় লোকসভাৰ প্ৰথম বক্তা)

Deputy Speaker of Lok Sabha (লোকসভাৰ উপ অধ্যক্ষ)

- He is also **elected by the Lok Sabha** from amongst its members(লোকসভাৰ সদস্যৰ মাজৰ পৰাই তেওঁক নিৰ্বাচিত কৰে)
- He is elected **after the election of the speaker** and the date for election is fixed by the speaker(তেওঁ অধ্যক্ষ নিৰ্বাচনৰ পিছত নিৰ্বাচিত হয় আৰু নিৰ্বাচনৰ তাৰিখ অধ্যক্ষই নিৰ্ধাৰণ কৰে)
- He can be **removed** by a resolution passed by the majority of total membership of Lok Sabha **after 14 days' notice**(১৪ দিনৰ জাননীৰ পিছত লোকসভাৰ মুঠ সদস্যৰ সংখ্যাগৰিষ্ঠই গৃহীত কৰা প্ৰস্তাৱৰ দ্বাৰা তেওঁক অপসাৰণ কৰিব পাৰিব)
- He also **presides over the joint sitting** of the parliament if the speaker is absent(আনহাতে অধ্যক্ষ অনুপস্থিত থাকিলে সংসদৰ যৌথ অধিবেশনৰ সভাপতিত্ব কৰে)

- Deputy speaker has a **privilege** that whenever he is appointed as a member of any parliamentary committee, he automatically becomes the chairman of that committee(উপাধ্যক্ষৰ এটা সৌভাগ্য আছে যে যেতিয়াই তেওঁক যিকোনো সংসদীয় সমিতিৰ সদস্য হিচাপে নিযুক্তি দিয়া হয় তেতিয়াই তেওঁ স্বয়ংক্ৰিয়ভাৱে সেই সমিতিৰ অধ্যক্ষ হৈ পৰে)
- He **cannot preside** over a session which considers a resolution for his own removal(তেওঁ নিজৰ অপসাৰণৰ বাবে প্ৰস্তাৱ বিবেচনা কৰা অধিবেশনৰ সভাপতিত্ব কৰিব নোৱাৰে)
- After 10th Lok Sabha, there is a convention that Deputy Speaker is normally selected from the **opposition party**(দশম লোকসভাৰ পিছত এটা অধিৱেশন আছে যে সাধাৰণতে বিৰোধী দলৰ পৰা উপ অধ্যক্ষ বাছনি কৰা হয়)

Panel of Chairpersons of Lok Sabha(লোকসভাৰ অধ্যক্ষৰ পেনেল)

- Speaker nominates a panel of **not more than 10 members** from Lok Sabha(অধ্যক্ষই লোকসভাৰ পৰা ১০জনতকৈ অধিক নহয় সদস্যৰ পেনেলক মনোনীত কৰে)
- Any one from them will preside over the session of Lok Sabha in the **absence of speaker and Deputy Speaker**(তেওঁলোকৰ পৰা যিকোনো এজনে অধ্যক্ষ আৰু উপ অধ্যক্ষৰ অনুপস্থিতিত লোকসভাৰ অধিবেশনৰ সভাপতিত্ব কৰিব)
- The election for new speaker is held **as soon as possible**(অতি সোনকালে নতুন অধ্যক্ষৰ নিৰ্বাচন অনুষ্ঠিত হয়)

Pro Tem Speaker (প্র'টেম অধ্যক্ষ)

President appoints a member of a **newly elected** Lok Sabha as Speaker Pro Tem to preside over the first session of Lok Sabha(ৰাষ্ট্ৰপতিয়ে লোকসভাৰ প্ৰথম অধিবেশনৰ সভাপতিত্বৰ বাবে নৱনিৰ্বাচিত লোকসভাৰ এজন সদস্যক অধ্যক্ষ প্র'টেম হিচাপে নিযুক্তি দিয়ে)

MLA Phani Bhushan Choudhury to be Protem Speaker of Assam Legislative Assembly

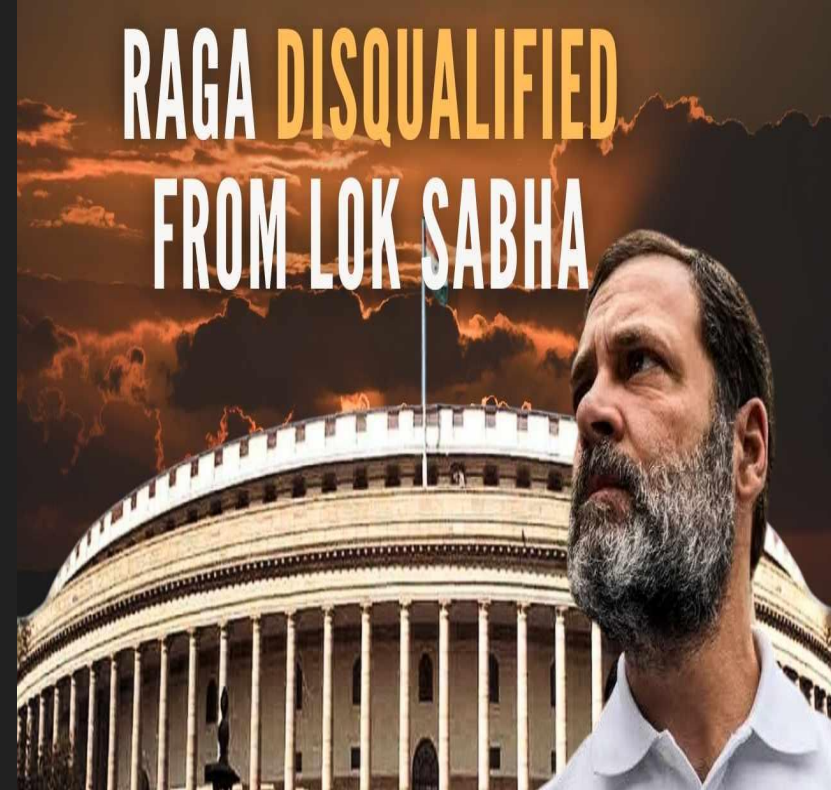
With approval from the Chief Minister and the Governor, it's official now that AGP MLA Phani Bhushan Choudhury will be the Pro-tem Speaker of the Assam Legislative Assembly (ALA) that's set to have its session from May 21, 2021.

- **President** administers the oath of Speaker Pro Tem(ৰাষ্ট্ৰপতিয়ে অধ্যক্ষ প্র' টেমৰ শপত গ্রহণ কৰে)
- Speaker Pro Tem administers the oath of **newly elected** members of Lok Sabha(অধ্যক্ষ প্র' টেমে লোকসভাৰ নৱনিৰ্বাচিত সদস্যৰ শপত গ্রহণ কৰে)
- When the new speaker is elected, the office of Speaker Pro Tem **ceases to exist**(নতুন অধ্যক্ষ নিৰ্বাচিত হ'লে অধ্যক্ষ প্র' টেমৰ কাৰ্যালয়ৰ অস্তিত্ব বন্ধ হৈ যায়)
- **Conventionally**, the **senior most member** of Lok Sabha is appointed as Speaker Pro Tem(গতানুগতিকভাৱে লোকসভাৰ জ্যেষ্ঠ সৰ্বাধিক সদস্যক অধ্যক্ষ প্র' টেম হিচাপে নিযুক্তি দিয়া হয়)

Disqualification of the Members of Parliament(সংসদৰ সদস্যসকলক অযোগ্য ঘোষণা)

- It specifies that a person shall be disqualified for contesting elections and being a Member of Parliament under certain conditions(ইয়াত নিৰ্দিষ্টভাৱে উল্লেখ কৰা হৈছে যে কোনো ব্যক্তিক নিৰ্বাচনত প্ৰতিদ্বন্দ্বিতা কৰাৰ বাবে আৰু কিছুমান চৰ্তত সংসদৰ সদস্য হোৱাৰ বাবে অযোগ্য ঘোষণা কৰা হ'ব)

Following are the disqualifications mentioned in the constitution(তলত সংবিধানত উল্লেখ কৰা অযোগ্যতাসমূহ উল্লেখ কৰা হ'ল)

- If he holds any **office of profit**(যদি তেওঁ লাভৰ কোনো পদত অধিষ্ঠিত হয়)
- If he is declared by a court as **unsound mind**(যদি তেওঁক কোনো আদালতে অসুস্থ মন বুলি ঘোষণা কৰে)
- If he acquires the citizenship of a **foreign country**(যদি তেওঁ বিদেশী দেশৰ নাগৰিকত্ব লাভ কৰে)
- If he is disqualified under any law made by the **parliament**(সংসদে কৰা যিকোনো আইনৰ অধীনত যদি তেওঁক অযোগ্য ঘোষণা কৰা হয়)
- If he is an **undischarged insolvent**(যদি তেওঁ এজন অডিচাৰ্জড ইনছলভেণ্ট)

Following are the disqualifications mentioned in the Representation of Peoples Act (1951)(জনপ্রতিনিধিত্ব আইন (১৯৫১)ত উল্লেখ কৰা অযোগ্যতাসমূহ তলত উল্লেখ কৰা হ'ল)

- He must not have been found guilty of certain **election offences**(কিছুমান নির্বাচনী অপৰাধত দোষী সাব্যস্ত হব নালাগিব)
- He must not have been found guilty of any offence resulting in **imprisonment** for two years or more(দুবছৰ বা তাতকৈ অধিক কাৰাদণ্ডৰ ফলত তেওঁক দোষী সাব্যস্ত কৰা হব নালাগিব)
- He must not hold any **office of profit** in any company in which government has at least 25% share(চৰকাৰৰ কমেও ২৫% অংশীদাৰিত্ব থকা কোনো কোম্পানীত তেওঁ লাভৰ কোনো পদবী গ্ৰহণ কৰিব নালাগে)

- He must not have been **dismissed** from government service for **corruption or disloyalty** to the state(দুৰ্নীতি বা ৰাষ্ট্ৰৰ প্ৰতি অনানুগত্যৰ বাবে তেওঁক চৰকাৰী সেৱাৰ পৰা বৰ্খাস্ত কৰা হ'ব নালাগিব)
- He must not have been convicted for **promoting enmity** between different communities(বিভিন্ন সম্প্ৰদায়ৰ মাজত শত্ৰুতা বৃদ্ধি কৰাৰ বাবে তেওঁক দোষী সাব্যস্ত কৰা হোৱা নালাগিব)
- He must not have been convicted for preaching and practicing social crimes like **untouchability, sati and dowry**(অস্পৃশ্যতা, সতী, যৌতুক আদি সামাজিক অপৰাধৰ প্ৰচাৰ আৰু সাধনাৰ বাবে দোষী সাব্যস্ত হ'ব নালাগিব)

Disqualification on the Ground of Defection(পলায়নৰ ভিত্তি অযোগ্য ঘোষণা)

- A member would be disqualified by the **presiding officer** of the house for following reasons(এজন সদস্যক তলত উল্লেখ কৰা কাৰণত সদনৰ প্ৰিজাইডিং বিষয়াই অযোগ্য ঘোষণা কৰিব)
- Decision of the presiding officer in this regard can be questioned in the court and it is subject to **judicial review**(এই সন্দৰ্ভত প্ৰিজাইডিং অফিচাৰৰ সিদ্ধান্তক আদালতত প্ৰশ্ন উত্থাপন কৰিব পাৰি আৰু ই ন্যায়িক পৰ্যালোচনাৰ আওতাত থাকে)
 - 1.If he **voluntarily gives up** the membership of the party through which he was elected(যদি তেওঁ স্বেচ্ছাই যি দলৰ জৰিয়তে নিৰ্বাচিত হৈছিল সেই দলৰ সদস্যপদ ত্যাগ কৰে)

2.If he **votes or abstains** from voting in the parliament contrary to the direction of his party(যদি তেওঁ নিজৰ দলৰ নিৰ্দেশনাৰ বিপৰীতে সংসদত ভোটদান কৰে বা ভোটদানৰ পৰা বিৰত থাকে)

3.If any **independent member joins** any political party(কোনোবা নিৰ্দলীয় সদস্য যদি কোনো ৰাজনৈতিক দলত যোগদান কৰে)

4.If any **nominated member joins** any political party after the **expiry of 6 months**(যদি কোনো মনোনীত সদস্যই ৬ মাহৰ ম্যাদ উকলি যোৱাৰ পিছত কোনো ৰাজনৈতিক দলত যোগদান কৰে)

Vacating Seats in the Parliament(সংসদত আসন খালী কৰা)

Following are the cases of vacating seats in Lok Sabha and Rajya Sabha(তলত লোকসভা আৰু ৰাজ্যসভাৰ আসন খালী হোৱাৰ ঘটনা উল্লেখ কৰা হ'ল) -

1. Double Membership(দুগুণ সদস্যপদ)

- If a person is elected to both Rajya Sabha and Lok Sabha, he has to choose either of them within **10 days**. Otherwise, his seat in Rajya Sabha becomes vacant(যদি কোনো ব্যক্তিয়ে ৰাজ্যসভা আৰু লোকসভা দুয়োখনলৈ নিৰ্বাচিত হয় তেন্তে ১০ দিনৰ ভিতৰত যিকোনো এটা বাছি ল'ব লাগিব। অন্যথা ৰাজ্যসভাত তেওঁৰ আসনখন খালী হৈ পৰে)
- If a sitting member of one house is also elected to the other house, his seat in the **first house** becomes vacant(এটা সদনৰ এজন বহা সদস্যও যদি আনটো সদনলৈ নিৰ্বাচিত হয়, তেন্তে প্ৰথম সদনত তেওঁৰ আসন খালী হৈ পৰে)

- If a person is **elected to 2 seats** in a single house, he should **choose one**. Otherwise both seats become vacant(যদি কোনো ব্যক্তিয়ে এটা সদনত ২ খন আসনৰ বাবে নিৰ্বাচিত হয় তেন্তে তেওঁ এখন বাছি লোৱা উচিত। অন্যথা দুয়োখন আসন খালী হৈ পৰে)
- If a person is elected to both **parliament and state legislative assembly**, he has to resign either of them within **14 days**. Otherwise, his seat in **parliament becomes vacant**(যদি কোনো ব্যক্তি সংসদ আৰু ৰাজ্যিক বিধানসভা উভয়লৈ নিৰ্বাচিত হয় তেন্তে ১৪ দিনৰ ভিতৰত যিকোনো এজনৰ পৰা পদত্যাগ কৰিব লাগিব। অন্যথা সংসদত তেওঁৰ আসন খালী হৈ পৰে)

2. **Disqualification** (mentioned above in detail)(অযোগ্যতা (ওপৰত বিতংভাৱে উল্লেখ কৰা হৈছে))

3. **Resignation by writing** to chairman of Rajya Sabha or speaker of Lok Sabha(ৰাজ্যসভাৰ অধ্যক্ষ বা লোকসভাৰ অধ্যক্ষলৈ লিখি পদত্যাগ)

4. **Absence**: If a member becomes absent for **sixty days** without permission, his seat becomes vacant(৪) অনুপস্থিতিঃ কোনো সদস্যই অনুমতি অবিহনে ষাঠি দিন অনুপস্থিত থাকিলে তেওঁৰ আসন খালী হৈ পৰে)

Oath and Affirmation(শপত আৰু দৃঢ়তা)

- Take oath in front of **president** or a person appointed by him(সভাপতি বা তেওঁ নিযুক্তি দিয়া ব্যক্তিৰ সন্মুখত শপত গ্ৰহণ)
- fine of **500 rupees** per day if a member sits in the house without taking oath(যদি কোনো সদস্যই শপত নোলোৱাকৈ ঘৰত বহি থাকে তেন্তে প্ৰতিদিনে ৫০০ টকাৰ জৰিমনা ভৰিব লাগিব)

Whip (চাবুক/ভাইপ)

A whip is an **official** of a political party whose task is to ensure **party discipline** in a legislature. This means ensuring that members of the party vote according to the party platform, rather than according to their own individual ideology or the will of their donors or constituents(ভাইপ হৈছে ৰাজনৈতিক দলৰ এজন বিষয়া যাৰ কাম হ'ল বিধায়িনী দলত দলীয় অনুশাসন নিশ্চিত কৰা। ইয়াৰ অৰ্থ হ'ল দলৰ সদস্যসকলে নিজৰ ব্যক্তিগত মতাদৰ্শ বা নিজৰ দাতা বা সমষ্টিবাসীৰ ইচ্ছা অনুসৰি নহয়, দলীয় মঞ্চ অনুসৰি ভোটদান কৰাটো নিশ্চিত কৰা)

**terms related to the
sessions of the
parliament**

**সংসদৰ অধিবেশনৰ সৈতে
জড়িত কিছুমান শব্দ**

**PARLIAMENT
SESSION**

1. Summoning of parliament (সংসদ আহ্বান)

- It is the call by **president** to start a session(অধিবেশন আৰম্ভ কৰিবলৈ ৰাষ্ট্ৰপতিৰ আহ্বান)
- Maximum gap between two sessions of the parliament can be **6 months**(সংসদৰ দুটা অধিবেশনৰ মাজত সৰ্বাধিক ব্যৱধান ৬ মাহ হ'ব পাৰে)

What's called the
**SUMMONING OF A
PARLIAMENT?**

The process of calling all members of the Parliament to meet is called Summoning of Parliament. It is the President who summons Parliament.

Usually, Indian parliament has 3 sessions (সাধারণতে ভারতীয় সংসদৰ ৩টা অধিবেশন হয়)

1) Budget Session
(February to May)(১)
বাজেট অধিবেশন (ফেব্রুৱাৰীৰ পৰা মে'লৈ)

2) Monsoon

Session (July to

September) (২)

বাৰিষা অধিবেশন

(জুলাইৰ পৰা ছেপ্টেম্বৰলৈ)

3) Winter Session

(November to

December)(৩)

শীতকালীন অধিবেশন

(নবেম্বৰৰ পৰা

ডিচেম্বৰলৈ)

2. Adjournment (স্থগিত বখা)

- It is the **suspension** of the work in a sitting of the house for a specific time which may be **hours, days or weeks** (ই হ'ল সদনত এটা নির্দিষ্ট সময়ৰ বাবে কাম স্থগিত বখা যিটো ঘণ্টা, দিন বা সপ্তাহ হ'ব পাৰে)
- It is done by the **Presiding officer** of the house (স্থগিত বখাৰ ক্ষমতা সদনৰ প্ৰিজাইডিং বিষয়াৰ ওপৰত থাকে)

3.Adjournment Sine Die(স্থগিত ৰখা চাইন ডাই)

- It is the **termination** of the sitting of a parliament for an **indefinite period**(অনিৰ্দিষ্টকালৰ বাবে সংসদৰ বৈঠক সমাপ্ত কৰা)
- It is also done by the **presiding officer**(adjournment sine die ৰ ক্ষমতা কেৱল সদনৰ প্ৰিজাইডিং বিষয়াৰ হাতত থাকে)

4. Prorogation (প্ররোগেচন)

- It is the **official termination** of session declared by the **president** of India(ভাৰতৰ ৰাষ্ট্ৰপতিয়ে ঘোষণা কৰা অধিবেশনৰ আনুষ্ঠানিক সমাপ্তি)

5. Dissolution (বিসৰ্জন)

- **Only Lok Sabha** is subject to dissolution(কেৱল লোকসভা ভংগ হ'ব পাৰে)
- The Lok Sabha is dissolved at the end of its five-year term (automatic dissolution) or by Presidential order(পাঁচ বছৰীয়া কাৰ্যকালৰ শেষত (স্বয়ংক্ৰিয়ভাৱে ভংগ) বা ৰাষ্ট্ৰপতিৰ নিৰ্দেশত লোকসভা ভংগ কৰা হয়)
- Dissolution **terminates the life of the house**(ভংগই ঘৰৰ আয়ুস শেষ কৰে)
- **Automatic dissolution** happens when Lok Sabha finishes **five** years(লোকসভা পাঁচ বছৰ শেষ হ'লে স্বয়ংক্ৰিয়ভাৱে ভংগ হয়)
- Dissolution can be done by the **president** before the expiry of the term also(কাৰ্যকাল শেষ হোৱাৰ আগতেই ৰাষ্ট্ৰপতিয়েও ভংগ কৰিব পাৰে)

Lapsing of Bills in Parliament

(সংসদত বিধেয়কসমূহৰ
ম্যাদ)

LAPSING OF BILLS

1) A Bill **pending** in Lok Sabha **lapses** (whether originating in Lok Sabha or transferred to it by Rajya Sabha after passing)(লোকসভাত বিচাৰাধীন বিধেয়ক এখন ম্যাদ (লোকসভাৰ উৎপত্তি হওক বা গৃহীত হোৱাৰ পিছত ৰাজ্যসভাই ইয়াক হস্তান্তৰ কৰা হওক)

2) A Bill **passed by Lok Sabha** but **pending in Rajya Sabha** also **lapses**(লোকসভাৰ দ্বাৰা গৃহীত কিন্তু ৰাজ্যসভাত বিচাৰাধীন হৈ থকা এখন বিধেয়কও ম্যাদ হয়)

3) A bill **not passed** by the two houses due to disagreement and if the president has notified a joint sitting before the dissolution, **does not lapse**(বিধেয়ক দুয়োটা সদনে মতানৈক্যৰ বাবে গৃহীত নকৰা আৰু যদি ৰাষ্ট্ৰপতিয়ে ভংগ হোৱাৰ পূৰ্বে যৌথ বৈঠকত অধিসূচনা কৰিছে তেন্তে ম্যাদ নহয়)

4) A bill **pending in Rajya Sabha**, but **not passed** by the Lok Sabha **does not lapse** (ৰাজ্যসভাত বিচাৰাধীন, কিন্তু লোকসভাৰ দ্বাৰা গৃহীত নোহোৱা বিধেয়ক এখনৰ ম্যাদ উকলি নাযায়)

5) A Bill **passed by both** the houses, but **pending** the **assent of the president**, **does not lapse** (দুয়োটা সদনে গৃহীত কৰা, কিন্তু ৰাষ্ট্ৰপতিৰ সন্মতি নোহোৱালৈকে এখন বিধেয়ক ম্যাদ নহয়)

6) A bill **passed by the both** houses but **returned by the president** for reconsideration **does not lapse** (দুয়োটা সদনে গৃহীত কৰা কিন্তু ৰাষ্ট্ৰপতিয়ে পুনৰ বিবেচনাৰ বাবে ঘূৰাই দিয়া বিধেয়ক এখনৰ ম্যাদ উকলি নাযায়)

Quorum (কোৰাম)

- Quorum is the **minimum** number of members to be present in the house for transacting the business(ব্যৱসায়ৰ লেনদেনৰ বাবে সদনত উপস্থিত থকা নূন্যতম সংখ্যক সদস্যকে কোৰাম বোলে)
- It is **1/ 10** of the total members in the house(ই সদনৰ মুঠ সদস্যৰ ১/ ১০)

Quorum

The smallest number of members to be present at a meeting before its decisions can be binding or valid

"We must have a quorum of 11 members. There are only 10 of us."

"Shall we wait another 20 minutes?"

"Yes!"

"Yes!"

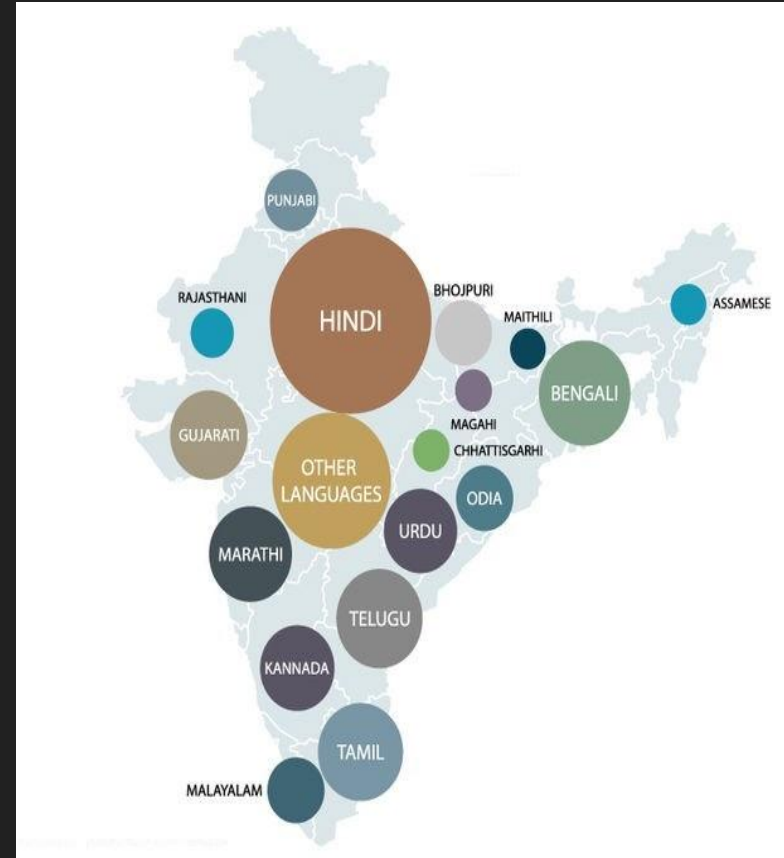
"Yes!"

The following have quorums

- Boards
- Committees
- Associations
- Societies
- Parliaments
- Shareholders
- Clubs
- Groups

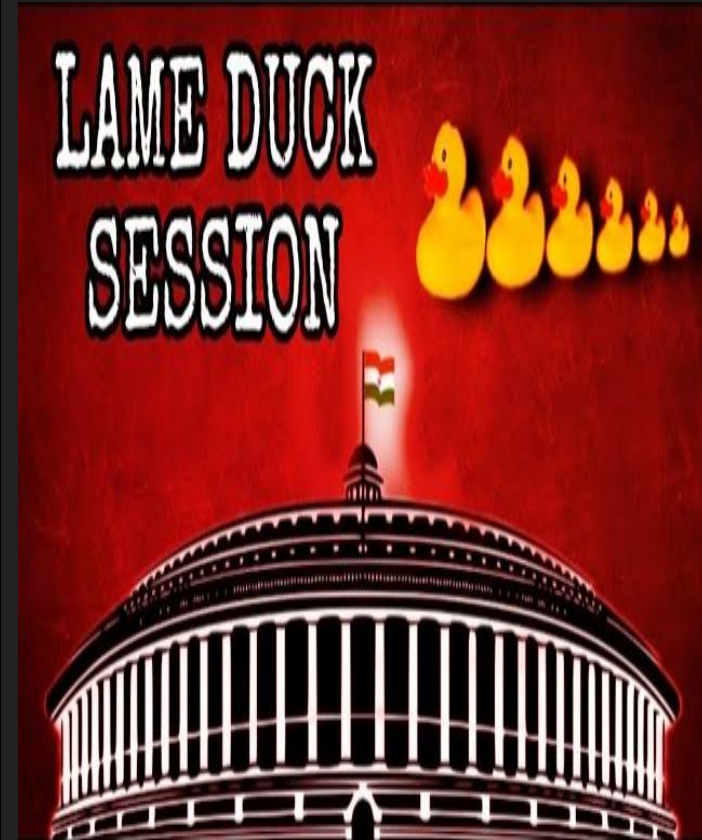
Language in Parliament (সংসদত ভাষা)

- Constitution declares **Hindi and English** as to be the languages for transacting business in the parliament(সংবিধানে হিন্দী আৰু ইংৰাজীক সংসদত ব্যৱসায়ৰ লেনদেনৰ ভাষা হিচাপে ঘোষণা কৰিছে)
- Presiding officer can permit a member to address the house in his **mother tongue**(প্ৰিচাইডিং অফিচাৰে এজন সদস্যক নিজৰ মাতৃভাষাত সম্বোধন কৰিবলৈ অনুমতি দিব পাৰে)

Lame-Duck Session(লেম-ডাক অধিবেশন)

- It refers to the **last session** of existing Lok Sabha after a new Lok Sabha has been elected(ইয়াৰ দ্বাৰা নতুন লোকসভা নিৰ্বাচিত হোৱাৰ পিছত বৰ্তমানৰ লোকসভাৰ অন্তিম অধিবেশনৰ কথা বুজোৱা হৈছে)
- Those members of Lok Sabha who **could not get elected** into the new Lok Sabha are called as Lame-Duck Members(নতুন লোকসভাত নিৰ্বাচিত হ'ব নোৱাৰা লোকসভাৰ যিসকল সদস্য তেওঁলোকক লেম-ডাক সদস্য বুলি কোৱা হয়)

Devices of parliamentary Proceedings(সংসদীয় কার্যবিধিৰ যন্ত্ৰ)

DEVICES OF PARLIAMENTARY PROCEEDINGS

1) Questions Hour (প্রশ্নৰ ঘণ্টা)

- It is the first hour of every parliamentary sitting(প্রতিখন সংসদীয় বৈঠকৰ প্ৰথম ঘণ্টা)
- Usually members would ask their questions and ministers reply(সাধাৰণতে সদস্যসকলে তেওঁলোককে প্ৰশ্ন সোধে আৰু মন্ত্ৰীসকলে উত্তৰ দিয়ে)
- 3 types of parliamentary questions are there(৩ ধৰণৰ সংসদীয় প্ৰশ্ন আছে)

#KnowYourParliament

QUESTION HOUR

The day's business usually starts with the question-hour during which questions are asked by the members and the answers are provided by the concerned Minister.

TYPES OF QUESTIONS

```
graph TD; A[TYPES OF QUESTIONS] -.-> B[STARRED QUESTIONS]; A -.-> C[UNSTARRED QUESTIONS]; A -.-> D[SHORT NOTICE QUESTION]; B -.-> E["• Oral answer<br/>• Supplementary question can follow"]; C -.-> F["• Written answer<br/>• Supplementary question cannot follow"]; D -.-> G["• Oral answer<br/>• Notice of less than 10 days given"];
```

STARRED QUESTIONS

- Oral answer
- Supplementary question can follow

UNSTARRED QUESTIONS

- Written answer
- Supplementary question cannot follow

SHORT NOTICE QUESTION

- Oral answer
- Notice of less than 10 days given

a) Starred Question(তাৰকাযুক্ত প্ৰশ্ন)

- Such questions require an **oral reply** and hence **supplementary questions** can follow. (এনে প্ৰশ্নৰ বাবে মৌখিক উত্তৰৰ প্ৰয়োজন হয় আৰু সেয়েহে পৰিপূৰক প্ৰশ্নৰ পিছত আহিব পাৰে)
- It is printed in **Green Color**(ইয়াক সেউজীয়া ৰঙত ছপা কৰা হৈছে)

b) Unstarred Question(তাৰকাবিহীন প্ৰশ্ন)

- It requires a **written answer** and hence **supplementary questions cannot follow**(ইয়াৰ বাবে লিখিত উত্তৰৰ প্ৰয়োজন আৰু সেয়েহে পৰিপূৰক প্ৰশ্ন অনুসৰণ কৰিব নোৱাৰিব)
- It is printed in **white color**(ইয়াক বগা ৰঙত ছপা কৰা হৈছে)

c) Short Notice Question(চমু জাননীৰ প্ৰশ্ন)ন

- It is a question asked by giving a short notice of less than **10 days**(১০ দিনতকৈ কম সময়ৰ চমু জাননী দি সোধা প্ৰশ্ন)
- It is answered **orally**(ইয়াৰ উত্তৰ মৌখিকভাৱে দিয়া হয়)
- It is printed in light **pink color**(ইয়াক পাতল গোলাপী ৰঙত ছপা কৰা হয়)

Facts-

- If the question was addressed to a **private member**, it was printed in **yellow color** (যদি প্রশ্নটো কোনো ব্যক্তিগত সদস্যক সম্বোধন করা হৈছিল তেন্তে হালধীয়া রঙে ছপা করা হৈছিল)

Introduced on behalf
of the government

Introduced by
a non-minister

Both types of Bill

Can be introduced
in either house

Must be passed
by both houses
to become a law

2) Zero Hour(শূন্য ঘণ্টা)

- It is an opportunity for the members to raise a matter in the house without any prior notice(কোনো পূর্ব জাননী নিদিয়াকৈ সদস্যসকলে সদনত এটা বিষয় উত্থাপন কৰাৰ সুযোগ পায়)
- It is an **Indian innovation** in the parliamentary procedure(সংসদীয় পদ্ধতিত ই এক ভাৰতীয় উদ্ভাৱন)
- it starts at **12 noon**(ই দুপৰীয়া ১২ বজাৰ পৰা আৰম্ভ হয়)

A DAY IN PARLIAMENT

Zero Hour,
Special Mention,
Calling Attention

Papers Tabled,
Bills Introduced

Lunch

On Fridays the
last 2½ hours
are reserved for
Private Member
Business

11am

12am

1pm

2pm

3pm

4pm

5pm

6pm

Question Hour
20 Starred and
155 Unstarred
questions

Legislative Business,
½ hour Discussion,
Short Duration
Discussion

Lok Sabha till 6pm

3) Motions (প্রস্তাব)

- A discussion on a matter of **public importance** can take place through a motion with the consent of the presiding officer (ৰাজহুৱা গুৰুত্বপূৰ্ণ বিষয় এটাৰ ওপৰত আলোচনা প্ৰিজাইডিং বিষয়াৰ সন্মতি সাপেক্ষে প্ৰস্তাৱৰ জৰিয়তে হ'ব পাৰে)

Types of Motion

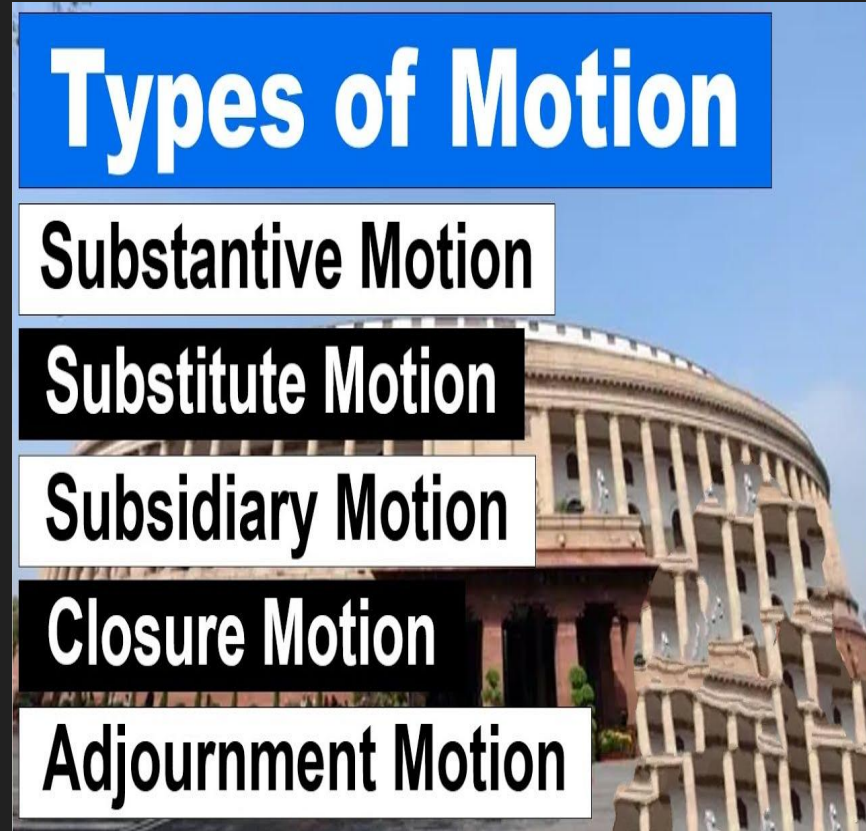
Substantive Motion

Substitute Motion

Subsidiary Motion

Closure Motion

Adjournment Motion

A. Substantive Motion(বস্তুনিষ্ঠ প্রস্তাব)

- It is a **self-contained independent** proposal dealing with a very important decision like **impeachment** of President or removal of Election commissioner(ৰাষ্ট্ৰপতিৰ বিৰুদ্ধে অভিযোগনামা দাখিল বা নিৰ্বাচন আয়ুক্তক অপসাৰণৰ দৰে অতি গুৰুত্বপূৰ্ণ সিদ্ধান্তৰ সৈতে জড়িত ই এক স্বয়ংসম্পূৰ্ণ স্বতন্ত্ৰ প্ৰস্তাব)

Substantive motion

- Independent proposal of higher importance.
- Like : impeachment of President/removal of chief election commissioner.

Substitute motion

- This is moved in substitution to original matter.
- Or an alternative.

Subsidiary motion

- It does not have any identity without original matter.

B. Substitute Motion:(বিকল্প প্রস্তাব)

- It is a motion moved to **replace an original motion** and proposes an alternative to it(ই এটা মূল প্রস্তাবৰ ঠাইত উত্থাপন কৰা প্রস্তাব আৰু ইয়াৰ বিকল্প প্রস্তাব কৰা হয়)
- If it is adopted by the house, it **suspends** the original motion(যদি সদনে গ্ৰহণ কৰে তেন্তে মূল প্রস্তাব স্থগিত ৰাখে)

C. Subsidiary Motion (সহযোগী প্রস্তাব)

- It is a **supporting** motion to an original motion(ই এটা মূল প্রস্তাবৰ সমর্থনমূলক প্রস্তাব)
- It is normally moved to modify or substitute only **any part of the original motion**(ইয়াক সাধাৰণতে মূল প্রস্তাবৰ যিকোনো অংশহে পৰিৱৰ্তন বা প্রতিস্থাপন কৰিবলৈ স্থানান্তৰ কৰা হয়)

4.Closure Motion (বন্ধ প্রস্তাৱ)

- It is a motion moved by a member to **cut short the discussion** on a matter in the house(সদনৰ কোনো এটা বিষয়ত আলোচনা চুটি কৰিবলৈ এজন সদস্যই উত্থাপন কৰা প্ৰস্তাৱ)
- If the motion is accepted, the debate should be **stopped**, and the matter would be put for voting in the house(যদিহে প্ৰস্তাৱটো গ্ৰহণ কৰা হয় তেন্তে বিতৰ্ক বন্ধ কৰি দিব লাগে, আৰু বিষয়টো সদনত ভোটদানৰ বাবে ৰখা হ'ব)

5.Privilege Motion(বিশেষাধিকাৰ প্রস্তাব)

- It is concerned with the **breach** of parliamentary privileges by a minister(এইটো প্রস্তাব এজন মন্ত্রীয়ে সংসদীয় বিশেষাধিকাৰ ভংগ কৰাৰ সৈতে জড়িত)
- It is moved by a member if he feels that a minister has committed breach of privilege in the house by withholding some facts of a case or by giving **wrong or distorted** facts(কোনো সদস্যই যদি কোনো গোচৰৰ কিছুমান তথ্য আঁতৰাই ৰাখি বা ভুল বা বিকৃত তথ্য দি কোনো মন্ত্রীয়ে সদনত বিশেষাধিকাৰ ভংগ কৰিছে বুলি অনুভৱ কৰে তেন্তে ইয়াক উত্থাপন কৰে)

6. Calling Attention Motion(মনোযোগ আহ্বান কৰা প্ৰস্তাৱ)

- It is introduced by a member to call the attention of a minister to a matter of **urgent public importance**(জৰুৰী ৰাজহুৱা গুৰুত্বপূৰ্ণ বিষয় এটাৰ প্ৰতি এজন মন্ত্ৰীৰ দৃষ্টি আকৰ্ষণ কৰিবলৈ এজন সদস্যই ইয়াৰ প্ৰৱৰ্তন কৰে)

7.Adjournment Motion(স্থগিত ৰখাৰ প্ৰস্তাৱ)

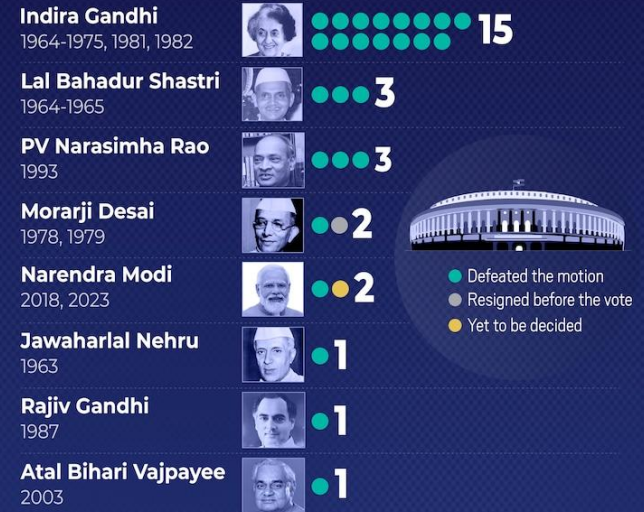
- It is introduced in the parliament to draw attention of the house to a definite matter of **urgent public importance**(জৰুৰী ৰাজহুৱা গুৰুত্বৰ এটা নিৰ্দিষ্ট বিষয়ৰ প্ৰতি সদনৰ দৃষ্টি আকৰ্ষণ কৰিবলৈ সংসদত ইয়াক উত্থাপন কৰা হয়)
- It is permitted in **Lok Sabha only**(কেৱল লোকসভাত ইয়াৰ অনুমতি আছে)
- One motion can cover only **one subject** matter(এটা প্ৰস্তাৱে মাত্ৰ এটা বিষয় সামৰি ল'ব পাৰে)
- It needs the permission from the **speaker**(ইয়াৰ বাবে বক্তাৰ পৰা অনুমতিৰ প্ৰয়োজন)

8. No-Confidence Motion(অনাস্থাৰ প্ৰস্তাৱ)

- It is a motion through which Lok Sabha can **remove the ministry** from office by passing it with simple majority(ই এক প্ৰস্তাৱ যাৰ জৰিয়তে লোকসভাই সৰল সংখ্যাগৰিষ্ঠতাৰে গৃহীত কৰি মন্ত্ৰালয়ক কাৰ্যভাৰৰ পৰা অপসাৰণ কৰিব পাৰে)
- It needs the support of **50 members** to be admitted(নামভৰ্তি কৰিবলৈ ৫০ জন সদস্যৰ সমৰ্থনৰ প্ৰয়োজন)

PMs who have faced no-confidence motion

While Narendra Modi will battle his second one in Parliament soon, Indira Gandhi defeated 15 of them

Source: PRS Legislative
Graphic: Jaipal Shama & Subham Singh

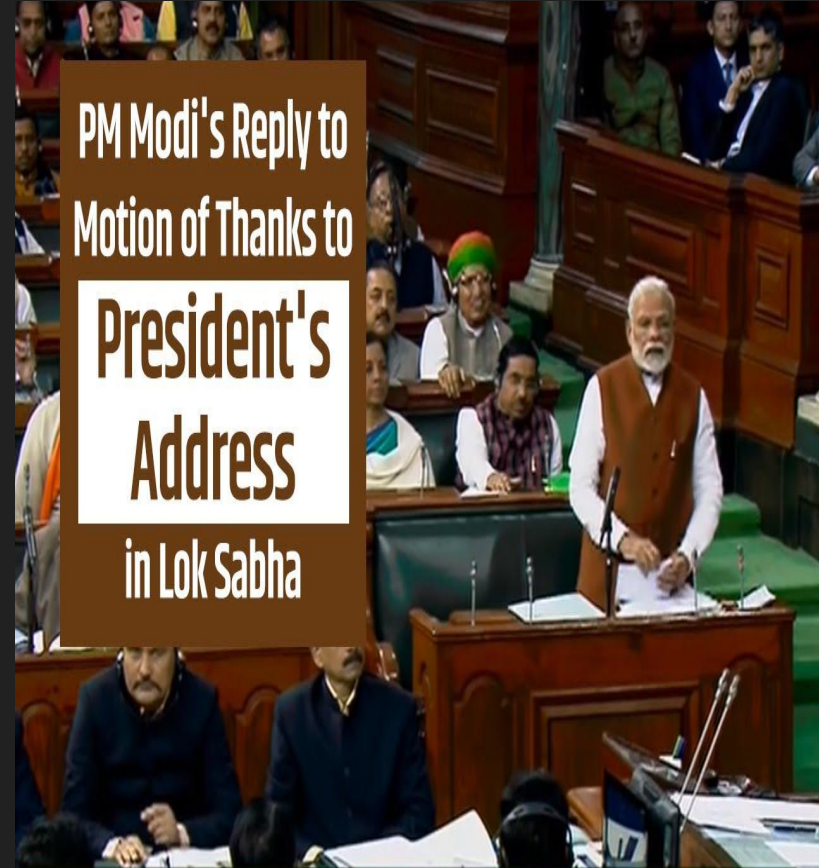

9) Censure Motion (নিন্দা প্রস্তাব)

- It can be issued against an **individual minister or a group** of ministers(ব্যক্তিগত মন্ত্রী বা মন্ত্রীর দলৰ বিৰুদ্ধে জাৰি কৰিব পাৰি)
- It is moved for censuring the council of ministers for their **specific policies and actions**(মন্ত্রী পৰিষদক তেওঁলোকৰ নিৰ্দিষ্ট নীতি আৰু কাৰ্যৰ বাবে নিন্দা কৰাৰ বাবে ইয়াক প্ৰস্তাৱ কৰা হৈছে)
- If it is passed in Lok Sabha the, council of ministers need **not resign** as in the case of no-confidence motion(লোকসভাত গৃহীত হ'লে,অবিশ্বাস প্ৰস্তাৱৰ দৰে মন্ত্রী পৰিষদৰ পদত্যাগ প্ৰয়োজন নাই)

10. Motion of Thanks(ধন্যবাদৰ প্ৰস্তাৱ)

- There will an address from President of India in the **first session** after a general election and in the first session of every year(সাধাৰণ নিৰ্বাচনৰ পিছত প্ৰথম অধিবেশনত আৰু প্ৰতি বছৰৰ প্ৰথম অধিবেশনত ভাৰতৰ ৰাষ্ট্ৰপতিৰ ভাষণ থাকিব)
- The address of President is **discussed** with this motion(এই প্ৰস্তাৱৰ সৈতে ৰাষ্ট্ৰপতিৰ ভাষণৰ বিষয়ে আলোচনা কৰা হয়)

11. No Day Yet Named Motion(কোনো-দিন-এতিয়াও-নাম দিয়া প্রস্তাৱ)

- If the **Speaker** admits a notice of a motion and **no day is fixed** for its discussion, it is called a 'No-Day-Yet-Named Motion' (যদি অধ্যক্ষই কোনো প্রস্তাৱৰ জাননী স্বীকাৰ কৰে আৰু ইয়াৰ আলোচনাৰ বাবে কোনো দিন নিৰ্ধাৰণ কৰা নহয়, তেন্তে ইয়াক 'নাই-দিন-এতিয়াও-নামযুক্ত প্রস্তাৱ' বুলি কোৱা হয়)

12. Dilatory Motion(বিলম্বৰ প্ৰস্তাৱ)

- It is a motion to **adjourn the debate** on a bill/motion/resolution, etc., or a motion to **retard or delay the progress** of a business under consideration in the house(ই হ'ল কোনো বিধেয়ক/প্ৰস্তাৱ/প্ৰস্তাৱ আদিৰ বিতৰ্ক স্থগিত ৰখাৰ প্ৰস্তাৱ বা সদনত বিবেচনাধীন ব্যৱসায়ৰ অগ্ৰগতি পিছুৱাই বা পলম কৰাৰ প্ৰস্তাৱ)

13. Point of Order (পইন্ট অৱ অৰ্ডাৰ)

- Point of order means a member can raise a point of order when the proceedings of the House **do not follow the normal rules of procedure** (পইন্ট অৱ অৰ্ডাৰ মানে এজন সদস্যই পইন্ট অৱ অৰ্ডাৰ উত্থাপন কৰিব পাৰে যেতিয়া সদনৰ কাৰ্য্যবিধিয়ে সাধাৰণ কাৰ্য্যবিধিৰ নিয়ম মানি নচলে)

14. Half an Hour Discussion(আধা ঘণ্টাৰ আলোচনা)

- It is meant for discussing a matter of **sufficient public importance**(ইয়াৰ উদ্দেশ্য হৈছে পর্যাপ্ত ৰাজহুৱা গুৰুত্বপূৰ্ণ বিষয় এটাৰ বিষয়ে আলোচনা কৰা)
- The discussion **is to bring clarity** on a matter which has been discussed earlier also in the house(আলোচনা হৈছে এটা বিষয়ৰ ওপৰত স্পষ্টতা আনিবলৈ যিটো বিষয়ৰ ওপৰত আগতেও সদনত আলোচনা কৰা হৈছে)

15. Short Duration Discussion(চুটি সময়ৰ আলোচনা)

- It is also known as **two-hour discussion** in the house as the maximum time allotted for such a discussion is two hours. It is also to raise a matter of **urgent importance** (এনে আলোচনাৰ বাবে সৰ্বাধিক সময় নিৰ্ধাৰিত দুঘণ্টা হোৱাৰ বাবে ইয়াক সদনত দুঘণ্টীয়া আলোচনা বুলিও জনা যায়। ইয়াৰ উপৰিও জৰুৰী গুৰুত্বপূৰ্ণ বিষয় এটা উত্থাপন কৰিবলৈ ইয়াক প্ৰস্তাৱ কৰা হয়)Q

16. Special Mention(বিশেষ উল্লেখ)

- It is the device available **only in Rajya Sabha** to raise an **urgent issue**(এটা জরুরী বিষয় উত্থাপন করিবলৈ কেৱল ৰাজ্যসভাত উপলব্ধ হয়)

17. Resolutions(সংকল্পসমূহ)

- It is moved by the members to **draw the attention** of the house or the government to matters of **general public interest**(সাধাৰণ জনস্বার্থৰ বিষয়ত সদন বা চৰকাৰৰ দৃষ্টি আকৰ্ষণ কৰিবলৈ সদস্যসকলে এই প্ৰস্তাৱ আগবঢ়াই)
- **Three types** of resolutions are there(তিনি ধৰণৰ সংকল্প আছে)

Types of Resolution

```
graph TD; A[Types of Resolution] --> B[Private Member's Resolution]; A --> C[Government Resolution]; A --> D[Statutory Resolution]
```

Private
Member's
Resolution

Government
Resolution

Statutory
Resolution

A. Private Member's Resolution(ব্যক্তিগত সদস্যৰ সংকল্প)

- It is a resolution moved by a **member other than a minister** (ই কোনো মন্ত্ৰীৰ বাহিৰে আন কোনো সদস্যই উত্থাপন কৰা প্ৰস্তাৱ)

B. Government Resolution (চৰকাৰী সংকল্প)

- it is a resolution **moved by a minister** (ই এজন মন্ত্ৰীয়ে উত্থাপন কৰা প্ৰস্তাৱ)

C. Statutory Resolution (বিধিগত সমাধান)

- It can be moved by **either a private member or a minister** (ইয়াক ব্যক্তিগত সদস্য বা মন্ত্রীয়ে আগবঢ়াই নিব পাৰে)

18. Yielding the Floor(মজিয়াখন ত্যাগ কৰা)

- The speaker can ask a member of the House to **stop speaking and let another Member speak**(অধ্যক্ষই সদনৰ কোনো সদস্যক কথা কোৱা বন্ধ কৰিবলৈ ক'ব পাৰে আৰু আন এজন সদস্যক কথা ক'বলৈ দিব পাৰে)

Money Bill (Article 110) (ধন বিল/মানি বিল (অনুচ্ছেদ ১১০))

- **Money Bill: Article 110** discusses the money bill (ধন বিল: ১১০ নং অনুচ্ছেদত ধন বিলৰ বিষয়ে আলোচনা কৰা হৈছে)
- It is a bill which is **related to money** in different ways like levying taxes and making expenditure out of different funds of India (ই এনে এখন বিল যি ভাৰতৰ বিভিন্ন পুঁজিৰ পৰা কৰ আৰোপ কৰা আৰু ব্যয় কৰা আদি বিভিন্ন ধৰণেৰে ধনৰ সৈতে জড়িত)

MONEY BILL

- If any question comes on whether a bill is money bill or not, the decision of **Lok Sabha speaker is the final** (কোনো বিধেয়ক ধন বিল হয় নে নহয় সেই সন্দৰ্ভত যদি কিবা প্ৰশ্ন উত্থাপন হয়, তেন্তে লোকসভাৰ অধ্যক্ষৰ সিদ্ধান্তই চূড়ান্ত সিদ্ধান্ত)
- His decision in this regard **cannot be questioned** in any court of law (এই সন্দৰ্ভত তেওঁৰ সিদ্ধান্তক কোনো আদালতত প্ৰশ্ন উত্থাপন কৰিব নোৱাৰিব)
- Money Bill can only be introduced in **Lok Sabha** and that also with the prior **permission of President** of India (মানি বিল লোকসভাতহে উত্থাপন কৰিব পাৰিব আৰু সেয়াও ভাৰতৰ ৰাষ্ট্ৰপতিৰ পূৰ্ব অনুমতি সাপেক্ষে)
- If Money Bill is passed by Lok Sabha, Rajya Sabha **cannot** reject it. Rajya Sabha has to pass it within **14 days** (যদিহে মনি বিল লোকসভাৰ দ্বাৰা গৃহীত হয়, তেন্তে ৰাজ্যসভাই নাকচ কৰিব নোৱাৰে। ১৪ দিনৰ ভিতৰত ৰাজ্যসভাই গৃহীত কৰিব লাগিব)

- After being passed by both the houses, if the bill goes to president for his assent, he can either give his **assent or withhold** his assent. But he **cannot return** (দুয়োটা সদনে গৃহীত হোৱাৰ পিছত যদি বিধেয়কখন তেওঁৰ সন্মতিৰ বাবে ৰাষ্ট্ৰপতিৰ ওচৰলৈ যায় তেন্তে তেওঁ হয় সন্মতি দিব পাৰে নহয় সন্মতি ৰখাৰ পাৰে। কিন্তু তেওঁ ঘূৰাই দিব নোৱাৰে)

Joint Sitting of Two Houses (Article 108)(সংসদৰ দুয়োটা সদনৰ যুটীয়া বৈঠক(অনুচ্ছেদ ১০৮)

- It is summoned by the **President** to **resolve the deadlock** on any Bill(যিকোনো বিধেয়কৰ ওপৰত থকা অচলারস্থা সমাধানৰ বাবে ৰাষ্ট্ৰপতিয়ে ইয়াক আহ্বান কৰে)
- **Speaker** of Lok Sabha **presides** over the joint sitting(যুটীয়া বৈঠকত লোকসভাৰ অধ্যক্ষই সভাপতিত্বত কৰে)

- It is not permitted in the case of a **money bill or a constitution amendment bill**(ধন বিধেয়ক বা সংবিধান সংশোধনী বিধেয়কৰ ক্ষেত্ৰত ইয়াৰ অনুমতি নাই)
- If speaker is **absent**, then **deputy speaker** of Lok Sabha presides over the sitting(যদি অধ্যক্ষ অনুপস্থিত, তেন্তে লোকসভাৰ উপ অধ্যক্ষই অধ্যক্ষতা কৰে বৈঠক)
- If both Speaker and Deputy speaker are absent, then **Deputy chairman of Rajya Sabha** presides over the session(যদি অধ্যক্ষ আৰু উপ অধ্যক্ষ দুয়োজনেই অনুপস্থিত হয়, তেন্তে ৰাজ্যসভাৰ উপ অধ্যক্ষই অধিবেশনৰ সভাপতিত্ব কৰে)

Budget in Parliament (Article 112)(সংসদত বাজেট (অনুচ্ছেদ ১১২))

- **Article 112** deals with **Annual Financial Statement** of the government or the Budget(১১২ নং অনুচ্ছেদত চৰকাৰৰ বাৰ্ষিক বিত্তীয় বিৱৰণী বা বাজেটৰ বিষয়ে আলোচনা কৰা হৈছে)

- The term 'budget' has **nowhere** been used in the Constitution(সংবিধানত ক'তো 'বাজেট' শব্দটো ব্যৱহাৰ কৰা হোৱা নাই)
- It is the estimated **receipts and expenditure** of the Government of India for the financial year(ই হৈছে বিত্তীয় বৰ্ষৰ বাবে ভাৰত চৰকাৰৰ আনুমানিক লাভ আৰু ব্যয়)
- If the budget is not passed by the Lok Sabha, then the government has to **resign**(যদি লোকসভাৰ বাজেট গৃহীত নহয়, তেন্তে চৰকাৰে পদত্যাগ কৰিব লাগিব)
- Budget is normally prepared by the **Department of Economic Affairs** and presented by the **Finance Minister**(বাজেট সাধাৰণতে অৰ্থনৈতিক পৰিক্ৰমা বিভাগে প্ৰস্তুত কৰে আৰু বিত্তমন্ত্ৰীয়ে দাখিল কৰে)

Funds(পুঁজি)

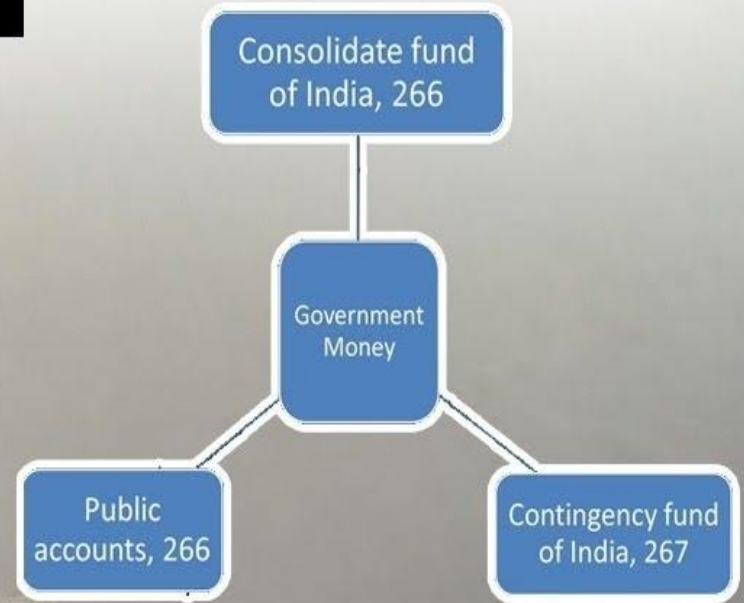
- The Constitution of India provides for the following three kinds of funds for the Central government: 1. Consolidated Fund of India (Article 266) 2. Public Account of India (Article 266) 3. Contingency Fund of India (Article 267)
- (ভাৰতৰ সংবিধানত কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ বাবে তলত দিয়া তিনি ধৰণৰ পুঁজিৰ ব্যৱস্থা আছে: ১) ভাৰতৰ একত্ৰিত পুঁজি (অনুচ্ছেদ ২৬৬) ২) ভাৰতৰ ৰাজহুৱা একাউন্ট (অনুচ্ছেদ ২৬৬) ৩) ভাৰতৰ আকস্মিক পুঁজি (অনুচ্ছেদ ২৬৭)

Funds of Government

Consolidated Fund

Contingency Fund

Public Account

FUND

Consolidated Fund of India(ভাৰতৰ একত্ৰিত পুঁজি)

- It is a fund to which all **receipts are credited** and all **payments are debited**(ই এনে এটা পুঁজি য'ত সকলো ৰচিদ জমা কৰা হয় আৰু সকলো ধন খৰচ কৰা হয়)
- No money out of this fund can be appropriated (issued or drawn) **except in accordance with a parliamentary law**(এই পুঁজিৰ পৰা কোনো ধন আৱণ্টন (জাৰি বা উলিয়াব) নোৱাৰিব, সংসদীয় আইনৰ বাদে)

Public Account of India(ভাৰতৰ ৰাজহুৱা একাউন্ট)

- **All other public money** (other than those which are credited to the Consolidated Fund of India) received by or on behalf of the Government of India shall be credited to the Public Account of India(ভাৰত চৰকাৰে বা ভাৰত চৰকাৰৰ হৈ লাভ কৰা আন সকলো ৰাজহুৱা ধন (ভাৰতীয় একত্ৰিত পুঁজিত জমা কৰা ধনৰ বাহিৰে) ভাৰত চৰকাৰৰ ৰাজহুৱা একাউন্টত জমা কৰা হ'ব)
- This account is operated by executive action, that is, the payments from this account can be made **without parliamentary appropriation**(এই একাউন্টটো কাৰ্যবাহী কাৰ্য্যৰ দ্বাৰা পৰিচালিত হয়, অৰ্থাৎ, এই একাউন্টৰ পৰা ধন পৰিশোধ সংসদীয় ব্যয় অবিহনে কৰিব পাৰি)
- **Example**-provident fund deposits, judicial deposits, savings bank deposits etc.(উদাহৰণ -প্ৰভিডেণ্ট ফাণ্ড জমা, ন্যায়িক জমা, চেভিংছ বেংক জমা ইত্যাদি)

Contingency Fund of India(ভাৰতৰ আকস্মিক পুঁজি)

- This fund is placed at the disposal of the president, and he can make advances out of it to meet **unforeseen expenditure** pending its authorization by the Parliament.(এই পুঁজি ৰাষ্ট্ৰপতিৰ নিষ্পত্তিৰ বখা হয়, আৰু সংসদৰ অনুমোদন নোহোৱালৈকে তেওঁ ইয়াৰ পৰা অগ্রিম ধন দি অভাৱনীয় ব্যয় পূৰণ কৰিব পাৰে।)
- The fund is held by the **finance secretary** on behalf of the president(এই পুঁজি ৰাষ্ট্ৰপতিৰ হৈ বিত্ত সচিবৰ হাতত থাকে)

Special Powers of Rajya Sabha(ৰাজ্যসভাৰ বিশেষ ক্ষমতা)

- It can authorise the Parliament by two third of present and voting members to make a law on a subject enumerated in the **State List (Article 249)**. (ই বৰ্তমান আৰু ভোটদানকাৰী সদস্যৰ দুই তৃতীয়াংশই সংসদক ৰাজ্য তালিকাত গণনা কৰা কোনো বিষয়ৰ ওপৰত আইন প্ৰণয়ন কৰিবলৈ কৰ্তৃত্ব প্ৰদান কৰিব পাৰে (অনুচ্ছেদ ২৪৯))
- It can authorise the Parliament by two third of present and voting members to create new **All-India Services** common to both the Centre and states (**Article 312**) (ই বৰ্তমান আৰু ভোটদানকাৰী সদস্যৰ দুই তৃতীয়াংশই সংসদক কেন্দ্ৰ আৰু ৰাজ্য উভয়ৰে বাবে সাধাৰণ নতুন সৰ্বভাৰতীয় সেৱা সৃষ্টিৰ বাবে অনুমোদন দিব পাৰে (অনুচ্ছেদ ৩১২))

- a resolution for the **removal of the vice-president** can be introduced only in the Rajya Sabha and not in the Lok Sabha (**Article 67**)(উপ-ৰাষ্ট্ৰপতিক অপসাৰণৰ বাবে এটা প্ৰস্তাৱ কেৱল ৰাজ্যসভাতহে উত্থাপন কৰিব পাৰিব আৰু লোকসভাত উত্থাপন কৰিব নোৱাৰিব (অনুচ্ছেদ ৬৭))

Special Powers of Lok Sabha(লোকসভাৰ বিশেষ ক্ষমতা)

- A **Money Bill** can be introduced only in the Lok Sabha and not in the Rajya Sabha(এখন ধন বিল ৰাজ্যসভাত নহয়, লোকসভাতহে উত্থাপন কৰিব পাৰিব)
- A **financial bill** can be introduced only in the Lok Sabha and not in the Rajya Sabha(আৰ্থিক বিধেয়ক এখন ৰাজ্যসভাত নহয়, লোকসভাতহে উত্থাপন কৰিব পাৰিব)
- The **Speaker of Lok Sabha** presides over the joint sitting of both the Houses(দুয়োখন সদনৰ যৌথ অধিবেশনৰ সভাপতিত্ব কৰে লোকসভাৰ অধ্যক্ষই)

- Rajya Sabha can only discuss the budget but **cannot vote** on the demands for grants (which is the exclusive privilege of the Lok Sabha)(ৰাজ্যসভাই বাজেটৰ বিষয়েহে আলোচনা কৰিব পাৰে কিন্তু অনুদানৰ দাবীত ভোট দিব নোৱাৰে (যিটো লোকসভাৰ একচেটিয়া বিশেষাধিকাৰ))
- A resolution for the **discontinuance of the national emergency** can be passed only by the Lok Sabha and not by the Rajya Sabha.(ৰাষ্ট্ৰীয় জৰুৰীকালীন অৱস্থা বন্ধ কৰাৰ প্ৰস্তাৱ কেৱল লোকসভাইহে গৃহীত কৰিব পাৰে, ৰাজ্যসভাই নহয়)
- The Lok Sabha can remove the council of ministers by passing a **no-confidence motion**(লোকসভাই অনাস্থা প্ৰস্তাৱ গৃহীত কৰি মন্ত্ৰী পৰিষদক অপসাৰণ কৰিব পাৰে)

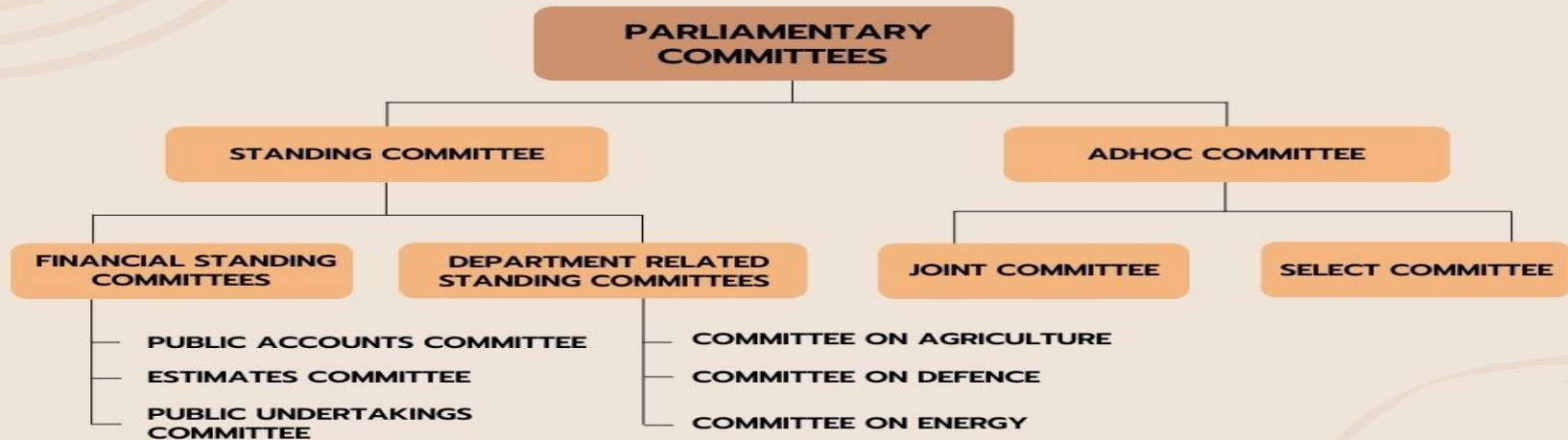
Vote on Account (Article 116)(একাউন্ট ভোট (অনুচ্ছেদ ১১৬))

- Vote on Account is a **grant in advance** to enable the government to carry on until the voting of demands for grants and the passing of the Appropriation Bill and Finance Bill (ভোট অন একাউন্ট হৈছে আগতীয়াকৈ দিয়া অনুদান যাতে চৰকাৰে অনুদানৰ দাবীৰ ভোটদান আৰু ব্যয় বিধেয়ক আৰু বিত্ত বিধেয়ক গৃহীত নোহোৱালৈকে আগবাঢ়ি যাব পাৰে)
- Vote on Account was frequently used **until 2016** when the Budget was presented on the **last working day of February** (২০১৬ চনলৈকে ভোট অন একাউন্টৰ ব্যৱহাৰ সমন্বিত কৰা হৈছিল যেতিয়া ফেব্ৰুৱাৰী মাহৰ শেষ কৰ্মদিনত বাজেট দাখিল কৰা হৈছিল)

- However, **since 2017**, the budget presentation date was **advanced to February 1** (কিন্তু ২০১৭ চনৰ পৰা বাজেট দাখিলৰ তাৰিখ ১ ফেব্ৰুৱাৰীলৈ আগবঢ়াই দিয়া হৈছিল)
- Hence, since 2017, Vote on Account is **not** usually used as part of the government budgeting process (সেয়েহে ২০১৭ চনৰ পৰা সাধাৰণতে চৰকাৰী বাজেট প্ৰক্ৰিয়াৰ অংশ হিচাপে ভোট অন একাউন্ট ব্যৱহাৰ কৰা নহয়)

Parliamentary Committees (সংসদীয় সমিতিসমূহ)

PARLIAMENTARY COMMITTEES

Public Accounts Committee(ৰাজহুৱা হিচাপ সমিতি)

- It consists of **22 members** (**15 from the Lok Sabha** and **7 from the Rajya Sabha**)(ইয়াত ২২ জন সদস্য আছে (লোকসভাৰ ১৫ জন আৰু ৰাজ্যসভাৰ ৭ জন)
- The term of office of the members is **one year**(সদস্যসকলৰ কাৰ্যকাল এবছৰ)
- A **minister cannot** be elected as a member of the committee(এজন মন্ত্ৰীক কমিটিৰ সদস্য হিচাপে নিৰ্বাচিত কৰিব নোৱাৰি)
- The function of the committee is to **examine the annual audit report** of the Comptroller and Auditor General of India (CAG)(এই সমিতিৰ কাম হৈছে ভাৰতীয় নিয়ন্ত্ৰক আৰু মহানিৰীক্ষক (CAG)ৰ বাৰ্ষিক নিৰীক্ষণ প্ৰতিবেদন পৰীক্ষা কৰা)
- chairman of the committee is selected from the **Opposition**(সমিতিৰ অধ্যক্ষক বিৰোধীৰ পৰা নিৰ্বাচিত কৰা হয়)

Estimates Committee(অনুমান সমিতি)

- It is composed of **30 members of Lok Sabha**(no RS members)(Largest Committee of the parliament)(ইয়াত লোকসভাৰ ৩০ জন সদস্যৰে গঠিত(ৰাজ্যসভাৰ সদস্য নাই)(সংসদৰ বৃহত্তম সমিতি)
- The term of office is **one year**(কাৰ্যকাল এবছৰ)
- A **minister cannot** be elected as a member of the committee(এজন মন্ত্ৰীক সমিতিৰ সদস্য হিচাপে নিৰ্বাচিত কৰিব নোৱাৰিব)
- chairman is appointed by the **Speaker** and he is from the **ruling party** (চেয়াৰমেনক অধ্যক্ষই নিযুক্তি দিয়ে আৰু তেওঁ শাসকীয় দলৰ হয়)
- The function is to **examine the estimates** included in the budget and suggest 'economies' in public expenditure(বাজেটত অন্তৰ্ভুক্ত অনুমানসমূহ পৰীক্ষা কৰি ৰাজহুৱা ব্যয়ত 'অর্থনীতি'ৰ পৰামৰ্শ দিয়াটোৱেই এই কাম)

Committee on Public Undertakings(ৰাজহুৱা উদ্যোগ সমিতি)

- This committee was created in **1964** on the recommendation of the **Krishna Menon Committee**(এই সমিতিখন ১৯৬৪ চনত কৃষ্ণ মেনন সমিতিৰ পৰামৰ্শ মতে গঠন কৰা হৈছিল)
- It has **22 members** (15 from the Lok Sabha and 7 from the Rajya Sabha)(ইয়াৰ ২২ জন সদস্য (লোকসভাৰ ১৫ জন আৰু ৰাজ্যসভাৰ ৭ জন))
- The chairman of the committee is appointed by the **Speaker** from amongst its members who are drawn from the **Lok Sabha only**(কেৱল লোকসভাৰ পৰা নিৰ্বাচিত হোৱা সদস্যসকলৰ মাজৰ পৰা অধ্যক্ষই কমিটিৰ অধ্যক্ষ নিযুক্তি দিয়ে)
- Major function of the committee is to **examine the reports and accounts of public undertakings**(সমিতিৰ প্ৰধান কাম হ'ল ৰাজহুৱা উদ্যোগসমূহৰ প্ৰতিবেদন আৰু হিচাপ পৰীক্ষা কৰা)

Departmental Standing Committees(বিভাগীয় স্থায়ী সমিতিসমূহ)

- **24** departmental standing committees are there at present(বর্তমান ২৪ খন বিভাগীয় স্থায়ী সমিতি আছে)
- Each standing committee consists of **31 members** (21 from Lok Sabha and 10 from Rajya Sabha)(প্রতিখন স্থায়ী সমিতিৰ ৩১ জন সদস্য (লোকসভাৰ পৰা ২১ জন আৰু ৰাজ্যসভাৰ পৰা ১০ জন))
- term is **one year**(কাৰ্যকাল এবছৰ)
- Out of the 24 standing committees, **8 work under the Rajya Sabha** and **16 under the Lok Sabha**(২৪খন স্থায়ী সমিতিৰ ভিতৰত ৮খনে ৰাজ্যসভাৰ অধীনত আৰু ১৬খনে লোকসভাৰ অধীনত কাম কৰে)

Business Advisory Committee(ব্যৱসায়িক পৰামৰ্শদাতা সমিতি)

- This committee **regulates the programme and time table** of the House(এই কমিটিয়ে সদনৰ কাৰ্যসূচী আৰু সময়সূচী নিয়ন্ত্ৰণ কৰে)
- The Lok Sabha committee consists of **15 members** including the Speaker as its chairman(লোকসভা সমিতিৰ অধ্যক্ষ হিচাপে অধ্যক্ষকে ধৰি ১৫ জন সদস্যৰে গঠিত)
- In the Rajya Sabha, it has **11 members** including the Chairman as its ex officio chairman(ৰাজ্যসভাত ইয়াৰ পদত অধ্যক্ষ হিচাপে অধ্যক্ষকে ধৰি ১১ জন সদস্য আছে)

Rules Committee(নিয়ম সমিতি)

- This committee considers the matters of **procedure and conduct** of business in the House and recommends necessary amendments or additions to the rules of the House(এই কমিটিয়ে সদনত কাৰ্যপন্থা আৰু ব্যৱসায় চলোৱাৰ বিষয়সমূহ বিবেচনা কৰি সদনৰ নিয়মসমূহৰ প্ৰয়োজনীয় সংশোধনী বা সংযোজনৰ পৰামৰ্শ দিয়ে)
- The Lok Sabha committee consists of **15 members** including the Speaker as its ex-officio chairman(লোকসভা সমিতিৰ পদত অধ্যক্ষ হিচাপে অধ্যক্ষকে ধৰি ১৫জন সদস্যৰে গঠিত)
- In the Rajya Sabha, it consists of **16 members** including the Chairman as its ex-officio chairman(ৰাজ্যসভাত ইয়াৰ পদত অধ্যক্ষ হিচাপে অধ্যক্ষকে ধৰি ১৬ জন সদস্যৰে গঠিত)

ACADEMY OF
CIVIL SERVICES
ESTD 2016

Supreme Court (উচ্চতম ন্যায়ালয়)

Chapter 16

Supreme Court (উচ্চতম ন্যায়ালয়)

Supreme Court(উচ্চতম ন্যায়ালয়)

- Article **124 to 147 in Part V** of the constitution deals with organization, independence, jurisdiction, powers and procedures of the Supreme Court(সংবিধানৰ পঞ্চম খণ্ডৰ ১২৪ৰ পৰা ১৪৭ নং অনুচ্ছেদত উচ্চতম ন্যায়ালয়ৰ সংগঠন, স্বাধীনতা, অধিকাৰক্ষেত্র, ক্ষমতা আৰু পদ্ধতিৰ বিষয়ে আলোচনা কৰা হৈছে)

Appointment of Judges (ন্যায়াধীশ নিযুক্তি)

- Judges of the Supreme Court are appointed by the **President** (উচ্চতম ন্যায়ালয়ৰ ন্যায়াধীশসকলক ৰাষ্ট্ৰপতিয়ে নিযুক্তি দিয়ে)
- Chief Justice is appointed by the president after **consultation** with such judges of the Supreme Court and High Courts (উচ্চতম ন্যায়ালয় আৰু উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ ন্যায়াধীশৰ লগত আলোচনা কৰি ৰাষ্ট্ৰপতিয়ে মুখ্য ন্যায়াধীশ নিযুক্তি দিয়ে)
- Other Judges of the Supreme Court are appointed by the President after **consultation with Chief Justice** (উচ্চতম ন্যায়ালয়ৰ অন্যান্য ন্যায়াধীশসকলক মুখ্য ন্যায়াধীশৰ লগত আলোচনা কৰি ৰাষ্ট্ৰপতিয়ে নিযুক্তি দিয়ে)

Cases Related to Appointment of Judges(ন্যায়াধীশ নিযুক্তিৰ সৈতে জড়িত গোচৰ)

1. First Judges Case, 1982 (SP Gupta Vs Government of India:(প্রথম ন্যায়াধীশৰ গোচৰ, ১৯৮২ (এছ পি গুপ্ত বনাম ভাৰত চৰকাৰ))

- Supreme Court held that consultation does not mean concurrence and it only implies exchange of views. Then, it is **not mandatory** for the President to follow the opinion expressed by the judges during the consultation(উচ্চতম ন্যায়ালয়ে ৰায় দিছিল যে পৰামৰ্শৰ অৰ্থ সন্মতি নহয় আৰু ইয়াৰ অৰ্থ হৈছে কেৱল মত বিনিময়। তেতিয়া, আলোচনাৰ সময়ত ন্যায়াধীশসকলে প্ৰকাশ কৰা মতামত অনুসৰণ কৰাটো ৰাষ্ট্ৰপতিৰ বাবে বাধ্যতামূলক নহয়)

2. Second Judges Case 1993 (Advocates on Records Case)(২)

দ্বিতীয় ন্যায়াধীশৰ গোচৰ ১৯৯৩ (এডভোকেটছ অন ৰেকৰ্ডছ কেছ)

- The Supreme Court reversed the earlier ruling and changed the meaning of the word **consultation to concurrence** (উচ্চতম ন্যায়ালয়ে পূৰ্বৰ ৰায় উলটি পৰামৰ্শ শব্দটোৰ অৰ্থ সন্মতিলৈ সলনি কৰে)
- Thus, it made **compulsory** for the President to accept the advice tendered by the Chief Justice (এইদৰে মুখ্য ন্যায়াধীশে দিয়া পৰামৰ্শ ৰাষ্ট্ৰপতিয়ে গ্ৰহণ কৰাটো বাধ্যতামূলক কৰি তুলিছিল)
- Chief Justice would tender his advice after consulting **2 seniors most judges of Supreme Court** (উচ্চতম ন্যায়ালয়ৰ ২ জন জ্যেষ্ঠ ন্যায়াধীশৰ পৰামৰ্শ লোৱাৰ পিছত মুখ্য ন্যায়াধীশে তেওঁৰ পৰামৰ্শ আগবঢ়াব)

3. Third Judges Case 1998 (তৃতীয় ন্যায়াধীশৰ গোচৰ ১৯৯৮)

- Chief Justice of India should consult with a collegium of **4 Judges** instead of 2 as mentioned in Second Judges Case(ভাৰতৰ মুখ্য ন্যায়াধীশে দ্বিতীয় ন্যায়াধীশৰ গোচৰত উল্লেখ কৰা মতে ২ জন ন্যায়াধীশৰ পৰিৱৰ্তে ৪ জন ন্যায়াধীশৰ সৈতে আলোচনা কৰিব লাগিব)
- The advice of the Chief Justice is **binding on the President**(মুখ্য ন্যায়াধীশৰ পৰামৰ্শ ৰাষ্ট্ৰপতিৰ বাবে বাধ্যতামূলক হ'ব)

4. Fourth Judges Case (চতুৰ্থ ন্যায়াধীশৰ গোচৰ)

- replaced the collegium of Judges with a new body called as **National Judicial Appointments Commission** (ন্যায়াধীশসকলৰ কলেজিয়ামৰ ঠাইত ৰাষ্ট্ৰীয় ন্যায়িক নিযুক্তি আয়োগ নামেৰে এটা নতুন সংস্থা গঠন কৰে)

Qualifications of Judges(বিচারকৰ অৰ্হতা)

- He should be a **citizen** of India (তেওঁ ভাৰতৰ নাগৰিক হ'ব লাগে)
- ● He should have been a Judge of High court for **five years** Or He should have been an advocate in High Courts for **10 years**(তেওঁ পাঁচ বছৰ উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ ন্যায়াধীশ বা তেওঁ ১০ বছৰ উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ অধিবক্তা হ'ব লাগিব)
- ● He should be a **distinguished jurist** in the opinion of the President (ৰাষ্ট্ৰপতিৰ মতে তেওঁ এজন বিশিষ্ট ন্যায়িক হ'ব লাগে)
- ● There is **no minimum age** to be the Judge of Supreme Court(উচ্চতম ন্যায়ালয়ৰ ন্যায়াধীশ হ'বলৈ নূন্যতম বয়স নাই)

Tenure of Judges(ন্যায়াধীশসকলৰ কাৰ্যকাল)

- has not been **fixed by the constitution**(সংবিধানে নিৰ্ধাৰণ কৰা হোৱা নাই)
- President can remove the Judge only after an address in the parliament passed by **Special majority** of each house of parliament(সংসদৰ প্ৰতিটো সদনৰ বিশেষ সংখ্যাগৰিষ্ঠতাৰে গৃহীত হোৱা সংসদত ভাষণ দিয়াৰ পিছতহে ৰাষ্ট্ৰপতিয়ে ন্যায়াধীশক অপসাৰণ কৰিব পাৰে)
- The grounds of removal are proved **misbehavior or incapacity**(আঁতৰোৱাৰ ভিত্তি প্ৰমাণিত অসৎ আচৰণ বা অক্ষমতা)

Acting Chief Justice(ভাৰপ্ৰাপ্ত মুখ্য ন্যায়াধীশ)

President of India can appoint a judge of Supreme Court as acting CJI in following situations(ভাৰতৰ ৰাষ্ট্ৰপতিয়ে নিম্নোক্ত পৰিস্থিতিত উচ্চতম ন্যায়ালয়ৰ ন্যায়াধীশক ভাৰতৰ ভাৰপ্ৰাপ্ত মুখ্য ন্যায়াধীশ হিচাপে নিযুক্তি দিব পাৰে)

1. The office of CJI is **vacant** (ভাৰতৰ মুখ্য ন্যায়াধীশৰ পদ খালী)
2. The CJI is **temporarily absent** (ভাৰতৰ মুখ্য ন্যায়াধীশ সাময়িকভাৱে অনুপস্থিত)
3. The CJI is **unable to perform his duties**(ভাৰতৰ মুখ্য ন্যায়াধীশে নিজৰ কৰ্তব্য পালন কৰিবলৈ অক্ষম)

Ad Hoc Judge (তদৰ্থ ন্যায়াধীশ)

- Chief Justice of India can appoint a judge of High Court as ad hoc judge of Supreme Court when there is **lack of judges in Supreme Court** (উচ্চতম ন্যায়ালয়ত ন্যায়াধীশৰ অভাৱ হ'লে উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ এজন ন্যায়াধীশক উচ্চতম ন্যায়ালয়ৰ তদৰ্থ ন্যায়াধীশ হিচাপে নিযুক্তি দিব পাৰে ভাৰতৰ মুখ্য ন্যায়াধীশে)
- Such judges **enjoy the jurisdiction, powers and privileges of the judge of a Supreme Court** (এনে ন্যায়াধীশসকলে উচ্চতম ন্যায়ালয়ৰ ন্যায়াধীশৰ অধিকাৰক্ষেত্ৰ, ক্ষমতা আৰু বিশেষাধিকাৰ ভোগ কৰে)

Acting Judge of Supreme Court(উচ্চতম ন্যায়ালয়ৰ ভাৰপ্ৰাপ্ত ন্যায়াধীশ)

- Chief Justice of India **can request a retired judge of Supreme Court** or High Court (He should be qualified to be a judge of SC) to act as the judge of Supreme Court for a temporary period(ভাৰতৰ মুখ্য ন্যায়াধীশে উচ্চতম ন্যায়ালয় বা উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ অৱসৰপ্ৰাপ্ত ন্যায়াধীশক (তেওঁ উচ্চতম ন্যায়ালয়ৰ ন্যায়াধীশ হ'বলৈ যোগ্য হ'ব লাগে) উচ্চতম ন্যায়ালয়ৰ ন্যায়াধীশ হিচাপে অস্থায়ী সময়ৰ বাবে অনুৰোধ কৰিব পাৰে)
- Such judges enjoy the **jurisdiction, powers and privileges** of the judge of a Supreme Court(এনে ন্যায়াধীশসকলে উচ্চতম ন্যায়ালয়ৰ ন্যায়াধীশৰ অধিকাৰক্ষেত্ৰ, ক্ষমতা আৰু বিশেষাধিকাৰ ভোগ কৰে)

Jurisdiction and Powers of Supreme Court(উচ্চতম ন্যায়ালয়ৰ অধিকাৰক্ষেত্র আৰু ক্ষমতা)

- Following are the types of Jurisdiction of the Supreme Court -
- 1. Original Jurisdiction (মূল অধিকাৰক্ষেত্র)
- 2. Writ Jurisdiction (বিট অধিকাৰক্ষেত্র)
- 3. Appellate Jurisdiction (আপীল বিচাৰ অধিকাৰক্ষেত্র)
- 4. Advisory Jurisdiction (পৰামৰ্শদাতা অধিকাৰক্ষেত্র)
- 5. A Court of Record (অভিলেখৰ আদালত)
- 6. Judicial Review (ন্যায়িক পর্যালোচনা)

Original Jurisdiction(মূল অধিকাৰক্ষেত্ৰ)

- It includes disputes between **centre and one or more states or and between the states**(ইয়াত কেন্দ্ৰ আৰু এখন বা ততোধিক ৰাজ্যৰ মাজত বা আৰু ৰাজ্যৰ মাজত হোৱা বিবাদ অন্তৰ্ভুক্ত কৰা হৈছে)
- Any matter related to the **election of President and Vice President**(ৰাষ্ট্ৰপতি আৰু উপ-ৰাষ্ট্ৰপতি নিৰ্বাচনৰ সৈতে জড়িত যিকোনো বিষয়)
- In such cases Supreme Court has **exclusive original jurisdiction** (No other court can decide such a matter)(এনে ক্ষেত্ৰত উচ্চতম ন্যায়ালয়ৰ একচেটিয়া মূল অধিকাৰ আছে (অন্য কোনো আদালতে এনে বিষয়ৰ সিদ্ধান্ত ল'ব নোৱাৰে))

Writ Jurisdiction(বিট অধিকাৰক্ষেত্র)

- It is to **protect Fundamental Rights** of the Citizens
(ই নাগৰিকৰ মৌলিক অধিকাৰ সুৰক্ষিত কৰিবলৈ)
- Supreme Court can issue five writs mentioned in **Article 32**(উচ্চতম ন্যায়ালয়ে ৩২ নং অনুচ্ছেদত উল্লেখ কৰা পাঁচটা বিট জাৰি কৰিব পাৰে)

Appellate Jurisdiction (আপীল অধিকাৰক্ষেত্র)

- Appeals in **constitutional** matters(সাংবিধানিক বিষয়ত আপীল)
- Appeals in **Civil Matters**(দেৱানী বিষয়ত আপীল)
- Appeals in **Criminal Matters**(অপৰাধমূলক বিষয়ত আপীল)
- Appeals by **Special Leave (Article 136)**(বিশেষ ছুটীৰ দ্বাৰা আপীল (অনুচ্ছেদ ১৩৬))

Advisory Jurisdiction (পৰামৰ্শদাতা অধিকাৰক্ষেত্ৰ)

- It is the power of President under article **143 to seek the advice of Supreme Court**(১৪৩ নং অনুচ্ছেদৰ অধীনত উচ্চতম ন্যায়ালয়ৰ পৰামৰ্শ লোৱাটো ৰাষ্ট্ৰপতিৰ ক্ষমতা)
- The advice of Supreme Court is **not binding** on the President(উচ্চতম ন্যায়ালয়ৰ পৰামৰ্শ ৰাষ্ট্ৰপতিৰ বাবে বাধ্যতামূলক নহয়)

A Court of Record(অভিলেখৰ আদালত)

- The **judgements, proceeding and acts** of the Supreme Court are recorded for perpetual memory and testimony(উচ্চতম ন্যায়ালয়ৰ ৰায়, কাৰ্য্যবিধি আৰু কাৰ্য্যসমূহ চিৰস্থায়ী স্মৃতি আৰু সাক্ষ্যৰ বাবে লিপিবদ্ধ কৰা হয়)
- It has power to punish for contempt of any court either with simple **imprisonment up to 6 months or with fine up to 2000 rupees** or with both(যিকোনো আদালত অৱমাননা কৰিলে ৬ মাহ পৰ্যন্ত সাধাৰণ কাৰাদণ্ড বা ২০০০ টকা পৰ্যন্ত জৰিমনা বা দুয়োটাৰে শাস্তি দিয়াৰ ক্ষমতা আছে)

Judicial Review(ন্যায়িক পর্যালোচনা)

- Supreme Court can declare the acts and orders as **unconstitutional and void** if they are found to be violative of the constitution(সংবিধান উলংঘা করা বুলি ধরা পড়িলে উচ্চতম ন্যায়ালয়ে কার্য্য আৰু আদেশক অসাংবিধানিক আৰু বাতিল ঘোষণা কৰিব পাৰে)

ACADEMY OF
CIVIL SERVICES
ESTD 2016

Governor ৰাজ্যপাল

Chapter 17

- Article **153 to 167 of Part VI** of the Indian constitution deals with the state executive(ভাৰতীয় সংবিধানৰ ষষ্ঠ খণ্ডৰ ১৫৩ৰ পৰা ১৬৭ নং অনুচ্ছেদত ৰাজ্যিক কাৰ্যবাহীৰ বিষয়ে আলোচনা কৰা হৈছে)
- State executive consists of the **Governor, Chief Minister, the council of ministers and the advocate general**(ৰাজ্যিক কাৰ্যবাহীত ৰাজ্যপাল, মুখ্যমন্ত্ৰী, মন্ত্ৰী পৰিষদ আৰু মহাধিবক্তা থাকে)
- Governor is the **chief executive head of the state** and like president he also is a nominal head(ৰাজ্যপাল ৰাজ্যৰ মুখ্য কাৰ্যবাহী মূৰব্বী আৰু ৰাষ্ট্ৰপতিৰ দৰেই তেওঁও নামমাত্ৰ মূৰব্বী)
- Governor also acts as the **agent of central government**(ৰাজ্যপালে কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ এজেন্ট হিচাপেও কাম কৰে)

Appointment of the Governor(ৰাজ্যপালৰ নিযুক্তি)

- Governor is **not elected**, and he is **appointed by the president** (ৰাজ্যপাল নিৰ্বাচিত নহয়, আৰু তেওঁক ৰাষ্ট্ৰপতিয়ে নিযুক্তি দিয়ে)
- **Constitution** lays down only **two qualifications** for the Governor(সংবিধানত ৰাজ্যপালৰ বাবে মাত্ৰ দুটা অৰ্হতা নিৰ্ধাৰণ কৰা হৈছে)-
 1. He should be a **citizen of India**(তেওঁ ভাৰতৰ নাগৰিক হ'ব লাগে)
 2. He should have **completed 35 years of age**(৩৫ বছৰ বয়স সম্পূৰ্ণ কৰিব লাগে)
- The oath of Governor is administered before the **Chief Justice of the concerned High Court**(সংশ্লিষ্ট উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ মুখ্য ন্যায়াধীশৰ সন্মুখত ৰাজ্যপালৰ শপত গ্ৰহণ কৰা হয়)

Conditions of Governor's Office(ৰাজ্যপালৰ কাৰ্যালয়ৰ চৰ্ত)

- He should not hold any **office of profit**(তেওঁ লাভৰ কোনো পদত অধিষ্ঠিত হ'ব নালাগে)
- His **emoluments, privileges and allowances** are determined by the parliament(তেওঁৰ পাৰিতোষিক, বিশেষাধিকাৰ আৰু ভাট্টা সংসদে নিৰ্ধাৰণ কৰে)
- When a single person is appointed as governor of two states, his emoluments and allowances are **shared** between the two states(যেতিয়া এজন ব্যক্তিক দুখন ৰাজ্যৰ ৰাজ্যপাল হিচাপে নিযুক্তি দিয়া হয় তেতিয়া তেওঁৰ পাৰিতোষিক আৰু ভাট্টা দুয়োখন ৰাজ্যৰ মাজত ভাগ কৰা হয়)

Term of Office (কাৰ্যকাল)

- A governor holds office for maximum **five years** (এজন ৰাজ্যপালে সৰ্বাধিক পাঁচ বছৰ কাৰ্যভাৰ গ্ৰহণ কৰে)
- Governor **can continue** in the office after 5 years until the new successor comes to power (নতুন উত্তৰাধিকাৰী ক্ষমতালৈ অহালৈকে ৫ বছৰৰ পাছতো ৰাজ্যপালৰ কাৰ্যালয়ত থাকিব পাৰিব)
- A governor can be **reappointed** by the President for the same state or any other state (একেখন ৰাজ্য বা আন যিকোনো ৰাজ্যৰ বাবে এজন ৰাজ্যপালক ৰাষ্ট্ৰপতিয়ে পুনৰ নিযুক্তি দিব পাৰে)
- He can resign any time by submitting resignation letter to the **President** (ৰাষ্ট্ৰপতিৰ ওচৰত পদত্যাগ পত্ৰ জমা দি যিকোনো সময়তে পদত্যাগ কৰিব পাৰে)

Powers and functions of the Governor(ৰাজ্যপালৰ ক্ষমতা আৰু কাৰ্য্য)

1. Executive Powers (কাৰ্যবাহী ক্ষমতা)

- All executive actions are **taken in his name** (সকলো কাৰ্যবাহী ব্যৱস্থা তেওঁৰ নামত লোৱা হয়)
- He can **make rules for more convenient** transaction of business in the State Legislative Assembly(তেওঁ ৰাজ্যিক বিধানসভাত ব্যৱসায়ৰ অধিক সুবিধাজনক লেনদেনৰ বাবে নিয়ম প্ৰণয়ন কৰিব পাৰে)
- Appoints **Chief Minister and other ministers**(মুখ্যমন্ত্ৰী আৰু অন্যান্য মন্ত্ৰী নিযুক্তি দিয়ে)

- He Appoints the **Advocate General of the State**(তেওঁ ৰাজ্যৰ মহাধিবক্তা নিযুক্তি দিয়ে)
- He Appoints the **Election Commissioner of the State**(তেওঁ ৰাজ্যৰ নিৰ্বাচন আয়ুক্তক নিযুক্তি দিয়ে)
- He Appoints the **Chairman and members of State Public Services Commission**. They can be **removed only by the President**(তেওঁ ৰাজ্যিক লোকসেৱা আয়োগৰ অধ্যক্ষ আৰু সদস্য নিযুক্তি দিয়ে। কিন্তু তেওঁলোকক আঁতৰাব পাৰিব কেৱল ৰাষ্ট্ৰপতিয়ে)
- He acts as the **chancellor of universities** in the state(তেওঁ ৰাজ্যৰ বিশ্ববিদ্যালয়সমূহৰ চ্যান্সেলৰ হিচাপে কাম কৰে)

2. Legislative Powers (বিধান ক্ষমতা)

- He can **summon, prorogue and dissolve** the state legislative assembly(তেওঁ ৰাজ্যিক বিধানসভাক মাতিব পাৰে, বন্ধ কৰিব পাৰে আৰু ভংগ কৰিব পাৰে)
- He can **address** state legislature any time (তেওঁ যিকোনো সময়তে ৰাজ্যৰ বিধায়িনী দলক সম্বোধন কৰিব পাৰে)
- He can **send messages** to the house(তেওঁ সদনলৈ বার্তা প্ৰেৰণ কৰিব পাৰে)
- He **nominates 1/6** of the members to State Legislative Council from people who are expert **science, literature, art** etc.(তেওঁ ১/৬ সদস্যক ৰাজ্যিক বিধান পৰিষদলৈ মনোনীত কৰে যিসকল ব্যক্তি বিজ্ঞান, সাহিত্য, শিল্প আদি বিশেষজ্ঞ)
- His prior permission is needed to introduce **Money Bill**(মানি বিল উত্থাপন কৰিবলৈ তেওঁৰ পূৰ্বৰ অনুমতিৰ প্ৰয়োজন)

- He can promulgate **ordinance** when the legislative assembly is not in session(বিধানসভাৰ অধিবেশন নথকা সময়ত তেওঁ অধ্যাদেশ জাৰি কৰিব পাৰে)
- In a Bill he has **four options** (বিল এখনত তেওঁৰ চাৰিটা বিকল্প আছে)-
 - 1. **Assent a Bill** (বিল এখনত সন্মতি দিয়া)
 - 2. **Withhold Assent** (সন্মতি বখা)
 - 3. **Return** (Not in Money Bill) (ঘূৰাই দিয়া (মানি বিলত নহয়)
 - 4. **Reserve for the consideration of the President**(ৰাষ্ট্ৰপতিৰ বিবেচনাৰ বাবে সংৰক্ষিত)

3. Financial Powers (আর্থিক ক্ষমতা)

- Prior permission to introduce a **money bill** (ধনৰ বিল উত্থাপন কৰাৰ পূৰ্বেৰ অনুমতি)
- **No demand for grant** without his recommendation (তেওঁৰ পৰামৰ্শ অবিহনে অনুদানৰ কোনো দাবী নাই)
- Make **advance out of contingency** fund of the state (ৰাজ্যৰ আকস্মিক পুঁজিৰ পৰা অগ্রিম ধন লব পাৰে)
- Constitute a **state finance commission after every five years** to review financial position of **Panchayats and Municipalities** (পঞ্চায়ত আৰু পৌৰসভাৰ বিত্তীয় অৱস্থাৰ পৰ্যালোচনাৰ বাবে প্রতি পাঁচ বছৰৰ মূৰে মূৰে ৰাজ্যিক বিত্ত আয়োগ গঠন কৰা)

4. Judicial Powers (ন্যায়িক ক্ষমতা)

- He is consulted by the President while appointing **judges of high court**(উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ ন্যায়াধীশ নিযুক্তি দিওঁতে তেওঁৰ পৰামৰ্শ লয় ৰাষ্ট্ৰপতিয়ে)
- He **cannot** pardon a **death sentence** and **cannot** pardon a sentence awarded by a **court martial**(মৃত্যুদণ্ডক তেওঁ ক্ষমা কৰিব নোৱাৰে আৰু সামৰিক আদালতে দিয়া শাস্তিকো ক্ষমা কৰিব নোৱাৰে)
- He appoints **district judges** in consultation with state high court(ৰাজ্যিক উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ লগত আলোচনা কৰি তেওঁ জিলা ন্যায়াধীশ নিযুক্তি দিয়ে)

Discretionary Powers of the Governor(ৰাজ্যপালৰ বিবেচনাধীন ক্ষমতা)

Constitutional Discretion (সাংবিধানিক বিবেচনা)-

- **Reservation of a bill** for the consideration of the President(ৰাষ্ট্ৰপতিৰ বিবেচনাৰ বাবে এখন বিধেয়ক সংৰক্ষণ)
- Recommendation for the imposition of the **President's Rule** in the state(ৰাজ্যত ৰাষ্ট্ৰপতিৰ শাসন জাপি দিয়াৰ পৰামৰ্শ)
- Seeking **information from the chief minister** with regard to the administrative and legislative matters of the state(ৰাজ্যৰ প্রশাসনিক আৰু বিধানসভাৰ বিষয় সন্দৰ্ভত মুখ্যমন্ত্ৰীৰ পৰা তথ্য বিচৰা)

Situational Discretion (পৰিস্থিতিগত বিবেচনা)

- Appointment of chief minister when no party has a **clear-cut majority** (কোনো দলৰ স্পষ্ট সংখ্যাগৰিষ্ঠতা নথকা সময়ত মুখ্যমন্ত্ৰী নিযুক্তি)
- Dismissal of the council of ministers when it cannot prove the **confidence** (আস্থা প্রমাণ কৰিব নোৱাৰিলে মন্ত্ৰী পৰিষদৰ বৰ্খাস্ত)
- **Dissolution of the state legislative assembly** if the council of ministers has lost its majority (মন্ত্ৰী পৰিষদে সংখ্যাগৰিষ্ঠতা হেৰুৱালে ৰাজ্যৰ বিধানসভা ভংগ কৰা)
- **Assenting a bill or using veto powers** (বিধেয়কত সন্মতি দিয়া বা ভেটো ক্ষমতা ব্যৱহাৰ কৰা)

ACADEMY OF
CIVIL SERVICES
ESTD 2016

Chief Minister মুখ্যমন্ত্রী

Chapter 18

- Chief Minister is the real or de facto executive of the state(মুখ্যমন্ত্রী হৈছে ৰাজ্যৰ প্ৰকৃত বা বাস্তৱিক কাৰ্যবাহী)

Appointment of the Chief Minister(মুখ্যমন্ত্ৰীৰ নিযুক্তি)

- **Article 164** says that the Chief Minister shall be appointed by the **Governor**(১৬৪ নং অনুচ্ছেদত কোৱা হৈছে যে মুখ্যমন্ত্ৰীক ৰাজ্যপালৰ দ্বাৰা নিযুক্তি দিয়া হ'ব)

Oath, Term and Salary(শপত, কাৰ্যকাল আৰু দৰমহা)

- His oath is administered by the **Governor**(তেওঁৰ শপতনামা ৰাজ্যপালৰ দ্বাৰা পৰিচালিত হয়)
- Salary and allowances of the CM is determined by the **state legislature**(মুখ্যমন্ত্ৰীৰ দৰমহা আৰু ভাট্টা ৰাজ্যৰ বিধায়িনী দলে নিৰ্ধাৰণ কৰে)

State Legislature (ৰাজ্যিক বিধানসভা)

- **6 states** in India have both Legislative Assembly and Legislative Council (ভাৰতৰ ৬ খন ৰাজ্যত বিধানসভা (বিধান সভা) আৰু বিধান পৰিষদ (বিধান পৰিষদ) দুয়োখনেই আছে)
- They are **Andhra Pradesh, Telangana, Uttar Pradesh, Bihar, Maharashtra and Karnataka** (অন্ধ্ৰ প্ৰদেশ, তেলেংগানা, উত্তৰ প্ৰদেশ, বিহাৰ, মহাৰাষ্ট্ৰ আৰু কৰ্ণাটক)
- The size of the State Legislative Council **cannot be more than one third** of the membership of the State Legislative Assembly (ৰাজ্যিক বিধান পৰিষদৰ আকাৰ ৰাজ্যিক বিধানসভাৰ সদস্যৰ এক তৃতীয়াংশতকৈ অধিক হ'ব নোৱাৰে)
- However, its size **cannot be less than 40 members** (কিন্তু ইয়াৰ আকাৰ ৪০ জনতকৈ কম হ'ব নোৱাৰে)

Composition of the Legislative Council(বিধান পৰিষদৰ গঠন)

- **1/3** are elected by the members of local bodies like **municipalities** in the state(১/৩ জন ৰাজ্যৰ পৌৰসভাৰ দৰে স্থানীয় সংস্থাৰ সদস্যই নিৰ্বাচন কৰে)
- **1/3** are elected by the members of legislative assembly(১/৩ জনক বিধানসভাৰ সদস্যই নিৰ্বাচিত কৰে)
- **1/12** are elected by **graduates** of 3 years standing residing in the state(১/১২ ৰাজ্যত বাস কৰা ৩ বছৰীয়া স্নাতকসকলে নিৰ্বাচিত কৰে)
- **1/12** are elected by **teachers** of 3 years standing in the state not lower than secondary school level(১/১২ খন মাধ্যমিক বিদ্যালয় পৰ্যায়ৰ তলৰ নহয় ৰাজ্যত থিয় হৈ থকা ৩ বছৰীয়া শিক্ষকে নিৰ্বাচিত কৰে)
- Remining people are nominated by the **Governor**(বাকী থকা লোকসকলক ৰাজ্যপালৰ দ্বাৰা মনোনীত কৰা হয়)

Duration of Legislative Council(বিধান পৰিষদৰ সময়সীমা)

- Legislative council is a **permanent body** like Rajya Sabha(বিধান পৰিষদ ৰাজ্যসভাৰ দৰে এটা স্থায়ী সংস্থা)
- Term is **6 years and 1/3** of the members are elected every 2 years(কাৰ্যকাল ৬ বছৰ আৰু প্ৰতি ২ বছৰৰ মূৰে মূৰে ১/৩ সদস্য নিৰ্বাচিত হয়)
- A person must be above **30 years** to be elected as member of legislative council (For **MLA it is 25**)(বিধান পৰিষদৰ সদস্য হিচাপে নিৰ্বাচিত হ'বলৈ এজন ব্যক্তিৰ বয়স ৩০ বছৰৰ ওপৰৰ হ'ব লাগিব (বিধায়কৰ বাবে ২৫ বছৰ)

**ACADEMY OF
CIVIL SERVICES**
ESTD 2016

High Courts উচ্চ ন্যায়ালয়

Chapter 19

- **Articles 214 to 231 in part VI** of the constitution deal with the organization, independence, jurisdiction, powers and procedures of the High Courts(সংবিধানৰ ষষ্ঠ খণ্ডৰ ২১৪ৰ পৰা ২৩১ নং অনুচ্ছেদত উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ সংগঠন, স্বাধীনতা, অধিকাৰক্ষেত্র, ক্ষমতা আৰু পদ্ধতিৰ বিষয়ে আলোচনা কৰা হৈছে)
- Guwahati High Court was established on **March 1, 1948**(১৯৪৮ চনৰ ১ মাৰ্চত গুৱাহাটী উচ্চ ন্যায়ালয় স্থাপন কৰা হয়)
- **7 th Amendment** of the constitution in 1956 authorised the parliament to establish a High Court for two or more states(১৯৫৬ চনত সংবিধানৰ ৭ম সংশোধনীৰ ফলত সংসদক দুখন বা তাতকৈ অধিক ৰাজ্যৰ বাবে উচ্চ ন্যায়ালয় স্থাপনৰ কৰ্তৃত্ব প্রদান কৰা হয়)
- For example, Guwahati High Court functions for **Assam, Nagaland, Mizoram and Arunachal Pradesh**(উদাহৰণস্বৰূপে, গুৱাহাটী উচ্চ ন্যায়ালয়ে অসম, নাগালেণ্ড, মিজোৰাম আৰু অৰুণাচল प्रदेशৰ বাবে কাম কৰে)

Appointment of Judges(ন্যায়াধীশ নিযুক্তি)

- Judges of the High Court are appointed by the **President**(উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ ন্যায়াধীশসকলক ৰাষ্ট্ৰপতিয়ে নিযুক্তি দিয়ে)
- The collegium for appointment of High Court judges includes **Chief Justice of India and 2 senior most judges of the Supreme Court**(উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ ন্যায়াধীশ নিযুক্তিৰ বাবে কলেজিয়ামত ভাৰতৰ মুখ্য ন্যায়াধীশ আৰু উচ্চতম ন্যায়ালয়ৰ ২ জন জ্যেষ্ঠ অধিকাংশ ন্যায়াধীশ আছে)

Qualifications of Judges(বিচারকৰ অৰ্হতা)

- **citizen** of India(ভাৰতৰ নাগৰিক)
- He should have held a **judicial office** in the territory of India for **10 years** Or He should have been an **advocate in High Courts for 10 years**(ভাৰতৰ ভূখণ্ডত ১০ বছৰ ন্যায়িক পদবীত থাকিব লাগিব বা ১০ বছৰ উচ্চ ন্যায়ালয়ত অধিবক্তা হ'ব লাগিব)
- There is **no minimum age** to be the Judge of High Court(উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ ন্যায়াধীশ হ'বলৈ কোনো নূন্যতম বয়স নাই)

Oath or Affirmation(শপত বা দৃঢ়তা)

- Oath is taken before the **Governor of the state** or some person appointed by the Governor for this purpose(ৰাজ্যৰ ৰাজ্যপাল বা ৰাজ্যপালে এই উদ্দেশ্যে নিযুক্ত কৰা কোনো ব্যক্তিৰ আগত শপত গ্ৰহণ কৰা হয়)

Tenure of Judges(ন্যায়াধীশসকলৰ কাৰ্যকাল)

- Tenure of the judge of High Court has **not been fixed by the constitution**(উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ ন্যায়াধীশৰ কাৰ্যকাল সংবিধানে নিৰ্ধাৰণ কৰা নাই)
- Constitution tells that he holds office until he attains **62 years** of age(সংবিধানত কোৱা হৈছে যে তেওঁ ৬২ বছৰ বয়স নোপোৱালৈকে কাৰ্যভাৰ গ্ৰহণ কৰে)
- He can resign his office by **writing to President**(ৰাষ্ট্ৰপতিলৈ লিখি তেওঁ পদত্যাগ কৰিব পাৰে)

Acting Chief Justice of High Court(উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ ভাৰপ্ৰাপ্ত মুখ্য ন্যায়াধীশ)

- President of India can appoint a judge of a High Court as acting Chief Justice of the High Court in following situations(ভাৰতৰ ৰাষ্ট্ৰপতিয়ে নিম্নোক্ত পৰিস্থিতিত উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ ন্যায়াধীশক উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ ভাৰপ্ৰাপ্ত মুখ্য ন্যায়াধীশ হিচাপে নিযুক্তি দিব পাৰে)-
 1. The office of Chief Justice is **vacant**(মুখ্য ন্যায়াধীশৰ পদ খালী)
 2. The Chief Justice is **temporarily absent** (মুখ্য ন্যায়াধীশ সাময়িকভাৱে অনুপস্থিত)
 3. The Chief Justice is **unable to perform his duties**(মুখ্য ন্যায়াধীশে নিজৰ কৰ্তব্য পালন কৰিবলৈ অক্ষম)

Jurisdiction and Powers of High Courts(উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ অধিকাৰক্ষেত্ৰ আৰু ক্ষমতা)

Original Jurisdiction (মূল অধিকাৰক্ষেত্ৰ) -

- Matters of **marriage, divorce, company law and contempt of court**(বিবাহ, বিবাহ বিচ্ছেদ, কোম্পানী আইন আৰু আদালত অৱমাননাৰ বিষয়)
- **Disputes** relating to election of members of parliament and state legislature(সংসদ আৰু ৰাজ্যিক বিধায়িনী দলৰ সদস্য নিৰ্বাচনৰ সৈতে জড়িত বিবাদ)

- Regarding **revenue matter**(ৰাজহ বিষয়ৰ সন্দৰ্ভত)
- Enforcement of **Fundamental Rights**(মৌলিক অধিকাৰ বলবৎ কৰা)
- Cases ordered to be **transferred from a subordinate** court(অধীনস্থ আদালতৰ পৰা বদলি কৰাৰ নিৰ্দেশ দিয়া গোচৰ)

Writ Jurisdiction(ৰিট অধিকাৰক্ষেত্র)

- **Article 226** empowers High Courts to issues all five writs(২২৬ নং অনুচ্ছেদত উচ্চ ন্যায়ালয়ক পাঁচোটা ৰিট জাৰি কৰাৰ ক্ষমতা প্রদান কৰা হৈছে)
- It is to **protect Fundamental Rights** of the Citizens (ই হৈছে নাগৰিকৰ মৌলিক অধিকাৰ সুৰক্ষিত কৰা)

Appellate Jurisdiction(আপীল অধিকাৰক্ষেত্ৰ)

- High court is primarily a **court of appeal**(উচ্চ ন্যায়ালয় মূলতঃ আপিল আদালত)
- Hence it takes both **criminal and civil** matters on appeal from lower courts (সেয়েহে ই নিম্ন আদালতৰ পৰা আপীলত অপৰাধমূলক আৰু দেৱানী দুয়োটা বিষয় লয়)

A Court of Record (অভিলেখৰ আদালত)

- The judgements, proceeding and acts of the High Courts are recorded for **perpetual memory and testimony**(উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ ৰায়, কাৰ্য্যবিধি আৰু কাৰ্য্যসমূহ চিৰস্থায়ী স্মৃতি আৰু সাক্ষ্যৰ বাবে লিপিবদ্ধ কৰা হয়)
- These records have **evidentiary value and cannot be questioned** when produced before any subordinate court(এই অভিলেখসমূহৰ প্রমাণিক মূল্য আছে আৰু কোনো অধীনস্থ আদালতত দাখিল কৰিলে প্রশ্ন উত্থাপন কৰিব নোৱাৰি)

- It has power to punish for contempt of court either with simple **imprisonment or with fine** or with both(আদালত অৱমাননাৰ বাবে সাধাৰণ কাৰাদণ্ড বা জৰিমনা বা দুয়োটাৰে শাস্তি দিয়াৰ ক্ষমতা আছে)
- Contempt of court may **civil or criminal**(আদালতৰ অৱমাননা দেৱানী বা অপৰাধমূলক হ'ব পাৰে)
- **Civil contempt means** wilful disobedience to any judgement or order of a court(নাগৰিক অৱজ্ঞাৰ অৰ্থ হ'ল আদালতৰ যিকোনো ৰায় বা আদেশ ইচ্ছাকৃতভাৱে অমান্য কৰা)
- **Criminal contempt means** publication of any matter or doing an act which scandalizes and lowers the authority of a court or obstructs the administration of justice by a court(অপৰাধমূলক অৱজ্ঞাৰ অৰ্থ হ'ল যিকোনো বিষয় প্ৰকাশ কৰা বা এনে কোনো কাম কৰা যিয়ে আদালতৰ কৰ্তৃত্বক কলংকিত আৰু হ্ৰাস কৰে বা আদালতৰ ন্যায় প্ৰশাসনত বাধাৰ সৃষ্টি কৰে)

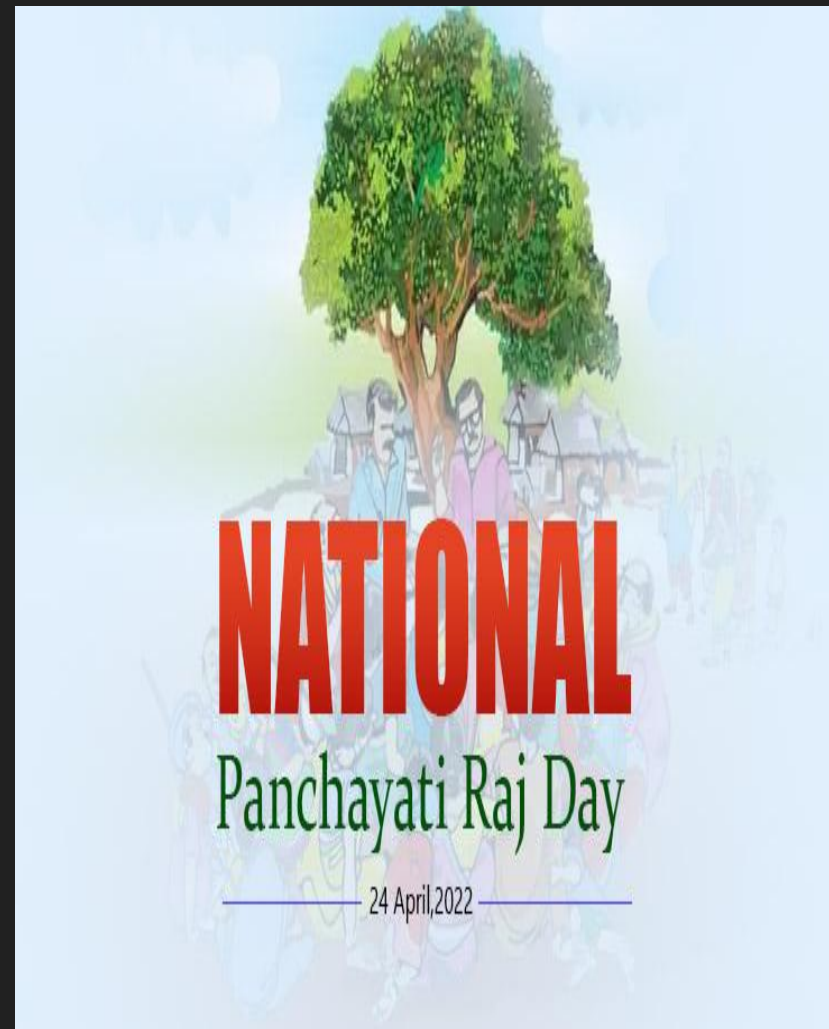
ACADEMY OF
CIVIL SERVICES
ESTD 2016

Panchayat Raj

পঞ্চায়ত ৰাজ

Chapter 20

- It is mentioned in **Article 40** of the directive principles(নির্দেশনামূলক নীতিৰ ৪০ নং অনুচ্ছেদত ইয়াৰ উল্লেখ আছে)
- It was constitutionalized through **73rd Amendment Act, 1992**(সংশোধনী আইন ৭৩ নং, ১৯৯২ ৰ জৰিয়তে ইয়াক সাংবিধানিককৰণ কৰা হৈছিল)

**Zila
Parishad
(District level)**

**Panchayat Samiti
(Block level)**

**Gram Panchayat
(Village level)**

Evolution of Panchayat Raj(পঞ্চায়ত ৰাজৰ বিৱৰ্তন)

Balwant Rai Mehta Committee(বলৱন্ত ৰায় মেহতা কমিটি)-

- Establishment of a **three tier** Panchayat Raj system **1.Gram Panchayat** at village level **2.Panchayat Samiti** at block level **3. Zila Parishad** at district level (তিনি স্তৰৰ পঞ্চায়ত ৰাজ ব্যৱস্থা স্থাপন ১. গাঁও পৰ্যায়ত গ্রাম পঞ্চায়ত ২.ব্লক পৰ্যায়ত পঞ্চায়ত সমিতি ৩.জিলা পৰ্যায়ত জিলা পৰিষদ)
- **Rajasthan** was the first state to establish Panchayat Raj according to these recommendations(এই পৰামৰ্শ অনুযায়ী পঞ্চায়ত ৰাজ প্ৰতিষ্ঠা কৰা প্ৰথমখন ৰাজ্য আছিল ৰাজস্থান)

Ashok Mehta Committee(অশোক মেহতা কমিটি)

- **Replace the three-tier system with two tier** systems (**Zila Parishad** at district level and **Mandal Panchayat** below that)(তিনিটা স্তৰৰ ব্যৱস্থাৰ ঠাইত দুটা স্তৰৰ ব্যৱস্থা (জিলা পৰ্যায়ত জিলা পৰিষদ আৰু তাৰ তলত মণ্ডল পঞ্চায়ত))
- Seats for **SC and ST** should be reserved in proportion to their population(অনুসূচিত জাতি আৰু জনজাতিৰ বাবে আসন তেওঁলোকৰ জনসংখ্যা অনুপাতে সংৰক্ষিত কৰিব লাগে)

Dantwala Committee Report ,1978(ডান্টৱালা কমিটিৰ প্ৰতিবেদন ,১৯৭৮)

- It advocated for **Block level planning** (ইয়াত ব্লক
পৰ্যায়ৰ পৰিকল্পনাৰ পোষকতা কৰা হৈছিল)

GVK Rao Committee (জিভিকে ৰাও কমিটি)

- Suggested a new post of **District Development Commissioner** for managing development activities in the district(জিলাখনৰ উন্নয়নমূলক কাম-কাজ পৰিচালনাৰ বাবে জিলা উন্নয়ন আয়ুক্তৰ নতুন পদৰ পৰামৰ্শ)
- There should be **regular election** to Panchayat Raj institutions(পঞ্চায়ত ৰাজ অনুষ্ঠানৰ নিয়মীয়া নিৰ্বাচন হ'ব লাগে)

Hanumantha Rao Committee(হনুমন্ত ৰাও সমিতি)

- It advocated for **separate district level planning** bodies under district collector or a minister (ইয়াত জিলা উপায়ুক্ত বা এজন মন্ত্ৰীৰ অধীনত পৃথক পৃথক জিলা পৰ্যায়ৰ পৰিকল্পনা সংস্থাৰ পোষকতা কৰা হৈছিল)
- It was for **district level planning** (জিলা পৰ্যায়ৰ পৰিকল্পনাৰ বাবে আছিল)

LM Singhvi Committee(এল এম সিংভি কমিটি)

- **Nyaya Panchayats** should be established for a cluster of villages(গাঁৱৰ থুপৰ বাবে ন্যায় পঞ্চায়ত স্থাপন কৰিব লাগে)
- It emphasized on the **importance of Gram Sabha** and giving power to the **local people**(ইয়াত গ্ৰাম সভাৰ গুৰুত্ব আৰু স্থানীয় জনসাধাৰণক ক্ষমতা প্ৰদানৰ ওপৰত গুৰুত্ব আৰোপ কৰা হৈছিল)
- A **judicial tribunal** should be established in each state to adjudicate cases related to election to Panchayat institutions(পঞ্চায়ত অনুষ্ঠানলৈ নিৰ্বাচন সম্পৰ্কীয় গোচৰৰ বিচাৰৰ বাবে প্ৰতিখন ৰাজ্যতে ন্যায়িক ন্যায়াধিকৰণ গঠন কৰিব লাগে)

Thungon Committee (থুংগন কমিটি)

- **Three tier Panchayat system** with village, block and district level(গাঁও, ব্লক আৰু জিলা পৰ্যায়ৰ সৈতে তিনি স্তৰৰ পঞ্চায়ত ব্যৱস্থা)
- A **state planning commission** should be set up(ৰাজ্যিক পৰিকল্পনা আয়োগ গঠন কৰিব লাগে)
- **reservation for women** in Panchayat Raj institutions(পঞ্চায়ত ৰাজ প্ৰতিষ্ঠানত মহিলাৰ বাবে সংৰক্ষণ)
- A **state finance commissions** should be set up(এটা ৰাজ্যিক বিত্ত আয়োগ গঠন কৰিব লাগে)

Gadgil Committee(গাডগিল কমিটি)

- Fixed term of **five years** for Panchayat Raj Institutions(পঞ্চায়ত ৰাজ প্ৰতিষ্ঠানসমূহৰ বাবে পাঁচ বছৰৰ নিৰ্দিষ্ট ম্যাদ)
- Reservation for **SC, ST and Women**(অনুসূচিত জাতি, অনুসূচিত জনজাতি আৰু মহিলাৰ বাবে সংৰক্ষণ)
- Establishment of **State Finance Commission**(ৰাজ্যিক বিত্ত আয়োগ গঠন)
- Establishment of **State Election Commission**(ৰাজ্যিক নিৰ্বাচন আয়োগ গঠন)

voluntary provisions of panchayati raj(পঞ্চায়তী ৰাজৰ স্বেচ্ছামূলক ব্যৱস্থা)

- Giving **representation to MPs and MLAs/MLCs** in panchayats falling within their constituencies(নিজৰ সমষ্টিৰ ভিতৰত পৰা পঞ্চায়তত সাংসদ আৰু বিধায়ক/এম এল চিক প্ৰতিনিধিত্ব প্ৰদান কৰা)
- Providing **reservation for backward classes**(পিছপৰা শ্ৰেণীৰ বাবে সংৰক্ষণৰ ব্যৱস্থা কৰা)
- Making panchayats **autonomous bodies**(পঞ্চায়তক স্বায়ত্তশাসিত সংস্থা হিচাপে গঢ়ি তোলা)

- **Devolution of powers** to Panchayats to prepare plan for economic development and social justice(অর্থনৈতিক উন্নয়ন আৰু সামাজিক ন্যায্য পৰিকল্পনা প্রস্তুত কৰিবলৈ পঞ্চায়তসমূহলৈ ক্ষমতা প্রদান)
- Granting powers to Panchayats to **levy and collect certain taxes, duties** etc.(পঞ্চায়তসমূহক কিছুমান কৰ, শুল্ক আদি আৰোপ আৰু সংগ্ৰহৰ ক্ষমতা প্রদান কৰা)

Provisions of Panchayat (Extension to Scheduled Areas) Act/ PESA Act, 1996(পঞ্চায়ত (অনুসূচিত এলেকালৈ সম্প্রসাৰণ) আইন/ পেছা আইন, ১৯৯৬ৰ বিধান

Features of the Act (আইনখনৰ বৈশিষ্ট্যসমূহ)-

- State legislation for Panchayats in Scheduled areas should be in conformity with **customary laws**(অনুসূচিত এলেকাত পঞ্চায়তৰ বাবে ৰাজ্যিক আইন প্রথাগত আইন অনুসৰি হ'ব লাগে)
- Gram Sabha has the authority to approve the **plans, programmes and projects for social and economic development**(সামাজিক আৰু অর্থনৈতিক উন্নয়নৰ পৰিকল্পনা, কাৰ্যসূচী আৰু প্রকল্পসমূহ অনুমোদন কৰাৰ কৰ্ত্ত্ব গাওঁ সভাৰ আছে)

- Reservation for Scheduled tribes should **not be less than half of the seats** (দৰিদ্ৰতা নিৰাময় কাৰ্যসূচীৰ অধীনত হিতাধিকাৰী চিনাক্তকৰণৰ দায়িত্ব গ্ৰামসভাৰ)
- Reservation for Scheduled tribes should **not be less than half of the seats** (অনুসূচিত জনজাতিৰ বাবে সংৰক্ষণ আসনৰ আধাতকৈ কম হ'ব নালাগে)
- All seats of Chairpersons at all three levels should be reserved for **Scheduled Tribes** (তিনিওটা স্তৰৰ অধ্যক্ষৰ সকলো আসন অনুসূচিত জনজাতিৰ বাবে সংৰক্ষিত হ'ব লাগে)

- Gram Sabha **should be consulted** while acquiring **land for development projects and rehabilitating** the affected people(উন্নয়নমূলক প্রকল্পৰ বাবে ভূমি অধিগ্রহণ কৰাৰ লগতে ক্ষতিগ্রস্ত লোকসকলক পুনৰ সংস্থাপন কৰাৰ সময়ত গ্রামসভাৰ পৰামৰ্শ লোৱা উচিত)
- Permission of Gram Sabha is needed for giving **license for mining of minor minerals** in their area(তেওঁলোকৰ অঞ্চলত সৰু সৰু খনিজ খননৰ অনুজ্ঞাপত্ৰ দিয়াৰ বাবে গ্রাম সভাৰ অনুমতিৰ প্ৰয়োজন)

**Following powers are endowed to panchayats(পঞ্চায়তসমূহক
নিম্নোক্ত ক্ষমতা প্রদান কৰা হয়)-**

- To enforce prohibition of **intoxicating drugs**(মাদক ড্ৰাগছ
নিষেধাজ্ঞা বলবৎ কৰা)
- Ownership of **Minor forest** produces (সৰু সৰু বনাঞ্চলৰ
উৎপাদনৰ মালিকীস্বত্ব)
- To **prevent alienation of tribal lands**(জনজাতীয় মাটিৰ বিচ্ছিন্নতা
ৰোধ কৰা)
- To manage **village markets**(গাঁৱৰ বজাৰ পৰিচালনা কৰা)
- To control **money lending**(ধন ঋণ নিয়ন্ত্ৰণ কৰা)

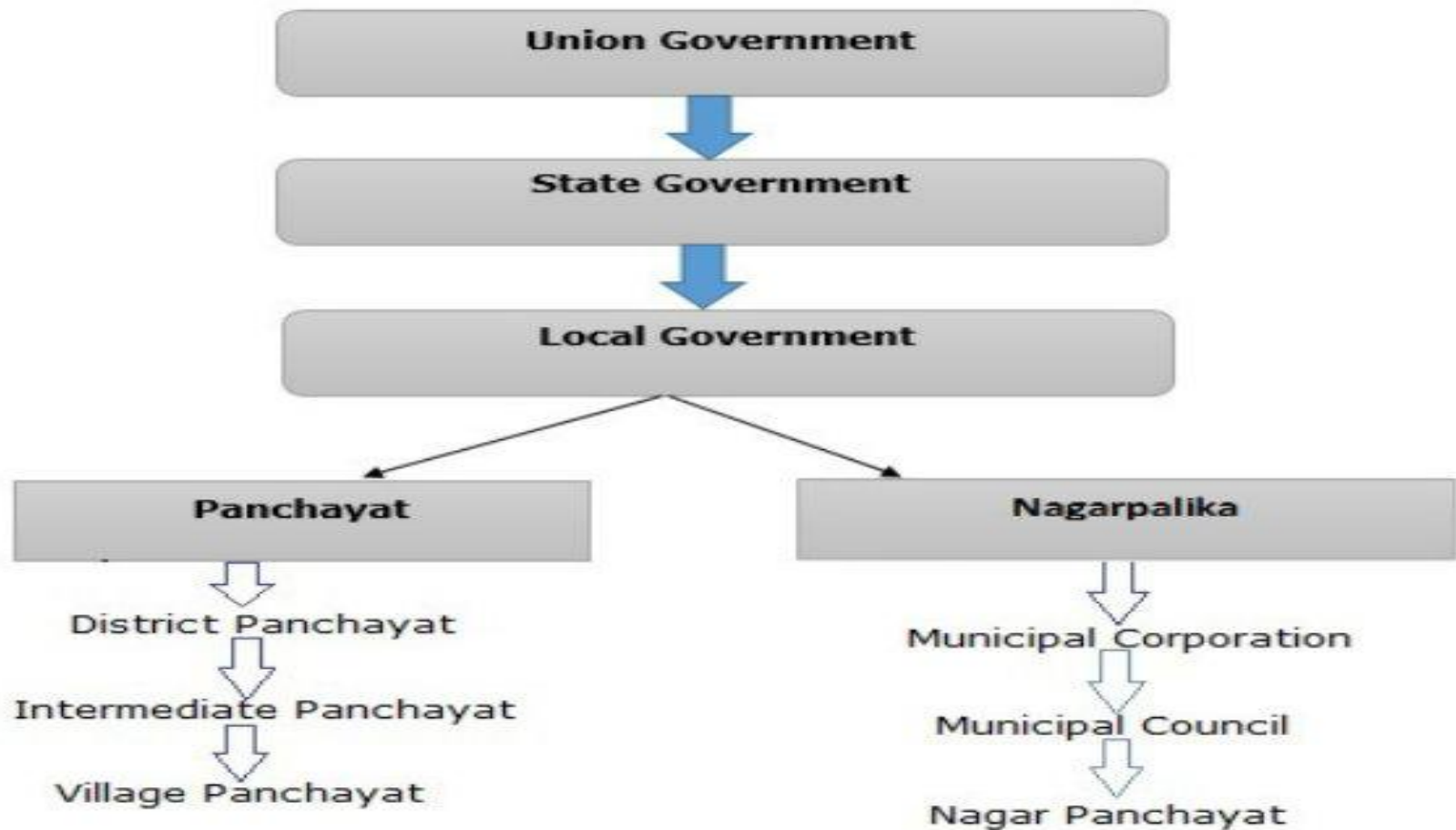

**ACADEMY OF
CIVIL SERVICES**
ESTD 2016

Municipalities

পৌরসভা

Chapter 21

**There are 8 types of urban local bodies in India(ভাৰতবৰ্ষত ৮
প্রকাৰৰ নগৰীয়া স্থানীয় সংস্থা আছে)-**

- **Municipal Corporation** (for administration of big cities)(পৌৰ
নিগম (বৃহৎ চহৰৰ প্রশাসনৰ বাবে))
- **Municipality**(for administration of small cities)(পৌৰসভা(ক্ষুদ্র চহৰৰ
প্রশাসনৰ বাবে))
- **Notified area committee** (for administration of a
fast-developing town which does not fulfill conditions for a
municipality)(অধিসূচিত এলেকা সমিতি (এখন দ্রুতগতিত উন্নয়নশীল চহৰৰ
প্রশাসনৰ বাবে যিয়ে এখন পৌৰসভাৰ বাবে চৰ্তসমূহ পূৰণ নকৰে))

- **Town area committee** (for administration of small towns)(টোউন এৰিয়া কমিটি (সৰু চহৰৰ প্ৰশাসনৰ বাবে)
- **Township** (it is urban government established by large public enterprise to provide civil amenities to its staff)(টোউনশ্বিপ (ইয়াৰ কৰ্মচাৰীসকলক অসামৰিক সুবিধা প্ৰদান কৰিবলৈ বৃহৎ ৰাজহুৱা উদ্যোগে স্থাপন কৰা নগৰীয়া চৰকাৰ)
- **Port trust** (for administration of port areas)(বন্দৰ ট্ৰাষ্ট (বন্দৰ অঞ্চলৰ প্ৰশাসনৰ বাবে)

Salient Features of 74th Amendment Act(৭৪ নং সংশোধনী আইনখনৰ উল্লেখযোগ্য বৈশিষ্ট্য)

1. Three Types of Municipalities 243Q-

- A **Nagar panchayat** for a transitional area between rural and urban area(গ্রাম্য আৰু চহৰীয়া অঞ্চলৰ মাজৰ সংক্ৰমণকালীন এলেকাৰ বাবে এখন নগৰ পঞ্চায়ত)
- A **Municipal Council** for a smaller urban area(সৰু চহৰ এলেকাৰ বাবে এখন পৌৰসভা)
- A **Municipal corporation** for a larger urban area(বৃহত্তৰ চহৰ এলেকাৰ বাবে এটা পৌৰ নিগম)

2. Composition 243 R -

- All members are **directly elected by the people** of each ward(সকলো সদস্যকে পোনপটীয়াকৈ প্রতিটো বার্ডৰ ৰাইজে নিৰ্বাচন কৰে)

3.Reservation of Seats 243T-

- There should be a reservation of **not less than one third of seats to women including women of SC and ST**(অনুসূচিত জাতি আৰু অনুসূচিত জনজাতিৰ মহিলাকে ধৰি মহিলাৰ বাবে এক তৃতীয়াংশতকৈ কম নহ'ব আসন সংৰক্ষণ হ'ব লাগে)

4.Duration of Municipalities 243U-

- **five-year term**(পাঁচ বছৰৰ কাৰ্যকাল)
- In case of earlier dissolution before 5 years, election should be held within **6 months**(৫ বছৰৰ আগতে পূৰ্বতে ভংগ হ'লে ৬ মাহৰ ভিতৰত নিৰ্বাচন অনুষ্ঠিত কৰিব লাগে)

5.Disqualifications 243V-

- disqualified under any **law made by the state legislature**(ৰাজ্যিক বিধায়িনী দলে প্রস্তুত কৰা যিকোনো আইন অনুসৰি অযোগ্য ঘোষণা কৰা হৈছে)
- Minimum age to be a member of Municipality is **21**(পৌৰসভাৰ সদস্য হ'বলৈ নূন্যতম বয়স ২১ বছৰ)

6.Finance Commission 243Y-

- Finance commission constituted for Panchayats shall also function for Municipalities(পঞ্চায়তৰ বাবে গঠন কৰা বিত্ত আয়োগে পৌৰসভাৰ বাবেও কাম কৰিব)

7.State Election Commission 243ZA-

- State election commission performs all functions related to the **election of Municipalities**(ৰাজ্যিক নিৰ্বাচন আয়োগে পৌৰসভা নিৰ্বাচনৰ সৈতে জড়িত সকলো কাম কৰে)

8.Exempted Areas 243ZC-

- The act does not apply to following areas **Scheduled areas and Tribal areas** in states(ৰাজ্যসমূহৰ নিম্নোক্ত অঞ্চল অনুসূচিত এলেকা আৰু জনজাতীয় অঞ্চলৰ ক্ষেত্ৰত এই আইন প্রযোজ্য নহয়)

ACADEMY OF
CIVIL SERVICES
ESTD 2016

Electoral System in India

ভাৰতত নিৰ্বাচনী ব্যৱস্থা

Chapter 22

ELECTORAL SYSTEM IN INDIA

Election Commission of India (ভাৰতৰ নিৰ্বাচন আয়োগ)

- **Art 324** discusses the election commission of India (**Part XV**)(৩২৪ নং অনুচ্ছেদত ভাৰতৰ নিৰ্বাচনী আয়োগৰ বিষয়ে আলোচনা কৰা হৈছে (পঞ্চদশ খণ্ড))

- Election Commission of India manages the elections to the office of the **President of India, Vice President, the two houses of the parliament, State Legislative Assemblies and State Legislative Councils**(ভাৰতৰ নিৰ্বাচন আয়োগে ভাৰতৰ ৰাষ্ট্ৰপতি, উপ-ৰাষ্ট্ৰপতি, সংসদৰ দুটা সদন, ৰাজ্যিক বিধানসভা আৰু ৰাজ্যিক বিধান পৰিষদৰ কাৰ্যালয়ৰ নিৰ্বাচন পৰিচালনা কৰে)
- Chief Election Commissioner and the commissioners are appointed by the **President** of India(মুখ্য নিৰ্বাচন আয়ুক্ত আৰু আয়ুক্তসকলক ভাৰতৰ ৰাষ্ট্ৰপতিয়ে নিযুক্তি দিয়ে)
- Salary is equal to that of the Judge of Supreme Court(দৰমহা উচ্চতম ন্যায়ালয়ৰ ন্যায়াধীশৰ সমান)
- Term of the CEC is **6 years or 65 years** of age whichever is earlier(চিইচিৰ ম্যাদ ৬ বছৰ বা ৬৫ বছৰ বয়স যিটো আগৰ)

- The **Constitution has not** specified the term of the members of the Election Commission(সংবিধানত নির্বাচন আয়োগৰ সদস্যসকলৰ কাৰ্যকাল নিৰ্দিষ্ট কৰা হোৱা নাই)
- Procedure for removal of the CEC is **similar to that of Judge of Supreme Court** of India (Can be removed only by **Special Majority** of both houses of the Parliament)(মুখ্য নির্বাচন আয়ুক্তক অপসাৰণৰ পদ্ধতি ভাৰতৰ উচ্চতম ন্যায়ালয়ৰ ন্যায়াধীশৰ দৰেই (সংসদৰ দুয়োটা সদনৰ বিশেষ সংখ্যাগৰিষ্ঠতাইহে অপসাৰণ কৰিব পাৰিব))
- The ground for removal is proved **misbehavior and incapacity**(আঁতৰোৱাৰ ভিত্তি হৈছে প্রমাণিত অসৎ আচৰণ আৰু অক্ষমতা)

Conditions for Recognition as National Party/ All India Party(ৰাষ্ট্ৰীয় দল/ সৰ্বভাৰতীয় দল হিচাপে স্বীকৃতিৰ চৰ্ত)

- It secures at least **6 percent** of the votes polled in **4 or more** states in Lok Sabha or State Legislative Assembly(লোকসভা বা ৰাজ্যিক বিধানসভাত ৪ বা তাতকৈ অধিক ৰাজ্যত ভোটদান কৰা ভোটৰ কমেও ৬ শতাংশ ভোট লাভ কৰে)
- If a party secures **2 percent** of total seats to Lok Sabha (it is 11 seats) from three different states(যদি কোনো দলে তিনিখন ভিন্ন ৰাজ্যৰ পৰা লোকসভালৈ (এয়া ১১খন আসন) মুঠ আসনৰ ২ শতাংশ আসন লাভ কৰে)
- If the party is recognized as a **state party in four states**(যদিহে দলটোৱে চাৰিখন ৰাজ্যত ৰাজ্যিক পক্ষ হিচাপে স্বীকৃতি লাভ কৰে)

Conditions for Recognition as State party/ Regional party(ৰাজ্যিক পক্ষ/ আঞ্চলিক পক্ষ হিচাপে স্বীকৃতিৰ চৰ্ত)

- If a party secures **6 percent** of votes polled to a state legislative assembly election and wins **at least two seats** in the state legislative assembly(যদি কোনো দলে ৰাজ্যিক বিধানসভাৰ নিৰ্বাচনত ভোটগ্ৰহণ কৰা ৬ শতাংশ ভোট লাভ কৰে আৰু ৰাজ্যিক বিধানসভাৰ কমেও দুখন আসন লাভ কৰে)
- If it secures **6 percent of valid votes** into the Lok Sabha election from the state and **at least wins one seat** to Lok Sabha from the same state(যদিহে ৰাজ্যৰ পৰা লোকসভা নিৰ্বাচনত ৬ শতাংশ বৈধ ভোট লাভ কৰে আৰু একেখন ৰাজ্যৰ পৰা লোকসভালৈ অন্ততঃ এখন আসন লাভ কৰে)

- If the party secures **3 percent** of the seats to state legislative assembly or wins **3 seats in the state legislative assembly** whichever is more(যদি দলটোৱে ৰাজ্যিক বিধানসভাৰ ৩ শতাংশ আসন লাভ কৰে বা ৰাজ্যিক বিধানসভাৰ ৩খন আসন লাভ কৰে যিটো বেছি)
- If the party wins **one Lok Sabha seats** for each 25 Lok Sabha seat from the state(যদিহে দলটোৱে ৰাজ্যৰ পৰা প্ৰতিখন ২৫খন লোকসভা আসনৰ বিপৰীতে এখনকৈ লোকসভা আসন লাভ কৰে)
- If the party secures **8 percent of the total valid votes** in an election in the state for Lok Sabha or State Legislative Assembly(যদিহে দলটোৱে লোকসভা বা ৰাজ্যিক বিধানসভাৰ বাবে ৰাজ্যৰ নিৰ্বাচনত মুঠ বৈধ ভোটৰ ৮ শতাংশ লাভ কৰে)

Model Code of Conduct (আই আচৰণ বিধি)

- Political parties in India agreed it **unanimously** in a discussion with Election Commission of India(ভাৰতৰ ৰাজনৈতিক দলসমূহে ভাৰতৰ নিৰ্বাচন আয়োগৰ সৈতে হোৱা আলোচনাত সৰ্বসন্মতিক্ৰমে এই কথাত সন্মতি প্ৰকাশ কৰে)
- It is declared by the election Commission of India **before the election**(নিৰ্বাচনৰ পূৰ্বে ভাৰতৰ নিৰ্বাচন আয়োগে ঘোষণা কৰে)
- If model code of conduct comes into force government **cannot declare any new project or misuse official power** for securing the favour of the people(যদি আদৰ্শ আচৰণ বিধি বলৱৎ হয় তেন্তে চৰকাৰে কোনো নতুন প্ৰকল্প ঘোষণা কৰিব নোৱাৰে বা ৰাইজৰ অনুকূলতা নিশ্চিত কৰাৰ বাবে চৰকাৰী ক্ষমতাৰ অপব্যৱহাৰ কৰিব নোৱাৰে)

Delimitation Commission (সীমা নির্ধারণ আয়োগ)

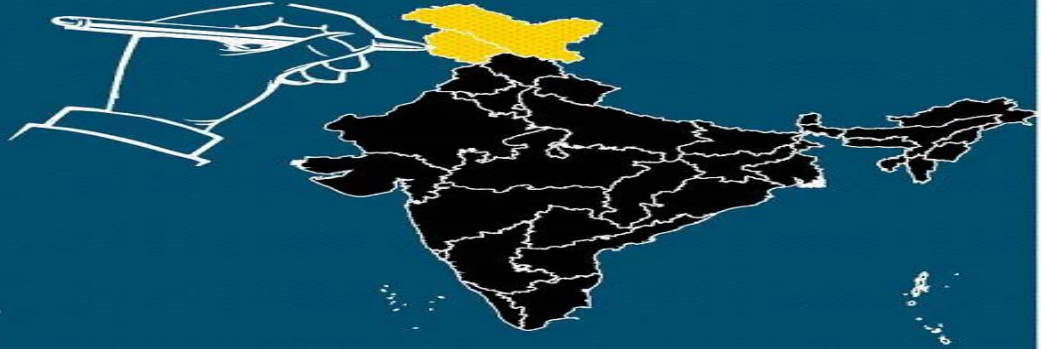
- Delimitation is the process of **fixing limits or boundaries** of territorial constituencies in a country to represent changes in population (জনসংখ্যাৰ পৰিৱৰ্তনক প্ৰতিনিধিত্ব কৰিবলৈ এখন দেশৰ ভূখণ্ডীয় সমষ্টিৰ সীমা বা সীমা নিৰ্ধাৰণ কৰা প্ৰক্ৰিয়াক সীমা নিৰ্ধাৰণ বোলে)
- After every census, the Parliament will enact a Delimitation Act, as per **Article 82**. (প্ৰতিটো লোকপিয়লৰ পিছত সংসদে সীমা নিৰ্ধাৰণ আইন প্ৰণয়ন কৰিব, অনুচ্ছেদ ৮২ অনুসৰি)
- The Delimitation Commission is appointed by the **President** of India (সীমা নিৰ্ধাৰণ আয়োগ ভাৰতৰ ৰাষ্ট্ৰপতিয়ে নিযুক্তি দিয়ে)

What is delimitation

The process of redrawing boundaries of Lok Sabha and state Assembly seats to represent changes in the population.

The main task of the Delimitation Commission

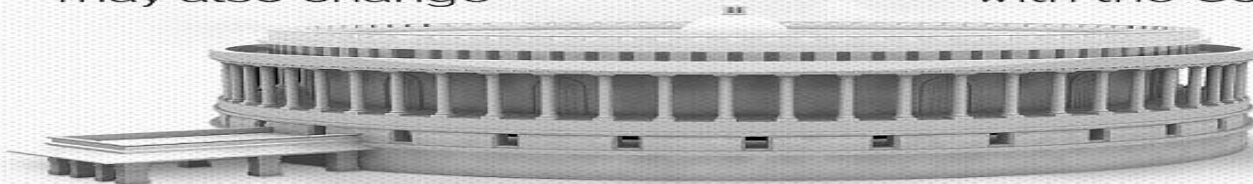
is redrawing the boundaries of the various assembly and Lok Sabha constituencies based on a recent census.

In the process, **the number of seats allocated** to states in Lok Sabha or in the Legislative Assembly may also change

It also **reserves Assembly seats** for Scheduled Castes (SCs) and Scheduled Tribes (STs) in accordance with the Constitution

ACADEMY OF
CIVIL SERVICES
ESTD 2016

Emergency Provisions জরুরীকালীন ব্যবস্থা

Chapter 23

3 types of emergencies in India(ভাৰতত ৩ প্ৰকাৰৰ জৰুৰীকালীন অৱস্থা)

TYPES OF EMERGENCY


```
graph TD; A[TYPES OF EMERGENCY] --> B[NATIONAL EMERGENCY]; A --> C[STATE EMERGENCY]; A --> D[FINANCIAL EMERGENCY];
```

NATIONAL EMERGENCY

U/A 352
(due to war,
external
aggression / armed
rebellion)

STATE EMERGENCY

U/A 356
(due to failure of
constitutional
machinery in the
states)

FINANCIAL EMERGENCY

U/A 360
(due to a threat to
the financial
stability/ credit of
India)

National Emergency (Article 352)(ৰাষ্ট্ৰীয় জৰুৰীকালীন অৱস্থা (অনুচ্ছেদ ৩৫২))

- Grounds for declaring national emergency are **War, External aggression and armed rebellion**(ৰাষ্ট্ৰীয় জৰুৰীকালীন ঘোষণাৰ ভিত্তি হ'ল যুদ্ধ, বহিঃৰাজ্য আৰু সশস্ত্ৰ বিদ্রোহ)

- **President** of India is the authority to declare it(ইয়াক ঘোষণা কৰাৰ কৰ্ত্ত্ব ভাৰতৰ ৰাষ্ট্ৰপতি)
- Emergency declared due to war and external aggression is known as **external emergency**(যুদ্ধ আৰু বাহ্যিক আগ্ৰাসনৰ বাবে ঘোষণা কৰা জৰুৰীকালীন অৱস্থাক বাহ্যিক জৰুৰীকালীন বুলি জনা যায়)
- Emergency declared due to armed rebellion is known as **internal emergency**(সশস্ত্ৰ বিদ্ৰোহৰ বাবে ঘোষণা কৰা জৰুৰীকালীন অৱস্থাক আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় জৰুৰীকালীন বুলি জনা যায়)

- In the original constitution, the third ground for national emergency was **internal disturbances** (মূল সংবিধানত ৰাষ্ট্ৰীয় জৰুৰীকালীন অৱস্থাৰ তৃতীয় ভিত্তি আছিল আভ্যন্তৰীণ অশান্তি)
- It was **replaced** with the word armed rebellion in **44th Amendment Act, 1978** after the misuse of the clause by Indira Gandhi in declaring emergency (ইন্দিৰা গান্ধীয়ে জৰুৰীকালীন ঘোষণাত এই দফাটোৰ অপব্যৱহাৰৰ পিছত ১৯৭৮ চনৰ ৪৪ নং সংশোধনী আইনত ইয়াৰ ঠাইত সশস্ত্ৰ বিদ্ৰোহ শব্দটো ব্যৱহাৰ কৰা হয়)

- Once the emergency is declared, it must be approved by the two houses of parliament within **30 days with special majority** (In original constitution it was 2 months and was reduced to one month in **44th AA**) জৰুৰীকালীন অৱস্থা ঘোষণা কৰাৰ পিছত সংসদৰ দুটা সদনে ৩০ দিনৰ ভিতৰত বিশেষ সংখ্যাগৰিষ্ঠতাৰে অনুমোদন দিব লাগিব (মূল সংবিধানত ই ২ মাহ আছিল আৰু ৪৪ সংশোধনী আইনত ইয়াক এমাহলৈ হ্ৰাস কৰা হৈছিল)
- Once declared, the national emergency will remain for **six months**. It can be extended by another six months if approved by the parliament with **special majority** (ঘোষণা কৰাৰ পিছত ৰাষ্ট্ৰীয় জৰুৰীকালীন অৱস্থা ছমাহলৈকে থাকিব। বিশেষ সংখ্যাগৰিষ্ঠতাৰে সংসদে অনুমোদন দিলে ইয়াক আৰু ছমাহ বৃদ্ধি কৰিব পৰা যাব)

Revocation of the Emergency(জৰুৰীকালীন বাতিল)

- A proclamation of emergency may be revoked by the **President** at any time by a subsequent proclamation. Such a proclamation **does not require the parliamentary approval**(জৰুৰীকালীন ঘোষণা ৰাষ্ট্ৰপতিয়ে যিকোনো সময়তে পৰৱৰ্তী ঘোষণাৰ দ্বাৰা বাতিল কৰিব পাৰে। এনে ঘোষণাৰ বাবে সংসদীয় অনুমোদনৰ প্ৰয়োজন নাই)

Effects of National Emergency(ৰাষ্ট্ৰীয় জৰুৰীকালীন অৱস্থাৰ প্ৰভাৱ)

- Life of Lok Sabha and State Legislative Assembly can be extended by **one year at one time** .It can continue for any period(লোকসভা আৰু ৰাজ্যিক বিধানসভাৰ আয়ুস এটা সময়ত এবছৰ বৃদ্ধি কৰিব পাৰি । যিকোনো সময়ছোৱাৰ বাবে চলি থাকিব পাৰে)
- Extension **cannot continue beyond 6 months** after the discontinuation of the emergency(জৰুৰীকালীন অৱস্থা বন্ধ হোৱাৰ ৬ মাহৰ পিছতো বৃদ্ধি চলি থাকিব নোৱাৰিব)

Article 356: President's Rule(অনুচ্ছেদ ৩৫৬: রাষ্ট্রপতির শাসন)

PRESIDENT'S RULE

WHAT IT MEANS

HOW CAN IT BE IMPOSED IN A STATE

- 1 On recommendation of Governor in case of failure of constitutional machinery
- 2 If a state legislature is unable to function according to constitutional provisions

EXECUTIVE AUTHORITY
Exercised through the centrally appointed Governor

PARLIAMENT'S ROLE
Every such proclamation must get Parliament's approval within two months from date of issue

Article 356
of the Indian
Constitution
has the
provision of
President's
Rule

DURATION

6 months

A maximum of 3 years by approval of Parliament after every 6 months

TERMINATION

By President, any time (s)he deems fit; does not need Parliament's approval

A NEW PROVISION

The 44th Constitutional Amendment 1978 states that the President's Rule can't be imposed in any state beyond 1 year unless

- 1 A Proclamation of National Emergency is in operation
- 2 The Election Commission certifies that the continuance of President Rule is necessary to hold Assembly elections

- If the President receives a **report from the state's Governor** or otherwise is convinced or satisfied that the state's situation is such that the state government **cannot carry** on the governance according to the provisions of the Constitution(যদিহে ৰাষ্ট্ৰপতিয়ে ৰাজ্যৰ ৰাজ্যপালৰ পৰা প্ৰতিবেদন লাভ কৰে বা অন্য কোনো কাৰণত পতিয়ন যোৱা বা সন্তুষ্ট হয় যে ৰাজ্যখনৰ পৰিস্থিতি এনেকুৱা যে সংবিধানৰ বিধান অনুসৰি ৰাজ্য চৰকাৰে শাসন ব্যৱস্থা আগবঢ়াই নিব নোৱাৰে)
- Article 365: As per this Article, President's Rule can be imposed **if any state fails to comply with all directions** given by the Union on matters it is empowered to(অনুচ্ছেদ ৩৬৫: এই অনুচ্ছেদ অনুসৰি যিকোনো ৰাষ্ট্ৰই সংঘই নিজৰ ক্ষমতা প্ৰদান কৰা বিষয়সমূহৰ ওপৰত দিয়া সকলো নিৰ্দেশনা মানি চলাত ব্যৰ্থ হ'লে ৰাষ্ট্ৰপতিৰ শাসন জাৰ্জি দিব পাৰি)

- The declaration of the emergency must be approved by the parliament within **2 months by simple majority**(জৰুৰীকালীন ঘোষণা সৰল সংখ্যাগৰিষ্ঠতাৰে ২ মাহৰ ভিতৰত সংসদে অনুমোদন দিব লাগিব)
- Once declared, it lasts for **6 months**(এবাৰ ঘোষণা কৰিলে ৬ মাহলৈকে থাকে)
- Revocation of President's rule can be done by a declaration of the **president** and that **does not need the approval of the parliament**(ৰাষ্ট্ৰপতিৰ শাসন বাতিল ৰাষ্ট্ৰপতিৰ ঘোষণাৰ দ্বাৰা কৰিব পাৰি আৰু তাৰ বাবে সংসদৰ অনুমোদনৰ প্ৰয়োজন নাই)

Financial Emergency(আর্থিক জৰুৰীকালীন অৱস্থা)

- Declaration of the financial Emergency by the president has to be approved by the parliament within **2 months by simple majority**(ৰাষ্ট্ৰপতিয়ে বিত্তীয় জৰুৰীকালীন ঘোষণা কৰাটো ২ মাহৰ ভিতৰত সংসদে সৰল সংখ্যাগৰিষ্ঠতাৰে অনুমোদন দিব লাগিব)
- It can be revoked by the **president at any time**(ইয়াক ৰাষ্ট্ৰপতিয়ে যিকোনো সময়তে বাতিল কৰিব পাৰে)
- Salaries and allowances of all government officers can be reduced including **judges of SC and HCs**(উচ্চতম ন্যায়ালয় আৰু উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ ন্যায়াধীশকে ধৰি সকলো চৰকাৰী বিষয়াৰ দৰমহা আৰু ভাটা হ্ৰাস কৰিব পাৰিব)

ACADEMY OF
CIVIL SERVICES
ESTD 2016

Constitutional Bodies

সাংবিধানিক সংস্থাসমূহ

Chapter 24

Union Public Service Commission(কেন্দ্ৰীয় লোকসেৱা আয়োগ)

- **Article 315 to Article 323** discusses the Public Service Commission (**Part XIV**)(৩১৫ নং অনুচ্ছেদৰ পৰা ৩২৩ নং অনুচ্ছেদত লোকসেৱা আয়োগৰ বিষয়ে আলোচনা কৰা হৈছে (চতুৰ্দশ খণ্ড))

- UPSC is composed of **Chairman and such number** of members as decided by the **President** of India(ভাৰতৰ ৰাষ্ট্ৰপতিয়ে সিদ্ধান্ত লোৱাৰ দৰে অধ্যক্ষ আৰু ইমান সংখ্যক সদস্যৰে গঠিত ইউ পি এছ চি)
- Term of the office is **6 years or 65 years** of age whichever is earlier (Art. 316)(কাৰ্যালয়ৰ ম্যাদ ৬ বছৰ বা ৬৫ বছৰ বয়স যিটো আগৰ (অনুচ্ছেদ ৩১৬))
- Chairman and members can be **removed for misbehavior** by president of India(অধ্যক্ষ আৰু সদস্যক অসৎ আচৰণৰ বাবে অপসাৰণ কৰিব পাৰে ভাৰতৰ ৰাষ্ট্ৰপতিয়ে)
- Chairman of the UPSC **cannot receive** any further office under the government of India **after retirement**(ইউ পি এছ চিৰ অধ্যক্ষই অৱসৰৰ পিছত ভাৰত চৰকাৰৰ অধীনত আৰু কোনো পদবী লাভ কৰিব নোৱাৰে)

State Public Services Commission(ৰাজ্যিক লোকসেৱা আয়োগ)

- Chairman and members are appointed by the **Governor** (অধ্যক্ষ আৰু সদস্যসকলক ৰাজ্যপালৰ দ্বাৰা নিযুক্তি দিয়া হয়)

- But they can be **removed only by the President** of India after a Supreme Court inquiry(কিন্তু উচ্চতম ন্যায়ালয়ৰ তদন্তৰ অন্তত ভাৰতৰ ৰাষ্ট্ৰপতিয়েহে তেওঁলোকক আঁতৰাব পাৰিব)
- Term of office is **6 years or 62 years** of age whichever is earlier(কাৰ্যকাল ৬ বছৰ বা ৬২ বছৰ বয়স যিটো আগৰ)
- Number of members is also decided by the **Governor**(সদস্যৰ সংখ্যাও ৰাজ্যপালৰ দ্বাৰা নিৰ্ধাৰণ কৰা হয়)

Finance Commission of India(ভাৰতীয় বিত্ত আয়োগ)

- **Art. 280** describes the Finance Commission of India (**Part XII**)(২৮০ নং অনুচ্ছেদত ভাৰতৰ বিত্ত আয়োগৰ বৰ্ণনা কৰা হৈছে (দ্বাদশ খণ্ড))

सत्यमेव जयते

Finance Commission
Of India

- FC is a **quasi-judicial body**(বিত্ত আয়োগ হৈছে অৰ্ধ ন্যায়িক সংস্থা)
- Members would be chosen from the following categories-

1. A **Judge of HC or qualified** to be so(উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ এজন ন্যায়াধীশ বা তেনে হ'বলৈ যোগ্যতা অৰ্জন কৰা)

2. A person with special **knowledge in the finance and accounts**(বিত্ত আৰু হিচাপৰ বিশেষ জ্ঞান থকা ব্যক্তি)

3. A person with special knowledge of **economics**(অর্থনীতিৰ বিশেষ জ্ঞান থকা ব্যক্তি)

4. A person with **experience in financial matters and administration**(বিত্তীয় বিষয় আৰু প্রশাসনৰ অভিজ্ঞতা থকা ব্যক্তি)

● Functions of the FC -

1. **Distribution** of net proceeds of **taxes**(কৰ উপাৰ্জনৰ বিতৰণ)
2. Distribution of other **resources between center and states**(কেন্দ্ৰ আৰু ৰাজ্যৰ মাজত অন্যান্য সম্পদৰ বিতৰণ)

Comptroller and Auditor General of India(ভাৰতৰ নিয়ন্ত্ৰক আৰু মহানিৰীক্ষক)

- It is discussed in the Art. **148 to 151** (ইয়াৰ বিষয়ে ১৪৮ৰ পৰা ১৫১ নং অনুচ্ছেদত আলোচনা কৰা হৈছে)

- He is appointed by the **President** of India(তেওঁক ভাৰতৰ ৰাষ্ট্ৰপতিয়ে নিযুক্তি দিয়ে)
- His term is **6 years or 65 years** of age whichever is earlier(তেওঁৰ কাৰ্যকাল ৬ বছৰ বা ৬৫ বছৰ বয়স যিটো আগৰ)
- Removal is equal to that of the **judge of SC** on the ground of **misbehavior and incapacity**(অপব্যৱহাৰ আৰু অক্ষমতাৰ দোহাই দি উচ্চতম ন্যায়ালয়ৰ ন্যায়াধীশৰ সমানেই অপসাৰণ)
- He **cannot accept** any further office under the government after the **retirement**(অৱসৰৰ পিছত তেওঁ চৰকাৰৰ অধীনত আৰু কোনো পদবী গ্ৰহণ কৰিব নোৱাৰে)
- He is known as the **friend, philosopher and Guide** of the parliament(তেওঁ সংসদৰ বন্ধু, দাৰ্শনিক আৰু গাইড হিচাপে পৰিচিত)

Attorney General of India(ভাৰতৰ এটৰ্নী জেনেৰেল)

- **Art. 76** discusses the AG(৭৬ নং অনুচ্ছেদত এটৰ্নী জেনেৰেলৰ বিষয়ে আলোচনা কৰা হৈছে)
- He is appointed by the **President** of India(তেওঁক ভাৰতৰ ৰাষ্ট্ৰপতিয়ে নিযুক্তি দিয়ে)

- He should have the **qualifications of a judge of SC**(তেওঁৰ উচ্চতম ন্যায়ালয়ৰ ন্যায়াধীশৰ অৰ্হতা থাকিব লাগে)
- He gives legal **advice to GOI and represent the GOI** in the cases(তেওঁ ভাৰত চৰকাৰক আইনী পৰামৰ্শ দিয়ে আৰু গোচৰসমূহত ভাৰত চৰকাৰক প্ৰতিনিধিত্ব কৰে)
- He can **participate and speak** in Lok Sabha and Rajya Sabha **without right to vote**(ভোটাদিকাৰ নোহোৱাকৈ তেওঁ লোকসভা আৰু ৰাজ্যসভাত অংশগ্ৰহণ আৰু ভাষণ দিব পাৰে)
- He enjoys **privileges and immunities of an MP**(তেওঁ এজন সাংসদৰ বিশেষাধিকাৰ আৰু ৰক্ষাকৰচ লাভ কৰে)

ACADEMY OF
CIVIL SERVICES
ESTD 2016

5th and 6th Schedules of the Indian Constitution (ভাৰতীয় সংবিধানৰ ৫ম আৰু ৬ষ্ঠ অনুসূচী)

Chapter 25

5th Schedule of the Constitution(সংবিধানৰ ৫ নং অনুসূচী)

- It discusses the administration of scheduled areas and scheduled tribes in **any state except Assam, Meghalaya, Mizoram and Tripura**(ইয়াত অসম, মেঘালয়, মিজোৰাম আৰু ত্ৰিপুৰাৰ বাহিৰে যিকোনো ৰাজ্যৰ অনুসূচিত এলেকা আৰু অনুসূচিত জনজাতিৰ প্ৰশাসনৰ বিষয়ে আলোচনা কৰা হৈছে)
- **Central government gets more power** in the administration of these regions(এই অঞ্চলসমূহৰ প্ৰশাসনত কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে অধিক ক্ষমতা পায়)

Features of the 5th Schedule(৫ম সূচীৰ বৈশিষ্ট্যসমূহ)

- Declaration of Scheduled Area is done by the **President** of India(অনুসূচিত এলেকাৰ ঘোষণা ভাৰতৰ ৰাষ্ট্ৰপতিয়ে কৰে)
- He is the authority to **increase or decrease** the area in **consultation with the governor** of the state(ৰাজ্যৰ ৰাজ্যপালৰ লগত আলোচনা কৰি এলেকা বৃদ্ধি বা হ্ৰাস কৰাৰ কৰ্তৃত্ব তেওঁৰ)
- **Governor** of the state has some special powers and responsibilities in administering these areas(এই অঞ্চলসমূহ পৰিচালনাৰ ক্ষেত্ৰত ৰাজ্যৰ ৰাজ্যপালৰ কিছু বিশেষ ক্ষমতা আৰু দায়িত্ব আছে)
-

- Governor submits **report to the President** on the administration(ৰাজ্যপালৰ প্ৰশাসন সন্দৰ্ভত ৰাষ্ট্ৰপতিৰ ওচৰত প্ৰতিবেদন দাখিল)
- Centre **can give directions** to the state on the administration(কেন্দ্ৰই প্ৰশাসনৰ ওপৰত ৰাজ্যক নিৰ্দেশনা দিব পাৰে)

Application of Laws to Schedule V areas(পঞ্চম অনুসূচীৰ ক্ষেত্ৰত আইন প্ৰয়োগ)

- **Prohibition** of transfer of land(মাটি হস্তান্তৰ কৰাত নিষেধাজ্ঞা)
- **Regulate** allotment of land to STs(অনুসূচিত জাতিসমূহক মাটি আৰণ্টন নিয়ন্ত্ৰণ কৰা)
- Regulate **money lending**(ধন ঋণ নিয়ন্ত্ৰণ কৰা)
- **Repeal or amend** any act of parliament or State Legislative Assembly(সংসদ বা ৰাজ্যিক বিধানসভাৰ যিকোনো আইন বাতিল বা সংশোধন কৰা)

6th Schedule or Tribal Areas(৬ নং অনুসূচী বা জনজাতীয় অঞ্চল)

- It discusses the administration of tribal districts in **Assam, Meghalaya, Tripura and Mizoram**(ইয়াত অসম, মেঘালয়, ত্ৰিপুৰা আৰু মিজোৰামৰ জনজাতীয় জিলাসমূহৰ প্ৰশাসনৰ বিষয়ে আলোচনা কৰা হৈছে)
- Scheduled Tribes in these states **are not much assimilated**(এই ৰাজ্যসমূহৰ অনুসূচিত জনজাতিসমূহ বিশেষভাৱে আত্মসাৎ কৰা নহয়)

Features of Schedule 6 Areas(সূচী ৬ ক্ষেত্রসমূহৰ বৈশিষ্ট্যসমূহ)

- Autonomous districts fall inside the **executive authority of the state government**(স্বায়ত্তশাসিত জিলাসমূহ ৰাজ্য চৰকাৰৰ কাৰ্যবাহী কৰ্তৃপক্ষৰ ভিতৰত পৰে)
- **Governor** is the authority to organize or reorganize autonomous districts and increase or decrease the area(স্বায়ত্তশাসিত জিলাসমূহ সংগঠিত বা পুনৰ সংগঠিত আৰু ক্ষেত্রফল বৃদ্ধি বা হ্রাস কৰাৰ কৰ্তৃত্ব ৰাজ্যপালৰ)

Autonomous District Councils(স্বায়ত্তশাসিত জিলা পৰিষদ)

Autonomous District Councils **can make laws** on the following matters(স্বায়ত্তশাসিত জিলা পৰিষদসমূহে তলত উল্লেখ কৰা বিষয়সমূহৰ ওপৰত আইন প্ৰণয়ন কৰিব পাৰে)-

- Land, forest, canal water, shifting cultivation(মাটি, অৰণ্য, খালৰ পানী, স্থানান্তৰিত খেতি)
- Village administration(গাঁও প্ৰশাসন)
- Inheritance of the property(সম্পত্তিৰ উত্তৰাধিকাৰ)
- Marriage and divorce(বিবাহ আৰু বিবাহ বিচ্ছেদ)
- Social Custom etc.(সামাজিক ৰীতি-নীতি আদি)

All such laws require the **assent of the governor**(এনে সকলো আইনৰ বাবে ৰাজ্যপালৰ সন্মতিৰ প্ৰয়োজন)

**ACADEMY OF
CIVIL SERVICES**
ESTD 2016

CENTRE-STATE RELATIONS

(কেন্দ্র-ৰাজ্যৰ সম্পর্ক)

Chapter 26

1.

- Legislative Relations

2.

- Administrative Relation

3.

- Financial Relation and Planning

LEGISLATIVE RELATIONS (আইনগত সম্পর্ক)

Art 245 to 255 (PART XI) → deals with Legislative Relations between C-S

There are 4 aspects in Legislative Relations

1. Territorial extent of Central & state legislation; (কেন্দ্রীয় আৰু ৰাজ্যিক আইনসমূহৰ ভূখণ্ডীয় পৰিসৰ)
2. Distribution of Legislative subjects;(বিধানসভাৰ বিষয়ৰ বিতৰণ)
3. Parliamentary legislation in the state field;(ৰাজ্যিক ক্ষেত্ৰত সংসদীয় আইন প্ৰণয়ন)
4. Centre's control over state legislation(ৰাজ্যিক আইন প্ৰণয়নৰ ওপৰত কেন্দ্ৰৰ নিয়ন্ত্ৰণ)

1. Territorial extent of Central & state legislation(কেন্দ্রীয় আৰু ৰাজ্যিক আইনসমূহৰ ভূখণ্ডীয় পৰিসৰ)

- **Parliament** → make laws for the **whole or any part** of the territory of India(সংসদ → সমগ্ৰ ভাৰতৰ ভূখণ্ড বা যিকোনো অংশৰ বাবে আইন প্ৰণয়ন কৰে)
- A **state legislature** → make laws for the **whole or any part of its state**(এটা ৰাজ্যিক বিধানসভা → ইয়াৰ সমগ্ৰ ৰাজ্য বা যিকোনো অংশৰ বাবে আইন প্ৰণয়ন কৰে)
- The **Governor** is empowered to direct that an act of Parliament does not apply to Scheduled Areas in the state (**Schedule V**)(ৰাজ্যৰ অনুসূচিত এলেকাৰ ক্ষেত্ৰত সংসদৰ কোনো আইন প্ৰযোজ্য নহয় বুলি নিৰ্দেশ দিয়াৰ ক্ষমতা ৰাজ্যপালক দিয়া হৈছে (অনুসূচী পঞ্চম))

- The **Governor of Assam** may likewise direct that an act of Parliament does not apply to Tribal Areas in the state (**Schedule VI**)(অসমৰ ৰাজ্যপালেও একেদৰেই নিৰ্দেশ দিব পাৰে যে সংসদৰ কোনো আইন ৰাজ্যখনৰ জনজাতীয় এলেকাৰ ক্ষেত্ৰত প্ৰযোজ্য নহয় (অনুসূচী ষষ্ঠ))
- The **President** enjoys the same power with respect to Tribal Areas in **Meghalaya, Tripura and Mizoram**(মেঘালয়, ত্ৰিপুৰা আৰু মিজোৰামৰ জনজাতি অঞ্চলৰ ক্ষেত্ৰতো ৰাষ্ট্ৰপতিয়ে একে ক্ষমতা লাভ কৰে)

2. Distribution of Legislative subjects (বিধানসভাৰ বিষয়ৰ বিতৰণ)

- **Gol Act, 1935** provided for a 3-fold enumeration— Union/State/Concurrent Lists (Schedule VII)
- **Parliament** → has powers to make laws in Union List
- **State legislature** → make laws in State list
- **Both Parliament & state legislature** → can make laws in Concurrent List
- The power to make laws with respect to **residuary powers is vested in Parliament.**

In case of overlapping between –

- Union v. State \Rightarrow Union prevails
- Union v. Concurrent \Rightarrow Union prevails
- Concurrent v. State \Rightarrow Concurrent prevails.

3.Parliamentary legislation in the State field(ৰাজ্যিক ক্ষেত্ৰত সংসদীয় আইন প্ৰণয়ন)

Parliament can make laws on any matter enumerated in the State List under the following 5 extraordinary circumstances –

- **When RS passes a resolution**(যেতিয়া ৰাজ্যসভাই প্ৰস্তাৱ গৃহীত কৰে)
- **During a National Emergency**(ৰাষ্ট্ৰীয় জৰুৰীকালীন অৱস্থাৰ সময়ত)
- **When states make a request**(যেতিয়া ৰাজ্যসমূহে অনুৰোধ কৰে)
- **To implement International Agreements**(আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় চুক্তিসমূহ কাৰ্যকৰী কৰা)
- **During President's Rule**(ৰাষ্ট্ৰপতিৰ শাসনৰ সময়ত)

4. Centre's control over state legislation (SARKARIA COMMISSION)(ৰাজ্যিক আইন প্ৰণয়নৰ ওপৰত কেন্দ্ৰৰ নিয়ন্ত্ৰণ)

- The **Governor can reserve certain Bills** passed by the state legislature for consideration of the President → The President enjoys '**absolute veto**' over the bills(ৰাজ্যপালে ৰাজ্যিক বিধায়িনী দলে গৃহীত কৰা কিছুমান বিধেয়ক ৰাষ্ট্ৰপতিৰ বিবেচনাৰ বাবে সংৰক্ষণ কৰিব পাৰে → ৰাষ্ট্ৰপতিয়ে বিধেয়কসমূহৰ ওপৰত 'নিৰপেক্ষ ভেটো' লাভ কৰে)
- Bills on **certain matters** enumerated in the State List can be introduced by the state legislature only with the **previous sanction of the President**(ৰাজ্যিক তালিকাত উল্লেখ কৰা কিছুমান বিষয়ৰ বিধেয়ক ৰাষ্ট্ৰপতিৰ পূৰ্বৰ অনুমোদন সাপেক্ষেহে ৰাজ্যৰ বিধায়িনী দলে উত্থাপন কৰিব পাৰিব।)

- The **President** can direct the states to reserve **money bills & other Financial Bills** passed by the state legislature for his consideration during a '**Financial Emergency**' (ৰাষ্ট্ৰপতিয়ে ৰাজ্যসমূহক 'বিত্তীয় জৰুৰীকালীন অৱস্থা' ৰ সময়ত তেওঁৰ বিবেচনাৰ বাবে ৰাজ্যৰ বিধায়িনী দলে গৃহীত কৰা ধনৰ বিল আৰু অন্যান্য বিত্তীয় বিধেয়ক সংৰক্ষণ কৰিবলৈ নিৰ্দেশ দিব পাৰে)

ADMINISTRATIVE RELATIONS (প্রশাসনিক সম্পর্ক)

Articles 256 to 263 (PART XI) deal with the Administrative Relations

Aspects under Administrative Relations –

- **Distribution of Executive Powers • Obligation of States & the Centre**
- **Centre's directions to the States • Mutual Delegation of Functions**
- **Cooperation between the C&S • All – India Services**
- **Public Service Commissions • Integrated Judicial System • Relations during Emergencies • Other Provisions • Extra – Constitutional Devices**

a. Distribution of executive power(কাৰ্যবাহী ক্ষমতাৰ বিতৰণ)

- On concurrent list,parliament law can override state law (সমান্তৰাল তালিকাত,সংসদ আইন ৰাজ্যৰ আইনক অতিক্ৰম কৰিব পাৰে)
- However, laws on concurrent list are executed by states.(কিন্তু সমান্তৰাল তালিকাত থকা আইনসমূহ ৰাজ্যসমূহে কাৰ্যকৰী কৰে)

b. Obligation of states and centre (ৰাজ্য আৰু কেন্দ্ৰৰ বাধ্যবাধকতা)

- State executive power shall not override/
prejudice executive power of centre (ৰাজ্যিক
কাৰ্যবাহী ক্ষমতাই কেন্দ্ৰৰ কাৰ্যবাহী ক্ষমতাক অভাৱৰাইড/
পক্ষপাতিত্ব নকৰে)

c. Centre's direction to the states on(কেন্দ্ৰৰ নিৰ্দেশনা ৰাজ্যসমূহলৈ)

- Communication system(যোগাযোগ ব্যৱস্থা)
- Maintenance of railways (ৰেলপথৰ ৰক্ষণাবেক্ষণ)
- Instruction in mother tongue to linguistic minorities till primary stage(ভাষিক সংখ্যালঘুসকলক প্ৰাথমিক পৰ্যায়লৈকে মাতৃভাষাত নিৰ্দেশনা দিয়া)
- Directions under Art 356, if not followed it can be constitutional breakdown in states (Art 356). President's rule can be imposed(৩৫৬ নং অনুচ্ছেদৰ অধীনত নিৰ্দেশনা, যদি মানি চলা নহয় তেন্তে ই ৰাজ্যসমূহত সাংবিধানিক ভাঙন হ'ব পাৰে (ধাৰা ৩৫৬)। ৰাষ্ট্ৰপতিৰ শাসন জাপি দিব পাৰি)

d. Mutual delegation of functions (কাৰ্য্যসমূহৰ পাৰস্পৰিক প্ৰতিনিধিত্ব)

- The distribution of executive powers between Centre and State are rigid and many times lead to conflicts, hence the Constitution provides for inter-government delegation of executive functions to mitigate rigidity and avoid a situation of deadlock (কেন্দ্ৰ আৰু ৰাজ্যৰ মাজত কাৰ্যবাহী ক্ষমতাৰ বিতৰণ কঠিন আৰু বহু সময়ত সংঘাতৰ সৃষ্টি কৰে, সেয়েহে সংবিধানত কঠোৰতা হ্ৰাস কৰিবলৈ আৰু অচলৱস্থাৰ পৰিস্থিতিৰ পৰা হাত সাৰিবলৈ কাৰ্যবাহী কাৰ্য্যসমূহৰ আন্তঃচৰকাৰী প্ৰতিনিধিত্বৰ ব্যৱস্থা কৰা হৈছে)

e. Cooperation Between the Centre and State(কেন্দ্ৰ আৰু ৰাজ্যৰ মাজত সহযোগিতা)

- to secure cooperation and coordination(সহযোগিতা আৰু সমন্বয় নিশ্চিত কৰিবলৈ)
- Parliament can provide for adjudication of any dispute with respect to use/distribution/control of waters of any inter-state river and valley(সংসদে যিকোনো আন্তঃৰাজ্যিক নদী আৰু উপত্যকাৰ পানীৰ ব্যৱহাৰ/বিতৰণ/নিয়ন্ত্ৰণৰ ক্ষেত্ৰত যিকোনো বিবাদৰ বিচাৰৰ ব্যৱস্থা কৰিব পাৰে)

f. All India services (সর্বভাৰতীয় সেৱা)

- AIS – IAS, IPS & IFS are recruited & trained by the Centre(AIS – IAS, IPS & IFS কেন্দ্ৰৰ দ্বাৰা নিযুক্তি আৰু প্ৰশিক্ষণ দিয়া হয়)
- Article 312- Parliament can create new All India Service. Condition: Rajya Sabha approval is necessary with majority of 2/3 members present and voting(অনুচ্ছেদ ৩১২- সংসদে নতুন সৰ্বভাৰতীয় সেৱা সৃষ্টি কৰিব পাৰে। চৰ্ত: ২/৩ জন সদস্যৰ সংখ্যাগৰিষ্ঠতা উপস্থিত থাকি ভোটদান কৰি ৰাজ্যসভাৰ অনুমোদন প্ৰয়োজনীয়)

g. Public service commissions (জনসেৱা আয়োগ)

- Chairman and members of SPSC → appointed by Governor but removed by President (SPSC ৰ অধ্যক্ষ আৰু সদস্য → ৰাজ্যপালৰ দ্বাৰা নিযুক্তি দিয়া কিন্তু ৰাষ্ট্ৰপতিয়ে অপসাৰণ কৰা)

H.Integrated Judicial System(সংহত ন্যায়িক ব্যৱস্থা)

- Judges of a state High Court are appointed by the President in consultation with CJI and Governor of the state. They can be transferred and removed only by the President(ৰাজ্যৰ উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ ন্যায়াধীশক ৰাষ্ট্ৰপতিয়ে ভাৰতৰ মুখ্য ন্যায়াধীশ আৰু ৰাজ্যৰ ৰাজ্যপালৰ লগত আলোচনা কৰি নিযুক্তি দিয়ে। কেৱল ৰাষ্ট্ৰপতিয়েহে বদলি আৰু অপসাৰণ কৰিব পাৰিব)

i. Relation During Emergency(জৰুৰীকালীন অৱস্থাৰ সম্পৰ্ক)

- **Art 352 National emergency** → Centre becomes entitled to give executive directions to a state on “any” matter(কেন্দ্ৰই “যিকোনো” বিষয়ত এখন ৰাজ্যক কাৰ্যবাহী নিৰ্দেশনা দিয়াৰ অধিকাৰী হৈ পৰে)
- **Art 356 President’s Rule** → President can assume himself the functions of the state govt & powers vested in Governor or any executive authority(ৰাষ্ট্ৰপতিয়ে ৰাজ্য চৰকাৰৰ কাম-কাজ আৰু ৰাজ্যপাল বা যিকোনো কাৰ্যবাহী কৰ্তৃপক্ষৰ ওপৰত নিহিত ক্ষমতা নিজেই গ্ৰহণ কৰিব পাৰে)
- **Article 360 Financial emergency** → President can give directions like reduction of salaries of persons serving in the state & HC judges(ৰাষ্ট্ৰপতিয়ে ৰাজ্যত কৰ্মৰত ব্যক্তি আৰু উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ ন্যায়াধীশৰ দৰমহা হ্ৰাস কৰাৰ দৰে নিৰ্দেশনা দিব পাৰে)

j. Other Provisions(অন্যান্য বিধানসমূহ)

- **Governor** – Appointed by President and enjoys office during pleasure of President of India(ৰাজ্যপাল – ৰাষ্ট্ৰপতিৰ দ্বাৰা নিযুক্ত আৰু ভাৰতৰ ৰাষ্ট্ৰপতিৰ আনন্দৰ সময়ত কাৰ্যভাৰ গ্ৰহণ কৰে)
- **State of Election Commissioner** – Appointed by the governor but can be removed only by President of India(নিৰ্বাচন আয়ুক্ত ৰাজ্য – ৰাজ্যপালৰ দ্বাৰা নিযুক্ত কিন্তু ভাৰতৰ ৰাষ্ট্ৰপতিয়েহে অপসাৰণ কৰিব পাৰে)

FINANCIAL RELATIONS (বিত্তীয় সম্পর্ক)

- **Articles 268 to 293 in Part XII** deal with Financial Relations

Aspects under Financial Relations –

- Allocation of Taxing Powers (কৰ ক্ষমতা আৰণ্টন)
- Distribution of Tax Revenues (কৰ ৰাজহৰ বিতৰণ)
- Distribution of Non-Tax Revenues (অকৰ ৰাজহৰ বিতৰণ)
- Grants-in-Aid to the States (ৰাজ্যসমূহলৈ অনুদান-সাহায্য)

- Finance Commission (বিত্ত আয়োগ)
- Protection of the States' Interest (ৰাজ্যসমূহৰ স্বার্থ সুৰক্ষা)
- Borrowing by the C & S (কেন্দ্ৰ আৰু ৰাজ্যসমূহৰ দ্বাৰা ঋণ লোৱা)
- Inter-Governmental Tax Immunities (আন্তঃচৰকাৰী কৰ
ৰক্ষাকৰচ)
- Effects of Emergencies(জৰুৰীকালীন অৱস্থাৰ প্ৰভাৱ)

ACADEMY OF
CIVIL SERVICES
ESTD 2016

INTER-STATE RELATIONS

আন্তঃৰাজ্যিক সম্পর্ক

Chapter 27

Constitution makes the following provisions with regard to inter-state comity or harmony: (সংবিধানে আন্তঃৰাজ্যিক কমিটি বা সমন্বয়ৰ সন্দৰ্ভত তলত দিয়া বিধানসমূহ প্রদান কৰিছে)-

- 1. Adjudication of **inter-state water disputes** (আন্তঃৰাজ্যিক জল বিবাদৰ বিচাৰ)
- 2. Coordination through **inter-state councils** (আন্তঃৰাজ্যিক পৰিষদৰ জৰিয়তে সমন্বয়)
- 3. **Mutual recognition** of public acts, records and judicial proceedings (ৰাজহুৱা কাৰ্য, অভিলেখ আৰু ন্যায়িক কাৰ্যবিধিৰ পাৰস্পৰিক স্বীকৃতি)
- 4. **Freedom** of inter-state trade, commerce and intercourse (আন্তঃৰাজ্যিক বাণিজ্য আৰু বাণিজ্যৰ স্বাধীনতা)

- In addition, the **zonal councils** have been established by the Parliament to promote inter-state cooperation and coordination(ইয়াৰ উপৰিও আন্তঃৰাজ্যিক সহযোগিতা আৰু সমন্বয়ক প্ৰসাৰিত কৰাৰ বাবে সংসদে মণ্ডল পৰিষদ গঠন কৰিছে)

INTER-STATE WATER DISPUTES (আন্তঃৰাজ্যিক পানীৰ বিবাদ)

Art 262 → provides for the adjudication of inter-state water disputes

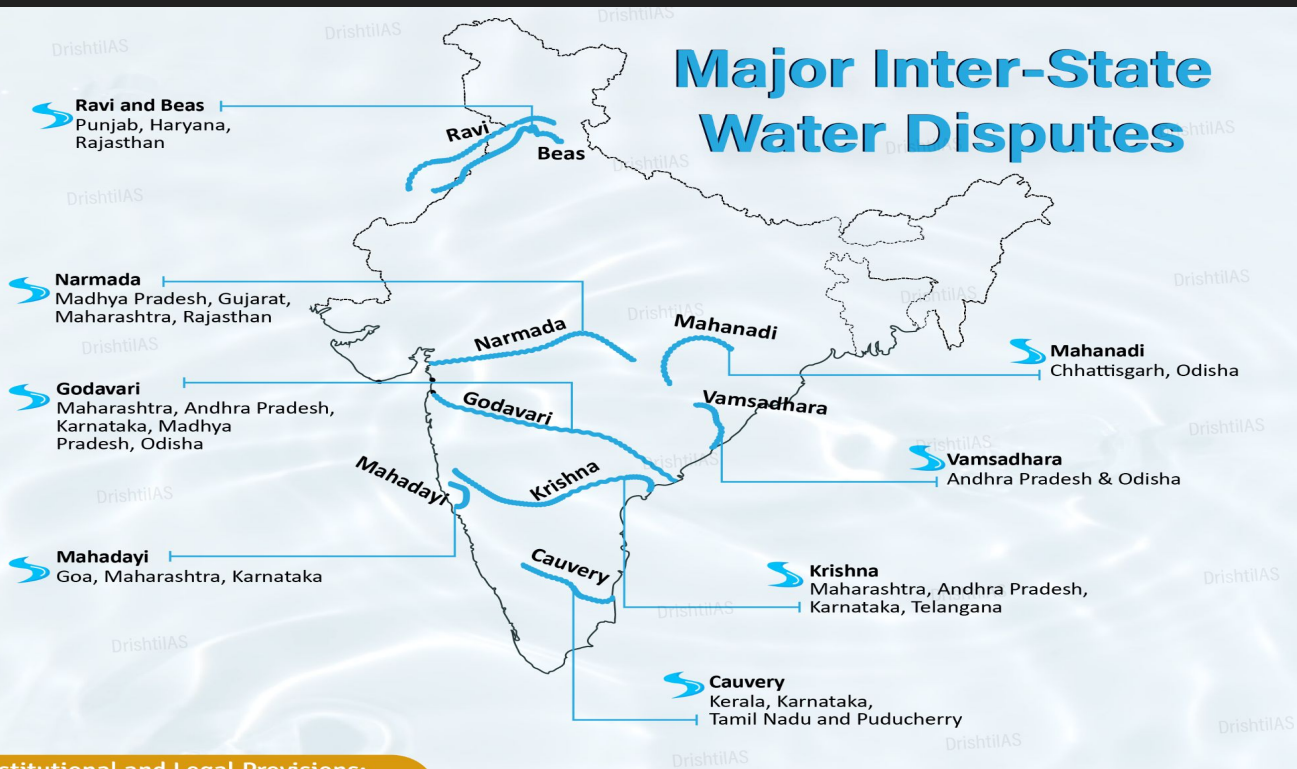
২৬২ → অনুচ্ছেদ ২৬২ আন্তঃৰাজ্যিক জল বিবাদৰ বিচাৰৰ ব্যৱস্থা কৰা হৈছে

Therefore, under this provision, Parliament has enacted two laws –

1. **River Boards Act (1956)**
2. **Inter-State Water Disputes Act (1956)**

Tribunals setup under Inter State River Water Disputes, 1956

Name of the Tribunal	States Concerned	Date of Constitution	Present Status
Godavari Water Disputes Tribunal	Maharashtra, Andhra Pradesh, Karnataka, Madhya Pradesh & Orissa	April 1969	Decision given in July 1980
Krishna Water Disputes Tribunal- I	Maharashtra, Andhra Pradesh, Karnataka	April 1969	Decision given in May 1976
Narmada Water Disputes Tribunal	Rajasthan, Madhya Pradesh, Gujarat and Maharashtra	October 1969	Decision given in Dec 1979
Ravi & Beas Water Tribunal	Punjab, Haryana and Rajasthan	April, 1986	Decision given in April 1987. Matter is pending in Court
Cauvery Water Disputes Tribunal	Kerala, Karnataka, Tamil Nadu and Puduchery	June, 1990	Decision given on 5.2.2007. Matter is pending in Court
Krishna Water Disputes Tribunal-II	Karnataka, Andhra Pradesh and Maharashtra	April, 2004	Decision given on 30.12.2010. Matter is pending in Court . Term of the Tribunal has been extended after bifurcation of Andhra Pradesh State
Vansadhara Water Disputes Tribunal	Andhra Pradesh & Orissa	February, 2010	Decision is pending
Mahadayi Water Disputes Tribunal	Goa, Karnataka and Maharashtra	November, 2010	Decision is pending

Constitutional and Legal Provisions:

- **Article 262**: Provides for adjudication of interstate water disputes. Under this, parliament enacted two laws: The River Boards Act, 1956 & the ISWD Act, 1956
- **The River Boards Act, 1956**: Establishment of river boards for the regulation of inter-state rivers
- **The ISWD Act, 1956**: Central government establish a temporary tribunal to resolve water disputes between two or more states
[Amended in 2002; Mandated a 1 year time frame to set up the water disputes tribunal and a 3 year time frame to give a decision (**Sarkaria Commission**)]
- **State List (Entry 17)**: Deals with water
- **Union List (Entry 56)**: Parliament has the authority to regulate and develop inter-State rivers and river valleys if it's deemed necessary for the public interest

INTER-STATE COUNCILS(আন্তঃৰাজ্যিক পৰিষদ)

- The Inter-State Council was established under **Article 263** of the Constitution of India through a **Presidential Order** dated **28th May 1990**(ভাৰতৰ সংবিধানৰ ২৬৩ নং অনুচ্ছেদৰ অধীনত ১৯৯০ চনৰ ২৮ মে'ৰ ৰাষ্ট্ৰপতিৰ আদেশৰ জৰিয়তে আন্তঃৰাজ্যিক পৰিষদ গঠন কৰা হৈছিল)
- **Article 263** → establishment of an Inter-State Council to effect coordination between the states and between Centre and states
- অনুচ্ছেদ ২৬৩ → ৰাজ্যসমূহৰ মাজত আৰু কেন্দ্ৰ আৰু ৰাজ্যসমূহৰ মাজত সমন্বয় সাধন কৰিবলৈ আন্তঃৰাজ্যিক পৰিষদ গঠন কৰা
- It is a **non-permanent constitutional body**(ই এক অস্থায়ী সাংবিধানিক সংস্থা)

The Council consists of(পৰিষদত আছে)-

- **Prime Minister – Chairman**
- **Chief Ministers of all States** – Members
- **Chief Ministers of Union Territories** having a Legislative Assembly and Administrators of UTs not having a Legislative Assembly – Members
- **Six Ministers of Cabinet rank** in the Union Council of Ministers to be nominated by the Prime Minister – Members

ZONAL COUNCILS(মণ্ডল পৰিষদ)

- Zonal Councils are the **statutory** (and not the constitutional) bodies(মণ্ডল পৰিষদ হৈছে বিধিগত (আৰু সাংবিধানিক নহয়) সংস্থা)
- They are established by an Act of the Parliament, that is, **States Reorganisation Act of 1956**(সংসদৰ এখন আইন অৰ্থাৎ ১৯৫৬ চনৰ ৰাজ্য পুনৰ্গঠন আইন অনুসৰি স্থাপন কৰা হয়)
- In the light of the vision of Pandit Nehru, **five Zonal Councils** were set up vide Part-III of the States Re-organisation Act, 1956(পণ্ডিত নেহৰুৰ দৃষ্টিভঙ্গীৰ পোহৰত ৰাজ্য পুনৰ সংগঠন আইন, ১৯৫৬ৰ তৃতীয় খণ্ডৰ ভিত্তিত পাঁচখন খণ্ড পৰিষদ গঠন কৰা হয়)

- The **Northern Zonal Council**, comprising the States of Haryana, Himachal Pradesh, Jammu & Kashmir, Punjab, Rajasthan, National Capital Territory of Delhi and Union Territory of Chandigarh;
- The **Central Zonal Council**, comprising the States of Chhattisgarh, Uttarakhand, Uttar Pradesh and Madhya Pradesh;
- The **Eastern Zonal Council**, comprising the States of Bihar, Jharkhand, Orissa, Sikkim and West Bengal;
- The **Western Zonal Council**, comprising the States of Goa, Gujarat, Maharashtra and the Union Territories of Daman & Diu and Dadra & Nagar Haveli;
- The **Southern Zonal Council**, comprising the States of Andhra Pradesh, Karnataka, Kerala, Tamil Nadu and the Union Territory of Puducherry.

- **North-Eastern Council** (in addition to the above Zonal Councils), a North-Eastern Council was created by a **separate Act of Parliament-the North-Eastern Council Act of 1971** (উত্তৰ-পূব পৰিষদ (ওপৰৰ মণ্ডল পৰিষদসমূহৰ উপৰিও) সংসদৰ এখন সুকীয়া আইন-১৯৭১ চনৰ উত্তৰ-পূব পৰিষদ আইন-ৰ দ্বাৰা উত্তৰ-পূব পৰিষদ গঠন কৰা হৈছিল)
- The **Home Minister is the common chairman** of all zonal councils. Each **chief minister acts as a vice-chairman** of the council by **rotation**, holding office for a period of one year at a time (গৃহমন্ত্ৰী সকলো মণ্ডল পৰিষদৰ উমৈহতীয়া অধ্যক্ষ। প্রতিজন মুখ্যমন্ত্ৰীয়ে ঘূৰণীয়াকৈ পৰিষদৰ উপাধ্যক্ষ হিচাপে কাম কৰে, এবাৰত এবছৰৰ বাবে কাৰ্যভাৰ গ্ৰহণ কৰে)

Each zonal council consists of the following members:

- a) **Home Minister** (Central government).
- b) **Chief Ministers of all** the States in the zone.
- c) **Two other ministers** from each state in the zone.
- d) **Administrator of each union territory** in the zone.

ACADEMY OF
CIVIL SERVICES
ESTD 2016

Basic Structure মৌলিক গঠন

Chapter 28

- Parliament under **Article 368** can amend any **part** of constitution **without affecting the basic structure** of constitution (৩৬৮ অনুচ্ছেদৰ অধীনত সংসদে সংবিধানৰ মৌলিক গাঁথনিত কোনো প্ৰভাৱ নেপেলোৱাকৈ সংবিধানৰ যিকোনো অংশ সংশোধন কৰিব পাৰে)

Cases With Respect to Basic Structure:

- **Shankari Prasad Case 1951**-Parliament can take away any FRs(সংসদে যিকোনো মৌলিক অধিকাৰ কাটি নিব পাৰে)
- **Golakanath Case 1967**- Parliament can't take away FRs. It cannot amend them. Art 368 has only procedure and not power to amend the constitution.(সংসদে মৌলিক অধিকাৰ কাটি নিব নোৱাৰে। ই সেইবোৰ সংশোধন কৰিব নোৱাৰে। ৩৬৮ অনুচ্ছেদত কেৱল পদ্ধতি আছে আৰু সংবিধান সংশোধনৰ ক্ষমতা নাই)
- **Kesavanand bharati Case 1973**-Parliament can amend the FRs without affecting the basic structure(সংসদে মৌলিক গাঁথনিত কোনো প্ৰভাৱ নেপেলোৱাকৈ মৌলিক অধিকাৰ সংশোধন কৰিব পাৰে)

Basic Structure Comprises(মূল গঠনত অন্তৰ্ভুক্ত)-

- The supremacy of the constitution(সংবিধানৰ আধিপত্য)
- Sovereign, republican and democratic nature of Indian polity(ভাৰতীয় ৰাজনীতিৰ সার্বভৌম ,গণতান্ত্ৰিক আৰু গণতান্ত্ৰিক স্বৰূপ)
- The secular character of the Constitution(সংবিধানৰ ধৰ্মনিৰপেক্ষ চৰিত্ৰ)
- Separation of power between the legislature, executive & Judiciary(বিধায়িনী দল, কাৰ্যবাহী আৰু ন্যায়পালিকাৰ মাজত ক্ষমতা পৃথকীকৰণ)

- The federal character of the Constitution(সংবিধানৰ ফেডাৰেল চৰিত্ৰ)
- Welfare state, effective access to justice (কল্যাণকামী ৰাষ্ট্ৰ, ন্যায়ৰ ফলপ্ৰসূ প্ৰৱেশ)
- Unity and integrity of India(ভাৰতৰ ঐক্য আৰু অখণ্ডতা)
- Rule of law , free and fair election (আইনৰ শাসন , মুক্ত আৰু ন্যায্য নিৰ্বাচন)
- Principle of equality(সমতাৰ নীতি)

**ACADEMY OF
CIVIL SERVICES**
ESTD 2016

Federal System

ফেডাৰেল ব্যৱস্থা

Chapter 29

- Inspiration: **Canadian** Model
- Federalism- **Sharing of power between centre and states** (ফেডাৰেলিজম- কেন্দ্ৰ আৰু ৰাজ্যৰ মাজত ক্ষমতাৰ ভাগ-বতৰা)
- Federation **nowhere mentioned** in the constitution (সংবিধানত ক'তো ফেডাৰেচনৰ কথা উল্লেখ কৰা হোৱা নাই)

Federal Features

- Dual polity(Centre and State)
- Written Constitution
- Division of Powers (union list-100, state list -61, concurrent list-52)
- Constitutional Supremacy
- Rigid constitution
- Independent Judiciary
- Bicameralism

Unitary Features:

- Strong centre
- Indestructible union of destructible states.
- union of destructible
- Single constitution, single citizenship
- Flexibility of the constitution
- No equal representation to the states
- Emergency provisions
- Common CAG
- Parliament authority over state list(international agreements)
- Appointment of Governor
- All India Services
- Integrated Judiciary(Supreme Court at the top)
- Absolute veto power over state bills

SC Judgements:

- **S.R. Bommai Case (1994):** Federalism is basic feature of the constitution(ফেডাৰেলিজম সংবিধানৰ মৌলিক বৈশিষ্ট্য)
- **Kesavananda Bharati Case (1973):** Federal character of the constitution(সংবিধানৰ ফেডাৰেল চৰিত্ৰ)

Challenges in Working of Federalism(ফেডাৰেলিজমৰ কাম-কাজৰ প্ৰত্যাহ্বানসমূহ)-

- Rise of regional parties(আঞ্চলিক দলৰ উত্থান)
- Misuse of Art 356 (৩৫৬ নং অনুচ্ছেদৰ অপব্যৱহাৰ)
- Accords – Assam, Mizo, Punjab(অসম চুক্তি)
- Creation of New states – linguistic(নতুন ৰাজ্যৰ সৃষ্টি – ভাষিক)
- Assertion of autonomy by states(ৰাষ্ট্ৰসমূহৰ দ্বাৰা স্বায়ত্তশাসনৰ দাবী)
- Sharing of river waters Territorial disputes(নদীৰ পানীৰ ভাগ-বতৰা
ভূখণ্ডৰ বিবাদ)

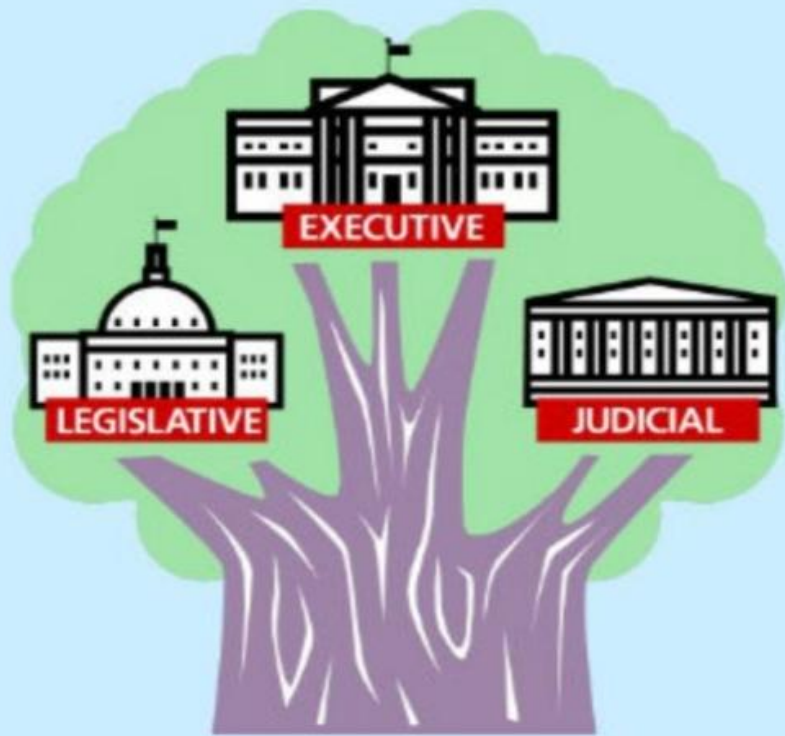
ACADEMY OF
CIVIL SERVICES
ESTD 2016

Separation of Powers

ক্ষমতাব পৃথকীকৰণ

Lecture 30

Separation of Powers

What is the doctrine of separation of powers? (ক্ষমতা পৃথকীকৰণৰ মতবাদ কি?)

- Separation of powers is the **division of the legislative, executive, and judicial functions** of government among separate and independent bodies(ক্ষমতা পৃথকীকৰণ হৈছে চৰকাৰৰ বিধান, কাৰ্যবাহী আৰু ন্যায়িক কাম-কাজ পৃথক আৰু স্বতন্ত্ৰ সংস্থাৰ মাজত বিভাজন)
- The **Legislature makes laws**, the **Executive puts those laws into effect**, and the **Judiciary administers justice by interpreting the law** and ensuring that the law is upheld(বিধানসভাই আইন প্ৰণয়ন কৰে, কাৰ্যবাহীয়ে সেই আইনসমূহ কাৰ্যকৰী কৰে আৰু ন্যায়পালিকাই আইনখনৰ ব্যাখ্যা কৰি আৰু আইনখন পালন কৰাটো নিশ্চিত কৰি ন্যায় প্ৰশাসন কৰে)

- The purpose of separation is to limit the possibility of **arbitrary excesses** by the government (বিচ্ছেদৰ উদ্দেশ্য হৈছে চৰকাৰে স্বেচ্ছাচাৰীভাৱে অতিমাত্ৰা কৰাৰ সম্ভাৱনা সীমিত কৰা)
- Separation of powers also **prevents misuse of power or accumulation of power in a few hands**, which thereby safeguards the society from arbitrary and irrational power of the state (ক্ষমতা পৃথকীকৰণেও ক্ষমতাৰ অপব্যৱহাৰ বা কেইহাতমান হাতত ক্ষমতা সঞ্চয় কৰাত বাধা দিয়ে, যাৰ ফলত সমাজখনক ৰাষ্ট্ৰৰ স্বেচ্ছাচাৰী আৰু অযুক্তিকৰ ক্ষমতাৰ পৰা ৰক্ষা পৰে)

What is the origin and evolution of the doctrine of separation of powers?(ক্ষমতা পৃথকীকৰণৰ মতবাদৰ উৎপত্তি আৰু বিবৰ্তন কি?)

- The first modern formulation of the doctrine of separation of power was given by the **French political philosopher Montesquieu** in *The Spirit of Laws*, 1748 (ক্ষমতা পৃথকীকৰণৰ মতবাদৰ প্ৰথম আধুনিক প্ৰণয়ন ফৰাচী ৰাজনৈতিক দাৰ্শনিক মণ্টেস্কিউৱে ১৭৪৮ চনৰ দ্য স্পিৰিট অৱ লছত দিছিল)
- Inspired by the English constitution, Montesquieu argued that **liberty** is most effectively safeguarded by the separation of powers (ইংৰাজী সংবিধানৰ পৰা অনুপ্ৰাণিত হৈ মণ্টেস্কিউৱে যুক্তি দিছিল যে ক্ষমতাৰ পৃথকীকৰণৰ দ্বাৰা স্বাধীনতাক আটাইতকৈ ফলপ্ৰসূভাৱে সুৰক্ষিত কৰা হয়)

- In this spirit, the Constituent Assembly, while drafting the Indian Constitution, debated on inserting the provision ‘There shall be **complete separation of powers** as between the principal organs of the State-the Legislative, the Executive, and the Judiciary’ as one of the Directive Principles of the State Policies (এই মনোভাৱেৰে সংবিধানসভাই ভাৰতীয় সংবিধানৰ খচৰা প্ৰস্তুত কৰাৰ সময়ত ‘ৰাষ্ট্ৰৰ প্ৰধান অংগ-বিধানসভা, কাৰ্যবাহী, আৰু ন্যায়পালিকাৰ মাজত ক্ষমতাৰ সম্পূৰ্ণ পৃথকীকৰণ হ’ব’ এই বিধানটো অন্যতম হিচাপে সন্নিৱিষ্ট কৰাৰ ওপৰত বিতৰ্ক কৰিছিল ৰাজ্যিক নীতিৰ নিৰ্দেশনামূলক নীতিত)
- Finally, **Article 50** was inserted, which gave for the State to take steps to separate the Judiciary from the Executive in the public services of the State(অৱশেষত ৫০ নং অনুচ্ছেদ সন্নিৱিষ্ট কৰা হয়, য’ত ৰাজ্যৰ জনসেৱাত ন্যায়পালিকাৰ পৰা কাৰ্যবাহী বিষয়াক পৃথক কৰাৰ পদক্ষেপ লোৱাৰ ব্যৱস্থা কৰা হয়)

What are the provisions pertaining to the separation of powers between the three organs of state in India? (ভাৰতত ৰাষ্ট্ৰৰ তিনিটা অংগৰ মাজত ক্ষমতা পৃথকীকৰণ সম্পৰ্কীয় কি কি বিধান আছে?)

- The Constitution of India has various implicit provisions for the separation of powers among the legislature, the executive, and the judiciary. However, in most cases, the separation is **not water-tight**, and there are instances of **overlap in functions to ensure checks and balances** (ভাৰতীয় সংবিধানত বিধায়িনী দল, কাৰ্যবাহী, ন্যায়পালিকাৰ মাজত ক্ষমতা বিভাজনৰ বিভিন্ন অন্তৰ্নিহিত বিধান আছে। কিন্তু, বেছিভাগ ক্ষেত্ৰতে, পৃথকীকৰণ টান নহয়, আৰু চেক আৰু বেলেন্স নিশ্চিত কৰিবলৈ ফাংচনসমূহত ওভাৰলেপৰ দৃষ্টান্ত থাকে)

Legislature and Executive (বিধানসভা আৰু কাৰ্যবাহী)

Separation of powers (ক্ষমতাৰ পৃথকীকৰণ)-

- **Article 79:** The Parliament as the legislative body (অনুচ্ছেদ ৭৯: বিধানসভা হিচাপে সংসদ)
- **Article 74:** Article The council of ministers with the Prime Minister as head of the Real Executive (অনুচ্ছেদ ৭৪: অনুচ্ছেদ প্রধানমন্ত্রীক বাস্তব কাৰ্যবাহীৰ মূৰব্বী হিচাপে লৈ মন্ত্রী পৰিষদ আছে)

Functional overlap (কাৰ্য্যকৰী ওভাৰলেপ)-

- **Article 75:** India has a Parliamentary form of government, and every Minister should be a member of the Parliament(অনুচ্ছেদ ৭৫: ভাৰতত সংসদীয় চৰকাৰ আছে, আৰু প্ৰতিজন মন্ত্ৰী সংসদৰ সদস্য হ'ব লাগে)
- **Article 123:** The President may promulgate ordinances when the Parliament is not in session. Thus, even the executive can legislate in the form of an ordinance in India (অনুচ্ছেদ ১২৩: সংসদৰ অধিবেশন নথকা সময়ত ৰাষ্ট্ৰপতিয়ে অধ্যাদেশ জাৰি কৰিব পাৰে। এনেদৰে কাৰ্যনিৰ্বাহকেও ভাৰতত অধ্যাদেশৰ ৰূপত আইন প্ৰণয়ন কৰিব পাৰে)
- **Article 53 and Article 79:** The President is vested with the executive power of the union, and also, he/she is an integral part of Parliament(অনুচ্ছেদ ৫৩ আৰু অনুচ্ছেদ ৭৯: ৰাষ্ট্ৰপতি সংঘৰ কাৰ্যবাহী ক্ষমতা নিহিত, আৰু লগতে, তেওঁ সংসদৰ অবিচ্ছেদ্য অংগ)

Judiciary and Executive (ন্যায়পালিকাৰ আৰু কাৰ্যবাহী)

Separation of power (ক্ষমতাৰ পৃথকীকৰণ)

- **Article 50**: State shall take steps to separate the judiciary from the executive in the public services of the state(অনুচ্ছেদ ৫০: ৰাজ্যৰ ৰাজহুৱা সেৱাত ন্যায়পালিকাৰ পৰা কাৰ্যবাহী বিষয়াক পৃথক কৰাৰ ব্যৱস্থা গ্ৰহণ কৰিব লাগিব)
- Accordingly, the Parliament enacted the **Criminal Procedure Code 1973**, which separated the judiciary and the executive(সেই অনুসৰি সংসদে ফৌজদাৰী প্ৰক্ৰিয়া সংহিতা ১৯৭৩ প্ৰণয়ন কৰে, য'ত ন্যায়পালিকা আৰু কাৰ্যবাহীক পৃথক কৰা হয়)

Functional overlap (কাৰ্য্যকৰী ওভাৰলেপ)-

- **Article 72:** In India, the President's clemency powers overlap with the judicial functions(অনুচ্ছেদ ৭২: ভাৰতত ৰাষ্ট্ৰপতিৰ ক্ষমা ক্ষমতা ন্যায়িক কাৰ্য্যৰ সৈতে ওভাৰলেপ হয়)
- **Article 323a and Article 323b:** Tribunals established dispense justice in India. Tribunals consist of both judicial as well as executive members(অনুচ্ছেদ ৩২৩ক আৰু অনুচ্ছেদ ৩২৩খ: ন্যায়াধিকৰণে ভাৰতত ডিচপেন্স জাষ্টিচ স্থাপন কৰিছিল। ন্যায়াধিকৰণসমূহ ন্যায়িক সদস্যৰ লগতে কাৰ্যবাহী দুয়োটা সদস্যৰে গঠিত)

Judiciary and Legislature (ন্যায়পালিকাৰ আৰু বিধানসভা)

separation of power (ক্ষমতাৰ পৃথকীকৰণ)-

- **Article 121:** No discussion shall take place in Parliament with respect to the conduct of any Judge of the Supreme Court or of a High Court in the discharge of his/her duties(অনুচ্ছেদ ১২১: উচ্চতম ন্যায়ালয় বা উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ কোনো ন্যায়াধীশে নিজৰ কৰ্তব্য পালনৰ ক্ষেত্ৰত আচৰণৰ সন্দৰ্ভত সংসদত কোনো আলোচনা নহ'ব)
- **Article 122:** Courts not to inquire into proceedings of the Parliament(অনুচ্ছেদ ১২২: সংসদৰ কাৰ্য্যবিধিৰ তদন্ত আদালতে নকৰে)

Functional overlap (কাৰ্য্যকৰী ওভাৰলেপ)-

- **Article 61:** The parliament has quasi-judicial powers during the Presidential Impeachment process (অনুচ্ছেদ ৬১: ৰাষ্ট্ৰপতিৰ অভিযোগনামা প্ৰক্ৰিয়াৰ সময়ত সংসদৰ অৰ্ধ ন্যায়িক ক্ষমতা থাকে)
- The judiciary may take legislative functions under certain circumstances, which are dubbed as **Judicial activism or Judicial overreach** (ন্যায়পালিকাই কিছুমান বিশেষ পৰিস্থিতিত বিধানসভাৰ কাম ল'ব পাৰে, যিবোৰক ন্যায়িক সক্ৰিয়তা বা ন্যায়িক অতিমাত্ৰা বুলি অভিহিত কৰা হয়)

What are the various judicial pronouncements on the doctrine of separation of powers in India?(ভাৰতত ক্ষমতা পৃথকীকৰণৰ মতবাদৰ ওপৰত বিভিন্ন ন্যায়িক ঘোষণা কি?)

- **Ram Jawaya Kapoor vs State of Punjab (1955):** It was held that the Indian Constitution has not indeed recognized the doctrine of separation of powers in its absolute rigidity, but the functions of the different parts or branches of the government have been sufficiently differentiated(ৰাম জৱায়া কাপুৰ বনাম পঞ্জাব ৰাজ্য (১৯৫৫): ভাৰতীয় সংবিধানে ক্ষমতা পৃথকীকৰণৰ মতবাদক প্রকৃততে ইয়াৰ নিৰপেক্ষ কঠিনতাত স্বীকৃতি দিয়া নাই, কিন্তু চৰকাৰৰ বিভিন্ন অংশ বা শাখাৰ কাম-কাজত যথেষ্ট পাৰ্থক্য দেখা গৈছে বুলি ধাৰণা কৰা হৈছিল)

- **Golak Nath vs State of Punjab (1967):** In this case, the judges observed that the three organs of the government are expected to exercise their functions within their limits and keeping in mind certain encroachments assigned by the Constitution(গোলক নাথ বনাম পঞ্জাব ৰাজ্য (১৯৬৭): এই গোচৰত ন্যায়াধীশসকলে লক্ষ্য কৰিছিল যে চৰকাৰৰ তিনিটা অংগই নিজৰ সীমাৰ ভিতৰত নিজৰ কাম-কাজ চলাব আৰু সংবিধানে নিযুক্ত কৰা কিছুমান বেদখলৰ কথা মনত ৰাখিব)

- **Indira Gandhi vs Raj Narain (1975):** The Supreme court invalidated a clause of Article 329A inserted to immunize the election dispute to the Office of the Prime Minister from any kind of judicial review. In this case, It is held that the separation of powers is a part of the Basic structure (ইন্দিৰা গান্ধী বনাম ৰাজ নাৰায়ণ (১৯৭৫): প্ৰধানমন্ত্ৰীৰ কাৰ্যালয়ত নিৰ্বাচনী বিবাদক যিকোনো ধৰণৰ ন্যায়িক পর্যালোচনাৰ পৰা ৰক্ষা কৰিবলৈ সন্নিৱিষ্ট কৰা ৩২৯এ অনুচ্ছেদৰ এটা দফাক উচ্চতম ন্যায়ালয়ে বাতিল কৰে। এই ক্ষেত্ৰত ক্ষমতাৰ পৃথকীকৰণ মৌলিক গাঁথনিৰ এটা অংশ বুলি ধৰা হয়)

- **Kartar Singh vs State of Punjab (1994):** It was stated that the function of the legislature is to make the law, the executive is to implement the law, and the judiciary to interpret the law within limits set down by the Constitution (কৰ্টাৰ সিং বনাম পঞ্জাব ৰাজ্য (১৯৯৪): কোৱা হৈছিল যে বিধায়িনী দলৰ কাম হ'ল আইন প্ৰণয়ন কৰা, কাৰ্যবাহীয়ে আইন কাৰ্যকৰী কৰা, আৰু ন্যায়পালিকাই সংবিধানে নিৰ্ধাৰণ কৰা সীমাৰ ভিতৰত আইনখনৰ ব্যাখ্যা কৰা)

What is the importance of Separation of Power?(ক্ষমতা পৃথকীকৰণৰ গুৰুত্ব কি?)

- It aims at **removing the concentrated power** and **preventing abuse**(ইয়াৰ লক্ষ্য হৈছে কেন্দ্ৰীভূত শক্তি আঁতৰোৱা আৰু অপব্যৱহাৰ ৰোধ কৰা)
- It **Safeguards individual liberty and Rights** and protects citizens from despotism and oppression(ই ব্যক্তিগত স্বাধীনতা আৰু অধিকাৰ সুৰক্ষিত কৰে আৰু নাগৰিকক নিৰ্ভীকতা আৰু অত্যাচাৰৰ পৰা ৰক্ষা কৰে)
- **Prevents Autocracy** and helps in **sustaining a healthy democracy**(স্বৈৰাচাৰীত্বক বাধা দিয়ে আৰু সুস্থ গণতন্ত্ৰ বজাই ৰখাত সহায় কৰে)

- It provides for checks and balances, which ensures less **maladministration, corruption, nepotism, and misuse of power** (ইয়াত চেক এণ্ড বেলেঞ্চৰ ব্যৱস্থা কৰা হৈছে, যিয়ে কম অপ্ৰশাসন, দুৰ্নীতি, নেপোটিজম, আৰু ক্ষমতাৰ অপব্যৱহাৰ নিশ্চিত কৰে)
- **Increases the efficiency of government** by reducing the workload on any particular branch of government (চৰকাৰৰ যিকোনো বিশেষ শাখাত কামৰ বোজা কমাই চৰকাৰৰ কাৰ্যক্ষমতা বৃদ্ধি কৰে)

ACADEMY OF
CIVIL SERVICES
ESTD 2016

Representation of People's Act জনসাধাৰণৰ প্ৰতিনিধিত্ব আইন

Lecture 31

Introduction (পাতনি)

- **Article 324-329** ensure the conduct of elections in free, fair and in an impartial manner(৩২৪-৩২৯ অনুচ্ছেদত মুক্ত, ন্যায্য আৰু নিৰপেক্ষভাৱে নিৰ্বাচন অনুষ্ঠিত কৰাটো নিশ্চিত কৰা হয়)
- It empowered the Parliament to make laws to regulate the electoral process(ইয়াৰ দ্বাৰা সংসদক নিৰ্বাচনী প্ৰক্ৰিয়া নিয়ন্ত্ৰণৰ বাবে আইন প্ৰণয়নৰ ক্ষমতা প্ৰদান কৰা হৈছিল)
- In this context, the Parliament has enacted the **Representation of the People's Act, 1950 and Representation of the People's Act, 1951**(এই পৰিপ্ৰেক্ষিতত সংসদে জনসাধাৰণৰ প্ৰতিনিধিত্ব আইন, ১৯৫০ আৰু ১৯৫১ প্ৰণয়ন কৰা হৈছে)

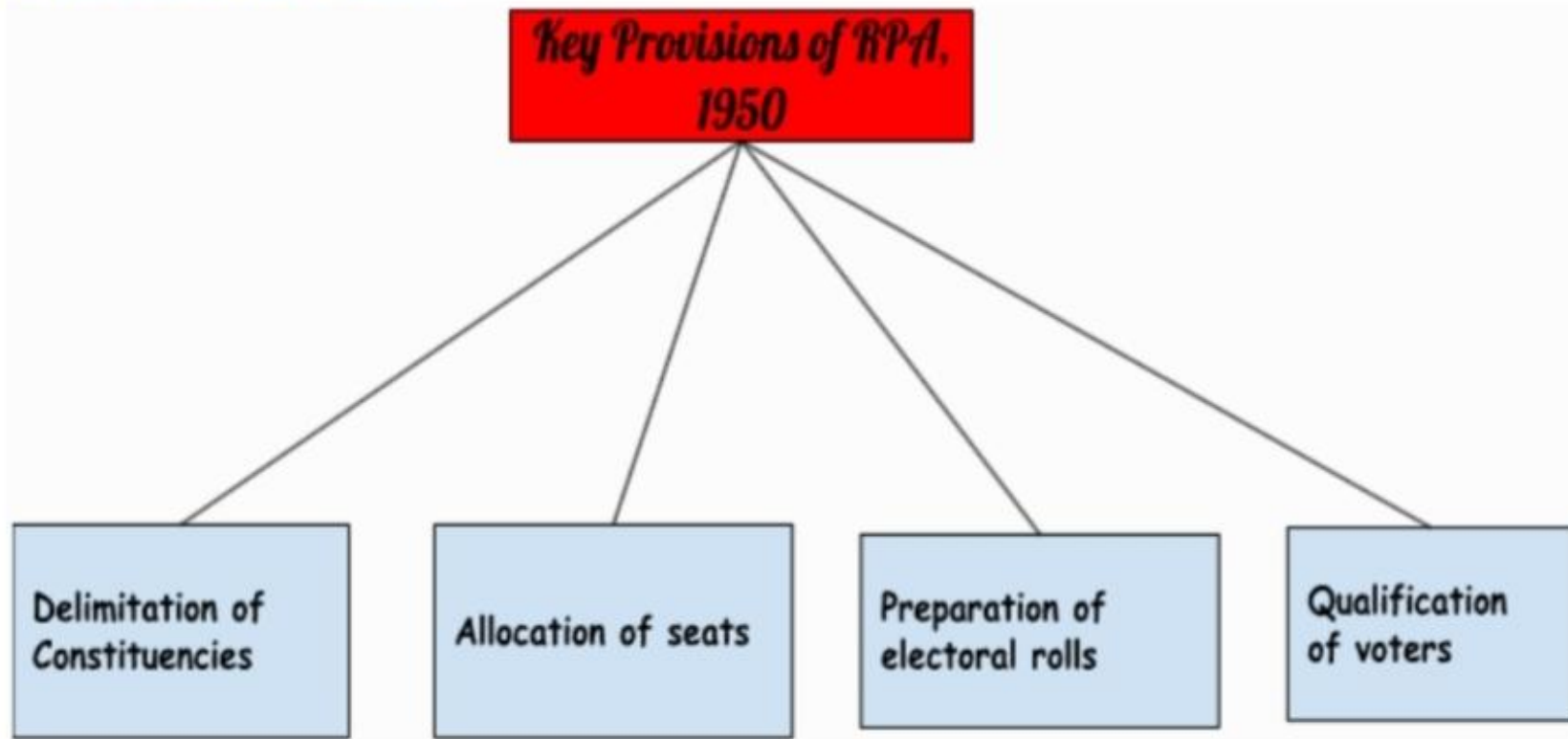
Features of RPA, 1950(আৰ পি এৰ বৈশিষ্ট্য, ১৯৫০)

- **Delimitation** - The President of India has been conferred the power to amend orders delimiting constituencies, only after consulting the ECI(সীমা নিৰ্ধাৰণ - ভাৰতৰ নিৰ্বাচন আয়োগৰ লগত আলোচনা কৰিহে সমষ্টিৰ সীমা নিৰ্ধাৰণৰ নিৰ্দেশ সংশোধনৰ ক্ষমতা ভাৰতৰ ৰাষ্ট্ৰপতিক প্ৰদান কৰা হৈছে)
- **Allocation of seats**: Almost every state gets representation in the Lok Sabha in proportion to its population as per census figures(আসনৰ আবণ্টনঃ জনসংখ্যাৰ অনুপাতে প্ৰায় প্ৰতিখন ৰাজ্যই লোকসভাত প্ৰতিনিধিত্ব লাভ কৰে)

- **Electoral Rolls:** The 1950 Act permits the registration of persons in electoral rolls who are ordinarily resident in a constituency(নিৰ্বাচনী তালিকা: ১৯৫০ চনৰ আইন অনুসৰি এনে ব্যক্তিক নিৰ্বাচনী তালিকাত পঞ্জীয়ন কৰাৰ অনুমতি দিয়া হৈছে যিসকল সাধাৰণতে কোনো সমষ্টিৰ বাসিন্দা)
- **Chief Electoral Officer:** Each state is to have a CEO nominated or designated by the ECI in consultation with the state government(মুখ্য নিৰ্বাচনী বিষয়া: প্ৰতিখন ৰাজ্যত ৰাজ্য চৰকাৰৰ লগত আলোচনা কৰি ইচিআইৰ দ্বাৰা মনোনীত বা নিযুক্তি দিয়া এজন মুখ্য নিৰ্বাচনী বিষয়া থাকিব লাগিব)

- **Electoral Registration Officer:** The ERO is responsible for the preparation of the electoral roll for each constituency (নিৰ্বাচনী পঞ্জীয়ন বিষয়াঃ প্রতিটো সমষ্টিৰ নিৰ্বাচনী তালিকা প্রস্তুত কৰাৰ দায়িত্ব নিৰ্বাচনী পঞ্জীয়ন বিষয়াৰ)
- **Returning Officer:** RO is responsible for the conduct of the election in a constituency (ৰিটাৰ্নিং অফিচাৰঃ কোনো এটা সমষ্টিত নিৰ্বাচন অনুষ্ঠিত কৰাৰ বাবে ৰিটাৰ্নিং অফিচাৰ'ৰ দায়িত্ব থাকে)

Provisions of RPA, 1950:

Features of RPA, 1951 (আৰ পি এ, ১৯৫১ চনৰ বৈশিষ্ট্যসমূহ)

- **Qualification:** Only a qualified voter is eligible to contest for elections to the Lok Sabha and the Rajya Sabha (অৰ্থাৎ: লোকসভা আৰু ৰাজ্যসভাৰ নিৰ্বাচনত প্ৰতিদ্বন্দ্বিতা কৰিব পাৰিব এজন যোগ্য ভোটাৰেহে)

For seats that are reserved for the Scheduled Caste and Tribe communities, only candidates belonging to those categories can contest the elections (অনুসূচিত জাতি আৰু জনজাতি সম্প্ৰদায়ৰ বাবে সংৰক্ষিত আসনৰ বাবে সেই শ্ৰেণীৰ অন্তৰ্গত প্ৰাৰ্থীয়েহে নিৰ্বাচনত অৱতীৰ্ণ হ'ব পাৰিব)

- **Registration** - The Act requires all political parties to be registered with the Election Commission (পঞ্জীয়ন - এই আইন অনুসৰি সকলো ৰাজনৈতিক দল নিৰ্বাচন আয়োগত পঞ্জীয়ন হ'ব লাগিব)
- **Donations** - A party can take donations from any individual or company within India, but not government-owned ones. Also, contributions from foreign entities are not allowed (অনুদান - ভাৰতৰ ভিতৰত যিকোনো ব্যক্তি বা কোম্পানীৰ পৰা এটা দলে চান্দা ল'ব পাৰে, কিন্তু চৰকাৰী মালিকানাধীন নহয়। লগতে বিদেশী সত্তাৰ পৰা অৱদানৰ অনুমতি নাই)

- **Disqualification**: A person found guilty of any of the following shall be disqualified for a period of **6 years to contest elections after release from jail**: (অযোগ্যতা: তলৰ যিকোনো এটাৰ বাবে দোষী সাব্যস্ত হোৱা ব্যক্তিক জেলৰ পৰা মুক্তি পোৱাৰ পিছত নিৰ্বাচনত প্ৰতিদ্বন্দ্বিতা কৰিবলৈ ৬ বছৰৰ বাবে অযোগ্য ঘোষণা কৰা হ'ব)

Disqualification is triggered for conviction under certain offences listed in **Section 8(1)** of The Representation of The People Act (জনসাধাৰণৰ প্ৰতিনিধিত্ব আইনৰ ধাৰা ৮(১)ত তালিকাভুক্ত কিছুমান অপৰাধৰ অধীনত দোষী সাব্যস্ত হোৱাৰ বাবে অযোগ্যতাৰ সূচনা কৰা হয়)

- 1. This includes specific offences such as **promoting enmity between two groups, bribery, and undue influence** or personation at an election (ইয়াৰ ভিতৰত দুটা গোটৰ মাজত শত্ৰুতা প্ৰসাৰ কৰা, উৎকোচ, নিৰ্বাচনত অযথা প্ৰভাৱ বা ব্যক্তিস্ব আদি নিৰ্দিষ্ট অপৰাধ অন্তৰ্ভুক্ত)
- 2. **Promoting hatred and enmity between classes, Influencing elections, Bribery, Rape or other grave crimes against women, etc** (শ্ৰেণীৰ মাজত ঘৃণা আৰু শত্ৰুতাক প্ৰসাৰ কৰা, নিৰ্বাচনত প্ৰভাৱ পেলোৱা, উৎকোচ, ধৰ্ষণ বা মহিলাৰ বিৰুদ্ধে অন্যান্য গুৰুতৰ অপৰাধ ইত্যাদি)
- 3. **Corrupt practice**: The candidate can also be disqualified if he/she has engaged in any corrupt practice (Section 123) or excluded for related government contracts (দুৰ্নীতি: কোনো দুৰ্নীতি (ধাৰা ১২৩) বা আনুষংগিক চৰকাৰী চুক্তিৰ বাবে বাদ পৰা হ'লেও প্ৰাৰ্থীজনক অযোগ্য ঘোষণা কৰিব পাৰি)

- **4. Section 8(2)** also lists offences that deal with hoarding or profiteering, adulteration of food or drugs (ধাৰা ৮(২)ত জমা কৰা বা লাভৱান হোৱা, খাদ্য বা ড্ৰাগছৰ মিশ্ৰণৰ সৈতে জড়িত অপৰাধৰ তালিকাও উল্লেখ কৰা হৈছে)
- **5. Section 8(3) states:** “A person convicted of any offence and sentenced to imprisonment for not less than two years shall be disqualified from the date of such conviction and shall continue to be disqualified for a further period of six years since his release”(ধাৰা ৮ (৩)ত কোৱা হৈছে: “যিকোনো অপৰাধত দোষী সাব্যস্ত হোৱা আৰু দুবছৰতকৈ কম নহয় কাৰাদণ্ডৰ শাস্তি পোৱা ব্যক্তিক এনে দোষী সাব্যস্ত হোৱাৰ তাৰিখৰ পৰা অযোগ্য ঘোষণা কৰা হ’ব আৰু মুক্তিৰ পিছত আৰু ছবছৰৰ বাবে অযোগ্য ঘোষণা কৰা হ’ব)

- 6. **Misappropriation**: If a person has any contract in the course of trade or business or supply of goods to government (অপব্যৱহাৰ: যদি কোনো ব্যক্তিৰ বাণিজ্য বা ব্যৱসায় বা চৰকাৰক সামগ্ৰী যোগান ধৰাৰ কালছোৱাত কোনো চুক্তি থাকে)
- 7. **Hate speech**: Part VII of the Representation of People Act, 1951 classifies hate speech as an offence committed during elections into two categories: corrupt practices and electoral offences (ঘৃণামূলক ভাষণ: প্রতিনিধিত্ব আইন, ১৯৫১ৰ সপ্তম খণ্ডত ঘৃণামূলক ভাষণক নিৰ্বাচনৰ সময়ত সংঘটিত অপৰাধ হিচাপে দুটা ভাগত ভাগ কৰা হৈছে: দুৰ্নীতি আৰু নিৰ্বাচনী অপৰাধ)

Remedy available to the lawmaker against disqualification (অযোগ্যতাৰ বিৰুদ্ধে সাংসদজনৰ হাতত উপলব্ধ প্ৰতিকাৰ)

- **Section 8(4) of the RPA** states that the disqualification takes effect only “after three months have elapsed” from the date of conviction(আৰ পি এৰ ধাৰা ৮(৪)ত কোৱা হৈছে যে দোষী সাব্যস্ত হোৱাৰ তাৰিখৰ পৰা “তিনি মাহ পাৰ হোৱাৰ পিছতহে” অযোগ্যতা কাৰ্যকৰী হয়)
- Within that period, **lawmakers could file an appeal against the sentence before the High Court** (সেই সময়সীমাৰ ভিতৰত সাংসদসকলে এই শাস্তিৰ বিৰুদ্ধে উচ্চ ন্যায়ালয়ত আপীল দাখিল কৰিব পাৰিব)

Key Provisions of RPA 1951

*Conduct of elections to
the Houses of
Parliament and State
Legislatures*

*Registration of
political parties*

*Administrative machinery for
conducting elections*

Election offences/ corrupt practices

Challenges (প্রত্যাহ্বানসমূহ)-

- **Dual Responsibility of ECI** – ECI relies on Central and State Government staff because it has no independent staff(ভাৰতৰ নিৰ্বাচন আয়োগৰ দ্বৈত দায়িত্ব – ভাৰতৰ নিৰ্বাচন আয়োগে কেন্দ্ৰীয় আৰু ৰাজ্য চৰকাৰৰ কৰ্মচাৰীৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰে কাৰণ ইয়াৰ কোনো স্বতন্ত্ৰ কৰ্মচাৰী নাই)
- **Bureaucratization of Politics** – ECI is still dependent on the Union for financial matters. This paves the way for political parties to manage to get the officers into their favour(ৰাজনীতিৰ আমোলাতন্ত্ৰীকৰণ – ভাৰতৰ নিৰ্বাচন আয়োগ এতিয়াও বিত্তীয় বিষয়ত সংঘৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল। ইয়াৰ ফলত ৰাজনৈতিক দলসমূহে বিষয়াসকলক তেওঁলোকৰ পক্ষত আনিবলৈ সক্ষম হোৱাৰ পথ মুকলি হয়)

- **False disclosures** - Candidates do not disclose all the assets and provide wrong and incomplete information regarding their assets, liabilities, etc(ভুৱা প্রকাশ - প্রার্থীসকলে সকলো সম্পত্তি প্রকাশ নকৰে আৰু তেওঁলোকৰ সম্পত্তি, দায়বদ্ধতা আদি সম্পৰ্কীয় ভুল আৰু অসম্পূৰ্ণ তথ্য প্রদান কৰে)
- **Misuse of official machinery** - Misuse of official machinery includes government and public exchequer funded advertisements highlighting achievements, ministerial discretionary fund disbursements, use of government vehicles for canvassing, etc(চৰকাৰী যন্ত্ৰৰ অপব্যৱহাৰ - চৰকাৰী যন্ত্ৰৰ অপব্যৱহাৰৰ ভিতৰত চৰকাৰী আৰু ৰাজহুৱা ৰাজকোষৰ পুঁজিৰে সাফল্যৰ ওপৰত আলোকপাত কৰা বিজ্ঞাপন, মন্ত্ৰীৰ বিবেচনাধীন পুঁজি বিতৰণ, কেনভাছিঙৰ বাবে চৰকাৰী বাহনৰ ব্যৱহাৰ ইত্যাদি অন্তৰ্ভুক্ত)

Conclusion (উপসংহাৰ)-

The Representation of the People Act 1951 plays a crucial role in ensuring fair, transparent, and accountable electoral processes in India, underpinning the foundation of the country's democratic system (দেশৰ গণতান্ত্ৰিক ব্যৱস্থাৰ ভেটিৰ আধাৰত ভাৰতত ন্যায্য, স্বচ্ছ, আৰু জবাবদিহি নিৰ্বাচনী প্ৰক্ৰিয়া নিশ্চিত কৰাত জনপ্ৰতিনিধিত্ব আইন ১৯৫১য়ে গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা পালন কৰে)

**ACADEMY OF
CIVIL SERVICES**
ESTD 2016

Judicial Activism and Overreach

ন্যায়িক সক্রিয়তা আৰু অতিমাত্রা প্রসাৰ

Chapter 31

What is meant by Judicial Activism and Judicial Overreach?(ন্যায়িক সক্রিয়তা আৰু ন্যায়িক অতিমাত্রা বুলিলে কি বুজোৱা হৈছে?)

Judicial Activism: Judicial activism refers to the idea that judges should **actively interpret and shape the law** rather than simply applying it as it is written(ন্যায়িক সক্রিয়তা: ন্যায়িক সক্রিয়তাই এই ধাৰণাক বুজায় যে ন্যায়াধীশসকলে আইনখন কেৱল লিখাৰ দৰে প্ৰয়োগ নকৰি সক্রিয়ভাৱে ব্যাখ্যা আৰু গঢ় দিব লাগে)

Judicial overreach: It refers to the situation where a court or judicial body **exceeds its legal authority or jurisdiction**, typically by making decisions that should properly be made by other branches of government(ন্যায়িক অতিমাত্রা: ইয়াৰ দ্বাৰা এনে পৰিস্থিতিক বুজোৱা হয় য'ত আদালত বা ন্যায়িক সংস্থাই নিজৰ আইনী কৰ্তৃত্ব বা অধিকাৰক্ষেত্ৰ অতিক্ৰম কৰে, সাধাৰণতে চৰকাৰৰ অন্যান্য শাখাই সঠিকভাৱে ল'বলগীয়া সিদ্ধান্ত গ্ৰহণ কৰি)

- Judicial overreach can be controversial, as it can lead to conflicts between the different branches of government and can **undermine the separation of powers** which is an important principle in many democratic systems(ন্যায়িক অতিমাত্রা বিতৰ্কিত হ'ব পাৰে, কিয়নো ইয়াৰ ফলত চৰকাৰৰ বিভিন্ন শাখাৰ মাজত সংঘাতৰ সৃষ্টি হ'ব পাৰে আৰু ক্ষমতাৰ পৃথকীকৰণক ক্ষতিগ্ৰস্ত কৰিব পাৰে যিটো বহু গণতান্ত্ৰিক ব্যৱস্থাত এক গুৰুত্বপূৰ্ণ নীতি)

Examples of Judicial Activism (ন্যায়িক সক্ৰিয়তাৰ উদাহৰণ)

- **Kesavananda Bharati v. State of Kerala (1973):**

In this case, the Supreme Court held that the power of the government to amend the constitution was not unlimited and that there were certain "**basic features**" of the constitution that could not be amended. This decision established the concept of the "basic structure"(কেছাবনন্দ ভাৰতী বনাম কেৰালা ৰাজ্য (১৯৭৩):

এই গোচৰত উচ্চতম ন্যায়ালয়ে ৰায় দিছিল যে সংবিধান সংশোধনৰ চৰকাৰৰ ক্ষমতা সীমাহীন নহয় আৰু সংবিধানৰ কিছুমান বিশেষ "মৌলিক বৈশিষ্ট্য" আছে যিবোৰ সংশোধন কৰিব নোৱাৰি। এই সিদ্ধান্তই "মৌলিক গাঁথনি"ৰ ধাৰণাটো প্ৰতিষ্ঠা কৰিলে)

- **Maneka Gandhi v. Union of India (1978):** In this case, the Supreme Court held that the **right to personal liberty** guaranteed by the constitution included the **right to travel abroad**

(মানেকা গান্ধী বনাম ইউনিয়ন অৱ ইণ্ডিয়া (১৯৭৮): এই গোচৰত উচ্চতম ন্যায়ালয়ে ৰায় দিছিল যে সংবিধানে নিশ্চিত কৰা ব্যক্তিগত স্বাধীনতাৰ অধিকাৰৰ ভিতৰত বিদেশ ভ্ৰমণৰ অধিকাৰো অন্তৰ্ভুক্ত)

- **Vishaka v. State of Rajasthan (1997):** In this case, the Supreme Court issued guidelines for the **prevention of sexual harassment at the workplace** in the absence of any specific legislation on the issue
(বিশাক বনাম ৰাজস্থান ৰাজ্য (১৯৯৭): এই গোচৰত উচ্চতম ন্যায়ালয়ে বিষয়টোৰ ওপৰত কোনো নিৰ্দিষ্ট আইন নথকা অৱস্থাত কৰ্মক্ষেত্ৰত যৌন নিৰ্যাতন প্ৰতিৰোধৰ বাবে নিৰ্দেশনা জাৰি কৰিছিল)

- **National Legal Services Authority v. Union of India**

(2014): In this case, the Supreme Court recognized the right to **self-identify one's gender** and held that transgender persons have the right to be treated as their self-identified gender rather than their assigned gender at birth

(ৰাষ্ট্ৰীয় আইনী সেৱা কৰ্তৃপক্ষ বনাম ভাৰতীয় সংঘ (২০১৪): এই গোচৰত উচ্চতম ন্যায়ালয়ে নিজৰ লিংগ আত্মচিনাক্ত কৰাৰ অধিকাৰক স্বীকৃতি দি ৰায় দিছিল যে তৃতীয় লিংগৰ, তেওঁলোকৰ নিযুক্ত লিংগতকৈ নিজৰ স্ব-চিনাক্ত লিংগ হিচাপে গণ্য কৰাৰ অধিকাৰ আছে)

Examples of Judicial Overreach(ন্যায়িক অতিমাত্রাৰ উদাহৰণ)

- **Shyam Narayan Chouksey v. Union of India (2016):** The Supreme Court, in this case, made it mandatory that all the cinema halls in India shall **play the National Anthem** before the feature film starts

(শ্যাম নাৰায়ণ চৌকছে বনাম ইউনিয়ন অৱ ইণ্ডিয়া (২০১৬): উচ্চতম ন্যায়ালয়ে এই গোচৰত বৈশিষ্ট্যপূৰ্ণ ছবিখন আৰম্ভ হোৱাৰ আগতে ভাৰতৰ সকলো চিনেমা হলত ৰাষ্ট্ৰীয় সংগীত বজোৱাটো বাধ্যতামূলক কৰিছিল)

- **Liquor ban (2017):** The Supreme Court, ruling on a Public Interest Litigation(PIL) which was about road safety in 2017 had banned the **sale of liquor** at retail outlets, as also in hotels, restaurants, and bars, that are within 500m of any national or state highway

(সুৰা নিষেধাজ্ঞা (২০১৭): ২০১৭ চনত পথ সুৰক্ষাৰ বিষয়ে আলোচনা কৰা ৰাজহুৱা স্বার্থৰ মামলা(পিআইএল)ৰ ওপৰত ৰায়দান কৰি উচ্চতম ন্যায়ালয়ে খুচুৰা বিপণীত সুৰা বিক্ৰী নিষিদ্ধ কৰিছিল, লগতে হোটেল, ৰেষ্টুৰেণ্ট, আৰু বাৰতো, যিবোৰ ৫০০ মিটাৰৰ ভিতৰত আছে যিকোনো ৰাষ্ট্ৰীয় বা ৰাজ্যিক ঘাইপথৰ)

- **Arun Gopal v. Union of India (2017):** The Supreme Court had fixed **timings for setting off fireworks during Diwali** and had banned the use of fireworks that are not environmentally friendly, despite there being no legal basis for these restrictions

(অৰুণ গোপাল বনাম ইউনিয়ন অৱ ইণ্ডিয়া (২০১৭): উচ্চতম ন্যায়ালয়ে দীপাবলীৰ সময়ত আতচবাজী জ্বলোৱাৰ সময় নিৰ্ধাৰণ কৰিছিল আৰু এই নিষেধাজ্ঞাৰ কোনো আইনী ভিত্তি নথকা সত্ত্বেও পৰিৱেশ অনুকূল নহয় আতচবাজী ব্যৱহাৰ কৰাত নিষেধাজ্ঞা আৰোপ কৰিছিল)

What is the significance of Judicial Activism?(ন্যায়িক সক্রিয়তাবাদৰ তাৎপৰ্য কি?)

- Protecting individual rights (ব্যক্তিগত অধিকাৰ সুৰক্ষিত কৰা)
- Promoting the rule of law (আইনৰ শাসনৰ প্ৰসাৰ)
- Strengthening democracy (গণতন্ত্ৰক শক্তিশালী কৰা)
- Providing a check on the other branches of government(চৰকাৰৰ আন শাখাসমূহৰ ওপৰত চকু প্ৰদান কৰা)

**ACADEMY OF
CIVIL SERVICES**
ESTD 2016

Role of Pressure Groups in Polity

ৰাজনীতিত চাপ গোটৰ ভূমিকা

Lecture 32

Introduction (পাতনি)-

Influential organizations or associations that seek to **promote specific interests and exert pressure on the government or other institutions** to achieve their goals are called **Pressure groups**. Many organizations have vested interests in national governance, hence they could be called "**Interest Groups**." (যিবোৰ প্ৰভাৱশালী সংগঠন বা সংগঠনে নিৰ্দিষ্ট স্বার্থৰ প্ৰসাৰ ঘটাব বিচাৰে আৰু চৰকাৰ বা অন্যান্য প্ৰতিষ্ঠানৰ ওপৰত হেঁচা প্ৰয়োগ কৰি নিজৰ লক্ষ্যত উপনীত হ'ব বিচাৰে, সেইবোৰক চাপ গোট বোলা হয়। বহুতো সংস্থাৰ ৰাষ্ট্ৰীয় শাসনৰ নিহিত স্বার্থ আছে, সেয়েহে তেওঁলোকক "স্বার্থ গোট" বুলি ক'ব পাৰি)

- The pressure group serves as a **point of contact** for the government's citizens(এই হেঁচা গোটটোৱে চৰকাৰৰ নাগৰিকসকলৰ বাবে যোগাযোগৰ বিন্দু হিচাপে কাম কৰে)

Types of Pressure Groups (চাপৰ গোটৰ প্ৰকাৰ)-

- **Institutional Interest Groups (প্ৰতিষ্ঠানিক স্বার্থ গোট)-**

Example (উদাহৰণ)-Federation of Indian Chambers of Commerce and Industry (FICCI)

- **Associational Interest Groups(এছ'চিয়েচনেল ইণ্টাৰেষ্ট গোট)-**

Example (উদাহৰণ)-All India Confederation of SC/ST Organisations (AICSO)

- **Anomic Interest Groups (এনোমিক ইন্টারেস্ট গ্রুপ)-**

Example (উদাহরণ)-Local communities protesting against industrial pollution(ঔদ্যোগিক প্রদূষণৰ বিৰুদ্ধে প্ৰতিবাদ কৰি স্থানীয় জনগোষ্ঠী)

- **Non-Associational Interest Groups(অ-সংঘীয় স্বার্থজড়িত গোটে)-**

Example (উদাহরণ)-Anonymous online activist groups advocating for social causes(সামাজিক কাৰণত পোষকতা কৰা বেনামী অনলাইন কৰ্মী গোটে)

Techniques used by Pressure groups(চাপ গোটসমূহে ব্যৱহাৰ কৰা কৌশলসমূহ)-

- Lobbying, Advocacy campaigns, Public demonstrations, Petitions and letter-writing campaigns, Media campaigns, Political donations, Grassroots mobilization, Direct action and civil disobedience, Coalition building, Research and policy analysis, Public relations and communication strategies, Expert testimony and lobbying decision-makers, Corporate and consumer boycotts, Online activism and social media campaigns(লবীং, ওকালতি অভিযান, ৰাজহুৱা বিক্ষোভ, আবেদন আৰু চিঠি লিখা অভিযান, সংবাদ মাধ্যমৰ অভিযান, ৰাজনৈতিক অনুদান, ভূগমূল পৰ্যায়ৰ সংগঠন, প্ৰত্যক্ষ কাৰ্য আৰু নাগৰিক অবাধ্যতা, মিত্ৰজোঁট গঠন, গৱেষণা আৰু নীতি বিশ্লেষণ, জনসংযোগ আৰু যোগাযোগ কৌশল, বিশেষজ্ঞৰ সাক্ষ্য আৰু লবীং সিদ্ধান্ত- মেকাৰ, কৰ্পৰেট আৰু গ্ৰাহক বৰ্জন, অনলাইন সক্ৰিয়তা আৰু ছ'চিয়েল মিডিয়া অভিযান)

Benefits of Pressure Groups(চাপ গোটৰ সুবিধাসমূহ)-

- **Advocate Democracy**: They become the “voice” of the people, express their opinion, and bring forward their message(গণতন্ত্ৰৰ পোষকতা কৰে: তেওঁলোকে জনসাধাৰণৰ “কন্ঠ” হৈ নিজৰ মতামত প্রকাশ কৰে আৰু নিজৰ বার্তা আগবঢ়ায়)
- **Check and balance for government**: Interest groups are strongly driven by their belief and support in upholding human rights and public interest(চৰকাৰৰ বাবে পৰীক্ষা আৰু ভাৰসাম্য: স্বার্থজড়িত গোটসমূহ মানৱ অধিকাৰ আৰু জনস্বার্থ ৰক্ষাৰ ক্ষেত্ৰত তেওঁলোকৰ বিশ্বাস আৰু সমৰ্থনৰ দ্বাৰা শক্তিশালীভাৱে পৰিচালিত হয়)

- **Support Political Awareness:** Help to disseminate valuable information to the common public. They spur political involvement among the people who are otherwise helpless, meek, or ignorant on their own(ৰাজনৈতিক সজাগতাক সমৰ্থন কৰা: সাধাৰণ জনতাৰ মাজত মূল্যবান তথ্য প্ৰচাৰ কৰাত সহায় কৰা। অন্যথা অসহায়, নম্ৰ বা নিজাববীয়াকৈ অজ্ঞান হোৱা লোকসকলৰ মাজত ৰাজনৈতিক জড়িততাক উদগনি দিয়ে)
- **Link between government and public:** Pressure groups keep the government in touch with public opinion in-between elections(চৰকাৰ আৰু জনসাধাৰণৰ মাজৰ সংযোগ: হেঁচা প্ৰয়োগকাৰী গোটসমূহে নিৰ্বাচনৰ মাজতে চৰকাৰক জনমতৰ সৈতে যোগাযোগত ৰাখে)

- **Widen political participation** through grass roots activism and decentralised organisation(ভূগমূল পৰ্যায়ৰ সক্ৰিয়তা আৰু বিকেন্দ্ৰীকৃত সংগঠনৰ জৰিয়তে ৰাজনৈতিক অংশগ্ৰহণ বহল কৰা)
- **Ensure competition and debate** by promoting democracy by widening the distribution of political power(ৰাজনৈতিক ক্ষমতাৰ বিতৰণ বহল কৰি গণতন্ত্ৰক প্ৰসাৰিত কৰি প্ৰতিযোগিতা আৰু বিতৰ্ক সুনিশ্চিত কৰা)
- **Promote Political education** through debates, discussions, and argument(বিতৰ্ক, আলোচনা, যুক্তিৰ জৰিয়তে ৰাজনৈতিক শিক্ষাৰ প্ৰসাৰ কৰা)

Issues/ Challenges of Pressure Group(চাপ গোটেৰ বিষয়/ প্রত্যাছান)-

- **Increased socio-political crimes**: Example use of unconstitutional means like corruption and violence.(আৰ্থ-ৰাজনৈতিক অপৰাধ বৃদ্ধি:উদাহৰণ দুৰ্নীতি, আৰু হিংসাৰ দৰে অসাংবিধানিক উপায়)
- **Poor organisational structure**: Example Absence of internal democracy(সাংগঠনিক গাঁথনি দুৰ্বল: উদাহৰণ আভ্যন্তৰীণ গণতন্ত্ৰৰ অনুপস্থিতি)
- **Influence of Castes and Religions**: Example functions in the interest of the group(জাতি আৰু ধৰ্মৰ প্ৰভাৱ: উদাহৰণ গোটেৰ স্বার্থত কাৰ্য্য)

- **Lack of Commitment:** Example Shifting in loyalties in accordance with the political situation(প্রতিশ্রুতিৰ অভাৱ: উদাহৰণ ৰাজনৈতিক পৰিস্থিতি অনুসৰি আনুগত্যৰ পৰিৱৰ্তন)
- **Lack of accountability and transparency** in the functioning of pressure groups(চাপ গোটৰ কাৰ্য্যকলাপত জবাবদিহিতা আৰু স্বচ্ছতাৰ অভাৱ)

Conclusion:(উপসংহাৰ)-

- Pressure groups play a vital role in shaping Indian democracy by advocating for diverse interests and holding institutions accountable. Moving forward, fostering transparency, promoting constructive dialogue, and ensuring inclusive representation can enhance the effectiveness and legitimacy of pressure group activities in India(বৈচিত্ৰ্যপূৰ্ণ স্বার্থৰ পোষকতা কৰি আৰু প্রতিষ্ঠানসমূহক জবাবদিহি কৰি ভাৰতীয় গণতন্ত্ৰ গঢ় দিয়াত চাপৰ গোটসমূহে গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা পালন কৰে। আগবাঢ়ি যোৱা, স্বচ্ছতাক লালন-পালন কৰা, গঠনমূলক আলোচনাক প্ৰসাৰ কৰা, আৰু সৰ্বাংগীন প্রতিনিধিত্ব নিশ্চিত কৰাটোৱে ভাৰতত চাপ গোটৰ কাৰ্যকলাপৰ ফলপ্ৰসূতা আৰু বৈধতা বৃদ্ধি কৰিব পাৰে)